

HENRYK
SIENKIEWICZ

**ATEŞ
VE
KILIÇ**

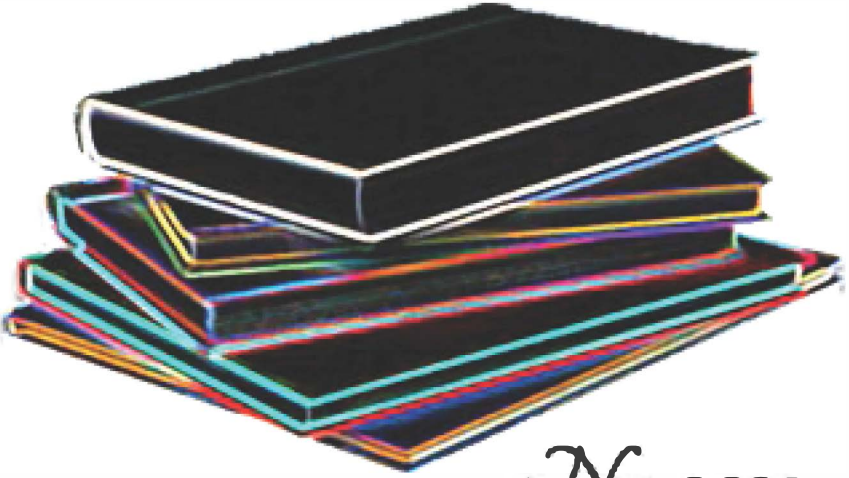

NOBEL

SABAH

ATEŞ ve KILIÇ
Henryk Sienkiewicz

$f_k^\star$ KİTAPLIĞI

No: 0031

NOBEL DİZİSİ

Henryk Sienkiewicz

ATEŞ ve KILIÇ

**Türkçesi :
Okay Gönensin**

**kurucusu:
OĞUZ AKKAN**

**Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han 3/3 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 527 17 41 – Fax: 526 97 42**

BİRİNCİ KİTAP

I

1647 yılı boyunca öyle garip şeyler oldu ki, en iyimserler bile ülkenin üzerine büyük felâketlerin çökeceğine inandılar.

Bir çekirge sürüsünün Yaban Topraklar üzerine indiği ve Tatar işgalcilerin ne buğday ne de ot bulamayacakları kadar yağmaladığı yazılıdır günlüklerde. Yine günlüklerde bir güneş tutulmasının yazı bir an kararttığı, bir göktaşının da gökyüzünü ateşe verdiği okunur.

Aym döneme doğru Varşova'da kent sakinlerinin çoğu havada dalgalanan kanlı haçlar ve tabutlar gördüler. Günah çıkardılar, oruç tuttular ve kesenin ağzını yoksullara açtılar. Dünyayı yokedebilecek bir vebanın ortaya çıkmakta gecikmeyeceğini düşünüyordu çoğunluk.

Bu alışılmadık yazın ardından öyle tatlı bir kış geldi ki, herkes korktu. Irmakların güney bölgelerinde, başıboş kalmış buz parçaları sallana sallana denize doğru iniyorlardı; sonra kar erimeye başladı, ardından da yağmurla sel geldi, ve bütün bozkır geniş bir bataklığa döndü. Kışın sonu gelmeden, çayırların yeşerdiği, arıların çalışmaya başladığı, kapalı kalan hayvanların hareketlendiği görüldü. Doğanın düzeni allakbullak olmuştu.

Böylece, bu olayların daha iyi izlenebildiği Ukrayna do-laylarında oturanlar, gözleri Yaban Topraklara dönük, korku içinde yaşamaya başladılar. Tehlikenin buradan geleceğinden kimse kuşku duymuyordu.

Yalnızca buradan gelebilirdi...

Bu Yaban Topraklar Dinyeper ve Dinyester arasında göz alabildiğince uzanıyorlar, iki ırmağın kollarına yaslanarak Ka-

radeniz'e kadar iniyorlardı. İşlenebilir topraklar çok az yer tutuyor, Dinyeper üzerinde Çerin'i, Dinyester üzerinde ise Uman'ı geçmiyordu. Birinciler, en azından resmi olarak Lehistan'a aitti ve Tatarlara sürülerini bu geniş çayırlarda otlatma iznini de veriyordu. Otlar fazla yüksek değildi ve kurt gibi kovalanan insan avına rastlamak da olağandı. Zengin bir av arayan soyguncu, serüvene susamış asker, özgürlükten sarhoş mahkûm, Kozakla savaşıyan Tatar, Tatar'la savaşıyan Kozak, tümü orada kendini rahat hissediyordu. Sürüsünü bekleyen çoban ise, başka heryerdeki bu barışçı görüntü, dişine dek silâhlı, çekinilecek bir kişi oluyordu bu bölgelerde.

Çoğu kez, buradan geçmek zorunda kalmış yalnız bir yolcu, yırtıcı bir kuşun kanat seslerini duyar ve çabucak kaçardı. «Kısa süre önce insanlar öldürülmüş burada» diye düşünürdü titreyerek, «gömülmemişler bile!»

Böyleydi işte yabani bozkır, görünüşe göre boş ve sonsuz suskunluğu içinde sakin, ama, gerçekte savaş ve ölümden başka bir şey düşünmeyen binlerce kişinin yuvası.

Bazen ilkel savaşın ardından örgütlü savaş gelirdi. O zaman Tatar aşiretleri, Kozak birlikleri, Lehistan bayrakları her yöne gidip gelirlerdi. Hayat ve ölüm gürültüleri aralıksız sürerdi; gündüz, davulların ve borazanların yankısı Karadeniz'in dalgaları üzerinde ölür, gece ise sinirli atların kısnemelerini kurt ulumaları yanıtlardı. Ama 1647 yılı boyunca böyle bir savaş olmadı ve bozkır alışılmış görüntüsünü korudu.

Dinyeper'in bir kolu olan Olmenicek boyunca uzun otlar dokunulmadan kaldılar...

Birkaç gündür yağmur durmuştu. Her günbatımında güneş ufukta bir grup tepenin ardında, yatık ışınlarıyla bir şatonun harabelerini aydınlatarak kayboluyordu.

Ama bu gece bir atlı, gözlerini gölgenin kapladığı ırmağa dikmiş, taşların arasında hareketsiz duruyordu. Birini ya da birilerini bekliyordu. Arkasında, otların ve ağaçların arasında sessiz gölgeler hareket ediyordu.

Az sonra batan güneşin son kıvılcıkları da silindi ve bozkır mavi bir ışığa gömüldü, dolunay zamanıydı ve az bulut vardı.

Epey zaman geçti. Atlı yerini değiştirmemişti ve pek bir şey görmüyor olmasına rağmen ufku gözlemeye devam ediyordu. Belli belirsiz bir titreme otları kımlatıyordu, ama rüzgâr da olabiliirdi.

Hayvan adamdan önce sinirlendi. Birden kulaklarını dikti ve kıışnedi. Sahibinin eli boynunu okşadı. Birkaç adım ilerde bir dal kırıldı.

Okşama durdu, adam geri döndü ve elini kemerine asılı kılıca götürdü.

Çok geç! Bıçaklı adamlar çıkıvermişti dört bir yandan. Kurbanın ve saldırganların bağırışlarından oluşan karmaşık bir uğultu yükseldi: «İsa adına! İmdat!» — «Allah, Allah!.. Öldürün!» — «Acıyın! İmdat!»

Bu yalnızlık içinde kim duyabilirdi bu çağırışı? Ama yine de Tanrı birinin duymasını istedi.

Hemen aynı anda bir başka gürültü, kavga seslerini bastırdı. Dörtmala giden atların sesini andırıyordu. Gerçekten de atlarını coşturan küçük çığlıklar atan bir grup atlı ovada ilerliyordu. Sonra çekilmiş kılıçlar havada şimşekler çaktı, piştoylar patladı. Beklenmedik yeni bir savaş başlamıştı. Az sonra ilk saldırgan gruptan küfürler ve boğuk çığlıklar yükseldi. Güçlüler zayıflara saldırmış, ama tam kazandıklarını sanırken kendilerinden de güçlülerini bulmuşlardı karşılarında.

Kaçanların gürültüsü düşen gövdelerin tok sesini bastırıyordu. Ve bir süre sonra sessizlik her yanı sardı, yalnızca rüzgârın türküsü vardı artık.

Savaş birkaç saniye ancak sürmüştü. Garip değildi bu. Yaban Topraklarda, gerekçe ne olursa olsun savaşlar hiç bir zaman uzun sürmezdi.

Yalnız yolcunun yardımına koşan atlılar bayırın tepesinde toplandılar ve gecenin içinden güçlü, egemen bir ses duyuldu:

— Ateş yakılsın!

Bir kıvılcım parladı, ardından da gökyüzünü yalarcasına uzun bir alev. İlk meşale yanmıştı. İki adam, danseden alevden yararlanarak, yerde yatan, görünüşe göre cansız gövdenin üzerine eğildiler.

Bu iki adam, diğeri gibi, kralın renklerini taşıyan üniformalar giymişlerdi: kırmızı ceket ve kurt derisinden pelerin. Düşünecek zamanları olmadı. Arkalarında başkanları belirmişti, soylu bir atın üzerinde. Yere atladı, ayakları dibinde yatan yabancıya baktı, sonra başını çevirdi:

— Eee, çavuş! Yaşıyor mu, ölmüş mü?

— Yaşıyor teğmenim! Ama pek iyi değil durumu. Bir kement nerdeyse boğuyormuş.

— Tatar mı?

— Sanmam. Bir Rus soylusuna benziyor.

Teğmen derin bir soluk aldı.

— Neyse!

Yaralıyı daha dikkatle inceledi.

— Bir albay hiç kuşkusuz.

— Hepsi o kadar değil, teğmenim! Bir de atını görseydiniz! — çavuş hayranlık belirten bir ıslık çaldı — Han bile sahip olmak isterdi.

Bir süre sonra askerler bayırın öte yanında yakaladıkları atı getirdiklerinde, küçük birliğin başkanı da bu yargıya katıldı. Muhteşem bir hayvandı. Hemen tanıdığı efendisini acı dolu uzun bir kışnemeyle selâmladı ve boynunu ona doğru uzattı.

Bir astsubay teğmene yaklaştı.

— Atı bizim olur, değil mi? diye sordu saygıazca.

Nasıl? Bu ne cesaret... Adamı hemen öldür daha iyi! Atsız bu bozkırda ne yapar?

— Ama, ganimet, teğmenim?..

Teğmen ağır bir cevap vermeye hazırlanıyordu ki, yaralı yavaşça kımıldadı ve morarmış dudakları arasından bir hırıltı çıktı.

— Dişlerinin arasından alkol akıtın, diye buyurdu başkan. Kemerini de çıkarın!

Yaralının yanına hemen gelen iki asker buyrukları yerine getirmeye çabalarken, bir diğeri de komutanının önünde hareketsiz duruyordu.

— Burada kamp kuracak mıyız, teğmenim?

— Evet; Ateşleri yakın ve atların eyerlerini çıkarın!

Az sonra herkes işe koyulmuştu. Savaş alanı hızla güvenli bir kamp yerine dönüşüyordu ve yabancı, alkolün ve güçlü ovalamaların etkisiyle daha rahat soluk alıyordu.

Bu arada teğmen uzaklaşmış ve pelerinini ateşin birkaç adım ilersine atarak oturmuştu. Birkaç günlük bir sakalın, enerjik yüzüne sert ve kuşku verici bir anlam vermesine karşın genç görünüyordu. Teni esmer, saçları siyahtı. Hem gaddarlık, hem iyilik anlamına gelebilecek parlak bir bakışı vardı. İyi değildi, ama hiç kuşkusuz dürüsttü.

Biraz ilerde iki adam yemeği hazırlıyorlardı. Bir koyun kesmişler, şimdi de gündüz vurdukları bir yaban keçisinin derisini yüzüyorlardı. Eyerlerinde beyaz kuşlar asılıydı.

— Ava iyi geçti! dedi aşçılardan biri gülerek. Az sonra doymayacak olanı atlar tepelesin suyun içinde.

— Yani, dedi diğeri, seni kutlamayı unutan iyi bir iş yapmış olmayacak?

Yaralının yattığı yanda bir hareket oldu. Çavuş ovalamayı bırakmış, adamın kendine geldiğini teğmene bildirmelerini söylüyordu. Meraklılar dikkatli bir çember oluşturdular.

Gözlerini açan yabancı önce çevresine baktı, sonra herbirinde durarak yüzleri inceledi. Dost? Düşman? Bütün yüzüyle sorduğu suskun soru kuşku vericiydi. Sonra, kimsenin kımıldamadığını görünce yavaşça kolunu kaldırdı ve elini boynuna götürdü. Kementin izleri hâlâ görülüyordu. Yaralının çok acı çektiği şişkin damarlarından belliydi.

— Sul.. diye yakardı iniltiler arasında.

Şimdiden üçte biri boşalmış alkol matarasını uzattı çavuş, diğeri de dikilmek için güç harcadı. Ama içer içmez, alkolün açıkça ona güç vermesine rağmen kendini otların üzerine bıraktı.

Yine de konuşabilirdi. Duru bir sesle sordu:

— Kimsiniz?

— Kurtarıcılarınız! diye yanıtladı tam o sıra yaklaşan teğmen.

— Tanrıya şükür! Bu korkunç halatı boynuma geçiren siz değil misiniz?

Askerlerin arasında öfkeli bir hareket oldu ve teğmen herkesin duygusunu açıkladı:

— Bunu düşünmek bile bize hakarettir! Biz askeriz, kılıçla dövüştürüz. Hem, bakın!

Otların üzerine, sağa sola uzanmış cesetleri gösterdi eliyle.

— Kallesçe saldırılarını pahalıya ödedi bu haydutlar. Adamların da onları hayvanlar gibi öldürdü.

Bir an sessizlikten sonra yabancı devam etti:

— Biraz dinlenmek istiyorum.

Az önceki çavuş bir eyer getirdi, beriki de hiç konuşmadan oturdu.

Teğmenden daha yaşlıydı. Daha kısa boyluydu, ama güçlü yapısından kendine güveni anlaşılıyordu. Orta yaşlı ve kuşku verici bir adamdı. Ayıyı andıran gövdesi üzerinde, hafifçe sola yatık iri bir baş vardı. Arada bir ensesine götürdüğü eli, yakalanan düşmanı için korkunç bir öldürücü olabilirdi. Buna karşılık ağzının çevresinde ince ve uzun bir siyah bıyık vardı. Tüm olarak bu iri adam kaba birine benzemiyordu. Gözlerinde gurur ve soylu bir kişinin yiğitliği okunuyordu. Yalnız, garip bir kurnazlık, sertlik ve babacanlık karışımı ilk bıraktığı izlenimi biraz bozuyordu.

Biraz dinlendikten sonra, teşekkür etmeyi hiç düşünmeden ağır adımlarla cesetlere yaklaştığını gören teğmen çok şaşırıldı.

— Kaba herif... diye homurdandı.

Şimdi beriki, başını ciddi ciddi sallayarak her gövdenin üzerine eğiliyordu ve ancak bütün cesetleri inceledikten sonra teğmenin yanına geldi. İçgüdüsel bir hareketle olmayan kemerini sıkmak isteyen elleri büyük bir kızgınlıkla kasılmışlardı.

— Eee, dedi suhay kuru bir sesle, tanıyor musunuz yoksa bu haydutları? Ruhları için birer dua okumak için eğilmediniz herhalde üzerlerine?

Adamın dudakları üzerinden bir gülümsemenin geçtiğini görünce çok şaşırıldı.

— Söylediğiniz hem doğru hem de yanlış, teğmen. Bu adamları gerçekten tanıyorum, ama bunlar haydut değiller.

Bütün bu cesetler beni hiç sevmeyen ve komşusu olmak bahtsızlığına eriştiğim bir soylu kişinin hizmetçilerinin.

— Vay canına! diye bağırdı pek tatmin olmayan beriki.

— Hayat gariptir!

O da ince bir alayla konuşmuştu. Kurtarıcısının kuşkusunu anladığı halde esrarlı gülümsemesini sürdürüyordu. Gelenekleri bildiğini kanıtlayan bir rahatlıkla ekledi:

— Size karşı minnettarlığımı şimdiye dek açıklamadığım için bağışlayın beni. Siz olmasaydınız ölü bir adamdım ben. Yiğitçe müdahaleniz dikkatsizliğimin sonuçlarından korudu beni. Adamlarımdan epeyce uzaklaşmıştım ve onları beklerken çevrem sarıldı. İnanın çok minnettarım size.

Bu küçük söylevi bitirmeden elini uzattı. Teğmen görmezlikten geldi.

— Tanımadığım bir kişinin teşekkürlerini kabul etmeyi sevmem, dedi yabancıнын gözlerinin içine bakarak. Karşımda soylu birinin bulunduğunu sanıyorum, ama emin olmak isterim.

Yüzünde hiç bir kızgınlık belirtisi olmadan sakın bir sesle cevap verdi yabancı:

— Gerçekten haklısınız, teğmen! Cevabınızı beğendim, çünkü gururlu bir karakteri, bir şövalye niteliğini ortaya koyuyor. Ayrıca mantığımı yitirdiğimi de hatırlatıyor bana, ki hatalı bir durum. Adım Zenobi Abdank, Kiev soylularındanım, topraklarım var ve Prens Dominik Zaslawski'nin alayında albayım.

— Ben de Jan Kretuski'yim, Dük Yarema Wisniowiecki'nin Muhafız Alayında teğmen.

Hayatını kurtardığı adam yeniden elini uzattı.

— Muzaffer bir komutana hizmet ediyorsunuz. Bu ünlü birliğe mensup bir subayla karşılaşmakten mutluluk duyuyorum.

Bu kez teğmen fazla direnmedi. Fakat üniformalı bu süvarilerin, diğer birliklerdeki gibi aşıkların alışkanlığı vardı, ama Yaban Toprakların ortasında, Polonya'nın göbeğinde öyle davranmak gereksiz, hatta gülünç olurdu. Üstelik de bir albaydı karşındaki. Askerler Toprakların simgesi

olan fildişi bir asâ bulmuşlardı otların arasında ve onu sahibine vermek üzere büyük bir saygıyla yaklaşıyorlardı. Ama Jan Kretuski onu ellerinden aldı ve şimdi konuğu olarak gördüğü kişiye bizzat kendisi verdi. Az sonra yemeğe çağırdı ve Moldavya şarabı içilmeye başlayınca, baştaki sert hava yerini dostluğa bıraktı.

Kısa sürede konuşma çok canlandı.

— Yakında kendi ocağına dönmek ne kadar güzel bir şey! diye itiraf etti Kretuski, Kozak beyinin bozkırın güçlükleri üzerine sorduğu bir soruya karşılık olarak.

— Uzaktan mı geliyorsunuz? diye ısrar etti beriki.

— Çok uzaktan, albayım! Kırım'dan.

— Gerçekten! Fazla meraklılık olmazsa, ne yaptığınızı öğrenebilir miyim orada? Esir mi satın aldınız?

— Hayır, Han'ın yanına yollanmışım.

— Han mı?.. Ha, Ha, iyi ilişkileriniz var, teğmen. Görevliyediniz herhalde?

— Yarema dükünün bir mektubunu götürdüm Han'a.

— Elçi ha!.. Ya içinde ne vardı mektubun?

İnce bir gülümseme kapladı Jan Kretuski'nin yüzünü.

— Boynunuza ip geçiren bu haydutlarla sizin ilişkiniz nasıl sizin özel işiniz ise, Dük'ün Han'a yazdığı da yalnızca onların işidir, ne sizi ilgilendirir ne de beni.

— Bravo! diye bağırdı Abdank. İtiraf edeyim ki Altes'in sizin gibi genç bir elçi seçmesi beni şaşırtmıştı. Bütün sorularının amacı da sizin olgunluk derecenizi ölçmekti. Gerçekten bravo! Yaşınız genç, ama deneyiminiz ve akıllılığınız bir yaşındaki.

Teğmen gözkapaklarını hafifçe kapattı ve birden okşanan bir kediye benzedi. Gerçekten Kozak soylusunun sözcüklerinden çok hoşlanmıştı ve mutlu bir kedi gibiydi.

— Ya siz, albayım, diye sordu, bu yabani ülkede, Ulme-riçek'in kıyılarında tek başınıza ne yapıyorsunuz?

— Yanılıyorsunuz, teğmen, yalnız değilim! Adamlarımın önünden gidiyorum. Kudak'a, Senyör Grodek'e gidiyorum, prens Zaslawski'nin mektuplarıyla.

— Bozkırdan mı? Niçin su yoluyla gitmiyorsunuz, daha emindir?

— Kesin emir aldım.

— Garip!.. Eğer gemiyle gitseydiniz, az önceki belâ olmazdı. Ayrıca çoktan Kudak'a varırdınız.

— Olabilir, ama bozkır daha sakın şimdi ve iyi tanırım. Az önceki kötü olay bir kazaydı. Söyledim ya, bir komşum belâ açmak istiyor başıma. Adamları nerede olsa izlerdi beni.

— İnatçı ve tehlikeli bir düşmanınız var! Kimdir?

— Biliyorsunuz: bir komşum! Söylediğimden daha başka ne söyleyebilirim? Ekinlerimi yakıyor, topraklarımı işgal ediyor, her yoldan kötülük etmeye çalışıyor. Daha önce, henüz çocuk olan oğlumun karşısına çıkmıştı, bugün de benim...

Anlamalı bir işaretle yarıda kesildi cümlesi.

— Tanrım! Ya sizin kılıcınız hiç çıkmıyor mu kınından?

Bu kez Kozak gülümsemeyi kesti ve Jan Kretuski'nin ilk kez duyduğu bir tonda konuştu:

— Bundan böyle düşmanlarıma karşı kılıcımı kullanmazsam Tanrının lâneti üzerimden eksik olmasın! Görecekler, bunun benim elimde nasıl korkunç bir silâh olduğunu!

Bundan sonra derin bir suskunluk başladı. Böylece her ikisi de o ana dek dikkat etmedikleri boğuk bir gürültüyü duyabildiler. Uzaktan geliyor ve fırtına başlangıcını andırıyordu.

— Adamlarım!.. diye bağırdı Abdank bir süre sonra. Topraklar ıslak, onun için atların nallarından böyle garip bir müzik yükseliyor.

Açıklamasını sürdürdü:

— Bu tepenin üzerinde buluşacaktım onlarla, bir tuzağa düşeceğimi hiç ummuyordum.

Az sonra Kozaklar tepeyi tırmanmışlar, ateşlerin çevresinde yarım daire yapmışlardı. Ellerini gözlerinin üzerinde tutarak, öne eğilip ateşin ardında duran gölgeleri seçmeye çalıştılar.

— Hola! diye bağırdı teki.

— Kimsiniz? diye sordu Abdank güçlü bir sesle.

— Tanrının hizmetkârları!

Kozak beyi teğmene döndü:

— Benim adamlarım, dedi. Son bir kez daha teşekkür etmek kalıyor bana.

O konuşurken, süvarilerden birkaçı atlarından inip beylerine doğru yaklaşıyorlardı.

— Geldik nihayet!.. dedi biri. Ne oldu?

— Bir tuzak! Çedko ile adamları kelleşe saldırdılar arkamdan Boğmak istediler beni...

Nefretlerini göstermek için Kozaklar yere tükürdüler. Az önce konuşan devam etti:

— Tanrı kurtarmış seni! Ama bu çevrendeki Polonyalılar kimdir? Tutsakları değilsin ya?

— Tanrıya şükür hayır! Yiğit kişiler bunlar. Onlar olmasaydı çamurla örtülü morarmış bir cesettim şimdi.

Çevresine toplanan adamlarına baktı Abdank.

— Çok zaman kaybettik, dedi önder sesiyle. Sağ olduğuma göre hemen gideceğiz!

Kimse itiraz etmeyi düşünmedi.

— Seni izlemeye hazırız, diye cevap verdiler yalnızca Kozaklar.

Yine de üşüyorlardı ve içlerinden ellerini ateşe uzatanlar bu dinlenme süresinin uzamasından hiç kuşkusuz hoşlanırlardı. Kuşkuya varan bir şaşkınlıkla onlara bakıyordu. Jan Kretuski. Kırk kadardılar ve hiç birinin üzerinde düzenli Kozak üniforması yoktu. Abdank gerçekten Kudak'a yollanmışsa, niçin yanına düzenli bir birlik verilmemişti? «Diğer yandan» diye düşündü teğmen «bozkırda yolculuk etmek saçma bir şey. Sanki albay kaleye yaklaşmaktan korkuyor!»

Bakışları onun üzerinde durdu. Gerçekten oturaklı adamdı. Ama niçin beyleriyle o kadar senlibenli olan Kozaklar buna o kadar çok saygı gösteriyorlardı. Yüzünden güçlü bir irade yansıyor ve tavırları bizzat Yarema dükünün kendisini hatırlatıyordu, ama böyle ayrıntıların bir önemi yoktu!.. Abdank!.. Bu adı önceden hiç duymamıştı. Yabancıydı albay onun için. Dük Yarema Wisniowiecki gibi bir prenste rahatlatıcı bir işaretli güçlülük gösterisi, ama bozkırın ortasına rastlanan bir yabancıda daha çok kuşku vericiydi.

Teğmen kurtardığı adamın kimliği üzerine düşünürken,

beriki atının eyerlenmesi için buyruk veriyordu. Kemerini takmıştı bile. Sonra veda etmek üzere Jan Kretuski'nin yanına geldi.

— Yolum uzun, dedi, ve acelem var. Ama gitmeden önce izin verin de, Tanrı'dan, benim de size büyük bir yardımda bulunmam için yardım etmesi dileğinde bulunayım.

Polonyalı subay gururla cevap verdi:

— Minnetarlığınızı haketmiş değilim, kimi kurtardığımı bilmiyordum.

— Çok alçakgönüllüsünüz, teğmen! Alçakgönüllü olduğunuz kadar da yiğit!

Konuşurken sol elinden bir yüzük çıkardı.

— Benden bir anı olarak kabul edersiniz sanırım bunu!

Jan Kretuski bir adım geri çekildi ve kaşlarını çattı. Kozanın hareketinden açıkça hoşlanmamıştı.

— Ama!.. diye üsteledi beriki babacan bir tonla. Kabul edebilirsiniz! Dolaylı bir ödeme olarak kabul edilecek bir armağan değil bu, bambaşka bir şey. Bu yüzüğü aldığınızda çok gençtim henüz. Kutsal Topraklardan gelen bir hacı verdi bana. O zaman inançsızların elinde tutsaktım ve ona bakar yüreklenirdim... Hâlâ istemiyor musunuz?

Jan Kretuski kımıldamadı ve aniden bozkırın suskunluğu alevlerin arasından süzülüp bütün kampı kapladı. Çatırdayan odunlar, rüzgâr bile yoktu artık. Her iki tarafın adamları da bu görüntüden etkilenmiş, bilmedikleri bir bekleyiş içinde hareketsiz duruyorlardı.

Büyüyü bozan yine Abdank oldu, ama garip sözcüklerle:

— Bu yüzük size kaderin kötülüğüne karşı arka çıkacak ve son yargı günü koruyacak. Size söylüyorum, o gün gerçekten bütün Yaban Topraklar üzerinde yükseliyor. Evet, yükseliyor, hepimizin kötülüğü için!

Bu sözlerin uyandırabileceği korkudan etkilenmiş gibi, başını kara gökyüzüne uzatıp kişnedi bir at.

Ani bir hareketle yüzüğü aldı Jan Kretuski. Bir an sonra Abdank atına atlamıştı.

— İleri! diye bağırdı.

Sonra son bir kez kurtarıcısına yüzünü döndü:

— Hoşçakal, bir saatlik arkadaşım! Tanrı sizi korusun! Zaman öyle ki, kardeş kardeşten çekiniyor. Şimdi öğrenin ki hayatını kurtardığınız kişi sizin gözlerinizden gizlendi.

— Nasıl? Adınız Abdank değil mi?

— Abdank takma adımdır!

— Ya... gerçek adınız?

— İyi tutun aklınızda! diye bağırды Kozak. Sanırım çok duyacaksınız. Bogdan Zenobi Şmielniçki!

Bunun üzerine atını kırbaçlayarak, ardında küçük birliği, bayıra doğru yöneldi. Gece hemen yuttu onları, ama nai sesleri kesilmişti ki, Jan Kretuski'nin askerleri birden sert seslerini duydular.

Tanrım, kurtar bizi!

Tanrım, kurtar kölelerini,

Pek ağır boyunduruğundan

Müslüman yasasının...

Eğik otların üzerinden rüzgârın onlara dek getirdiği bir Kozak türküsüydü bu.

Sonra rüzgâr döndü ve türkü, sanki sönmüş gibi aniden durdu. Bozkır suskunluğa dönüyordu...

II

Jan Kretuski ertesi günü Çerin'e vardı ve hemen Dük Tarema'nın bu kentteki konutuna gitti. Dük yoktu. Fırsat düşünce, hayatın daha tatlı olduğu Lubnie'ye giderdi. Zaten genç teğmen bunu biliyordu; Çerin'de bütün aradığı, üzerinde mümkün olduğunca çok uyuyabileceği bir yataktı. Dükün konutunda bulduğu da pek hoşuna gitmiş olacak ki tam bir gün bir gece kaldı orada.

Alacakaranlıkta nihayet uyandı, biraz kendine çekidüzen verdi ve eski Cumhuriyet komiseri, şimdiki korkunç asker, prensin yakın dostu Senyör Zawila'nın kapısına vurmak için çıktı. Yetkisi büyüktü ve Dük Yarema hakkında kesin bir şey bilmek isteyen herkes ona başvuruyordu.

Eski komisere giderken, Jan Kretuski ne yaptığını biliyordu.

Ama Lubnie'den hiç bir buyruk almamıştı Zawila. Subay kayıtsız durdu, ama içten içe çok seviniyordu. Ona ilişkin bir buyruk olmaması, birkaç günlük dinlenme ve rahat anlamına geliyordu. Üstelik adamlarının güçlenmeye ihtiyaçları vardı. Görev, Dükün çıkarları açısından en iyi biçimde bitmişti, şimdi ise yalnızca yorgunluk vardı.

Dinyeper'in aşalarındaki Dükalık topraklarına giren birkaç tatar beyinin cezalandırılmasını sağlamak üzere yollanmıştı Kretuski Kırım Hanına. Bu kadar ünlü ve güçlü bir Prensle iyi ilişkiler kurma konusunda çok dikkatli davranan Han ise, armağan olarak götürmesi için elçiye bir çöl atı ile değerli kürkler emanet etmişti.

Zawila genç soylunun anlatısını dikkatle dinledi, ama

beriki gelecek günler konusundaki kuşklarından sözedince başını salladı ve kentin kaynamakta olduğunu bildirdi.

— Bugün pazar var, dedi ayağa kalkarak. Gelin, sizi Dopulo'ya yemeğe davet ediyorum! Birlikte en hareketli sokaklardan gideriz, böylece bizzat kendiniz Çerin'e egemen olan havayı anlayabilirsiniz. İtiraf edeyim ki, beni de kuşkulandırıyor.

Dopulon'un hanı kentin en ünlüsüydü ve bölgenin ileri gelenleri oraya uğramadan edemezlerdi. İki adam da içeriye girdiklerinde büyük bir kalabalık buldular: krallık arazilerinden çiftçiler, yargıçlar, starost'lar (1), Kozak beyleri, herhangi bir büyük senyöre hizmetlerini sunmak isteyen küçük soy-lular.

Müşteriler büyük meşe masaların çevresinde gürültü ediyorlar ve herkes günün olayı üzerine kendi düşüncesini söylüyordu. Günün olayı da, Bogdan Zenobi Şmielniçki'nin kaçışydı. Kretuski titredi. Hayatını kurtardığı esrarlı kişinin uyarısı aklına geliyor ve ciddi sesiyle söylediklerini yeniden duyar gibi oluyordu: «Bu adı aklınızda iyi tutun! Sanırım çok duyacaksınız!» Ama, arkadaşına günün kahramanını iyi tanıdığını söylemeden, ne olduğunu sordu.

— Nasıl, bilmiyor musunuz? diye bağırdı Zawila. Doğru, siz Kırım'dan yeni döndünüz, olay da yeni. Bu Bogdan Şmielniçki herşeyden önce Ukrayna Kozak ordusunun kâti-bidir. Aynı zamanda Suboti malikânesinin de sahibidir, o yüzden de yakından tanırım kendisini. Birlikte savaştık. Gözle-rimle gördüğüm için inanın, bütün Cumhuriyette onun kadar savaş uzmanı bir kişi daha olamaz. Gerçek bir Kozak kabile beyi, büyük bir önderdir. Çok basit aslında, Kozaklar onu kendi kabile beylerinden daha çok sayarlar. Ne yazık ki garip karakterlidir, yüreği de kuşku doludur.

— Bütün bunlar güzel, dostum, ama neden kaçtığına dair bir şey anlatmıyor.

— Geliyorum oraya da, teğmen! Gerçekte sorun iki yan-

(1) Starost=dükalık ya da krallık malikânesi içinde bir bölüm ya da fişin senyörü.

11. Kaçışı ilk bakışta önemli bir kişi olan Starost Çaplinski ile olan çatışmasının son perdesi gibi görülebilir. İki adam hiç anlaşılamazlar. Starost'un karısı ile Kozakın arası pek iyiydi —belki de hâlâ öyledir ya! Önceden Şmielniçki'nin metresiydi kadın, ama ondan hoşlanan Starost da işin üzerine düştü ve sonunda evlendi kadınla. Hafif birisi olan kadın da birkaç yıl sonra yeniden ilk aşkına döndü.. Bu, işin aşk yanı!

— Pek hoş değil!

— Kuşkusuz değil! Bu açıklama, işi, birbirlerinin kafalarına kaynar yağ dökmeye hazır iki soylu arasındaki sıradan bir çatışmaya dönüştürüyor. Gerçekte ise bu pis oyunun ardında çok daha tehlikeli bir başka oyun var. Kısaca durumu şu; belki biliyorsunuzdur, benim eski dostum, düzenli Kozak birliklerinde albay olan Barras Çerkessi garnizonunu yönetir. Daha önemlisi, Kozaklara verilen ayrıcalıkları içeren belgeyi korumakla görevlidir. Bu ayrıcalıkların da soylulara karşı direnmeyi teşvik edici nitelikte olduğu söylenir. Bizim müttefikimiz olan Barrabas her zaman bu belgeyi yayımlamaktan kaçınmıştır. Ne var ki, önceki gün kurnaz Şmielniçki onu bir eğlentiye davet etmiş. Çok içki ve bizim albayın da zaten içkiye eğilimi olduğundan dolayı beriki, belgeyi eline geçirmiş ve kaçmış. Bu olayın sonucu da büyük olasılıkla Cumhuriyetin güney topraklarında bir isyan olacak. Oraların halkı fazla hareketlidir, bizim yönetimimiz de pek güçlü değil. Şmielniçki de bunu biliyor ve yabancı kabileleri krallık otoritesine karşı ayaklandırmak için prestijinden yararlana-bilecek bir kişi. Görüyorsunuz ya bu kaçış soylular arası bir çatışmanın sınırlarını çok aşıyor ve ortada olan ulusun kaderi!

Sustu. Kretuski o kadar şaşırmıştı ki kendi bildiğini artık saklayamadı.

— Vay tilki! diye bağırdı. Kandırdı beni!... Prens Zaslawski'nin emrinde Kozak albayı, ha!.. Ve ben de inandım ona!.. Ne kadar aptalım!.. Avucumun içindeydi ve ben bıraktım gitsin!. Önceki gün!..

Şaşıрма sırası bu kez Zawila'ya gelmişti

— Ne diyorsunuz, siz! diye homurdandı şiddetle genç adamın kolunu yakalayarak.

— Budalaca gerçeği! İki gece önce Şmielniçki'yle karşılaştım. Çok kötü durumdaydı ve kim olduğunu bilmeden başını dertten kurtardım. Zaslawski'nin birliğinde albay olarak tanıttı kendini ve büyük Kozak beyi tarafından görevle Kudak'a gönderildiğini söyledi. Daha o zaman garip buldum bunu, çünkü hiç duymadım görevli bir albayın bozkırda yolculuk ettiğini! Ama onun işi beni ilgilendirmedikinden ve de fazla zamanı olmadığından meseleyi fazla değmedim.

— Tanrım, olamaz!.. diye sözünü kesti dükün dostu. Nerede rastladınız, peki?

— Ulmenicek kıyılarında. Eminim ki, ona katılan Kozak askerlerinin saflarını çoğaltmak için Siç'e gidiyordu. Dinyeper'in bu adacıkları ve kayalıklarında bir adamı yakalamanın olanağı yoktur.

— Ne diyorsunuz, tabii öyle! Yanında önemli bir birlik var mıydı?

— Kırk adam kadar. Yalnız ona rastladığımda yalnızdı. Starost'un adamlarıyla mücadele ediyordu. Adamlar onu boğmaya çalışıyorlardı, ve bir raslantı sonucu ben karışmasam işi çoktan bitmişti.

— Nee?.. Çaplinski'nin hizmetkârları mı dediniz?

— Şmielniçki'nin bana söylediği bu.

— Peki starost, düşmanın yalnız olarak orada bulunduğunu nereden biliyordu?

— Çok şey soruyorsunuz, dostum!

— Gerçekten esrarlı! Tanrım, ne biçim hikâye bu!.. Biliyor musunuz ki, büyük Kozak beyi Şmielniçki'nin yakalanması için emir verdi?

Teğmeş cevap verecekti ki, salonun kapısı açıldı, ufak tefek bir adam belirdi; kısa boyluların kompleksi vardı adamda: bakışları çok sertti, başını dik tutuyordu ve hareketleri bir aktörünküne benziyordu. Kısacası çok gürültü çıkarıyor ve fazla hava yapıyordu.

— Selâm! diye bağırdı kapıyı çarparak.

Kimse kendisine dikkat etmeyince biraz bozuldu:

— Selâm! diye tekrar etti daha yüksek sesle.

— Selâm, selâm! diye cevap verdi yemek yiyenlerden birkaçı kayıtsızca.

«Şeytanı an» diye homurdandı Zawila bıyığının altından «karşında bul!» Sonra arkadaşına döndü:

— İşte sözünü ettiğim adam! Starost Çaplinskinin ta kendisi.

Salondaki herkes onun iyi kılıç kullandığını, büyük bir hatip ve yoksullara karşı insafsız olduğunu bilirdi. Ama herkesin bildiği bir şey de, prens Koniecpolski'nin çok yakını ve sırdaşı olduğuydu. İşte bu yüzden bütün yürekler hınçla doluydu. Herkes ondan nefret ederdi, ama iyi geçinirdi.

Zawila ile Kretuski'nin masasına oturdu. Birincisini güzelce selâmladı, ama teğmene belli belirsiz bir selâm verdi. Sonra hidromel istedi.

— Sayın Starost, dedi Zawila, ciddi bir ses ama kurnaz gözlerle, bize Śmielnicki'nin haberlerini getirdiniz mi?

— Getirmek ne demek! diye patladı küçük adam masaya bir yumruk atarak. Adımın Çaplinski olduğunu bildiğim kadar şu anda onun ipe çekilmiş olduğunu da biliyorum. Evet, asıldı!.. Yırtıcı bozkır kuşları için iyi bir yemek!

Bu gerçekçi anlatı masanın üzerine atılan ikinci bir yumruk darbesiyle noktalandı.

— Sakin olun! dedi Jan Kretuski kuru bir sesle. Şarabımı devireceksiniz.

Zawila devam etti:

— Asıldığını söylüyorsunuz, öyle olsun! Ama, kurtarılmadığını ve şu anda bozkırda özgürce dolaşmadığını nereden biliyorsunuz? Olabilecek şeyler bunlar... Kanıt gerekir, sen-yör Çaplinski!..

— Kanıt mı? Kanıt hal istediğiniz kadar! Çedko'yu tanıır mımanız?

Jan Kretuski kulak kabardı. Ulmenicek kıyılarındaki o gece duymuştu Kozaklardan bu adı.

— Çedko mu? dedi Zawila aynı sakın havayla. Çerin'de o seriivenciği tanımayan var mı ki?

— Yararlı bir seriivenci ama! Bilin ki, Çedko Śmiel'e

hizmet eder görünüyor, ama aslında bana hizmet ediyor... O Kozak kurnazsa, bizimki ondan on kez daha kurnazdır. Bir tuzak kurmak için Şmiel'in adamlarıyla anlaştı. İşte bu nedenle o köpeğin çoktan cehennemin dibini boyladığını söylüyorum. Yarın ya da öbür gün kesin kanıtları getirecek Çedko.

Bir kez daha masaya yumruk attı, bardaklar yine sıçradılar.

— Şarabımı dökeceksiniz! diye yine uyardı Jan Kretuski.

Starost'un yanakları kıpkırmızı oldu, ama cevap vermedi çünkü beriki hücumu geçmişti:

— Demek ki Çedko'nun çift taraflı oynadığını ve Şmiel-niçki'yi öldürmeyi başardığını iddia ediyorsunuz!

— Öldüğüne dair kesin kanıt getirecektir!

Zawila onun gözlerinin içine baktı ve beklenmedik bir sertlikle konuştu:

— Pekâlâ sayın Starost, üzgünüm ama, Çedko gelse bile Kozakın öldüğüne dair hiç bir kanıt getiremeyecek! Çünkü Şmiel kurtuldu ellerinden. Şu saatte Siç'e varmış olmalı. Eğer bana inanmıyorsanız, teğmen Kretuski size bu konudaki bütün ayrıntıları verebilir. İki gece önce bozkırda birlikte yemek yemişler!

— Olamaz! diye bir çılgık attı küçük adam.

— O kadar çok bağırmayın, senyör Starost! Çabuk heyecanlanıyorsunuz. İyi zaman kollayan Şmiel'in tam tersi yani. Ama Şmiel'in sizden daha uzun bir kolu, daha kararlı bir kafası ve daha büyük bir serveti var!

Eski Cumhuriyet komseri Çaplinski'yi sevmezdi ve onu alaya almaktan çok hoşlanmıştı. Devam etti:

— Tam adamlarınız tarafından boğazlanacağı sırada raslamış Şmiel'e teğmen Kretuski. Kırım'dan döndüğü, dolayısıyla da büyük Kozak beyi tarafından verilen buyruktan haberi olmadığı için, hayduda çok benzeyen kimselerin saldırısına uğramış bir zavallıyı kurtarmış. Doğru olmak gerekirse, kıyamazsınız ona! Sağlam yürekli her Leh subayı aynı hare-

keti yapardı! Tabii şimdi bu durumun bazı sonuçları var. Şmi-el kurtuldu ve kaçtı... Ya şimdi sizi cezalandırmak amacıyla topraklarınız üzerinde harekete girerse, onunla karşılaşmaktan pek hoşnut kalmazsınız sanırım?.. Ah, senyör, niçin ona bu kadar kötü davrandınız?..

Çaplinski zor soluk alıyordu. Zawila'nın gerçeği söylediğinin farkındaydı artık. Ölümcül düşmanının özgür olduğunu ve onunla kötü bir biçimde rastlaşabileceğini kavıyordu. Dağ dağa kavuşmaz, ama insan insana kavuşur, iyi biliyordu bunu. Kendini daha fazla tutamayarak Kretuski'ye döndü:

— Siz... siz... diye kekelemeye başladı.

Sonra bir solukta:

— Prensın buyruğuna aykırı davrandınız! Yasa dışı bir kişinin suç ortağı oldunuz! Pahaliya ödeyeceksiniz bunu!

Bir yandan da eliyle teğmenin ceketinin kolundan yakalamış, gülünç bir kızgınlıkla sallıyordu. Kretuski kımıldamadı bile. Starost'a soğuk bir bakış fırlattı ve şunları söyledi yalnızca:

— Rica ederim, kolumu olgun meyve yüklü bir ağaç sanmaktan vazgeçin artık.

Beriki soluk soluğaydı:

— Ben!... Ben... ben... ben...

Ve yine hızla konuştu:

— Adamlarımı yollayacağım peşinizden! Yargıç önüne çıkartacağım sizi!

O kadar çok bağırıyordu ki, bütün salon süsmuş kavgayı izliyordu.

— Arabacı gibi hareket ediyorsunuz! diye homurdandı Zawila. Teğmen Kretuski dostlarımdandır ve ona karşı saygıda kusur edilmesini istemem.

— Adalet yerini bulacak! Rütbeniz sökülecek ve zincire vurulacaksınız! diye devam etti Çaplinski, kızgınlıktan uyarıyı duymamıştı.

Ama bu kez fazla ileri gitmişti. Genç subay ayağa kalktı, ama kılıcını çıkarmadı, yumruğunu küçük kızgın adamın burnuna doğru kaldırdı.

— Alın bakalım bunu!

Starost saraldı.

— Tanrım! Öldürün bu adamı!...

Elini kılıcının üzerine koyarak bağırdı:

— Adamlarım, yardımuma gelin!..

Kılıcını çıkaracak zaman bulamadı. O anda çelik bir el ensesinden yakaladı ve küçük adam havaya kaldırdığını hissetti.

— Açılın, açılın! diye bağırdı Jan Kretski onu kapıya doğru göfürürken. Tehlikeli hayvandır, çifte atar!

Birisi kapıyı açtı ve teğmen yükünü fırlattı basit bir paket gibi. Sonra sakın sakın masasına döndü.

Dönerken salonda tam bir sessizlik egemendi. Ama yerine oturur oturmaz büyük bir kahkaha tufanı yükseldi ve dört bir yandan bravolar geldi.

— Yaşasın Wisniowiecki'nin askerleri!

— Dersini tam aldı!

Birkaç müşteri de alınlarını pencereye dayadılar.

— Kimildamiyor!.. Ah! Adamları geliyorlar!.. Her yanı kan içinde!...

Bu ayrıntı hiç kimseyi etkilemedi. Genç teğmen bu davranışıyla bütün sempatiyi üzerine çekmekle kalmamış, Śmiel'i kurtarmış olmasıyla da neredeyse kahraman ünvanına hak kazanmıştı. Çerin'de çok sevilirdi Kozak; cumhuriyetin gururlanacağı bir ünü vardı asker olarak, üstelik herkes bilirdi ki, Kral sırf danışmak için birçok kez onunla konuşmuştu. Tahtın danışmanı olmak az buz bir şey değil!

Şimdi birçok kişi çevrelerini almıştı ve masalarında neşeli bir hareket vardı. Bu kişilerden bir tanesi ise özellikle heyecanıla dikkati çekiyordu. Yaşlıcaydı, fazla şişman değildi ve yılların yıpratıcı etkisi görülüyordu üzerinde. Elini kolunu sallıyor, gülüyor, konuşuyor, bir kalabalık kadar gürültü çıkarıyordu.

— Senyör Zagloba, yeter artık! diyorlardı kahkahalar arasında.

— Susayım mı? diyordu karnına vurarak. Asia! Ben ki sultanı yargıçların karşısına çıkarmış adamım, sizin sözünüzle mi susacağım!

Yeni kahkahalar patladı ve neşeli adam devam edecekti ki, kolundan çekildiğini farkettili.

— Senyör Zagloba!...

Ses, Litvanya aksanlı, ama ağır ve uyumluydu. Zagloba başını kaldırdırca zayıf bir dev gördü karşısında.

— Ha, siz miydiniz! diye bağırdı. Size nasıl yararlı olabilirim?

Ama berikine cevap verecek zaman bırakmadan açıklama-ya girişti:

— Sekiz gündür, kılıcı da kesesi kadar ağır bu soylu kişiden içiyorum. Bu bir sırdır ama, kesesi de aklı kadar ağır. Onunla birlikte o kadar çok şarap içtim ki! Şimdiye dek bu kadar çok içtiysem, paraları veren kadar ahmak olayım!

— Oooo, fazla oldu; diye bağırdı çevredekiler yabancınn kızmasından çekinerek.

Ama o sevimli sevimli gülümsüyordu ve arkadaşına eğilerek sordu:

— Lütfen beni teğmen Kretuski ile tanıştırır mısınız? Büyük bir iyilik yapmış olursunuz.

— Tabii, niçin olmasın!

Zagloba şatafatlı bir hareket yaptı ve söze başladı:

— Teğmenim, size...

Aniden durdu ve deve döndü:

— Özür dilerim, ama adınızı unuttum?

— Podbipieta, dedi soylu kişi sakın bir sesle. Litvanyalıyım.

— Vay canına hiç anlaşılmıyor!

Görkemli bir reveransla Jan Kretuski'nin önüne geldi:

— İşte, diye bağırdı korkunç ihtiyar, işte senyör Podbi-pieta, Tranchemontagne'dan...

— Hayır, Tranchecapuce...

— Aynı kapıya çıkar...

Zagloba arkadaşıyla ince ince alay eder, beriki de hiç aldırmaaksızın ciddi yanıtlar verirken, teğmen yeni geleni daha şaşkın bir gözle incelemeye koyuldu. Gerçekten çok uzun boyluydu ve zayıflığı sinirli bir kadın çağrışımı yapıyordu in-sanda. İçinden, Zagloba'nın onu Don Kişot'a, Krakovi ve Lub-

nie'deki aydın çevrelerde çok sözü edilen İspanyol romanının başkişisine benzetemediğine şaşıtı. Litvanyalı soylu uzun boylu ve zayıftı, ama geniş omuzları ve adaleli boynundan çok güçlü bir kişi olduğu anlaşılıyordu. Giyimine dikkat etmediği belliydi. Belinde ise tam sahibinin boyuna uygun bir kılıç asılıydı, kabzası koltuk altına kadar çıkıyordu. Yüzüne gelince, en ciddi insanda bile gülme isteği yaratabilirdi. Tam bir şaşkın çocuk yüzüydü bu: yuvarlak kaşlar ve porselen mavisi gözler. Üstelik, kenevir rengi bir çift sarkık bıyıkla da süslüydü bu yüz.

Duygulanırcı olduğu kadar da saf bir görüntüydü bu. En basit bir zekâ bile bu kişinin budalalığın eşiğinde yaşadığını anlayabilirdi. Ama Jan Kretuski dış görünüş üzerine ahkâm kesmeyi sevmezdi. Olayların temeline inerdi. Ona göre Rodbipieta'yı iyi inceleyen bir kişi onu ciddiye almalıydı. Gözlerinden dürüstlük akıyor, diye düşündü, dürüst ve yiğit bir kişi bu...

— Teğmenim, dedi Litvanyalı eğilerek selâmladıktan sonra, Wisniowiecki'nin birliğinden mısınız?

— Tabii!

— Benim için ne büyük bir mutluluk size rastlamak! Dük o kadar ünlü bir savaşçı ki!

Bu övgüyle birlikte ellerini dua eder gibi kavuşturdu ve ekledi:

— Tanrı bize ona benzer birçok önder versin! O zaman Cumhuriyetin zaferi sınırsız olacaktır!

— Aynı kanıdayım, diye cevap verdi Jan Kretuski sevimli bir gülümsemeyle.

Genç subayın dostça tavrından cesaret alan Podbipieta övgüleri bırakıp daha pratik konuşmaya başladı:

— Onun bayrağı altında savaşmak mümkün olabilir mi acaba?

— Sizi memnuniyetle kabul eder sanırım.

Kretuski hiç tereddüt etmeden konuşmuştu. Zagloba da hiç tereddütsüz atıldı:

— Ha, ha! Dük sizi hizmetinde görmekten çok memnun olacaktır! Düşünün! Uzun kılıcınız mutfaklarında işe yaraya-

bilir! Siz de gayet iyi darağacı görevi yapabilirsiniz, hatta üniformaların kumaşlarını ölçmeye de yararsınız!

Artık bu konuşmalarla subayın canını sıkmaya başlamıştı, ama daha sakın tabiatlı olan Litvanyalı başını eğmekle yetindi.

— Haydi, haydi, konuşun siz! dedi yalnızca.

— Ülkenizden ayrılalı çok oldu mu? diye sordu Kretuski.

— İki haftadan beri Çerin'deyim, teğmenim. Sizden sözedildiğini duydum ve gelmenizi bekliyordum, isteğimi Dük'e ulaştırmanızı rica etmek için.

Litvanyalının kendisini koruması için seçtiği kişi cevap vereceğ yerde soru sormaya devam etti:

— Merakımı hoşgörün, ama niçin bu kadar etkileyici bir kılıç taşıyorsunuz? Haçlı seferlerinden kaldığını sanası geliyor insanın!

— Gerçekten öyle, teğmenim! Bir şövalyenindi, ama atalarımın birisi teke tek bir karşılaşmanın sonucu aldı ondan. Önemli savaşlarda hep Litvanyalıların ellerindeydi, hem de iyi ellerin... İşte şimdi ben de taşıyorum ve hep taşıyacağım!

— Ne? Bu aleti mi? İki elle bile kullanması güçtür bunun!

— Tek elle rahatlıkla kullanılabilir!

— Gerçekten mi? Gösterebilir misiniz?

Podbipieta kılıcı belinden çıkardı ve konuşmadan Jan Kretuski'ye uzattı. Çok doğalmış gibi yaptı bu hareketi, ama, hiç de narin bir kişi olmayan genç subay almak için uzandığında kolu düştü. Böyle bir silâhla kendini savunmak, gelen darbeleri karşılamak, rahatça vuruşmak olanağı yoktu! Biraz bozularak iki eliyle birden tutmak zorunda kaldı. Hiç de rahatlamamıştı. Silah çok ağırdı yarardan çok rahatsızlık verirdi böylesi.

Çevredekilerden hiç birisi gülmeye cesaret edemedi.

— Hey! diye bağırdı yüzü kıpkırmızı, içinizde bu kılıçla havada bir haç çizebilecek olan var mı?

Salonun dibinden bir ses yükseldi:

— Hepimiz denedik, senyör! Çoğumuz kaldıramadık bile.

Bu namuslu cevapla rahatlayan Kretuski Litvanyalıya döndü ve malını kendisine uzattı.

— Ya siz? dedi.

Aynı saf havayla ve yine hiç konuşmadan balık oltası gibi kaldırdı kılıcı beriki.

— Tanrı adına! diye bağırdı şaşırان genç subay.

Sonra coşkuyla patladı:

— Dükün sizi yanına almasını sağlamaya söz veriyorum! Onun hizmetine gireceksiniz ve olabildiğince çabuk! Bizimki gibi bir birliğin sizin gibi bir askerden yoksun kalması üzücü bir şey olur!

— Benim de bütün kalbimle istediğim bu, dedi yarattığı şaşkınlık karşısında tamamen kayıtsız duran Podbipieta...

Az sonra, Zawila ile arkadaşı kalkmaya hazırlanırken kapı açıldı ve birisini aradığı anlaşılan beyaz saçlı bir adam girdi içeri. Eski komseri görünce de acele yanına geldi.

— Dostum! diye bağırdı, sizi gördüğüme memnun oldum! Sizinle konuşmam gerek.

— Çok güzel, diye cevap verdi Zawila kapıya doğru yürümeye devam ederek, ama bize gidelim! Burası çok duman oldu, insan karşısındakini göremiyor.

Eşikte, yeni geleni genç dostuna tanıştırdı. Şmielnički'nin belgeyi çaldığı albay Barrabas'tı bu.

O kadar sabırsızdı ki Zawila'nın konutuna varmayı bekleyemedi.

— Söyleyin, kaçaktan bir haber var mı?

— Evet ve de çok taze haberler! Teğmen Kretuski ona bozkırda rastlamış ve çoktan Siçe gidip saklandığına emin olabiliriz.

— Demek ki ırmak boyundan gitmedi! Tahmin etmeliydim bundan! Yakalamaları için Kudak'a bir birlik gönderdim, boş dönecekler!

Sonra, birden umutsuzluğa kapılan ihtiyar ellerini gözlerine götürdü ve ağlamaya başladı:

— Tanrım, acı bize! Tanrım, acı bize!

— Niçin bu kadar üzülüyorsunuz, henüz ortalıkta savaş yok, albay?

— Yok ama çok yakındır! Benden çaldığı belgelerin yayımlanmasından sonra ne çıkacağını biliyor muyuz? İsyanı şimdiden görüyorum! Bütün ülke kana bulanacak!

— Niçin? Şmielniçki tek başına savaşamaz ya. Adama, birliğe ihtiyacı var!

— Kuşkusuz! Ama herkes ondandır! Ukrayna Kozakları, düzenli Kozaklar, burjuvalar, halk...

Bir el hareketi yaptı:

— Bakın şu kalabalığa! Bütün bu gördükleriniz gövdeleri ve ruhlarıyla ona bağlıdır!

Pazarın kurulduğu alana gelmişlerdi ve saatin geç olmasına rağmen, ülkenin dört bir yanından gelmiş bir insan kalabalığı orada toplanmış, bitmez tükenmez bir gürültü çıkarıyorlardı. Korsum garnizonuna ayrılmış öküzlerin arasında Çobanlar görülüyordu. Bunlar tamamen vahşi ve bir dine bağlı olmayan adamlardı. Bozkırda yaşarlar, hayvancılık yaparlardı, ama çobandan çok büyük yol haydutlarına benziyorlardı. Hepsi silâhlıydı, ama hiç birininki aynı değildi. Daha ilerde aşağı Dinyeper Kozakları dolaşıyorlardı. Bunlar kuru balık, av eti ve koyun yağı satarlardı. Daha da ilerde öküzçüler, ormancılar, arı yetiştiriciler, düzenli Kozaklar, Tatarlar ve bütün Lehistan ve Ukrayna pazarlarında görülen türden bir işsiz-güçsüz yığını vardı. Tabii ki bu köylüler içmişlerdi ve bütün alan sarhoştı sanki. Alıştıkları gibi, geceyi şarkı söyleyip dans ederek geçireceklerdi ve Çerin burjuvaları bilirlerdi ki bu gece hiç bir konuta uyku uğramayacaktır.

Şimdiden alanda ateşler yakılmıştı ve güçlü bir katran kokusu üç adamın genzini yaktı. Keskin flüt sesleri arada bir bu cehennemi gürültüyü bastırıyor, sonra yine siliniyor, boğuluyorlardı. Bazı toplulukların yanından geçerken, «ör ihti-

yarların söylediği türkülerini duyabilmek için iyi kulak vermek gerekiyordu:

Ey benim güzel atmacam
Kardeşim ve dostum,
Ne kadar yûksaktain!
Ne kadar uzaklardasın...

Birden sarhoş Kozaklar dans etmeye başladılar ve bu kez onların çılgınlıkları pazarın bütün uğultusunu bastırdı. «Hu-ha» vahşileriydi bunlar ve bozkırı tanımayanlarda hemen kaçma isteği uyandırıyorlardı. İhtiyar Zawila bile etkilendiğini belli etti. Hayır, Barrabas yanılmıyordu! İyi yönetilmemiş bu kalabalığın ayaklanması ve vahşi çılgınlıklarıyla bütün Ukrayna'yı doldurması için az bir şey yeterdi ve üstelik Şmielniçki hiç te az bir şey değildi. Hiç kuşkusuz bunlar kötü örgütlenmiş kişilerdi, ama Siç'te özgürce seçilmiş bir başkana boyun eğecek Kozaklar vardı, eski ayrıcalıkları hatırlayan ve krallık yöneticilerine karşı olan kinden iyi yararlanmasını bilen bir başkan.

Zawila, Nalewayko ve Loboda ayaklanmalarını hatırladı. Bunlar Şmielniçki'nin yanında hiç bir şey değillerdi. Barrabas'a emanet edilmiş belgeleri elinde tutan bu Kozak beyinin kaçışının nasıl bir tehlike yarattığını pek iyi anlıyordu.

— Albayım, dedi birden ona dönerek, bir yandan söylediğinizi düşünüyorum, diğer yandan da bakmamızı söylediğiniz şeye bakıyorum. Evet, kaybedecek bir anımız yoktur ben-ce! Size bir öğüt vermem gerekiyorsa, hemen Çerin'den ayrılın ve siz de Siç'e dönün. Orada, adamlarınızla birlikte Şmiel'in etkisini bertaraf edebilirsiniz!

İhtiyar hemen cevap vermedi. Eski komserin evine varmalarını bekledi ve bir masrapa hidromel içtikten sonra itiraf etti:

— Bu fikir çok güzel olurdu, dostum, eğer adamlarımın yarısı Şmielniçki'nin kaçtığını haber alınca onun yanına gitmek üzere kaçmasalardı. Hayır, benim zamanım doldu artık! Hiç bir işe yaramam! Düşüncelerim artık savaşlar ve anlaşmalardan çok mezarla ilgili.

Bu sözleri yeni bir sessizlik izledi. Zawila her tür ciddi tartışmanın yararsızlığının farkındaydı, Kretuski ise, zamanında değerini göstermiş bu beyaz saçlı adamı eleştirmeyecek kadar yaşlılığa saygılıydı.

— Hah! yaptı yine de ev sahibi, bu o kadar büyük felâket değil, eğer şimdi ortalıkta dolaşmaya başlayan bir söylen-tiye inanmak gerekirse; inançsızlara karşı savaş yakınmış! O kadar da kötü olmaz bu savaş, çünkü bütün güçler ortak düş-mana karşı birleşmiş olur o zaman. Kendimiz için çekindiğimiz fırtına başka yerde patlar, belki de Türkiye'de bir yerde...

Bu genel savaşı istemeyen Diyetlerin engelleyici rolünü de belirttikten sonra bağladı:

— Sanırım önümüzde zaman var. Ama yine de kısa za-manda Krakovi senyörünün yanına varıp burada olanları an-latmak ve ordusuyla birlikte bize katılmasını sağlamak isti-yorum. Siz, Albay, Kozaklarınızı elinizden kaybetmemeye dikkat edersiniz. Ve siz, teğmen, Lubnie'ye vardığınızda dük'-ün dikkatini çekersiniz Siç'te olanlara. Şimdilik, tekrar söyle-yeyim, zamanımız var! Balık ve av mevsimi şimdi. Güneydeki topluluklar birleşmeden daha çok sular akacaktır Dinyeper'den...

— Öbür gün Çerin'den ayrılmak üzere hazır olurum, de-di Jan Kretuski.

— Çok güzel! Size gelince, albay, habercilerinizle tahtın bayraklarına ve prens Zaslawski'ye birer rapor yollayın... Hey, albayım!... Tanrım, ne görüyorum!... Uyuyor!...

İki elini karnı üzerinde kavuşturmuş, Barrabas uyuyordu, hatta hafifçe horlamaya başlamıştı bile. Yiyecek ya da içecek bir şey olmayınca yalnızca uyumasını bilirdi.

Zawila kızacaktı nerdeyse.

— Bakın, teğmen! dedi iğrenir gibi bir tonla, işte Varşo-va'daki politikacıların Kozaklara empoze etmemiz için bize yolladıkları adam!... Tanrı onları korusun, ama hiç de açık görüşlülük göstermemişler! Biliyor musunuz ki başbakan da Şmiel'le, evet Şmiel'le gizli görüşmeleri sürdürüyordul.. Dert-ler başlayınca bütün düşleri yıkılacak onların da!

Teğmen bir soluk aldı. Barrabas'ın horultusu daha da be-

lirginleşmişti ve düş görüyor olmalıydı, çünkü mırıldanmaya başlamıştı:

— Tanrım, acı... Lehistan'a acı!

Son bardağını da boşaltan Kretuski ev sahibinden izin istedi. Yarema Dükünün konutuna varabilmek için alandan geçmek zorundaydı. Olağanüstü bir görüntü vardı orada. Her yanda yakılmış çiralardan yangın alevleri gibi iri alevler yükseliyordu ve insan Çerin'in az sonra alevlerin eline düşeceğini sanabilirdi. Patırtı da iyice fazlaşmıştı. Grup grup toplanmış öküz çobanları bozkır türküleri söylüyorlardı. Ukrayna Kazakları başlıklarını havaya, çok yükseklerle fırlatarak ve silâh atarak ateşlerin çevresinde dansediyorlardı. Herkes içiyordu. Starost'un jandarmaları artık duruma egemen olamazlardı. Ancak kılıcının kabzasıyla kendine yol açabildi bu azgın kalabalık arasından genç teğmen. Bir an ayaklanmanın başlangıcına tanık olduğu kanısına kapıldı, sanki bir girdaba düşmüştü. Kalbi daha hızlı çarpmaya başladı, ama kuşkudan değildi bu. İhtiyar Barrabas'ın, geldiğini inleyerek gördüğü iç savaşın vahşetleri onda yabani bir sevinç uyandırıyordu. Askerdi o. Kan ve ateş istiyordu.

Belki de yalnız o, bu gece Kozakların çılgınlıklarına, gitgide çılgınlaşan silâh atışlarına ve çobanların kuru türkülerine rağmen uyuyabildi...

Herşeye rağmen gülünç bir ayaklanmaydı bu, bir tür prova, sarhoşları ya da iki saat önce gülerek dersini verdiği Çaplinski'nin türündeki insanları korkutabilecek bir olaydı.

III

Birkaç gün sonra teğmen Kretuski Lubnie'ye doğru yola koyulmuştu. Yanına Rovana Ursu'nun birlikleri de katılmış ve kortej kenti gururlu bir havayla terketmişti. Kretuski'nin yanında Longinus Podbieta ve görkemli kılıcı gidiyordu.

Ocak ayındaydılar, ama güzel bir bahar havası vardı. Genç teğmen farkında olmadan doğaya gülümsüyordu; mutlu ve rahatı; uzun bir yolculuktan sonra evine dönüyordu; sıcak bir karşılama göreceğini biliyordu; ve biliyordu ki bal gibi tatlı bir çift kara göz onu sarayın yüksek bir penceresinden gözleyecektir.

Bu gözler düşesin yanındaki kızlardan birinin, Anusia Krasienka'nındı, sarayda şimdiye dek görülmüş en güzel kız ve de ne yazık ki en süslüsü. Birlikteki bütün subaylar ona âşıktı ve hepsi onun bir tek bakışı için kendilerini ateşe atacıklarını söylüyorlardı. O ise, tam tersine hiç birisini ciddiye almıyordu.

Diğer birçok subaya olduğu gibi Jan'a da çok yakınlık gösteriyordu.

Yani teğmen de âşıktı ona, ama akıllı bir biçimde, bir asker gibi. Onun için mesleği tatlı bakışlar ve iç çekmelerden önce gelirdi. Sonuç olarak büyük yeminler sarayın günlük dilinin parçalarıydı ve herkes bunların oyunun kurallarından olduğunu bildiği için gerçekten acı çekmezdi.

Longinus çok başka görünüyordu. Hiç gülümsemedi. Litvanya kırsağının üzerinde giderken, her zamankinden daha hüzünlü görünüyordu. Dudaklarının arasından tek sözcük çıkmıyordu. Yanında başka bir arkadaş daha olsaydı onun sus-

kunluğuna saygı gösterirdi Jan, ama Rován Ursu'nun elçilik arabaları ve bütün birlik çok arkadan geldiklerinden bu garip çocukla yalnız kalmışlardı. Konuşmaya başladı.

— Hey, dostum, bu saatte sayın elçi arabasının içindeki halıların üzerinde ağaç gibi uyuyordur! Ülkesi üzerine ne harikalar anlattı bana. Onca dünyanın en güzel yeri orası; altın, şarap, meyva ve atlar bulunduğu için!.. Biliyor musun ki, bir Moldavya prensesinden doğan Dükümüz Hospodar tahtında da hak iddia edebilir! Valakya'lıların rahat durmaktan başka yapacak şeyleri yok!..

— Valakya'da erkekler çok beceriksizlermiş. Çerin'de bay Zagloba sayesinde anladım bunu.

— Evet, askerlerinde fazla iş olmadığı anlaşılıyor. Ama Dükün de, senyör Bikowieç tarafından yönetilen bir Valakyalılar birliği var, tümü de örnek askerler. Tam bir seçkinler birliği! Ama içindeki gerçek Valakyalılar iki elin parmaklarıyla sayılabilir.

— Dükün elindeki kuvvetler ne kadar?

— Sekiz bin adam kadar, bir de karakollardaki Kozaklar. Yine de yeni milisler topladığı söylentisi var.

— Yeni bir seferin işareti mi bu yani?

— Belki de... Türklere karşı büyük bir savaşın hazırlandığı ve bizzat Kralın birliklerin komutasını alacağı söylentisi var.

— O zaman benim dileğim yerine gelecek!

— Bir dileğiniz mi var? diye sordu Kretuski meraklı görünmekten çekinmeyerek.

— Sizin gibi bir şövalyeye çekinmeden söyleyebilirim sırrımı. Yalnız sizi sıkmaktan korkarım, çünkü anlatım uzun olacak.

— Hayır, hayır! Zamanımız bol...

O zaman Longinus Podbiğpiğta başladı:

— Lehistan kralı Ladislas Jagellon'un Töton şövalyelerini yendiği savaşta, atalarımın birisi yanyana durmuş üç düşman beyi gördü. Üçünün de başlarında papaz kapüşonları vardı. Şimdi bende olan bu kılıçla, atam tek bir vuruşta üçünün başını birden uçurdu. Bu müthiş vuruşun ödülü olarak

ta hemen orada kral tarafından şövalye ilân edildi ve kurbanlarının kapüşonları verildi.

— Dostum, müthiş bir soydan geliyorsunuz!

Ama Longinus içini çekti.

— Ben soyumun en sonuncusuyum. Kutsal Bâkire karşısında tam bir bekâr, yeni doğmuş bir bebek kadar günahsız olarak yaşayacağıma yemin ettim, üç düşman kafasını tek bir kılıç vuruşuyla düşüreceğim güne kadar...

Gözlerini gökyüzüne doğru kaldırdı.

— Her yerde savaş aradım, her belâyâ karıştım. Ama niçin Tanrım, her seferinde bu kadar kötü bir savaşçı oldum?.

— Yani demek istiyorsunuz ki, diye gülümsedi teğmen, şimdiye dek tek vuruşta üç kafa birden uçuramadınız?

— Çok utanarak itiraf edeyim ki öyle. Ya işe yaramaz biriyim ya da hiç şansım olmadı bugüne dek, bilmek istemiyorum bunu. Bildiğim tek şey var, o da üç başı birden gövdelerinden ayıramadığım... İki tane, evet!.. Oldu öyle... Ama üç, imkânı yok!.. Hiç bir zaman yanyana durmuyorlar üç tanesi, insan da istediği gibi durmalarını istyemez ya düşmanlarından! Anlıyor musunuz beni? Kırk beş yaşına geliyorum, kalbim sevgiye susamış ve adım neredeyse silinmek üzere. Gerçekten de herkesin alay konusu oluyorum. Dostum Zagloba çok haklı!...

Litvanyalı o kadar hüzünlü bir iç çekti ki, atı da onu onaylamış gibi soludu.

— Aradığınız fırsatı Dük Wisniowiecki'nin bayrağı altında bulamazsınız, hiç bir zaman bulamazsınız, dedi Jan.

Longinus da aynı kanıda olmalıydı.

— İşte bu nedenle, dedi kısaca. Dükten beni yanına almasını rica edeceğim.

Başlarının üzerinden bir grup turna geçiyordu, keskin çığlıklar atarak. O kadar alçaktan gidiyorlardı ki uzun bir so-payla dokunulabilirdi. Ama, birden yükseldiler. Çığlıkları uzaklaştı.

— Bir tehlike mi sezdiler acaba? dedi Jan.

Longinus kolunu uzattı.

— Bakın! Beyaz bir kuş yollarını kesmek üzere.

— Bir atmaca bu! Turnaların alçalmalarını engelleyen de o. Bizim Valakyalı saldı herhalde, çok vardı onda.

Aynı anda Rocan Ursu, muhteşem bir kara Anadolu kışrağı üzerinde hızla yanlarına geldi.

— Tegmen, diye bağırdı neşeyle, sizi ava davet ediyorum!

— Demek sizin bu atmaca?

— Övünürüm onunla, çok iyi yetiştirilmiştir!

Üçü yanyana ilerlemeye başladılar, arkalarında ise atmacanın bakıcısı keskin çığlıklarla kuşu coşturuyordu.

Yırtıcı kuş turnaların uçuşuna hakim olmuş, onları altında tutuyordu. Berikiler ise boyunlarını uzatmış, gagalarını dikmiş saldırıyı bekliyorlardı. O zaman saldırgan bir kurnazlık yaptı. Düz gideceğine dönmeye başladı. Beyaz tüyleri güneşte parlıyordu.

Bütün bunlar olağandı ve atmacanın savaş taktiklerinin bir bölümüydü. Ama birden yanlamasına havayı yarı ve ağaçların arasında kayboldu.

Soylu beyler birbirlerine baktılar.

Tek sözcük söylemeden, Jan atını mahmuzladı. Valakya-lı elçi, Longinus ve atmacanın bakıcısı biraz arayla onu izlediler.

İlerde yol bir dirsek yapıyordu. Köşeye gelince subay atını durdurdu. Dingilleri kırılmış bir araba vardı. İki küçük hizmetkâr arabadan ayrılmış atlarla uğraşıyorlardı. Arabacı ortalıkta görülmediğine göre hiç kuşkusuz yardım aramaya gitmişti. Arabanın az ilerisinde iki kadın ayakta duruyorlardı. Bir tanesi ciddi havalıydı, büründüğü kürkleri üzerinde üniforma gibi duruyordu. Diğeri ince gövdeli genç bir kızdı. Atmacanın seçtiği de oydu. Omuzuna yerleşmiş, gagasıyla boğazındaki tüyleri parlatıyordu.

Jan kuşu istemekte tereddüt etti önce. Derin bir şaşkınlık doldurmuştu içini. Kapüşonun altından bir çift kömür göz kalktı ona doğru, şimdiye dek hiç görmediği türden gözler, evet kömür gibi, ama kadife gibi de, nemli yaşla ıslanmışçasına ve bir mücevher gibi pırıltılı. Bunların yanında Anusia Krasienka'nın gözleri çok anlamsız kalırdı.

Başlığı elinde bir şeyler söylemeye hazırlanıyordu ki elçi ve Longinus, peşlerinde de atmacanın bakıcısı göründüler.

Genç kız kolunu uzattı ve kuş görkemli adımlarla indi eline kadar. O zaman bakıcısından önce Jan yaklaştı yakalamak için.

Çok garip bir şey oldu o zaman.

Yakalanmak istemeyen atmaca bir ayağını genç kızın elinden ayırmadı, diğeriyle de teğmeninkini kendine doğru çekti, öyle ki iki el birbirine dokundular. Jan titredi. Şimdiye kadar hiç duymadığı bir duygu kaplamıştı içini.

Bakıcısının atmacayı yakalaması güç oldu.

Kadınlardan yaşlı olanı konuştu ilk kez:

— Şövalyeler, güç durumda kalmış kişilere yardım edebilir misiniz, acaba? Evimize ancak üç mil kaldı. Oğullarıma haber vermesi için gönderdim arabacıyı. Ama onlar erişmeden önce gece bastıracak ve hiç hoş bir şey değil burada yalnız kalmak.

Sesi de görüntüsü gibiydi, erkeksi yani. Jan Kretuski'den daha az kendinden emin birisini etkileyebilirdi. Ama subay eğilmişti bile.

— Madam, diye cevap verdi, sizi yardımsız bırakmamız olmaz. Monsenyör Dük Wisnowiecki'nin buyruğu altına girmek üzere Lubnie'ye gidiyoruz. Ne yazık ki size araba sunamam ama, Sayın Valakya Hospodar'ının elçisi sanırım kendisinin-kileri sizin hizmetinize vermekten onur duyacaktır.

Rovan Ursu da başlığını çıkarıp eğildi. Lehçeyi kötü konuşuyordu, ama durumu anlayacak kadar biliyordu bu dili. İncelik yüklü bir komplimandan sonra atmacanın bakıcısına arabaları getirmesini buyurdu.

Bu arada Jan gözleriyle yutuyordu genç kıızı. O kadar ki, bu ısrardan utanan kız göz kapaklarını indirdi.

— Tanrı bu gösterdiğiniz dostluğu mükâfatlandırсын! diye teşekkür etti yaşlısı. Lubnie'ye kadar yol uzun, herhalde benim çatımın altında bir süre dinlenmeye tenezzül edersiniz. Oğullarım dünyanın en büyük konukseverliğini göstereceklerdir size. Rozloghi'de otururuz; Prens Kurcewicz'in duluyum. Yanımdaki genç kız da yeğenim. Kocamın kardeşi olan

babası öldü ve bizim vesayetimiz altına bıraktı onu. Kutsal Bakire'ye dua etmek için gittiğimiz Çerkassi'dan dönüyoruz...

Rovan Ursu'nun arabaları gelmeseydi konuşmasını sürdürecekti.

Teğmen birkaç buyruk verdi sonra Prensese döndü .

— Soylu bayan, Prens Vassil Kurciwicz'in dulu musunuz?

— Hiç te değil! Vassil gördüğünüz yeğenimin babasıydı. Ben, prens Konstantin'in duluyum.

— Özür dilerim! Lubnie'de prens Vassil'in adını o kadar çok duydum ki. Mükemmel bir askerdi ve rahmetli Dük tarafından çok takdir edilirdi.

Prenses biraz kibirle cevap verdi.

— Hiç bir zaman Lubnie'de bulunmadım, onun için Vassil'in askeri yeteneklerini bilmiyorum. Tavrına gelince, hatırlatmaya gerek yok, herkes biliyor.

Genç kız başını göğsüne eğdi. Jan'ın tahammül edebileceğinden fazlaydı bu.

— Madam, dedi hafifçe kızarak, bu kadar katı olmamalıydınız! Bir hukuki yanlış yüzünden idama mahkûm edilince prens Vassil kaçmak zorunda kaldı... Daha sonra suçsuzluğu kabul edildi ve bir fermanla adı ve onuru geri verildi. Haksızlık büyükse onun onarılması daha da büyük olmalıdır.

Prenses aynı kanıda değildi ki subaya yukardan ve soğuk bir bakış fırlattı. Ama yine de sustu. Jan'ın o kadar güzel gözleri ve öyle şövalyece bir tavrı vardı ki onun karşısında eridiğini hissetti.

Yeğenine döndü:

—Helen, böyle bir söylevi dinlememeniz daha iyi! Gidin bakın bakalım eşyalarımızın tümü arabaya yerleşmiş mi!..

— Size yardım edebilir miyim? diye sordu teğmen nezaketle.

Birlikte kazaya uğrayan arabaya doğru ilerlediler. Genç kızın göz kapakları hâlâ kapalı gibiydi, ama yeteri kadar uzaklaştıklarında arkasına bakmak cesaretini gösterdi ve bu gözlerde minnettarlığın en ılığı okunuyordu.

— Teşekkür ederim... diye başladı ve birkaç kez tekrar

etti bu sözcüğü. Babamın anısını açıkça savunan bir kimseyi duymak çok tatlı bir şey benim için.

Seslerin en hoşu tarafından söylenmiş bu basit sözcükler Jan'ı çok duygulandırdı. Güneşin altına uzanmış bir kedydi artık yüreği.

— Yeteneğim çok zayıftır, diye mırıldandı, size hizmet etme isteğime kıyasla.

Helen içini çekti.

— Ne yazık ki bu hizmet size yalnızca mutsuzluk getirebilir!

— Tanrı ne dilerse onu getirsin! Eğer mutsuzluk sizin üzerinize gelecekse, onu hemen kendi üzerime almaya hazırım.

Doğrudan ve yürekli bir komplimandı bu, ama bu kez genç kızın gözleri kocaman açılmış ve teğmenin üzerine dikilmişti. Her ikisi de suskun bir bakışma içinde kayboldular.

Prenses Konstantin'in sert sesiyle bozuldu düş. Araba hazzırdı. Rovana Ursu, iyi yetişmiş bir soylu olarak kendi arabasını vermişti onlara. Yola koyuldular.

Gece bastırmaya başlamıştı, toprağı örtmüştü artık gölge ve suskunluk. Yolculuğun başından beri arabanın yanından gidiyordu Jan, Helen'in güzel yüzünün arada bir görüldüğü yanından.

Sonra bir orman geldi ve birden karanlık gece. O zaman at sesleri geldi kulaklarına, küçük bir grup geliyordu karanlıklarından. Sonunda Jan'ın gördüğü beş atlı arabanın çevresinde durunca bunların prensesin beş oğlu olduklarını anladı. Arkalarından gelen dört atlı araba da durdu. Beklenen yarıldı bu.

— Anne, biziz!...

— Hoşgeldiniz, çocuklarım! Yolda rastladığımız bu şövalyeler sayesinde yardıma ihtiyacımız kalmadı.

Sonra kurtarıcılarına döndü:

— Size Simeon, Jur, Andre ve Nikolas'ı takdim ederim... Beşincisi kim? Karanlıkta iyi göremiyorum. Eğer gözlerim beni yanıltmıyorsa Bohun bu... O, değil mi?

Konuşma biçiminden, yanıldığını ve beşincisinin onun oğlu olmadığını anladı Jan.

— Saygılarımı sunarım Prenses, size de Prenses Helen! dedi Bohun.

Genç kız arabanın bir köşesine gömüldü iyice.

— Bohun, diye devam etti Konstantin, birliğinden mi dönüyorsun böyle aniden? Seni gördüğüme sevindim...

Yeniden çocuklarıyla konuşmak için durdu:

— Hey, çocuklar! Geceyi Rozloghi'de geçirmeleri için davet ettim bu bayları. Siz de ayrıca söyletin! **Çatın altında bir konuk, çatın altında Tanrı demektir**, der atasözü. Bu onurdan yoksun bırakmayın bizi!

Dört kardeş aynı anda konuştular:

— Sizi davet ediyoruz...

— Elçiden ve teğmenden söz aldım, dedi anneleri, ama korkuyorum ki saraylara alışkın olduklarından bizim yemeklerimizi beğenmeyecekler!

— Asker tayınımız yeter bize, diye cevap verdi Kretuski.

Rovan Ursu da ekledi:

— Bu ülkedeki soyluların masalarına daha önce de oturdum ve öğrendim ki saraylardan hiç te farklı değiller.

Bu nezaket değiş-tokuşundan sonra arabalar hareket ettiler ve az sonra yolda tekerlek ve nal seslerinden başka bir şey duyulmaz oldu. Pek konuşkan olan Prenses aldırmadan devam ediyordu:

— Eski iyi zamanlar kalmadı artık, diye söyleniyordu. Litvanya'da hâlâ ücretli milisleri bulunan ve iyi hayat süren Kurcewicz'lere rastlanıyor, ama kendilerinden daha az zengin olan akrabalarını inkâr ediyorlar, bu yüzden de Tanrı onları cezalandırmakta gecikmeyecektir. Baylar, bizde Kozak sefaletini bulacaksınız, ama bütün kalbimizle sunuyoruz onu size. He, he!...

Birden sertleşti sesi :

— Ben ve oğullarım tek bir malikâneye sıkıştık. Üstelik bu kız da var;

Jan'ı rahatsız etti bu son cümle. Rozloghi'nin namusluca edinilmiş bir servet olduğunu çok duymuştu Lubnie'de. Ama Rozloghi'nin toprağı Helen'in babası Vassil'in malıydı. Nasıl

olmuştu da Prens Konstantin ya da dul karanın eline düşmüş-
tü bu mal? Yine de korkunç Prensesin yanında bu meseleyi
araştırmayı pek uygun görmedi.

— Kutlarım, madam, dedi Rovana Ursu... Dört delikanlı
hepsi de arslan gibi!

— Hayır, dört değil, diye düzeltti prenses. Beş! En bü-
yükleri Vassil ellerine tutsak olunca gözlerini dağladılar onun
inançsızlar. Zavallı çocuk çok kötü döndü geriye... Bu neden-
le kardeşleri her yeni sefere gittiklerinde evi onunla birlikte
korurum. Bir de bu kızla, ama o teselliden çok üzüntü veriyor
bana.

Yeni bir terbiyesizlik! Deminkisi gibi dikkatinden kaçma-
dı genç subayın. Kızgınlıktan göğsü şişmişti. Bu kez patlama-
mak için fazla sıkılmak zorunda kaldı kendini. Genç kızın göz-
yaşlarıyla kaplı yüzünü ayışığında farkedince tuttu kendini
yalnızca.

— Neyiniz var? Niçin ağlıyorsunuz? diye mırıldandı.

Cevap vermedi genç kız.

Yaşlı kadının Rovana Ursu ile konuşmasından yararlanı-
rak üzerine eğilip ısrar etti:

— Bir şey söyleyin lütfen, bileyim!.. Yüzünüzü yaşlar
içinde görmek büyük acı veriyor bana... Sizi teselli edebilmek
için bütün kanımı veririm...

Birden süvarilerden birinin kendisini iyice yakından sa-
kıştırdığını ve atların sağrıların birbiriyle deyiştiğini farket-
ti. Helen ile konuşma hemen kesildi. Karanlıkta gözleri parla-
yan cüretli kişiye doğru çevirdi başını. Onunla alay eder gibi
tahrik eden yalıtık gözlerdi bunlar.

— Ne oluyor? diye homurdandı.

Ve alaycı gözlerle dik dik bakmaya başladı.

— Niçin atınızı benimkinin üzerine sürüp yüzüme öyle
garip bakıyorsunuz?

Diğerinden cevap gelmedi. Yine de bakışı korkunç tah-
rik ediciydi.

O zaman Kretuski patladı:

— İyi görmüyorsanız ateş verëyim! Yolu da dar buluyor-
sanız bilin ki bozkırda bol yer var!

Hakaret açıktı. Bu kez karşılık geldi.

— Sen de bu arabanın yanından ayrılсан iyi olacak! O kadar çok yer varsa sen git bozkıral

Ama teğmen fazla konuştuğu kanısındaydı. İyi bir tekmeyle adamın atını yolun öte yanına attı.

İki adam arasında kavga başlayacaktı, eğer arabanın içinde yaşlı Prensesin sert sesi yükselmeseydi:

— Bohun! Neyin var yle?

Etkisi abuk görüldü. Atının başını eviren Bohun arabanın öteki yanına geçerek kadının konuştuğu pencerenin önünde eğildi.

— Neyin var? diye tekrarladı kadın. Ne Pereyaslav'da ne de Kırım'dasın. Rozloghi'de, bendesin! Unutma bunu; Haydi kortejin başına geç. Vadiye yaklaşıyoruz, kuyu gibi de kardı ortalık...

Kretuski yeniden soğukkanlılığını kazanmış, düşünüyordu. Kozak pis bir kapışma arıyordu. Kuşku yoktu buna. Ama niçin?

Prenses Helen? Genç kıza çevirdi başını. Evet, bu garip tavrın nedeni o olmalıydı. Yüzü sapsarıydı kızın.

İlerde, Prenses Konstantin'in buyruğuna uyan Bohun drtnele uzaklaşıyordu. Yaşlı kadın gözleriyle izledi bir an onu.

— Deli ocuk!.. dedi kendi kendine. şeytan gibi bir Kozak!...

— Evet! diye atıldı bu kez genç subay. şeytan gibi bir Kozak. Kafaca pek sağlam olmadığı görülüyor. Çocuklarını zın hizmetinde midir?

Yerinden sıçradı kadın.

— Ne diyorsunuz yle!.. Bohun'un subay olduğunu bilmiyor musunuz? Müthiş bir savaşçıdır!.. ocuklarımla dostudur ve... altıncı oğlum gibidir, o kadar ki hiç ayırdetmem onu diğerlerinden. Gerçekten şaşırttınız beni!.. Bohun'u tanımamak!

Gerçekten yabancı değildi bu ad Jan'a. Dinyeper'in iki kıyısı boyunca sık sık anılır, tavernaların dibinde panayır günleri söylenen rapsodilerde sürekli adı geçerdi. Beşiği bozkardı. Barş zamanlarında arkadaşlarıyla birlikte avlanır, ırmak boy-

larında gezer, bataklıklara dalar, ormanın göbeğinde aylarca yaşardı. Eğitimini herhangi bir şatonun salonlarında değil Yaban Topraklarda almıştı.

Evet, anımsıyordu Jan... Yürekliği ve ateşliliğine hayrandı Kozak arkadaşları. Her zaman dörtmala koşmaya hazır bu adam çiftlikleri, bazan de bir kenti yakar, sakinlerini kılıçtan geçirir, Tatar beylerini yere yatırır atla üzerlerinden geçerdi. Türklere bile saldırırdı. Q zaman arkadaşlarının bir çoğunun kelleleri büyük kentin alanlarını süslerken, o sapa-sağlam dönerdi bu çılgın saldırılardan.

Halk arasında dolaşan bir söylentiye göre, büyük servet yapmış ve bunları ırmaktaki kayalıkların arasına gizlemişti. Şarin'de, Çarkas'ta, Pereyaslav'da sık sık Ukrayna Kozaklarıyla birlikte içip sarhoş olur ve o zaman vahşi sahnelere tamk olurdu dehşete kapılan halk. Bazı kereler ise saatlerce hiç konuşmadan türkücülerin rapsodilerini dinler ve bol bol altın dağıtırdı onlara.

Ne kime hizmet ettiğini, ne de istediğini bilen vardı. Ayrıca kendisi de bilmezdi. Gerçekte kölesiydi bozkırın. Eğer boyun eğdiği bir şey varsa, rüzgâr, ot, su ya da havaydı bu. Bir insan değildi.

İşte bu adamla, doğanın bu güçlü vahşisiyle karşılaşmış ve kendine düşman etmişti teğmen Jan Kretuski. Adamın özel bir barbarlık ünü olmasına rağmen çekinmiyordu ondan. Burada, birkaç adım ötede Helen bulunmasa ve güzel yüzüyle teğmenin kızgınlığını geçirmemiş olsa, atını mahmuzlar giderdi ardından. Ve o zaman, ne olursa olsun, boy ölçüşürdü Kozakla!

Araba vadiden çıktı ve birden Rozloghi'nin ışıkları yolu aydınlattı. Gelmişlerdi.

IV

Kurcewicz'ler Koryat'lardan geliyordu. Koryat'lar ise Rulık'lerden. Bu iki anadaldan biri Litvanya'da diğeri ise Volinya'da yerleşmişti. Volinýa'daki koldan gelen prens Vassil aşağı Dinyeper'e yerleşmişti. Yoksul olmasına rağmen akrabalarının cömertliğine sığınmamış. Yarema'nın babası Dük Mişel Wisniowiecki'nin hizmetine girmişti.

Onun yeteneklerini tanımak isteyen Dük Rozloghi topraklarını vermişti ona. Bu arada Vassil Rahozî'lerden bir kızla evlenmişti. Bir yıl sonra da Helen dünyaya geldi, ama ne yazık ki annesi beşiğinde öksüz bıraktı onu.

Üzüntüden çıldıracak hale gelen babası, teselliyi toprağını işletmek ve çocuğunu yetiştirmekte buldu. Doğruydı, herkes de cömertliğini ve sağlam karakterini bilirdi. Birkaç yıl sonra ektiğini biçti; büyük bir servet sahibi oldu. Bu başarı onu sert ve başkalarının yoksulluğuna karşı duygusuz bir adam yapmadı. Büyük kardeşi prens Konstantin'in yoksul çiftliklerde sefil bir hayat sürdüğünü hatırladı, yoksulluktan iğrenen Kurcewicz'leri taklit etmek yerine kardeşini, karısını ve beş çocuğunu Rozloghi'ye aldı.

Yaşamları mutlu ve olaysız geçti, ta ki 1634 yılında Vassil, Kral Ladislas'ın buyruğu altında Smolensk'de savaşmaya gidesiye dek. İşte bu savaş sırasında Moskova generali Sehin'e yollanmış bir mektup ele geçti ama bu mektubun altında Prensin imzası ve mührü vardı. Bütün ordudan bir aşkınlık çığlığı yükseldi: Vassil gibi lekesiz bir ada sahip askerin ihanet etmesi olanak dışı bir şeydi.

Masum olduğunu söyledi, ama boşuna kendi elinden çık-

madığına yemin etmesine rağmen, altındaki mühür karpı konulmaz bir kanıt olarak kabul edildi. İhanet suçuyla ölüme mahkûm edilince, kurtuluşu utanç verici bir kaçışta buldu.

Gece karanlığında Rozloghi'ye geldi ve kardeşi Konstantin'e, kızı Helen'e kendi kızı gibi bakacağına dair yemin ettirdi. Sonra ortadan kayboldu ve kimse ondan söz edildiğini duymadı bir daha. Dük Wisniowiecki'ye sınırdan, kızını koruması için yalvaran bir mektup yazdığı söylentisi çıktı. Ama yalnızca bir söylentiydi bu... Gerçekte bu adam, bütün Polonya'nın onu vatana ihanetle suçladığı gün ölmüştü.

Aradan yıllar geçti ve Prens Vassil'in anısı yavaş yavaş silindi belleklerden.

Ta ki Kupcewicz diye birinin itirafları vicdanları altüst edene dek. O gün ve sonraki günler Vassil Kurcewicz sorunu ortadan kalktı. Prens suçsuzdu...

Ölüm döşeginde Kupcewicz Rus generaline mektubu kendisinin yazdığını ve Prens'in mühürünü taklit ederek imzaladığını itiraf etti.

Davaya yeniden bakıldı gereği gibi. Ama tedbir gecikmişti: Vassil ölmüştü.

Bu yeniden onurlandırmanın maddi bir yararı olmamıştı. Çünkü Dük malikâneyi geri almayı hiç bir zaman düşünmemişti, eski vassalının suçsuzluğuna emindi ve Helen amcasının tatlı vesayeti altında eskisi gibi Rozloghi'de yaşamaya devam ediyordu. Bir değişiklik daha sonra gelecekti, ama bu meseleden bağımsızdı bu değişiklik ve genç kızın aleyhineydi.

Prens Konstantin öldü ve dul karısı malikânenin yönetimini eline aldı. Günden güne öğrendiler hizmetçiler ve çiftçiler onun önünde titremesini. Komşuları bile çekiniyordu bu kadından. Toprakları işgal ediyor ve bir bakıyorsunuz, erkek gibi giyinmiş, elde silâh adamlarının başında yağmayı yönetiyordu.

Bir gün, Dük Yarema tarafından kovalanan bir Tatar aşiretinin kalıntıları Rozloghi'ye girdiler; korkunç prenses parça parça etti onları. Onun gözleminde kutsalı malikâne. Üstelik de kendi toprağıydı! Bütün bunların kayınbiraderinin

câmertliği sayesinde olduğunu ve onun başına gelen felâket olmasa bu yere hiç bir zaman gelemeyeceğini tamamen unutmuştu.

İki büyük tutkusu vardı: Rozloghi ve oğulları. Korkunç bir sevgi besliyordu çocuklarına. Kendisi de eğitimsiz olduğundan, çocuklarının eğitimini fazla düşünmüyordu. Buna karşılık fizik eğitimi ve savaş sanatı konusunda hiç bir eksikliklerini bırakmadı.

Oysa birkaç mil ilderde Lubnie sayı güneyin bütün genç soylularını kendisine çekiyordu. Prensesin beş oğlu orada çağdaş yaşamı ve kültürü öğrenebilirlerdi. Üstelik Dükalık yönetiminin kamu işlerine alışabilir ya da savaş sanatını daha bilimsel bir biçimde kavrayabilirlerdi. Dükün Rozloghi'ye karşı görevleri olduğunu aniden anımsaması gerekmiyordu, vicdanının onu resmen Helen'e alt olan malların hesabını sormaya itmesi ise hiç gerekmiyordu...

Siç barbarları, Kurcewicz prenslerine aynı saygıyı gösteriyorlardı. Berikiler de Tatarlara ya da Türklere karşı söz konusu olduğunda memnuniyetle bunlarla birleşiyorlardı. Bu seferlerden değerli ganimetlerle dönerlerdi, çünkü onlara göre savaşın bir tek anlamı vardı: çabuk ve rahat zenginleşmek.

Yine de bir gün şansları tersine döndü. Ailenin en büyüğü Vassil inançsızların eline tutsak oldu. Kardeşleri Bohun'un yardımıyla onu kurtardıklarında kördü. Gözleri dağlanmıştı. Rozloghi'den de çıkmadı bir daha. En yabancıları olmuştu. Bir rahip gibi yaşıyor, elinde sürekli taşıdığı haçı sallayarak dünyanın sonunu ilân edip duruyordu. Ama diğerleri yağmaya, yangına, öldürmeye devam ediyordu. Her yerde Kozak Prensleri denirdi onlara.

Elçi ve Kretuski'nin içini tatsız bir izlenim kapladı içeri girdiklerinde. Beklediklerinin aksine bir haydut inine girmiş gibiydiler. Baştan aşağı korkutucu bir evdi burası.

Meşaleler taşıyan usaklar geldiler, köpekler zincirlerini şakırdatarak havlamaya başladılar, ahırlardan ise at kıgnemeleri yükseliyordu. Prenses ve oğulları ise bağılıyor, buyruklar veriyor, küfrediyor, lânet okuyorlardı...

Bu gürültü patırdı içinde malikâneye girdi konuklar. Ve

bir öncekinin tam tersi bir şaşkınlık geçirdiler. Sefil dış görünüşün tam tersi bir görüntü vardı içerde.

Kurcewicz'lerin genellikle oturdukları daha geniş bir salona geçtiler. Yerlerde doğu halıları, duvarlarda ipek kumaşlar, masanın üzerinde altın vazolar, Venedik camından kupalar vardı. Damalı bir örtüyle kaplı divanın üzerindeki yastıkların kuştüyü yerine samanla dolu olması ise tam barbarca bir çelişki oluştuyordu.

Kretuski Kozakları tanıdığı için fazla şaşırmadı. Üstelik aklı genç Prenses'e takılmıştı ve onu bu görkemli olduğu kadar yabani dekor içinde düşleyerek kendini avutuyordu. Kozakların yaşantısını hiç bilmeyen Valakyalı elçi ise açık yüreklilikle şaşkınlığını gizlemiyordu. Nasıl olurdu! Bu gerçek Prensesin dört oğlu da yağ içinde botlar ve deri ceketler giymişlerdi, hizmetçiler gibi! Çok şaşırtıcıydı...

Birkaç adım ilerde Longinus düş görür gibiydi...

Yine de genç Prensesler konukları sıcak karşıladılar. Saray davranışlarına kıyasla o kadar beceriksizdiler ki Jan gülümsemekten alamadı kendini.

— Selâm, senyörler; diyordu en büyükleri Simeon. Evimiz sizindir, kendi eviniz sayılır burası! Alçakgönüllü selâmlarımızı sunarız sizlere.

Her ne kadar bunları söylediği ton o kadar alçakgönüllü olmasa da, o denli eğilmişti ki Simeon, Kozakların en uysalıydı sanki. Arkasında ellerini göğüsleri üzerinde kavuşturmuş diğer kardeşleri onu taklit ediyorlardı, hiç kuşkusuz da bu kadar çok eğilip bükülmenin büyük bir ailenin yapması gereken karşılama töreninin bir parçası olduğunu sanıyorlardı.

— Selâm, senyörler! Selâm! diyorlardı.

Bohun yoktu bu törende. Yaşlı Prenses onu kolundan çekip yan odaya çekmiş konuşuyordu.

— Dinle, atmacam, diyordu sert sesiyle, seninle çok konuşacak zamanım yok, ama şunu bilesin ki bu gençle kavga araman hiç hoşuma gitmiyor!

— Oh, küçük ana, dünya büyük...

Kadının iki elini öptü ve devam etti:

— Dünya büyük... O kendi yoluna, ben kendi yoluma!

Bu genç soyluyu tanımıyorum, tanımak da istemiyorum. Ama Prenses Helen'in çevresinde dolaşmaktan vazgeçsin, yoksa kılıcım ile iki parçaya bölerim onu!

— Aklını nu yitirdin, güzel Kozak? Hepimizin ölümümüzü istiyorsun? Kiminle dalaştığına dikkat et! Bir subay, Dük Wisniowiecki'nin bir subayı, üstelik de güvendiği bir kişi olmalı, yoksa görevle Hanın yanına yollamazdı! Onun tek bir kılına dokunsan bile başına neler geleceğini biliyor musun? Ya bize? Dük Rozloghi'ye el atar, bizi kovar, Helen'i de alır Lubnie'ye götürür! Bu mu istediğin? Vassil'in kızını istemek için saraya giderken görebiliyor musun kendini? Hemen tekmeyi vururlar sana, güzel Kozakım benim...

Bohun bığının ısırdı. Kadın devam etti:

— Delikanlı kızın çevresinde mi dolaşıyor? Ya sonra? Yarın gidecek, geri dönmeyi düşünmeden. Kendine hakim ol! Olamıyorsan, defol. Bize felâket getirmeni istemiyorum!

Bohun hâlâ bığının ısırdı, sakinleşmediğinin kanıtıydı bu. Yine de prensin haklı olduğunu anlıyordu.

— Küçük ana, diye sordu, gerçekten yarın gidecekler mi, tümü?

— Ne biçim soru bu? Taverna mı benim evim? Haydi bu işi burada bırakıp benim oğlanları bulalım. Bir şeyden kuşku lanmasın diğerleri. Bu gece eğlence var!...

Salonda, yerlere kadar eğilerek konukları selâmlamaya devam ediyorlardı, onları oyalamak için ne yapacaklarını bilemediklerinden. Arkasında Bohun ve Prenses girdi içeri Jan hemen savunma durumuna geçti, ama büyük bir şaşkınlıkla genç Kozakın yüz hatlarında hiç bir kızgınlık belirtisi olmadığını farketti. Tam tersine neşe doluydu yüzü ve bu yüzün güzellikten yoksun olmadığını kabullenmek biraz güç oldu subay için. Az önce karanlıkta iyi görememişti. Şimdi meşalelerin altında daha iyi görüyordu: bir üzüntü gölgesi bakıştaki canlılığı hafifçe azaltıyordu, teni soluktu, burnu iyi çizimliydi ve hafif çıkık elmacık kemikleri vardı. Zorunlu bir gülümsemenin içinde olağanüstü parlak dişler farkediliyordu.

Evet, Kozak güzelliğinin mükemmel bir tipi idi bu; yiğit, alay ve coşku dolu...

Önce Longinus'un yanına gitti ve esnek yürüyüşünde be-
lindeki Türk hançerinin kabzasını süsleyen taşlar etrafa ıpık
saçtılar. Hiç konuşmadan üç kafa hikâyesini dinledi, sonra Jan
Kretuski'ye döndü.

— Kırım'dan mı geliyorsunuz, teğmen? diye sordu.

— Evet, Kırım'dan, diye onayladı kuru bir sesle Lehistan-
lı.

— Ülkeyi biraz tanırım da, diye devam etti beriki, her
ne kadar Bakçisaray'a kadar uzanmadıysam da, ama oraları
da yakında göreceğimi sanırım, eğer dolaşan söylentiler doğru
çıkarsa.

— Hangi söylentiler?

— Nasıl, bilmiyor musunuz? Kralın Osmanlılara savaş
açacağı, Dük Wisniowiecki'nin de Kırım üzerine yürüyeceği id-
dia ediliyor... Güzel söylentiler bunlar, bütün Ukrayna zevkten
titriyor! Böylesine ünlü bir liderin birliklerini Hanın sarayına
kadar sokacağından kuşkusu yok kimsenin...

— Gideceğiz, hepimiz gideceğiz! diye bağrdılar Kurcewicz
kardeşler.

Bohun'un efendisi hakkında saygılı bir tonla konuşmasın-
dan yumuşayan Jan daha sevimli davranmaya başladı ve ce-
vap verdi:

— Çok güzel, ama Ukraynalı Kozaklarınızla yeteri dere-
cede yararlık göstermediniz mi siz?

— Yararlık mı? Büyük bir söz bu. Küçük zaferlerdi on-
lar!..

Aynı anda bir kapı açıldı ve Helen, arkasında gözleri ka-
palı, beyaz saçlı, elinde bakırdan bir haç tutan birisi olduğu
halde içeri girdi.

— Tanrı ve kutsal bakire adına, diye başladı inleyen bir
sesle, eğer sizi Tanrı gönderdiyse, bu tam hristiyan eve hoş
geldiniz.

— Hoşgörün onu senyörler, diye mırıldandı Prenses, aklı
tam yerinde değil!

Vassil kutsamayı sürdürüyordu.

— Din için kanını verenler kurtulacaklardır! Ama geçici
zenginliklerini korumak için ölenler lânetlenecekler! Dua ede-

lim, kardeşlerim! Dua edelim! İşte gökyüzünün ateşi başlarımızın üzerinde bizleri tehdit ediyor! Çünkü yalnızca zenginleşmek için savaştık! Tanrım, Tanrım, acıyın bize! Size gelince...

Yabancıların varlığını birdenbire farketmiş gibiydi.

— Size gelince, söyleyin bana, iyi haberlerin havarileri misiniz?

— Havariler mi? diye cevap verdi yavaşa Jan Kretuski. Hayır, kardeşim, askeriz bizler, o kadar, ama inanç için ölmeye hazır askerler!

— O zaman sonsuz kurtuluşa ereceksiniz!.. Gerekli bu... Ah, kardeşlerim, kardeşlerim!.. Ateş!.. Başlarınızın üzerinde yanan ateşi görüyorum!..

Sesi yükselmiş, inlemeler keskin çığlıklara dönüşmüştü. Zavallının yüz çizgileri büyük bir umutsuzluğu ifade ediyordu.

Bu arada Prenses Helen yeğenini oturma için zorlamıştı, elinde bir hizmetçinin getirdiği bir lut vardı. Tatlı bir sesle şarkı söylemeye başladı.

Başı yana devrilmiş, müziği dinliyordu kör delikanlı, sanki sakinleştirici bir ilaçtı bu. Biraz sonra bilincini iyice yitirmiş gibi kalakaldı.

— Uyuyor, diye mırıldandı annesi. Görüyorsunuz baylar, tatlı bir delilik bu; bütün işi havarilerin gelişini beklemek. Her yabancı geldiğinde yanına yaklaşır ve sorar: «Dünyayı kurtaracak havari sen misin?»

Helen gitar çalmaya devam ediyordu. Duygulanmış bir havası vardı ve bu barbar evden o kadar uzakta gibiydi ki, Jan sonsuz bir hayranlıkla onu seyrediyordu. Evrenin bütün güzellikleri yüzündeydi.

Kendisi de yavaş yavaş bu salondan uzaklaştığını hissetti. Çevresindeki eşyalar siliniyorlardı ağır ağır...

Yaşlı Prenses'in güçlü sesiyle aniden gerçeğe döndü.

— Yeter! Uyuttu müzik onu...

Sonra konuklarına dönerek:

— Baylar, akşam yemeğimizi paylaşmak iyiliğini gösterir misiniz?

Çocukları da koro halinde eklediler:

— Tuz ve ekmeği kabul edin, lütfen senyörler.

Böyle ince hareketlere dayanamayan Rovani Ursu kolunu hemen ev sahibesine uzattı. Jan da Helen'e yaklaştı ve genç kızın elini kendi kolu üzerinde hissedince kalbi hızlı hızlı çarpmaya başladı.

— Gökteki meleklerin bile sizinkinden tatlı bir sesi olmaz, diye mırıldandı.

Ama kız:

— Bayım! Benim şarkımı meleklerinkiyle kıyaslamakla günah yapıyorsunuz!

— Öyle diyorsanız, öyle olsun. Emin olduğum bir şey var ki, o da sizi ömrümün sonuna dek dinleyebilmek için kör olmaya razı olduğumdur!

— Oh, yarın gideceksiniz ve yüzüm belleğinizden silinecek!

— Asla!

Tutkulu bir ses ekledi:

— Kalbim her zaman size aittir. Yemin ediyorum ki başka hiç bir sevgi tanımayacağım.

Genç kız cevap vermek için gayret etti, ama dudakları yüreğinden gelen sözleri söylemeyi reddettiler. Jan ona doğru eğilerek devam etti:

— Hayır, benim için titremenize gerek yok! Eğer ikimizden birinin sinirli olması gerekiyorsa o ben olurum, yalnızca ben! O yakışıklı Kozakın sizi gözleriyle yuttuğunu görmemeye imkân var mı? Beni onun için çabuk unutacaksınız! Bahse girerim ki bir süre sonra sizin şarkılarınıza onun balalaykası eşlik edecektir.

— Asla! diye mırıldandı Helen. Ondan da çekinin, tehlikelidir çünkü.

— Bir Kozak ha! Biliniz ki, onun çağrısıyla bütün bölge ayaklanacak olsa bile sizi korumak için tümüne kafa tutarım. Değer biçilmez bir mücevhersiniz siz! Tüm dünyası- nız! Benim hayatımsınız! Ama söyleyin bana, beni sevebilir misiniz?

Genç kızın ancak duyabileceği kadar alçak sesle böyle diği «evet» Jan'a müziklerin en güzeli gibi geldi.

Mutluluktan sarhoş olan genç teğmenin gözünde yalnızca sevgilisi vardı. Çevresinde, masada anlatılanların, Bohun'un karanlık bakışlarının ne önemi olabilirdi artık? Yemeğin sonuna doğru Prensesin kalktığını, Kozakın da onu izlediğini bile farketmedi.

— Neyin var, atmacam? diye sordu kadın. Az önceki neşen yok oldu gibime geliyor,

— Küçük ana, ruhum acı çekiyor... Yine de merak etme. Tek bir sözcük, tek bir yakınma çıkmayacak dudaklarımdan.

Yemekten sonra genç Kozak çocukları odaya doluştular ve dansetmeye koyuldular. Balalayka ve tamburun ritmi gitgide hızlandı. Çocuklar gittikçe hızlanıyorlar, hareketleniyorlar, çılgınlık atıyorlardı.

Birden coşan Kurcewicz kardeşler ve arkalarından anneleri de dansa katıldılar. Jan, Helen'e yaklaştı. Birkaç saniye sonra onlar da ortadaydılar.

Uzun süre dans ettiler. Helen'in saçları, sanki onu sahibesine bağlamak istiyormuş gibi teğmenin ensesini oturtuyorlardı. Sevinçten sarhoş olan Jan, Helen'in üzerine eğildi ve dudaklarından tutkuyla öptü.

Saatler geçmişti. Herbiri için birer kamp yatağı serilmiş odalarına yerleşmiş olan Jan ve Longinus düşünüyordular.

Ama birincisi sesli düşünüyordu.

— Hayır, diyordu, yarın Lubnie yolculuğuna çıkacak olan kişi aynı adam değil artık.

Litvanyalı ters anladı.

— Ne? diye bağırdı yatağının üzerinde doğrularak. Burada mı kalacaksınız yani?

— Kişi olarak, hayır! Ama kalbim bu evde kalacak.

— Gerçekten genç kıza aşık mı oldunuz?

— Evet. Beni bu yatağın üzerinde uzanmış gördüğünü kadar gerçek.

Kapıda bir gürültü olunca durdu. Kapı yavaşça açıldı ve bir hizmetçi Jan'ın yanına kadar sokuldu.

Yaşlıca bir Tatardı bu. Bayat bir elma kadar kırıncık doluydu yüzü.

— Ne oluyor? diye bağırdı teğmen sertçe bakarak.

Ama beriki parmağını dudaklarına götürerek mırıldandı:

— Genç Prensesten bir söz getirdim size.

— Yüksek sesle konuş, çekinme!

Jan buyruk veriyordu, ama ani bir yumuşaklık gelmişti sesine. Güzel sevgilisinden gelen her şey, böyle yaşlı bir uşak ta olsa saygıdeğerti.

Kolunun içinden ipek bir kordelâ çıkardı Tatar.

— Efendim bunu size yolladı ve sizi bütün ruhuyla sevdiğini söylememi istedi.

Genç subay kordelâyı hemen kaptı, dudaklarına götürürken konuştu:

— Yeniden söyle! İyi duyayım! Ne diyor?

— Sizi bütün ruhuyla sevdiğini söyledi.

— Seviyor beni... Al şu altını... Beni seviyor yani?

— Öyle söyledi.

— Al bir altın daha... Dinle, ona de ki... Ama, yok, bekle... Yazacağım... Bana mürekkep, kalem ve kâğıt getir.

— Ne? diye sordu şaşırان Tatar.

— Mürekkep, kalem...

— Böyle şeyler yok evde... Prens Vassil'in zamanında vardı... ama... artık hiç kimse yazmıyor burada!

Kretuski sabırsızlıkla parmaklarını şaklattı ve Longinus'a döndü.

— Sevgili dostum, dedi, sizde var mı acaba?

Şövalye üzüntülü bir hareket yaptı.

Bu arada Tatar içinde ateş yanan şömineye doğru gitmişti.

— Niçin yazmak? dedi öksürerek. Prenses uyuyor şimdi, söylemek istediğinizi yarın sabah bizzat kendiniz söyleyebilirsiniz ona.

— Gerçekten, doğru!... Sadık bir uşaksın sen... Al, bir altın daha!... Uzun süredir mi buradasın?

— Kırk yıl kadar önce Prens Vassil beni uzak savaşlar-

dan birinden tutsak olarak getirdi. O zamandan beri sadakatle hizmet ettim ona. Herşeyini yitirdiği o mutsuz gecede giderken şöyle dedi bana: «Dikkat et, ihtiyar, yavrumu hiç bir zaman bırakma! Gözün gibi bak ona!» «Lâ ilâhe illallah!»

— Peki sen ne yaptın?

— Bakıyorum, görüyorum...

— Ne görüyorsun? Prensesin kaderi nedir?

— Mutsuz bir kader! Hepsi de Bohun denen o pis köpeğe vermek istiyorlar onu!

— Olmayacak öyle bir şey!

— Ben de öyle düşünüyorum. Ama onlar güçlü. Yaşlı Prenses bir alış-veriş yapmak istiyor. Yeğenini Kozaka veriyor, Rozloghi onda kalıyor. Oysa Rozloghi yalnızca genç Prenses'e aittir. Hukuken ona kalmış bir maldır. Bohun'un mirasta gözü yok. Dinyeper'e, Rozloghi'nin kumundan çok altın sakladığı söyleniyor...

— Ya Helen? O ne düşünüyor bu iğrenç pazarlık hakkında?

— Genç Prenses çok korkar Bohun'dan. Adamlarından birisini kazıkladığını gördüğünden beri titremeden bakamaz ona... Allah birdir, Muhammed de onun peygamberidir! Lâ ilâhe illallah!...

Teğmene iyi geceler diledikten sonra çekildi, ama bir türlü uyku tutmadı Jan'ı. Kurcewicz'lerin oyununu şimdi anlıyordu. Eğer Helen gerçek bir soylu ile evlenirse, o soylu malikâne üzerinde hak iddia edecekti... Belki vesayet hesaplarını da araştırmaya kalkardı... Zaten Kozak olan Kurcewicz'ler de çözüm yolunu yeğenlerini bir barbarla evlendirmekte bulmuşlardı.

— Olmayacak! diye homurdandı. Bozacağım oyunlarını! Dükün otoritesini çağıracağım yardıma! Prens Vassil'e Rozloghi'yi veren babası, kendisi de temize çıkmış savaşçının kızına yeniden verecektir burayı!

Uyuduğu zaman gün ağarmaya başlamıştı. Sabahın geç saatlerinde ancak uyandı. Avluda arabalar ve adamlar bekliyordı.

— Longinus! diye bağırdı, uyandırsaydın ya!

Aceleyle giyindi ve Kurcewicz'lerin hep birlikte bulundukları salona indi. Teğmenin gecikmesinden hiç rahatsız olmayan Rován Ursu şarabını yudumluyordu.

Kretuski yaşlı Prensesin yanına oturdu. Yemek sessizce başladı.

Daha sonra da fazla konuşma olmadı. Ama usaklar tabakları götürdüklerinde genç subay kararını vermişti bile.

Ev sahibesinin gözlerinin içine baktı.

— Madam, dedi konukseverliğiniz için size teşekkür etmek kalıyor artık. Ama onu yapmadan önce sizi ve oğullarınızı haberdar etmem gerekir.

Yaşlı prensesin yüzünden okunuyordu şaşkınlığı. Onların yüzlerinden bir şeyler okumak istermiş gibi çocuklarına, elçiye ve Longinus'a soran bakışlarla baktı.

— Sizi dinliyorum, dedi kuşkulu bir sesle. Beni izleyiniz.

Kalktı, ardından oğulları, onların ardından da Kretuski kalktı ve duvarları zırhlarla süslü, bir kenardaki demir çubuğun üzerinde de yırtıcı kuşlar bulunan bir odaya girdiler.

Genç prenseler sessizce duvarın dibine dizildiler; anneleri ise onların biraz önünde Jan'ın karşısında durdu.

— Evet, konuşun! Neymiş bu iş?

— Biliniz ki, sizlerle prenses Helen'in vasileri ve en yakın akrabaları olarak konuşuyorum. Madam, onunla evlenmek istiyorum.

Bir haydut çetesinin odaya dalması onları daha az şaşırttı. Birkaç saniye ne söyleyeceklerini bilemeden aptal aptal durdular. Güvenli ve sakin olan Jan bekliyordu.

— Ne?... Siz mi?... diye kekeleydi Prenses.

— Evet, ben, madam. İyi duydunuz.

Yeniden bir sessizlik oldu. Kimse iyi bir cevap bulamıyordu verecek.

— Zaman geçiyor, madam! diye belirtti subay. Kararınızı bildirir misiniz lütfen?

Nihayet prensesin sert sesi yükseldi:

— Bu kadar mükemmel bir şövalyeden gelen bir istek bizi onurlandırır hiç kuşkusuz! Yine de ona uyamayacağız, ama Helen için başka birine söz verilmiştir.

— Oooo! Ama bir anne olarak böyle bir kararın genç Prensesin duyguları göz önüne alınmadan verildiğini rahatlıkla görebilirsiniz!

— Helen'e en uygun kısmetin hangisi olduğuna karar vermek yalnız bana düşer. Ayrıca, sizin niteliklerinizden kuş-kumuz yok, ama tanımıyorum sizi!

Tegmen iyice dikildi. Soğuk ve yukardan bir bakışla süzdü Kurcewicz'leri.

— Ben sizi tanıyorum! diye bağırdı.

Sonra sert bir sesle ekledi:

— Hainsiniz siz! Sizin olmayan bu malı elinizde tutmak için akrabanızı bir serzeriye veriyorsunuz! Herşeyinizi borçlu olduğunuz bir adamın kızının malını çalıyorsunuz!

— Hain sizsiniz asıl! diye cevap verdi prenses. Konukse-verliğimizin karşılığı bu mu? İşte bir minnettarlık örneği! Ya-lan! Hem kim oluyorsunuz siz? Nereden çıktınız?

O konuşurken, duvara asılı silâhlara ısrarla bakıyorlar-dı çocukları. Jan onlara doğru yürüdü.

— Bütün plânlarınızı bozacağım! diye bağırdı. Yarın si-zin ne mal olduğunuzu öğrenecek Dük!

Yaşlı Prenses bir hançer kavrayıp kaldırdı. Prensler de ellerine birer saldırma bıçak, muzrak gibi silâhlar alıp yarım daire şeklinde dizildiler.

— Demek bizi Dük'e ihbar edeceksiniz! diye bağırdı Pren-ses. Sen duanı etmeye başlasan daha iyi olur. Bu evden sağ çıkamayacaksınız!

Kretuski korkmadı. Yavaşça ellerini göğsü üzerinde ka-vuşturdu.

— Dük tarafından Kırım'a gönderildiğim için, dedi sakın ama soğuk bir sesle, onu hâlâ temsil ediyorum. Kanımın bir damlası döktülürse, Rozloghi'de taş taş üstünde kalmaz. Lub-nie avarayının hücrelerinde çürürsünüz sizler de. Hiç bir güç te sizi kurtaramaz.

— Belki, ama sen daha önce öleceksin!

— O zaman, vurun! İşte göğsüm!

İçlerinden hiçbirisi ilk vuruşu yapmaya cesaret edemedi. Wisniowiecki adı korkutuyordu onları.

— Serseri! Demek Prensesi istiyorsun!.. Hayır, küçük, hayır!.. Sana vermektense ilk gelene veririm onu!.. Dük de bizim özel işlerimize karışamaz!

Jan soğukkanlılığını koruyordu.

— Bohun gibi bir adam kadar değerliyim herhalde? Üstelik emin olun ki servetim en az sizinki kadar vardır. Helen'i vermek istemiyorsunuz, demek ki? O zaman şunu dinleyin! Vasilik hesaplarını da istemeden Rozloghi'yi size bırakacağım. Seçin!

— Çok cömertsiniz!

Cümle alaylıydı. Jan duymamış gibi yaptı.

— Seçin, diye tekrarladı yalnızca. Ya Dük'e hesap verir ve buradan defolursunuz ya da Prensesi bana verirsiniz ve toprak sizde kalır.

Yaşlı kadın kolunu yavaşça indirdi ve hançeri bir masanın üzerine attı.

— Neyse ki şansınız var, diye homurdandı, Bohun ava gitti. Dün onu sakinleştirmek için çok güçlük çektim. Ya bugün ne olurdu?

— Dövüşmesini bilirim, madam. Kılıcım her zaman belimde durmaz!

— İyi düşünün! Ev sahiplerini böyle tehdit etmek yalı-şır mı bir soyluya? Düşmanın elinden mi kaçırıyorsunuz kızı?

— Ya bu kız bir serfe satılacaksa!

— Bunda yanılıyorsunuz! Akrabalarını ve kökenini bil-mese de ünlü bir savaşçıdır Bohun. Üstelik çocukluğundan be-ri yanımızdadır ve severiz onu. Oğullarım onunla birlikte büyüdüler, birlikte eğitildiler. Eğer size Helen'i verirsem ölür üzüntüsünden!

— Madam, diye sabırsızlandı Jan, zaman geçiyor... Adamlarım bekliyorlar... Seçin!

O zaman Prenses çocuklarına döndü:

— Siz ne diyorsunuz?.. Konuşun, haydi!

Prensler konuşmadan birbirlerine baktılar. Sonunda en büyükleri Simeon cevap verdi:

— Vurmamızı buyur anne, vururuz! Yeğenimizi vermemizi söyle bize, veriniz!

Konstantin'in dul karısı derin bir soluk aldı.

— Senyör... dedi Jan'a doğru iki adım atarak, işkence ed yorsunuz bize! Bohun yabanidir ve herşeyi yapabilir. Durumu öğrendiği zaman kim bizi koruyacak? Ne yaparız o zaman? Bu iş gizli kalsın. Herhangi bir gerekçeyle Bohun'u uzaklaştıram. Size söz veriyorum, sonra da Helen'i, Lubnie'ye Düke götürürüm. Ama siz de, bize koruma birliği göndermesi için onu razı ediniz. Eğer Helen'i size şimdi versem, Bohun yarın elinizden alır onu ve bizi öldürür. Haydi, gidin! Sessiz olun ve Lubnie'de bekleyin!

— Anlıyorum! Arkamı döndüğüm an bana ihanet edecekmişiniz!

— İhanet mi?... Olamaz!... Hayır, hayır, em n, olun... Bizde birlik vadederseñiz Helen sizin olur.

— Pekâlâ, söz veriyorum!

— O zaman, Helen sizindir!

Jan rahat bir soluk aldı. Kazanmıştı mücadeleyi. Ama epeyce terlemişti. Yine işleri bir dünya adamı gibi sürdürmek için ekledi:

— Kabul ettiğimize memnun oldum, ama eğer şimdi prenses Helen'e bu tasarladığımız birleşme hakkında ne düşündüğünü sorarsanız daha da memnun olurum! Onunla birlikte gerçekleşecek bu evlilik. Yeğeninizi seviyorum. Ama o da beni seviyor mu bakalım?

Kurcewicz'ler için bir dersti bu ve ihtiyar kızgınlıktan kuduracak gibiydi. Yine de Helen'i getirmesini emretti Simeon'a.

Birkaç dakika sonra kapı ardına kadar açıldı ve yüzünden kızgınlığı okunan genç Prens, ardında da Helen içeri girdiler. Ölü gibi sarıydı kız.

— Matmazel, diye bildirdi yengesi eliyle Jan Kretuski'yi göstererek ve kimseyi selâmlamasına fırsat bırakmadan, işte müstakbel kocanız. Eğer sizin eğiliminiz de bizim isteklerimizle uygunsa...

Genç kız daha da sarardı, elleriyle yüzünü örttü, sonra birden kollarını subaya doğru uzattı.

— Demek doğru! diye bağırdı kendini göğsüne bırakarak.

Bir saat sonra elçinin korteji ve Jan'ın birliği ormanın içinde Lubnie'ye doğru ilerliyorlardı. Başta Jan Kretuski ve Longinus Podbipieta gidiyorlardı. Bir kez için olsun Leh subayının yüzü, Litvanyalı şövalyeninki kadar düşlüydü. Önceki günlerin kuşkusu uzakta kalmıştı... Birden bir şarkının yankısı kulaklarına kadar geldi ve titredi. Bohun'du bu!

Kozak rüzgâr gibi geçti. Atı köpük ve çamur içindeydi. Hiç kuşkusuz acısını unutmak için çıktığı bozkırdan geliyordu.

Rozloghi'ye dönüyordu.

Jan'ın içini bir acıma duygusu kapladı. Hiç kuşkusuz bir barbardı Bohun. Ama yine de büyük bir kişiydi ve andıyla bağlı olduğu için ardından gidip ona şöyle seslenemediği için üzgündü:

— İkimiz de aynı kadını seviyoruz... Birimiz fazla bu dünyada. Çek kılıcını Kozak!...

Dük Lubnie'de yoktu. Teğmen Kretuski'nin dönüşünü ve Valakya elçisinin gelişini haber vermek için hemen bir adam yola çıktı.

Silah arkadaşları tarafından neşeye karışıldı Jan. Uzun süredir Saraydan ayrı kaldığından onuruna bir eğlenti düzenlendi. Her yandan bin meraklı soru geliyordu. Çok ta içki içildi. Mutlu subayı en çok kutlayan da senyör Mişel Włodowski idi. Düelloda dövüşüp el sıkıştıkları günden beri Jan'ın en iyi dostu olmuştu. Yine de iki adam birbirlerine hiç benzemezlerdi. Jan aşıkta mutlu oldukça, Mişel başarısız görünüyordu. Anusia Krasienka'ya aşık olmuş, karşısında hop-pa bir kadın olduğunu anlayınca da aç gözlerini Anjel Lenska'ya çevirmişti. Bunun yanında da düş kırıklığına uğrayınca, kalbini Dükün yeğeni prenses An Zbaraz'a sundu. Ne yazık ki onun da vali Rawa ile evlenme durumu vardı ortada ve zavallı Mişel bir kez daha elleri boş kalma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Hatta valinin iki dostu, Bodzinski ve Lasso-ta şimdiden Lubnie'ye gelmişlerdi.

Ama Jan arkadaşları tarafından pohpohlanmasına ve eğlentinin kahramanı rolünü başarıyla oynamasına rağmen, yanında garip bir asker getirdiğini ve onu mümkün olduğu kadar çok kişiye tanıtmaması gerektiğini unutmuyordu. Longinus Podbiğta, kendisini hemen dost olarak kabul eden, Dük Yarema'nın subaylarına takdim edildi. Haçlı kılıcı ve onun kullanmakta gösterdiği beceri gerçekten birçok askeri etkiliyordu. Kesilmiş üç kafa öyküsü ve bu başarıyı yenileme isteği öğrenilince sevgi son kerteye vardı. Yine de Longinus ikinci

istegiinden, yani iffetli kalma meselesinden söz etmemek konusunda ihtiyatlı davrandı.. İstedigi kadar göklerde yaşasın, kendisiyle alay edileceğini çok iyi biliyordu.

Mişel ile Litvanyalı dev arasında gerçek bir dostluğun doğduğunu gören Jan çok memnun oldu. Bu iki iyi varlık birbirleriyle anlaşmak için yaratılmışlardı. Kısa sürede, kentin dışında sık sık birlikte gezinme alışkanlığını edindiler. Biri ulaşılmaz yıldız, Prenses An Zbaraz'ı düşlerken, diğeri üç kafanın düşmesinden sonra kendisinin olacak bilinmeyen güzel düşünüyordu.

Wolodowski onunla aynı birlikte olmak istiyordu, ama Jan'ın yardımcısı Zakrewski öldüğünden ondan boşalan yere geçti muhafız alayına.

Dük şövalyenin cenazesi için Lubnie'ye geldiğinde, onu ilk kez görmek fırsatını buldu Longinus. Onun zaferlerini ve başarılarını o kadar çok duymuştu ki, o saflığı içinde en az kendisi kadar iri yarı bir adam düşünmüştü. Oysa Dük kısa boylu ve inceydi. Otuz beş yaşındaydı. Lubnie'deyken bir kral gibi kalabalık ve şatafatlıydı çevresi, ama kıra çıktığında askerin yokluğunu paylaşıyor, onların ekmeğinden yer, aynı sert döşeklerde yatardı.

Bu adamın değerinin ve gücünün bilincinde olduğu söylenirdi. O kadar ki başına krallık tacı konsa hiç duygulanmazdı. Genellikle tatlı olan iri gözlerinde bazen yıldırım ve şimşek okunurdu. O zaman bu bakışa direnmek çok güçtü, nice elçiler görülmüştü onun karşısında konuşmalarını şaşırarak. Yarema Dükü Dinyeper'in ve bozkırın gerçek egemeniydi.

Önemli günler dışında fazla dikkat göstermeden Lehistan modasına göre giyinirdi. Öyle günlerde ise altın ve mücevher kaplı olarak görünürdü.

Onu bütün görkemi içinde görme olanağını da buldu Longinus. Valakya elçisi Rovana Ursu'nun kabul töreni başlıbaşına bir olaydı. Tavanı yıldızlı gökyüzü resmiyle süslü salon da oldu tören. Dükahık koltuğunun arkasında Başrahip, başbakan, Saray mareşali, nedimler ve oniki asker duruyordu. Salonun iki yanı yüksek rütbeli subaylar ve soylularla doluy-

du. Jan Kretuski de yanında Longinus olduğu halde bunların arasındaydı.

Boru sesleri elçinin gelişini bildirdi. Elçi girdi, dükün önünde eğildi ve görevinin amacını bildirdi. Kralı adına, Tatarların Valakya üzerindeki baskılarına son verilmesi için Dinyeper ve bozkırın hükümdarının Han üzerindeki otoritesini kullanmasını istiyordu.

Latince konuşuyordu, Dük de Latince cevap verdi. Rahat ve açıldı konuşması. Altesten yardımını esirgemeyecek ve Hanın gelecek ay gelmesi gereken elçisiyle durumu görüşecekti. Müdahalesinin umutlu sonuçlar vereceği kanısındaydı.

Bu görüşmeden sonra Dük, vali Rawa adına prenses An'ı istemeye gelen Lassota ve Bodzinski'yi kabul etti.

Bu haber sarayda büyük sevinçle karşılandı ve hemen parlak eğlentiler düzenlenmesi düşünüldü. Ama ne yazık ki Mişel Wolodowski için en güzel eğlentiler bile acı bir tad bırakacaktı, çünkü herşey insafsızca yitirdiği kişiyi hatırlatacaktı ona.

— İlk aşkına dön, diye dostça öğüt verdi ona Jan. Anusia Krasieska'ya karşı iyi davran. Ben kendi payıma, sana hiç bir engel çıkartmam.

Bu söze uysa da daha mutlu olamayacaktı. Anusia onunla hiç ilgilenmiyordu çünkü Kadını sıkan ve sürekli meşgul eden şey Jan'ın kayıtsızlığıydı. Nasıl olurdu? Aşk yeminleriyle yola çıkmak, bu uzun yolculuktan döndükten sonra tek bir güzel sözcük bile söylememek! Anlamıyor, rahatsız oluyordu. Tesadüfen gözleri karşılaştığında, genç subayın gözlerinde öyle bir soğukluk okuyordu ki ağlayacak gibi oluyor, kendini zor tutuyordu.

Bir gün dayanamadı artık. Düşese giderken Jan'a rast gelince önce üzerine atıldı, sonra da korkmuş gibi geri çekildi.

— Oh, korkuttunuz beni! diye bir çığlık attı... Günaydın güzel senyör.

— Günaydın Anusia. Canavarmıyım ki ben seni korkutayım?

Genç kadın şaşırmış gibi yaptı. Saçlarıyla oynayarak en büyüleyici sesiyle cevap verdi:

— Oh, hayır, hiç korkutmuyorsunuz beni!... Çok başka...

O ana kadar eğik duran bakışları birden Jan'ın gözlerinin içine dikildi.

— Kızdınız mı, güzel senyör?

— Ben mi? Niçin kızayım ki? Hem kızsam da sizin için ne önemi var?

— Doğru, benim için ne önemi var! Senyör Bikowiec sizden daha iyi.

— Demek ki yerimi ona bırakmak kalıyor bana! Hoşçakal Anusia.

Ama genç kız, yürümesini engelleyecek biçimde durdu subayın önünde.

— Demek ki doğrudan doğruya Kırım'dan geliyorsunuz?

— Evet.

— Ne getirdiniz oradan? Armağanlarınız nerede?

— Oradan bir tek şey getirdim, hem de çok iyi bir şey!

— Ne olduğunu öğrenebilir miyim?

— Kim deseniz daha doğru olur, çünkü bir insan. Senyör Longinus Podbipietal Görmüş olmalısınız. Yiğit bir şövalyedir.

— Sizden daha iyi olduğuna kuşku yok... Peki Lubnie'ye ne yapmaya gelmiş?

— Nasıl, bilmiyor musunuz? Tabii ki, matmazel Anusia'ya güzel büyüleyici yeteneklerini uygulamak için yeni bir fırsat vermeye!... Ayrıca yalnız en keskin oklarınızı kullanmanızı öğütlerim, çünkü aşka karşı dirençli olmanın sırrını verdi bana şövalye... Evlenemez o!

— Bunun neresi beni ilgilendiriyor? Ama, niçin evlenemiyor?

Jan o zaman büyük bir ciddiyetle kulağına eğilip alçak sesle konuştu:

— Bâkir kalmaya yemin etmiş.

Genç kız kızardı.

— Sizi daha akıllı sanırdım, diye cevap verdi kuru bir sesle.

Sonra topukları üzerinde dönerek koridorda yürümeye başladı ve çok geçmeden Düşesin bölümünün kapısı ardından kapandı.

O gece Dük Bodzinski onuruna bir balo veriyordu ve saray insan doluydu. Sabahki konuşmayı unutmamış olan Anusia Longinus'u dikkatle inceliyordu. Litvanyalı da az yakışıklı değildi o gece.

Kızın gözleri ikide bir onun üzerinde duruyorlardı, ama Anusia'nın hedefi aslında Jan idi. Ancak teğmenin kafası başka yerlerdeydi ve eğer dostu Wolodowski dirseğiyle dürtmüş olmasa hiç bir şeyin farkında olmayacaktı.

— Hey, baksana, güzel Anusia bizim Litvanyalıyla fazla ilgileniyor. Ama Longinus yine düşler dünyasında...

— Onu gerçeğe döndürmek içir ne bekliyorsun peki?

— Çok matrak bir çift olurlar!

— Ceketine süs diye asabilir kadını!

— Ya da başlığına iğne diye.

Mişel Jan'ın yanından uzaklaşıp Longinus'a yaklaştı.

— Hey! diye seslendi ciddi bir tavırla, senin bu kadar anlayışsız olacağını tahmin etmiyordum!

Zavallı delikanlı göklerden düşmüş gibi oldu.

— Ne diyorsunuz? Ne anlayışsızlığı?

— Demek bir şey görmediniz?

— Neyi görmedim?

— Güzellerin güzeli Anusia Krasienska'yı tabii ki!

— Nasıl, nasıl, nasıl?...

Kıpkırmızı olmuş kekeliyordu, ama bir yandan da ciddi görünmek için kollarını göğsüne kavuşturmuştu.

— Baksanıza, nasıl ateşli bakışlar fırlatıyor size... diye devam etti beriki acımaksızın. Ama dikkat edin! Eğer eline düşerseniz, çok alay eder sizinle!

Ve Longinus'u öylece bırakıp uzaklaştı. Bir süre sonra Litvanyalı bâkir genç gözlerini Anusia'ya doğru kaldırmaya cesaret ettiğinde titredi tepeden tırnağa. Düşesin omuzu üzerinden yangın çıkaran türden bakışlar yöneltmişti kendine doğru. «Pis şeytan!» diye homurdandı ve daha da kızarak, kabahat işlemiş bir öğrenci gibi kaçtı.

Çok savaştı kendi kendisiyle ve o gece bir daha bakmadı genç kıza.

Ertesi sabah erken saatlerde Kretuski'nin kapısını vurdu.

— Dostum, diye sordu, yakında düşmanın üzerine yürüyecek miyiz?

— Ne oluyorsunuz, arılar mı soktu sizi?.. Sabredin dostum, sabredin! Yoksa Lubnie hoşunuza gitmedi mi?

Aşıktı, çılgın gibi aşıktı, arılar değil Eros'un okları yaralamıştı onu. Ama itiraf edebilir miydi ki bunları?

— Dük size savaşa ilişkin bir şey söylemedi mi? diye dıretti Jan'ın sorusuna cevap vermeden.

— Hayır. Tabii ki herkes Kralın savaşmaktan başka bir şey düşünmediğini biliyor, ama devlet yöneticilerinden, herşeye rağmen barış yanlısı olanlar da çok.

— Çerin'de patlayacağı benzeyen Kozak ayaklanmasına rağmen mi?

— Evet, ona da rağmen! Ne oldu adağınız mı takıldı yine aklınıza?

Longinus başını çevirdi.

— Bilin ki Kozaklar ilkbaharda rahat dururlar, diye açıkladı o zaman Jan. Ukrayna Kozakları siperler ve çekilecekleri yerleri hazırlamadan hiç savaşmazlar.

— Meydan savaşı yapmaktan hoşlanmıyorlar demek ki?

— Hayır, öyle savaşlarda başarılı olmazlar...

İki adam daha bir süre Kozakların savaş yöntemleri üzerine konuştular, sonra ayrıldılar. Longinus kapıyı kapatırken alçak sesle mırıldandı: «Sabır, dostum, sabır!»

Aslında başka gerekçeleri olmasına rağmen Jan da onun gibi düşünüyordu. Helen'in görüntüsü hep gözlerinin önündeydi. Eğer kalbinin sesini dinlemiş olsa, ilk gördüğü ata atlar Helen'i almaya giderdi.

Birbirine benzeyen günler geçti. Bozkırın bataklıkları yolculuk olanaklarını yocketmeden önce Kurcewicz kardeşlerin Lubnie'ye geleceklerini umut etmişti başta. Ama kimsecikler gelmediği, nişanlısından haber alamadığı için bütün umutları yıkılmıştı şimdi. Artık ilkbaharı beklemek gerekiyordu...

Jan yaşlı prensesin oğullarından çekiniyordu. Onların gaddarlığı ve budalalığından herşey beklenirdi. Kimbilir belki de Kozaktan malikânenin kaybını fazlasıyla karşılayan şeyler elde edeceklerini tasarlayarak annelerinin ihanetini Bohun'a bildirmişlerdi? Ne yapabiliirdi?

Kretuski aynı soruyu kendine birçok defa soracak adamlardan değildi. Kaderin kötü sürprizleriyle toz yutmaya beklemek gibi bir alışkanlığı da yoktu. Kafayı eğip dümdüz gitmeyi tercih ederdi.

Uşağı Rendian çok kurnaz ve oldukça yiğit bir delikanlıydı. Haber almak için onu yollamaya karar verdi. Şubat sonu geldiğinden doğal engeller kalkmaya başlamıştı.

Jan Rendian'a bir mektup ve ayrıca orada bulunmadığını bildiği kâğıt, kalem ve mürekkep verdi. Hiç kimseye görevi hakkında bir şey söylememesini, Çerin'e gidiyormuş gibi yapmasını ve özellikle Bohun'a çok dikkat etmesini sıkı sıkıya tenbihledi.

O zaman gözleri hep saatte ya da yolda, sıkıntı dolu günler başladı teğmen için. Son kerteye varan sinirini yatıştırmak için Mişel ile birlikte kılıç ve ok çalışmaları yapıyordu. Hatta az daha bir kazada hayatını kaybediyordu.

Bir gün sarayın avlularından birisinden geçerken, orada zincirle bağlı duran bir ayı bakıcısının elinden kurtuldu ve teğmenin üzerine saldırdı. Delikanlıda ise silah olarak yalnızca ince uçlu bir İspanyol hançeri vardı.

Ne dövüşmeye olanağı ne de kaçmaya zamanı vardı. İşte tam o sırada haçlı kılıcıyla birlikte Longinus Podbipietâ belirdi. Efsanevi kılıcının bir hareketiyle ayının başını ve bir ayağını kopardı. Dairesinin penceresinden Dük bütün olaya tanık olmuştu. Kötü bir sonuç doğmadığı için çok sevinen ve Longinus'a hayran kalan Dük alkışlamaya başladı. O akşam Düşesin daireesinde yapılan toplantının kahramanı Litvanyalı yiğit devdi. Sarayın bütün kızları ona gülümsüyorlardı. Anusia ise öyle yakıcı bakışlar atıyordu ki, zavallı adam ertesi günü günah çıkartmaya rahibe gitti. Üç gün ise hiç kimseye görünmedi, kendini cezalandırıyordu.

İki hafta geçmiş Rendian hâlâ görünmemişti. Görevini

başaramamış mıydı yoksa? Yoksa Bohun onu yakalamış, taşıdığı mesajı ele geçirince de öldürmüş müydü? Bütün bu varsayımlar gözle farkedilir derecede zayıflayan Jan'ın kafasını dolduruyordu. Aslında iyi bir kız olan Anusia da bu duruma çok üzüldü ve eski aşığının garip tutumunun ne olduğunu sordu dostlarına. Onlar da kızı üzmemek için gerçeği gizlediler. «Neyi var biz de bilmiyoruz. Çok sessiz oldu.»

Nihayet bir sabah, güneş doğarken avluda nal sesleri duyuldu ve birkaç dakika sonra Rendian, çamur içinde, bitkin ama gayet keyifli olarak içeri girdi.

Jan sıçrayarak kalktı yatağından.

— Mektup var mı? diye bağırdı.

— Evet, efendim, işte!

Et kapan bir vahşi hayvan gibi kapı mektubu. Gerçeği söylemek gerekirse, bir mektup olacağını umut etmiyordu, çünkü Helen'in yazı bildiğine emin değildi. Cahil kimseler arasında büyümüştü. Ama, işte dört sayfalık bir mektup vardı elinde! Mektup tatlı bir saflık içinde yazılmıştı. Ama hiç bir ölümsüz eserde olmayan şeyler vardı anlattıklarında Jan'a göre: tam bir açık kalplilik ve çocuksu bir içtenlik.

«Sizi hiç bir zaman unutmayacağım, sevgilim... Yakında beni düşünmekten siz vazgeçersiniz... Erkekler çok havaidir, üstelik de çevreniz güzellerle doludur... Yine de uşağınızı yolladığınıza göre, hâlâ beni sevdiğinize inanabilirim.»

Pratik ayrıntılarla devam ediyor, yollar elverişli olunca halasıyla birlikte yola çıkacaklarını söylüyordu. Kozakların isyan ettiğine, Çerin'in de ayaklanmakta gecikmeyeceğine dair haberler dolaştıkça, yaşlı Prenses bu işin hallolduğuna memnun oluyordu. Sonunda da sonsuz sevgisini ve binlerce öpücük yolladığını söylüyordu.

Genç subay ezberleyinceye kadar okudu mektubu. Sonra Rendian'a sorular sormaya başladı.

— Prenses Konstantin beni gayet iyi karşıladı, diye anlatmaya başladı delikanlı. Sizin, krallığın en iyi şövalyelerinden biri ve dükün yakın dostu olduğunuzu öğrenince de ağzı kulaklarına vardı...

— Benim alçakgönüllülüğüm nerede kaldı! diye itiraz et-

ti ama yüzünde kendi sözünü yalanlayan bir ifade vardı ve gülüyordu.

— Efendimin sözlerini tutup tutmadığını sordu, diye devam etti beriki. Ben de ona dedim ki: «Madam, eğer efendim buraya kadar geldiğim atı bana vadetseydi, bugünden itibaren bu atı kendimin sayardım.»

Jan gülmeye başladı.

— Vay kurnaz herif, vay! Mademki benim sözümü böyle savundun, senin olsun o at! Hiç bir şey unutmادين ya? Seni özellikle ona yolladığımı söyledin mi Prenses?

— Evet. Mektubunuzu okurken de ağladığımı gördüm.

— Ya Bohun? Onun hakkında ne öğrendin?

— Yaşlı bir Tatar uşak gerekli bilgileri verdi bana. Anlattığına göre, siz gittikten sonra kurtlar, yani genç Prensler kızgınlıktan köpürmüşler, ama Bohun'un servetinin bir masal olduğunu öğrenince aniden sakinleşmişler.

— Ne diyorsun? Ne masal?

— Evet, efendim. Prenslerin bir gün ani bir borç ödeme-leri gerektiğinde ortaya çıkmış. Kozığa başvurmuşlar, ama o «Biraz ganimetim var» diye itiraf etmiş, «ama param yok. Harcadım tümünü». O zamandan beri ona sırt çevirmişler, şimdi ise yalnızca size güveniyorlar.

— Görüyorum ki görevini gerektiği gibi yerine getirmişsin.

Ama delikanlı herşeyi söylemiş, sözlerini bitirmiş değil-di henüz.

— Efendim size şöyle bir şey dersem cesaretimi hoşgö-rün: «Atı verdiniz, ama eyeri unuttunuz». Biliyorsunuz ki eysiz at hiç bir işe yaramaz!

Gözleri kurnaz kurnaz parılıyordu.

— Pekâlâ, eyeri de al! diye cevap verdi Jan.

Ondan her şey istenebilirdi bu sabah.

— Çok teşekkür ederim, efendim...

Sonra başını kaldırarak devam etti:

— Prensler Bohun'u at satın alma gerekçesiyle Pereyas-lav'a göndermişler. Bunu öğrenince kendi kendime dedim ki:

«Niçin oraya kadar uzanıp şu Kozakın bıyıklarının rengini görmeyeyim? Hem iyi bir ödül de gelir bunun için...»

— Onu geç. Demek Pereyaslav'a gittin?

— Evet, efendim! Ama ne yazık ki Bohun oradan ayrılmıştı. Buna karşılık yaşlı albay Loboda'yı ölüm döşğinde gördüm. Öğrendiğime göre de onun yerine Bohun geçecekmiş... Olağanüstü şeyler oluyor oralarda... Aşağı yukarı yüz asker kalmış. Bütün geri kalanlar Kozakın peşinden Siç'e gitmişler. Ayaklanma havası var...

— Pekâlâ. Senden çok memnunum. Gidebilirsin. Hem epeyce acıkmış olmalısın?

— Bütün Lehistan kurtları bir araya gelseler, karnım kadar guruldayamazlar...

Genç subay yalnız kalınca mektubu son kez okudu, sonra dudaklarına götürdü. Alçak sesle kendi kendine konuşmaya başladı: «Birkaç gün sonra yollar düzelecek... Prensler bana ihanet etmeyecekler, şimdi Bohun'un servetinin uçtuğuna eminim... Evet, Rozloghi'yi memnuniyetle bırakacağım onlara... Yıldızım benim olsun yeter, mallar biraz fazla biraz eksik olmuş, ne önemi var!...»

VI

Ukrayna topraklarında kentten kente dolaşıyordu karanlık söylentiler. Herkes alçak sesle büyük bir savaştan söz ediyordu, ama ne saldırganı ne de dövüşülecek düşmanı bilen vardı.

Köylülerin senyörlere boyun eğmeme olayları çoğalmıştı. Çoğu asker olup savaşa gitmek istiyor, silâhlarıyla birlikte Siç'e kaçan askerlerin sayım da gün geçtikçe artıyordu.

Kuşkulanan Yarema Dükü sağa sola haberciler çıkardı. İlk cevap büyük Kozak beyinden geldi. Ona göre Çerin starostası ile Şmielniçki arasındaki çatışmanın büyük önemi yoktu, ciddi sıkıntılar getiremezdi.

Buna karşılık ihtiyar Zawila şöyle yazıyordu:

«Şmielniçki bozkırdan ayrılıp, sanırım yardım istemek için Kırım Hanının yanına gitti. Siç'deki dostlarımın bildirdiğine göre Kozak birlikleri hızla toplanıyorlarmış. Yaban Topraklarda fırtına kokusu var.»

Dük yumruklarını sıktı. Zawila'nın söylediklerinin doğruluğundan hiç şüphe etmiyordu. Gecikmeden, Valakyalıları birliği kumandanı Bikowieç'i çağırdı.

— Siç'e gideceksiniz, diye buyurdu. Büyük Kozak beyi için bir mektup vereceğim size, ama bu mektup yalnızca bir gerekçedir. Gözünüzü ve kulağınızı iyi açın. Şimdiden toplanmış birliklerin durumu ve Şmielniçki'nin kullanabileceği güçler üzerine tam bilgi almalıyım. Gerçekten Kırım'a gidip Handan yardım istemiş mi, onu da öğrenmeye çalışın.

Derin bir soluk aldı. Durum ciddiydi.

— Çerin'de durup Zawila'yı görün. Siç'deki dostları için

mektuplar verecek size. Çerin'den Kudak'a su yoluyla gidin. Kale kumandanı güvenilir kılavuzlar verir yanınıza. İyi bakın, gözleyin, dinleyin!.. Ve de canlı dönmeye çalışın!..

— Efendimiz biliyorlar ki kanım ona aittir. Kaç adam götüreyim?

— Kırk. Bu akşam kimseye görünmeden ayrılın kentten. Gitmeden hemen önce de bana uğrayın ki mektubu vereyim.

Bikowieç neşeli ayrıldı dükün yanından ve görevle gittiğini bildirmek için arkadaşlarının yanına koştu.

— Nereye? diye sordu Kretuski.

— Çerin'e ve de daha uzağa.

Jan titredi. Yüzbaşıya kendisiyle birlikte odasına kadar gelmesini söyledi.

— Dostluğumuz adına, diye başladı kimsenin duymadığına emin olduktan sonra, senin yerine gitmeme izin ver!.. Ah, bir bilene!... Benim ruhum zaten senin gittiğin yerde. Ayrıca savaş çıkarsa bile bu görev bir zafer olmayacak senin için, çünkü burada savaşılacak ilk önce...

Bikowieç karşı koymak istedi, ama arkadaşı zaman bırakmadı.

— Öte yandan, diye devam etti, biliyorum ki Anusia Krazienska ile ilgileniyorsun. Ya sen yokken kalbini başka birine kaptırırsa?

Bu seferki kanıt yüzbaşısı derinden yaraladı.

— Ama, bu değişikliği öğrenince Dük ne der? diye bağırdı yine de.

— Sen bana bırak o işi, ben ayarlarım.

Birkaç dakika sonra Kretuski'nin geldiği bildirildi Dük'e. Kendine çok güvenir gibiydi, ama aslında titriyordu.

— Ne istiyorsunuz, teğmen?

— Bikowieç'e verilen görevin bana verilmesi için rahatsız ettim ekselanslarını. Eğer izin verirsiniz o da bana devretmeye razı. Ve ben hayatım kadar önem veriyorum bu işe...

— Ama, teğmen, henüz döndünüz tehlikeli bir görevden! Biraz dinlenmeye ihtiyacınız yok mu?

— Lubnie'de dolaşmaktan çok bozkırda at koşturmak dinlendirici olur benim için...

Dük uzun uzun baktı delikanlıya.

— Bir şey... ya da bir kişi mi var sizi oraya çeken?

Genç teğmen meseleyi daha fazla gizleyemedi ve itiraf etti:

— Evet, efendimiz biri var! Sizin de çok iyi tanıdığınız bir genç kız...

Prens Vassil'in kızını hangi koşullar altında tanıdığını, nasıl sevdiğini, niçin bu kadar çok görmek istediğini anlattı. Ama yaşlı Prensesin dalaveralarından hiç söz etmedi. Bu konuyu kimseye açmayacağına dair söz vermişti.

— Madem ki aşkınızın çıkarlarıyla görevin gerekleri uyuyor, istediğiniz olacak, teğmen, diye cevap verdi Dük gülümseyerek.

Sonra bir uşağa dönerek:

— Yüzbaşı Bikowieç'i çağırın, dedi.

Jan teşekkür ettikten sonra, Dük, Helen konusunda birkaç soru sordu.

— Unutmama vermeyin, dedi, genç kızla görünüşte ilgilenmememi. Ama çok işim var, ve emanet edildiği vasiler de bilmediğim bir nedenle onu Lubnie'den uzakta tutuyorlar. Bilin ki, Kretuski, bundan böyle kendi kızımış gibi ilgileneceğim onunla.

Bu arada yüzbaşı Bikowieç'in geldiği bildirildi. Dük girmesini söyledi.

— Yerinizi teğmene bırakmaya razı mısınız, onu soracağım size. Bu görevi üstlenme isteği için gösterdiği gerekçeler ciddidir. Ayrıca size de aynı derecede onurlu bir başka görev bulmaya gayret edeceğim.

Bikowieç eğildi.

— Efendimiz, dedi, buyruk vermek yerine seçme hakkını bana bırakmanız büyük bir onur benim için... İsteğinize uyamam diye bir şey sözkonusu olamaz...

Gün doğarken, cebinde Dükün mektupları, yanında değerli Rendant ve kırk silâh arkadaşı olduğu halde Jan kentin kapısından çıkıyor ve güney yolunu tutuyordu.

İkinci gün, öğleyin, Jan Kretuski Rozloghi'nin değirmenlerini gördü. Kalbi daha hızlı çarpmaya başladı. Onu beklemiyorlardı. Yaşlı Prenses ne diyecekti? Ama, özellikle Helen'in tavrı ne olacaktı?

Atını mahmuzladı, kenti hızla geçti, az sonra kale gibi evin önündeydi.

— Açın!... Hey, açsanıza!

Bu arada adamları da kapıya vuruyorlar, içerden de köpek havlamaları geliyordu. Birkaç hizmetçinin korkulu yüzleri görüldü. Ani bir saldırıdan çekindikleri belliydi.

— Açın!

— Prensesler yoklar burada.

— Açın! Lubnie'den geliyoruz, Dük yolladı bizi.

Dükün adı büyümlü bir sözcük gibi etki yaptı. Kapı açıldı ve küçük birlik avluya girdi. Ana binanın eşğinde yaşlı prenses duruyordu.

Jan atından atladı ve çabuk adımlarla ona doğru yürüdü.

— Madam, dedi eğilerek, tanımadınız mı yoksa beni?

— Ah, siz miydiniz?.. Şimdi tanıdım!.. Ama gerçekten Tartarlar gibi geldiniz.... Girsenize!

Jan Prenses Konstantin'in ardında içeri girdi.

— Gelişim sizi şaşırttı, hiç kuşkusuz, diye başladı oturunca. Beni özel göreve yollayan Dük, özellikle burada durup size iyi dileklerini bildirmemi de söyledi.

— Bu iyiliğinden dolayı minnettarım. Alteslerine... Bizi yakında bu evden kovmayı mı düşünüyor?

— Sözümü tuttum, madam. Dük hiç bir şeyi bilmiyor. Rozloghi'de barış içinde oturabilirsiniz.

Bu sözler üzerine korkunç ihtiyarın yüz ifadesi yumuşadı ve gülümseyerek genç subaya hoşgeldiniz dedi.

— Genç Prenses nasıldır? diye sordu beriki.

— Acelenizi anlıyorum, şövalye!... Eğer Prenses bu evde oturmasaydı Rozloghi'ye hiç gelmezsiniz. Evet, iyidir; aşk kazandı! Çağırayım...

Tam kalkarken, kapı açıldı ve parıltılı gözler, kıpırmızı

yanaklarla Helen göründü. Yaşlı Tatar hizmetkârdan nişanlısının gelişini öğrenmişti.

Bir sıçrayışta Jan onun yanına gitti ve itiraz etmesine zaman bırakmadan küçük ellerini ateşli öpücüklerle boğdu. Yaşlı Prenses odada fazla olduğunu farkederek yavaşça çıktı. O zaman ellerden dudaklara geçti Jan. Helen hiç direnmiyordu.

— Tanrım, Tanrım!.. diye mırıldandı. Geleceğinizi biliyordum! Ne olur ama günah işlemeyelim!

— Dudaklarınızın çekiciliğine direnemiyorum, sevgilim!.. Sizden uzaktayken sıkıntıdan ölüyordum. Dük çektiklerime acı da beni sizin yanınıza yolladı.

— Demek biliyor...

— Evet, herşeyi! Çok ta memnun sevgimizden... Ah, Helen büyülediniz beni!

— Sizi seviyorum Jan.

Yalnız olmadıklarını farkedene kadar seviştiler. Odanın içine bir gölge kayıyordu.

— Kim o? diye bağırdı Jan.

Gölge durdu ve elleri göğsünde birkaç kez eğildi. O zaman teğmen yaşlı Tatarı tanıdı.

— Ha, sen misin? Tam zamanında geldin. Bir ay içinde Rozloghi'den ayrılıp prensesle birlikte Lubnie'ye gideceksin.

Sonra Helen'e döndü:

— Bir aya kalmaz Siç'den dönerim, o zaman bu evden birlikte ayrılacağız. Bizzat Dük'ün rahibi bizi Lubnie'de evlendirecek.

Ama genç kız korkuyla bakıyordu ona.

— Ne diyorsunuz? Siç'e mi gidiyorsunuz?

— Evet, görevle! Korkmayın Helen. Bu barbar bölgelerde bile elçi kutsaldır. Bu akşam gidiyorum.

— Nasıl bir isteksizlikle gittiğimi biliyorsunuz, sevgilim!

Az sonra genç subayla iki prenses zengin bir sofranın önünde birleştiler. Yemek bittikten sonra ev sahibesi bahçede dolaşmalarını öğütledi sevgililere.

Orada dünyayı unuttular ve çiçek dolu ağaçların arasında dudakları yeniden birleşti. Masmavi gökyüzünde yüzlerce kuş

dolaşıyordu. Arada bir de uzaklardan gugukçuk kuşunun tatlı sesi yükseliyordu.

— Dinleyin! dedi birden teğmen. Duyuyor musunuz?

— Evet, diye mırıldandı Helen.

Jan'ın kolları arasında, göğsüne iyice sokulmuştu ve durumunu değiştirmeye pek niyetli değildi.

— Evet, diye tekrarladı alçak sesle, duyuyorum.

— Mutluluk simgesidir, biliyor musunuz?

— Evet.

— Geleceğimizi de söylemesini isteyelim güzel kuştan, ne dersiniz?

Bu kez cevap beklemeden başını çevirdi hafifçe:

— Sevgili dostum, diye bağırdı, bu güzel kızla birlikte kaç yıl yaşayacağım?

Gugukçuk türküsünü söylemeye başladı, onlar da dikkat kesildiler. Elli yıldan çok saydılar sonunda.

— Bu güzel kuşlar yalan söylemezler, dedi Helen.

— Öyleyse bir sorum daha var ona. Dostum, kaç tane güzel ve sağlıklı çocuğumuz olacak?

Cevap hemen geldi. On iki saydılar genç sevgililer.

Jan'ın ağzı kulaklarındaydı.

— Sevgilim! diye haykırdı. Saydınız mı?

Helen kızardı.

— Hiç bir şey saymadım Jan. Çünkü anlamadım ne demek istediğinizi.

— O zaman yeniden soralım gugukçuğa. Bu konuşma hoşuma gitti benim.

— Hayır, hayır... Gereği yok!

Akşama kadar bahçede kaldılar. Bu günü hiç unutmayacaklardı.

VII

Jan, Çerin'e inince hemen Zawila'yı buldu. Haberler gitgide kötüleşiyordu. Şmielniçki'nin silâh gücüyle Kozakların haklarını isteyeceğine kuşku kalmamıştı. Şimdi Kırım'daydı ama çok geçmeden yanına Tatar kabilelerini de alarak Siç'e çıkacaktı. Müslümanlar da onu destekliyordu, Ukrayna ayaklanması Lehistan'ı parçalayabilirdi. Tehlike büyüktü.

Jan ayrıca büyük Kozak beyinin iyimserliğini yitirdiğini ve bozkırda ilerlemiş garnizonları Çerin üzerinde toplayarak, bütün birlikleriyle Çerkessi'ye yaklaştığını öğrendi. Ne olursa olsun, düzenli Kozak birliklerinde salgın hastalık gibi yayılan askerden kaçma olaylarının önü alınmalıydı. Gerçekten bunlar, yanlarında halktan kişiler de bulunduğu halde kitle halinde Siç'e doğru kaçıyorlardı. Ayrıca kırlara yerleşmiş küçük soylular da güvenliklerini kentlerin duvarları altında arıyorlardı...

— Şmielniçki krala sadakatini bildiren mektuplar yolluyor, ama aslında Ladislas IV ve bütün Lehistan ile alay ediyor. Önceki gün küfür dolu bir mektup da Kozak albayı Barabbas'a yollamış. İşte mektup, okuyun, göreceksiniz ki abartmıyorum.

Zawila hüzünle başını salladı.

— Ve ona savaşmayı öğreten de benim! diye içini çekti.

Teğmen ise bu saygısızlık karşısında sapsarı kesilmişti.

— Acele etmemiz gerek! diye homurdandı. Siç'deki dostlarınız için yazacağınız mektupları ne zaman alabilirim sizden?

— Bu akşam. Barrabas'ın da size yararlı olabilecek bir akrabası var orada. Eğer bir araştırma yaparsanız, sanırım çok geç kaldınız. Dük gerçekçidir, durumu daha açıklıkla kavrar ve araştırma yapma zamanının geçmiş olduğunu farkeder. İşlerin nasıl gittiğini mi bilmek istiyor? Tek sözcükle rezalet! Ne yapmak gerektiğini mi soruyor? Çok basit; elden geldiğince çok asker toplayıp Kozak beyleriyle birleşmek.

— Özel bir haberci yollayın ona, diye cevap verdi Jan. Ben görevimi yapmalıyım. Siç'e kadar inmek zorundayım.

— Sizi bekleyen tehlikenin farkında mısınız?

— Tamamen.

— O zaman Tanrı yardımcınız olsun!

Dük Yarema'nın habercisi dükalık sarayına yerleşti. Odsandan çarşayı seyrediyor ve yarı dalgın gözlerle gelip geçenlere bakıyordu.

Birden yerinden sıçradı.

— Rendian! diye bağırdı.

Şakacı Zagloba ile Kozak Bohun'un ağır adımlarla Moldavya'lı Dopulo'nun tavernasına doğru ilerlediklerini görmüş-tü.

Uşak efendisinin önünde eğildi.

—Bak! diye bağırdı beriki onu camın önüne çekerek. Şu beyaz sakallı şişmanı ve Kozagı görüyor musun? Kafanı çalıştır ve o yaşlı adamı buraya yalnız getirmek için elinden ne gelirse yap. Nereye götürdüğünü sorarsa, bir şey söyle, ama sakın benim adımı verme. Anladın mı?

Rendian fırlamıştı bile. Bir çeyrek saat sonra Zagloba ile birlikte döndü.

— Selâm! dedi Jan. Tanıdınız mı beni?

Şişman adam garip garip gülmeye başladı.

— Hi, hi, hi!... Nasıl tanımam? Birkaç ay önce Çaplinski'ye sopa çeken genç değil misiniz, siz?.. Benim yanımda da Longinus Podbipieta diye birisi vardı... Sahi, o ne oldu?... Hâlâ eskisi gibi aptal mı?.. Üç keddilecek kafa arıyor mu hâlâ?

— Senyör Podbipieta iyidir.

— Yürekli ve de... paralı bir soylu o. Ama budalalığı da en azından boyuna eşit. Eğer bir gün üç kafayı birden düşür-

meyi başarırız, inşallah kendisinininki gibi kafalar olmaz düşürdükleri, yoksa ancak bir buçuk kafa eder!... Mart ayı için ne kadar sıcak bir hava değil mi? Daha üç kelime söylemeden boğazım kurudu...

— Dükün mahzeninden hidromel getirteyim size... Sahi çok Kozak subayı var mı burada?

— Çok ne demek? Taşıyorlar!... Fedor İakubowicz burada... Filon Diedala burada... Daniel Netsay burada... Haa, az daha unutacaktım Bohun da burada... Ölü gibi sarhoşken ona yardım ettiğimden beri en iyi dostumdur benim Bohun, o zamandan beri de yanıma gelmekten başka bir şey düşünmüyorum!.. Bunların hepsi havayı yokluyorlar, yollarını belirleyemiyorlar, Şmielniçki gerçek bir lider midir, yoksa basit bir serüvenci mi, bunu anlayamıyorlar...

Bu arada ihtiyar ayyaş bardakları ardarda yuvarlıyordu.

— Bohun'u anlatın bana! dedi subay onun kıvama geldiğini görünce.

— Söylediğim gibi, diğerleri ile aynı o da, Siç'in öte yanına kulak kabartıyor! Ayrıca Kozaklar onu tanrı gibi görüyorlar. Onu her yerde izleyecek bir sürü birlik bilirim. Doğru olmak gerekirse, içlerinde en kuşkucusu da o. Her zaman ne biçim koşardı savaş dedin mi, ama şimdi pek hevesli görünmüyor. Ama biliyorum nedenini. Kafayı çekerken anlattı: açılmış. Ünlü bir aileden gelen bir genç kıızı sevmiş ve onunla evlenmek istiyormuş. O zaman gezemez artık bu Kozaklarla değil mi? Onu evlât edinmem, adımı vermem için çok yalvardı!... Vay canına, ne kadar da güzelmış sizin hidromel!

— Bir bardak daha?

— Benim gibi bir şövalye hiç bir zaman reddetmez.

— Demek çok seviyor kıızı diye devam etti Jan konuşunu istediği konuya çekerek. Adını da söyledi mi bari?

Zawila'nın beklenmedik girişi, genç subay için çok ilginç olan bu konuşmayı yarısında kesti.

— Herşey hazır, teğmen. İşte mektuplar. Kaptanlar da teknelere bindiler, sizi bekliyorlar.

Çıktılar. Rıhtıma geldiklerinde Kretuski'nin adamlarını da

gemiye yerleşmiş buldular. Soğuk bir rüzgâr esiyordu Dinyeper üzerinden, gece karanlık ve fırtınalı olacaktı.

— İyi yolculuklar! diye bağırdı Zawila Jan'a sarılarak. Dikkatli olun.

— Merak etmeyin! Umarım yakında görüşürüz.

— Öyle. Ya Lubnie'de ya da Dük'ün kampında.

— Nasıl? Çerin'den ayrılıyor musunuz?

Yaşlı adam yorgun bir tavırla omuzlarını silktiler.

— İyi yolculuklar! diye bağırdı öte yandan Zagloba da. Eğer tesadüfen İstanbul'a uğrarsanız, tarafımdan sultana selâm söyleyin... Brrr! Ne biçim soğuk bu!

— Hoşçakalın!

— Güle güle, güle güle...

Az sonra tekneler ırmağın ortasına yerleşmiş, karanlık suya gömülmüş kürekler de akıntıya yardım ediyorlardı, bütün bu Lehleri sevdikleri yerlerden uzaklaştırmak için. Büyük bir hüznü doldurdu Jan'ın kalbini. Bilmedik ve yabani bölgelere, titreyerek ayaklanma saatini bekleyen yığınların içine gidiyorlardı. Dostlarından, ülkesinden ve tatlı sevgilisinden ayrılıyordu.

Paltosuna sarınıp, askerlerin kendisi için hazırladıkları samanların üzerine uzandı.

Sanki şimdiden başlamıştı savaşa... ötekilerden çok önce...

Ertesi sabah yokolmuştu kafasındaki karanlık düşünceler. Güneş gökyüzünde parlıyordu ve Dinyeper o kadar genişti ki kıyıları güçlükle seçiliyordu. Rendian gibi bir kara çocuğu için çok şaşırtıcı bir görüntüydü bu.

— Aaaa, deniz bu! diye bağırdı.

Jan katıldı gülmekten.

Bütün gün ırmaktaki hareketi izlediler ilgiyle, sayısız balıkçı kayığı geçiyordu yanlarından. Akşam, suyun üzerindeki gel-git kayboldu ve binlerce böcek çöktü üzerlerine. Bunun

üzerine, uzaktan Kudak kalesinin ışıklarını gördüklerinde öyle sevinç çılgınlıkları attılar ki...

Yine de ancak ertesi sabah orada oldular, çünkü kale komutanı gece girişlerini yasaklamıştı. Kral gelse, yamaçtaki sefil Sloboda köyünde geçirmek zorundaydı geceyi.

Sabah, Jan ve yanındakiler ağır kapıdan geçtiler ve az sonra kumandan Grodek görüldü. Sakalının tellerine kadar asker olan Grodek gerekli onuru gösterdi Yarema Dükü'nün adanına.

Törenden sonra Kretuski'yi dairesine çağırdı Grodek.

— Demek Siç'e kadar gideceksiniz? diye başladı anlamlı bir işaret yaparak. Hoş bir yolculuk değil hiç kuşkusuz.

— Daha önce de söylediler, diye cevap verdi teğmen. Ya haberler nasıl?

— Haberler mi? Sizden saklayacak bir şey yok: savaş. Kaçınılmaz! Kozak beyi adamlarını topluyor, şimdiden otuz bin oldular, ama kaçaklar da çoğalıyor. Düzenli Kozaklar isyancıların saflarını daha da çoğaltacaklar sanırım...

— Ya Şmielniçki?

— Tatar kabilelerini getirmek için Kırım'a gitti. Bir iki güne kalmaz Siç'e döner. Hayır, ciddi olarak oralara gitmenizi anlamıyorum!

— Gerekirse ölürüm.

—Düş kurmayı bırakın. Elçi olmanız, sizi bu barbarların kızgınlığına karşı korumaz. Haberinizi olsun, kendi beylerini bile boğazlıyorlar.

— Eh, beni de boğazlarlar. Kesin emir aldım, kumandan. Grodek'in - gözlerinden bir hayranlık, parıltısı geçti.

— Bravo, teğmen! Konuşmasını biliyorsunuz. Belki de bu kararlı tavrınızla başarılı olursunuz...

Az sonra daha maddi öğütlere geçti:

— Kudak'a ağır teknelerle gelmişsiniz. Çağlayanları rahat aşamazlar. Daha kolay manevra yapabileceğiniz Kozak kayıkları vereyim size.

Akşam, kendisine ayrılan dairede soyunmayı düşünmeden uzandı Kretuski. Acı düşünceler sinirlerini bozuyordu. Ölümle

karşı karşıya geleceği açıktı. Ama özgürce seçmişti bu yolu. Kendi yerinde başka birinin bulunması gerekiyordu. Seviliyordu, zengindi, gençti, iyi dostları ve mutlu bir geleceği vardı. Bütün bunları yitirecek miydi? Üstelik bu tehlikeli görevi, Helen'i kuşkulandığı bir yerden koparıp almak için kabul etmemiş miydi? Dönüşünü beklemesini söylemişti ona. Sussaydı ya da Rozloghi'ye gitmeseydi kendiliğinden Lubnie'ye gidecekti genç kız ve herşey düzene girecekti. Ama şimdi...

Hırsla kılıcını aldı eline. Eşikten kuşku bir gözle ona bakıyordu Rendian. Duvarlardaki meşalelerin ateşini çoğaltarak dikkatini çekmeye çalıştı, ama boşuna.

Gece geç vakit çıktı Jan, uyanık gördüğü kötü düşten. Birden uşağına döndü:

— Rendian! Ölümünden korkuyor musun?

— Nasıl, efendim?... Ölüm mü?... Niçin ölümünden söz ediyorsunuz?

— Çünkü Siç'e gidiyoruz, ölümün yuvasına yani.

— O zaman gitmeyelim!

— Emir aldım, gitmem gerek. Ama sana acıyorum Rendian. Gençin, benimle birlikte sonuna dek yürümene gerek yok. Haydi, git! Lubnie'ye dön!

Uşak, çok şaşırduğu zamanlar yaptığı gibi karnını kaşımaya başladı. Sonunda durdu ve efendisinin gözlerinin içine bakarak konuştu:

— Ölümünden korkuyorum. Ama yine de iyi günlerinizde olduğu gibi kötü günlerinizde de sizinle birlikte olacağım. Sizden ayrılmayacağım, efendim!

— Ama, Rendian, bu bir emirdir! Lubnie'ye dönmeni istiyorum.

— Hayır, efendim, hayır! Yapmayın bunu! Öldürün ama, böyle utanç verici bir duruma düşürmeyin beni...

Jan'ın dizlerine sarılmıştı, beriki ise duygulandığını gizlemeye çalışıyordu.

— Kalk, oğlum! Dinle, gittiğim yerde bir yardımın olmaz bana. Üstelik hayatım kadar önemli bir mektup vereceğim sana. Rozloghi'ye götüreceksin onu. Genç Prenslere, eğerlerini acele olarak Lubnie'ye götürmelerini söyleyecek-

sin. Hazırlıklarını bitirmelerini bekleyip onlarla birlikte dönersin sen de. Bu ağlamaklı çocuk suratını da bırak artık. Haydi;

— Sizden ayrıldığıma çok üzgünüm, efendim!

Teğmen gülümsedi.

— Duygusalık istemez, Rendian! Bir gün yeniden buluşuruz 've mutlu oluruz... Ha, bir şey daha var, Rozloghi'de beni bekleyen tehlikelerden söz etme. Benim için üzülmesin Prenses.

Uşağının yanağını okşadı.

— Odanda bekle beni. Bir saate kadar getireceğim mektubu. Bu arada dinlen biraz. Çünkü hemen yola çıkacaksın. Birazdan görüşürüz...

Yazmayı bitirdiğinde tanyeri ağarmaya başlamıştı. Büyük kulenin üzerinde kalk borusu çalınırken uşağının kapısına vurdu.

Rendian hazırды.

— Ayrılma zamanı geldi, dedi Jan. İşte mektup ve yol masrafların için para. Tanrı seni korusun! Rozloghi'de de surat asma sakın!

Teğmen Kretuski'nin yalnızlığı üzerine düşünecek fazla zamanı olmadı. Rendian kaleden ayrılmıştı ki, kumandan Grodek göründü:

— Tekneler hazır!

— Ben de hazırım! dedi Jan.

VIII

Nienasitek yakınlarına geldiklerinde Jan kıyıya yaklaşmalarını söyledi. Askerler tekneleri sahile çıkardılar. Bütün gün uğraştılar bu işle.

Akşam vakti yola çıkmak yerine, geceyi bulundukları yerde geçirmeye karar verdi. Bir saat sonra hava karardığında nerede olacaklarını Allah bilirdi. Dinyeper'in iki yanında bozkır uzanıyordu. Sanki hiç bir insan ayağı basmamış gibiydi bu topraklara.

Büyük ateşler yakıldı ve nöbetçiler dikildi. Bu Yaban Topraklarda dikkatini bir an yitiren hapi yutardı. Irmağın kıyısındaki yalnızlık çoğu kez yanıltıcıydı. Ve ayrıca bir türlü uyku tutmayan Jan ayak sesleri duyar gibi oluyordu.

— Kulaklarıma sesler geliyor, diye mırıldandı.

Büyük paltosuna daha çok sarındı titreyerek.

Az sonra karşısına karanlık bir gölge dikilmişti. Bozkırda kıvıldaayan gölgeler gördüğünü haber vermeye gelmiş bir nöbetçiydi bu. Sonra bir diğeri daha koştu.

— Teğmenim, diye bağırdı, geliyorlar! Kırk kadar Kozak!

Jan kalkmıştı bile.

— Adamlar uyandırılınsın! diye emir verdi. Ateşlere odun atın!

Bu arada ayak sesleri daha da belirginleşmişti. Hiç kuşku yoktu, bir barbar birliği idi bu.

— Hey, kim o? diye bağırdı tehditkâr bir ses.

— Kimsiniz siz? diye cevap verdi bir çavuş.

— Soru sormadan önce cevap ver, köpek!

Bir sessizlik oldu, sonra çavuş güzel bir sesle konuştu:

— Dük Yarema Wisniowiecki'nin, büyük Kozak beyine mektup götürmekle görevli elçileri!

Kozaklar kararsızca durdular, düşünüyorlardı.

— Bu yana gelin! diye bağırdı o zaman çavuş üstünlüğü ele aldığını hissederek. Dükün elçisine kötü davranılmaz, elçiler de kimseye kötülük etmezler.

Bozkır adamları gölgeden çıktılar. İriyarı, derilere bürünmüş kişilerdi bunlar. Nöbetçi Kozaklar derken yanılmıştı, Tatarlardı.

Gaddar yüzü olan başkanları ateşe yaklaştı.

— Dükün elçisi nerede? diye sordu kaba bir sesle.

Soluğu alkol kokuyordu.

— Benim, dedi Jan.

— Ha, sen!

Subay ona yukardan baktı.

— Bana sen demek için izin aldın mı? diye homurdandı.

Çavuş da karıştı:

— Konuşmasını öğren! Dükün elçisine «senyör» diye hitabedilir.

— Cehenneme git!

Tatar, kızgın gözleriyle o kadar gülünçtü ki, başka bir durumda rastgelseler gülmekten katılırlardı.

— Bey'den ne istiyorsunuz?

— Seni ilgilendirmez. Soru sormadan efendinin yanına götür beni.

— Beyden, bu yana hiç bir Leh geçirmemek için buyruk aldık... Geçmek isteyen yakalanıp bağlanacak.

— Size doğru özgürce gelen, özgür bir insan olarak kabul edilir.

— Emir aldım.

Jan sinirlendi.

— Biliyor musun, haydut herif, diye bağırdı, elçi ne demek? Ne temsil ettiğimin farkında mısın?

Yılışık bir kahkaha attı Tatar.

— Ha, ha! Demek büyük bey'e gitmek istiyorsun... Pek-
âlâ götürelim, ama kendi istediğimiz gibi...

Bu arada elini teğmenin yüzüne doğru uzattı. Ama ha-
reketini tamamlayacak fırsatı bulamadı. Bir an budala göz-
lerle kalakaldı, sonra yere yıkıldı. Jan tek vuruşla haklamış-
tı adamı.

— Vurun! diye bağırdılar yanındaki adamlar.

Allah'ın adını anarak askerlerin üzerine saldırdılar, be-
rikiler de bir tabanca salvosuyla cevap verdiler. Bütün ateş-
ler ayaklar altında çığnenerek söndürüldü ve dövüş tam bir
karanlık içinde geçmeye başladı. Bu karanlıkta silah kullan-
manın hiç bir yararı olmayacağından yumruk yumruğa, diş
dişe geçiyordu mücadele.

Jan'ın birliği Tatarları haklayacaktı ki, ırmağın ortasın-
daki bir adadan naralar yükseldi:

— Koli!... Koli!... Koli!...

İsyancı Kozaklar arkadaşlarının yardımına geliyorlar-
dı. Durum felâketti. Artık saldırmayı değil, kaçmayı düşün-
mek gerekiyordu.

— Tekneler suya! diye emir verdi Jan. Çabuk olun!

Askerler kayıklara koştular, ama karanlıkta manevra
güç oluyordu ve çok acele etmelerine rağmen Tatarlar yeni-
den toparlanma fırsatı buldular.

Lehistanlıların üzerine bir ok yağmuru başladı.

— Ateş! diye bağırdı teğmen.

Silahlarını boşalttılar. Yirmi kadar Tatar yere yıkıldı.

— Kayıklara!

Saldırganlar arasındaki kargaşalıktan yararlanıp kaç-
mak gerekiyordu. Ama adada Kozaklar durumu gözlüyor-
lardı.

— Koli!... Koli!...

Kurşunlar suya vuruyor, teknelere çarpıyorlardı. Bazı
askerleri de yaraladılar. Kıyıda yine ok yağmuru başla-
mıştı.

— Ateş! diye buyurdu yeniden Jan.

«Koli!... Koli!...» diye bağıriyordu Kozaklar, «Allah!...

Allah!...» diye bağıyordu Tatarlar. Dört kayık adadan ayrılmış tekneleri sarmak üzere yaklaşıyordu.

— Çok kalabalıklar! diye mırıldandı çavuş.

— Bu barbarların eline düşmektense ölmek daha iyi! diye cevap verdi sandalın içinde ayakta duran Jan.

Başı açıktı, bir ok götürmüştü başlığını. Tekneler de şimdiden yanmaya başlamışlardı. Kıyıda Tatarlar daha da çoğalmışlardı ve bulutların arasından yükselen ay, bu silahlı vahşileri aydınlatıyordu.

— Hepimizi öldürecekler! diye bağırdı çavuş.

Aynı anda bir inilti kopardı ve elini karnına götürerek diğer yaralıların arasına yıkıldı. Ardlarından gelen kayıkların birinden atılan bir kuşrunla ensesinden vurulmuştu.

— Hoşçakal, baba! diye inledi.

Jan ona gülümsedi.

— Hoşçakal! dedi. Yukarda görüşürüz!

Düşman kayıkları birkaç kulaç ötedeydiler şimdi. Teğmenin teknesindeki adamların yarısından çoğu vurulmuşlardı, diğerleri de umutsuzca savunuyorlardı kendilerini. Yoğun duman yüzünden diğer tekne görülüyordu, ama durum orada da umutsuz olmalıydı aynı biçimde.

Yine de günün ilk ışınlarına kadar sürdü mücadele... Rüzgâr da dumanı dağıtmaya başlamıştı. Çevresinde Kozak kurşunlarından kurtulmuş birkaç adamı, Jan buyruklar dağıtmaya devam ediyordu. Yüzü kan içindeydi, sol koltuk altına saplanan bir ok hâlâ duruyordu, ama yine de tekneye çıkmaya çalışanlara karşı ustalikle kullanıyordu kılıcını.

Kozaklar rampa ettiler.

— Canlı yakalayın onu! diye bağırdı başkanları.

Jan'a da:

— Teslim ol! diye seslendi.

Ama subay yalnızca tanrıya teslim olmaya niyetliydi. Ölümcül bir beyazlık kapladı birden yüzünü. Sallandı, kılıcı elinden düştü ve teknenin dibine yıkıldı.

— Hoşçakal, baba! diye bağırdı bir asker.

Kendini kaybetmeden önce duyduğu son sözlerdi bunlar.

IX

Siç'in tam ortasında bulunan Hasanpaşa kasabası isyancılar tarafından toplanma yeri olarak seçilmişti.

Kulübelerden birinde bir içki şişesinin önünde iki adam oturmuştu karşılıklı. Ağır ağır içiyorlardı ve derin bir endişe içinde bulundukları yüz çizgilerinden anlaşıyordu. Yaşlısının adı Filip Zakar'dı, ağırlık ve uzunluk ölçülerinin askeri denetimiyle görevliydi Hasanpaşa'da. Diğeri Çerin'deki birlikteki Kozakların Beyi Anton Tartartuk'tu.

— Artık Büyük Bey'le Tuhay bey'in gelişi bekleniyor yalnızca, diye cevap verdi bir soruya yaşlısı. Eskiler gecedен önce toplanacaklar karar vermek için. Bugün herşey belli olacak.

— Kötüye gidiyor, değil mi?

Bir sessizlik oldu.

— Gerçekten, diye homurdandı sonunda Kozak beyi? Benim için de bir mektup olduğunu biliyor musun?

— Mektupları kendi elimle götürdüm Başkana. Adamın üzerinden üç tane çıktı: biri başkana, biri sana, biri de Barabas'a. Başkaninkini Dük göndermiş, mühürleri gördüm. Ama diğer ikisini yollayanları bilmiyorum.

— Tanrı beni korusun!

— Açıkça Lehistan'ın dostu olarak sözedilmiyorsa senden, kurtarısın.

— Tanrı beni korusun! diye tekrarladı Tartartuk.

— Vicdanın rahat değil mi yoksa?

— Benim mi? Ne demek istiyorsun yani?

Zakar arkadaşına doğru eğildi.

— Kaç!...

— Öğüdüne teşekkür ederim! Ama nereye? Kuş uçurtmuyorlar.

— O zaman gizlen!

— Kısa sürede bulurlar... Felâket!... Nefret ediyorum Lehlerden ve işte hiç bir ilişkim olmayan bir işin içine girdim!... Davaya bağlıyım ben!.. Ama tutuklu var bir de. Neler anlatacak ki? Bir sürü yalan!... Bu arada ona inanacaklar tabii ki.

— Ölümden korkuyorsan, iç! Ne demiri ne de ipi hissedersin. Tutukluya gelince, yiğit bir kişi o. Konuşmayacak.

— Bugün yine gördün mü onu.

— Evet, yaralarını temizledim... çok sağlam bir genç.

Tartartuk yeniden cevap vermek için ağzını açıyordu ki alandan borazanların sesi geldi. Bir açrayışta kalktı. Korkudan garip hareketler yapıyordu.

— Toplantı için! diye kekeleydi.

— İç! dedi Zakar ikinci kez.

O zaman Kozak beyi matrayı kapıp dikti, sonra elinin tersiyle çenesini sildi.

— Gel şimdi!

Yaşlı adam onu dışarıya sürükledi.

Köy, askerlerin avlusundan toplar dizili bir siperle ayrılmıştı. Sağda solda yiyecek ambarlarının ve tavernaların dizili olduğu dar sokaklardan ilerliyordu iki adam. Aslında çok güçlük çekiyorlardı ilerlemekte, çünkü yolların kalabalıklığından başka sarhoş Kozaklar yerlerde yatıyorlardı. Henüz ayakta kalmayı başaranlar ise şarkı söylüyor ya da gelip geçenlerle kavgaya ediyorlardı. Uzun süredir vazgeçmişti başlarındakiler bu disiplinsiz yığınla uğraşmaktan.

Alan, her biri bir Kozak boyunu temsil eden otuz sekiz barakayla çevrelenmişti; birbirlerinden, aldıkları çeşitli Ukrayna kentlerinin adlarıyla ayrılıyorlardı. Toplantı evi alanın bir köşesindeydi. Yalnız başkanlar girebilirdi oraya.

Zakar denetçi olmasın, Tartartuk ise bey olmasın dolayısıyla girebilirlerdi. Girdiler ve önceden gelip oturmuş olanları selamladılar. İçerdekilerin çoğu ise görmemiş gibi yaptı

onları. Tartartuk içten içe titredi. Kötü bir işaretti bu. Kendisiyle aynı durumda olduğunu bildiği genç Barrabas yanında yer aldı.

Güzel olduğu kadar sınırsız budalalıkta bir Kozaktı bu, herkes biliyordu yükselmesini kaslarının güçlülüğüne borçlu olduğunu. Hiç kimse de açıkça aptal demezdi ona. Konuşması herkese gülme isteği verirdi. Ama şimdilik hiçbir şey söylemiyor, sakın sakın başkanların girişini bekliyordu. Tartartuk'un tersine mektup meselesinden hiç haberi yoktu.

— Şimdi kendinden çok eminsin! diye mırıldandı Tartartuk. Birazdan boynumuzda bir taşla kendimizi suyun dibinde bulduğumuzda görürüz seni!

— Boynumuzda bir taş mı? diye şaşkınlıkla döndü Barrabas. Niçin?

— Mektuplar!... Mektuplardan hiç çekinmiyorsun galiba?

— Hangi mektuplar? Ben mektup yazmam ki! Okumasını bile beceremem.

— Dostların bilmiyorlar bunu galiba. Baksana nasıl bakıyorlar bize! Kurtlar...

— Yumrukla gözlerini morartayım mı?

Arkadaşının bu öneriye katılıp katılmadığını hiç bir zaman öğrenemedi. Kapı açılmış. Şmielniçki ile Tuhay bey girmişlerdi içeriye. Çünkü iki düşman, Kozak beyi ile Tatar beyi büyük toplantıya başkanlık edeceklerdi.

Hurralarla karşılandı Şmiel. Ama Kozakların en büyük beyi olduğunu gösteren asası elinde birkaç adım geride duruyordu. Kırım'dan dönüşünde sahip olmuştu bu yüce onura. Kitle, başına geçirmek üzere onu benimsemiş ve halkın eliyle krallık mühürünü almıştı. Bozkırın bataklıklarına sığınan ve canını kurtarmak için Dük Yarema'nın genç teğmeninden yardım isteyen sefil Kozak senyörü değildi artık. Ukrayna Kozaklarının en güçlüsü, Dinyeper'in hakimi, kana susamış binlerce barbarın tanrısıydı. Yaban Topraklar onun krallığı olmuştu.

Yine de bu adam kendi eliyle hazırladığı bir zinciri geçirmişti kendi boynuna. Gücü, Hanla olan ittifakına daya-

niyordu. O olmasa yeniden çıktığı hiçliğe dönerdi yine. Biliyordu bunu. Bildiği için de ikinci adam olmakla yetiniyordu. Birinciliği bu Tatara, içinden ölümcül bir kin beslediği Tuhay beye bırakıyordu mücadele etmeksizin.

Konuşmalar hemen başladı. Tuhay bey kürklerin üzerine uzanmıştı ve sıkıntılı bir havayla ayçiçeği çekirdeği yiyor, kabuklarını da çevresindeki kürklerin üzerine tükürüyordu.

— Dostlarım, diye başladı Şmielniçki, Kırım Çarnın bizi onurlandıran takdiri ve değerli askerlerinin yardımıyla nihayet Lehlerin bize yaptıkları kanlı baskıların intikamını alacağız. Ama önce bazılarını yargılamamız gerek. Gerçekten acıyla öğrendim ki, düşmanla ittifak kurmaya hazır birkaç hain sızmış aramıza. Eğer suçları kanıtlanırsa sizlerin istediğiniz gibi ceza görecekler. Bunun için önce, amansız düşmanımız dük Wisniowiecki'nin elçisinin üzerinden çıkan mektupları dinleyeceğiz. Ama yanlış söyledim ben!.. Elçi değil!.. Hazırlıklarımızı düşmana bildirmekle görevli bir casus bu. Bu gözle bakın ona. Biraz sonra mektupların gönderildiği adamlarımız gibi cezalandırılması gerekip gerekmediğini söyleyeceksiniz.

Sustu ve bir yazıcı mektupları okumaya kalktı.. Gerçekte önemli bir şey yoktu içlerinde. Zawila da, «aptal»ın amacı İhtiyar Barrabas da dostlarından, Siç'teki hareketini durdurması için Şmielniçki'yi uyarmalarını istiyorlardı. Sözlü olan gerçek mesaj ise teğmen Jan Kretuski'nin belleğinde yazılıydı.

Tartartuk derin bir soluk aldı.

Ama bu arada Büyük Beyin işi küçültmeye niyeti yoktu pek. İçerdeki ve dışardaki bütün barbarlar için bir kurban gerekliydi. Onların gözünde mektupları suçluluk için yeterli kanıtlardı. İçlerindeki yazılar önemli değildi.

— Dostlarım! diye bağrdı Şmiel, bu mektuplarda yazılı olanlara güvenmeyiniz... Kuşku verici gerçekleri gizliyorlar. İhanetlerin en kirlisini gizliyorlar! Eğer bu casus elimize düşmeseydi, uşakları, bizleri birbirimize bağlayan dostluk bağlarını yoketmek için işe koyulacaklardı!

Sesini yükseltmiş, gözlerini de Tartartuk ile Barrabas'ın üzerine dikmişti. Şimdiden homurdanmalar yükseliyordu. İki suçlunun adları ağızdan ağıza dolaşıyordu. Başkanlarından daha az gelişmiş olan delegeler, böylece bir parça otorite sahibi olduklarını göstermek için sarhoşlar gibi bağırıyorlardı.

— Darağacına! Darağacına!

Bu beklenmedik durum karşısında Barrabas bağurmaya başladı:

— Kendimi yedirmeyeceğim size, köpekler!

Sonra, diğerlerini de tahrik eden korkunç bir kahkaha attı. Birkaç dakika herkes güldü. Nedenini bilmedikleri yabani bir neşe sarmıştı tümünü.

Bu genel hareketin dışında bir tek kişi kalmıştı: Anton Tartartuk. Kalkmış, ortalığın sakinleşmesini bekliyordu Şmielniçki'ye cevap vermek için.

Kendi kafasını koruduğunu bildiği için uzun süre konuştu. Askeri başarılarını hatırlattı, yazı yazmasını bilmediğini tekrarladı, Kozak kardeşliğine seslendi... Nafile gayret! Dışarıda, avluda homurtular büyümekte devam ediyordu, insanların sabırsızlandıklarını ve sonucu beklediklerini anlamak için Barrabas'tan zeki olmak gerekmiyordu... Ayrıca Şmiel vardı, kurnaz Şmiel...

— Büyük bir hata işledin, diyordu sahte bir acıma katığı sesiyle. Onarılmaz bir hata. Benim ve dostum Tuhay Bey' in ölümü için komplo kurdun. İhanetinin en çok acı veren yanı da bir Kozak olman. Evet, kendi söylediğin gibi de iyi bir Kozak. Sana bir tek şey öğütleyebilirim: sana acımalarını iste silâh arkadaşlarından. Ben de dua edeceğim senin için!

Tartartuk hışı yuttuğunu anladı o zaman. Büyük başkanın konuşması sırasında Tatarlarla birleşmeye ve Şmiel'in büyük başkan ilân edilmesine karşı çıktığını hatırlamıştı.

— Suçsuzum! diye bağırdı. Yemin ederim suçsuzum!

Onu kurtarmak isteyen Filip Zakar havayı değiştirmek için atıldı:

— Lehistanlı getirilsin! Herşeyden önce onu sorguya çekmek gerek.

— Evet, getirin! diye bağırdı başkanlar.

Bu arada bir bölümü tutuklunun konulduğu küçük salona yönelirken, diğerleri de Tartartuk ile Barrabas'ın üzerine atıldılar. Yaşlı denetçinin sözleri etkisiz kalmıştı...

— Ölüm! diye haykırdı Mirgorod beyi.

— Ölüm! Ölüm!

Birisi avluda birikmiş kalabalığa açtı kapıyı.

— Hey, arkadaşlar! diye bağırdı. Duydunuz mu? Barrabas ile Tartartuk ihanet ettiler! Ölüm!

En kurnaz ve en gaddarlarıydı bu. Bu hareketiyle ne yaptığını biliyordu. Sesinin yankısı biter bitmez büyük bir uğultu başladı avluda: herkes toplantı binasına doğru ilerliyordu.

Yüzleri kin ve alkolden kırmış bu adamlara kimse hâkim olamazdı. «Ölüm!» çığlıklarıyla Barrabas ve Tartartuk'un üzerine yürüdüler.

Önce Tartartuk devrildi. Ama genç Barrabas postunu pahalıya satmaya kararlıydı. İki kez cellâtlarının elinden kurtuldu ve birkaçının kafasını duvarda ezdi. Çok sürmeyeceği baştan belli, eşit olmayan bir mücadeleydi bu. Sağını, sakalını, derisini çeken yüzlerce el karşısında sonunda dengesini kaybetti ve dışarıya sürüklendi. İki kolu da kırılmış, yüzü gözü kan içinde kalmıştı.

Avluda verdiler son nefeslerini iki suçlu da. Tekme ve yumruklarla bitirildi işleri.

Bir süre daha eğlendi Kozaklar cesetlerle. Sonra sıkılıp yeni bir oyun aradılar.

— Suya! diye bağııyordu kimileri.

— Ateşe! diyordu başkaları.

Sonunda ateş taraftarları kazandılar. Genç Barrabas ile iri yarı Tartartuk'un cesetleri ortada yakılan bir ateşin üzerinde yokoldular.

Gökyüzünü tatlı bir ayışığı kaplamıştı...

Toplantı sürüyordu içerde. Ateş neredeyse sönecek gibiydi ve herkes şimdi içeri getirilenin yüzünü görebilmek için dikkat kesilmişti. Kolları bağlıydı, ama dimdik ve gururlu duruyordu. Kozaklar da farkındaydılar onun olağanüstülüğünün.

— Ateşi canlandırın! diye buyurdu Şmielnički kuru bir sesle.

Dükün gönderdiği adamdan ayıramıyordu gözlerini. Nerede görmüştü onu? Hiç de yabancı gelmiyordu kendisine.

Birden büyük bir aydınlık kapladı salonu.

Şmiel titredi. Tanıdı tütüklüyü! O kadar şaşırması ki, yanında ayçiçeği çekirdeği yiyen Tuhay Bey'in mırıldandığını farketmedi.

— Tanıyorum bunu... Kırım'a gelmişti.

Başka sesler de yükseliyordu.

— Ölüm!

— Darağacına!

Kendine hâkim olmayı başaran Şmielnički arkadaşlarına sert bir bakış fırlattı. Sessizlik yeniden sağlandığında sorgu başladı.

— Nereden geliyorsun?

— Dük Yarema Wisniowiecki'nin elçisiyim. Yasalara aykırı olarak, haydutlar senin adına üzerime saldırdılar, adamlarımı öldürdüler, beni de yaraladılar ve hakaret ettiler. Burada hiç kimse elçi olduğumu gözönüne almadı. Bunun hesabını bir gün Dükün önünde vereceksiniz.

Sertti sesi. Çekiniyordu bu barbarlardan. Suçlu gibi de durmuyordu. Tam tersine oydu suçlayan.

— Dostumuz olduğunı iddia ediyorsun, ama niçin düşman gibi davrandın bize? diye sordu büyük bey onu tanıdığını ezdirmeden. Yiğit bir kazağı bayılttığını unuttun mu? Birliğindeki adam sayısını kadar adamımızı tek başına öldürdün! Elçi olarak mı casusluk ediyorsun burada? İşte bunun için seni olağan bir elçi olarak kabul edemeyiz. Bizi aldatmaya çalıştın. Cezalandırılacaksın!

— Yanlış! diye haykırdı Jan. Size kötülük değil, bu çalınışınızdan vazgeçirmek istiyordum. Eğer hemen geri dönmeyerseniz felâketiniz olur bu! Benim unuttuğumu soruyorsunuz! Ya siz, Pawluk ile Nalewayko'nun sonlarını unuttunuz mu? Kafalarınıza ateşten harflerle yazılmış olması gereken o son sizi hiç titretmiyor mu? Bilin ki Cumhuriyetin sabrı sonuna geldi ve kılıcı başınızın üzerinde sallanıyor.

— Tehditlerin güldürüyor bizi! diye bağırdı Şmiel.

Teğmenin gururlu söylevi onu kendinden geçirmişti. Diğerleri de kuru çığlıklar atarak onu desteklediler.

— Bağırın, bağırın! Yalnız benim arkadaşlarım bunu yargılayabilir. Siz değil! Katilsiniz siz! Savaşçı bile değilsiniz! Kana susamış barbarlar! Haydi... öldürün beni! Ölümünden korkmam! Ama ardımda, adları bile sizi titretecek kişilerin intikamı duruyor!

Jan'ın sözleri büyük bir etki yapmıştı. Artık bağırıyorlardı. Sessizce birbirlerine bakıyorlardı. Karşılarında basit bir subayın bulunmadığını anlamışlardı.

Tuhay Bey Kozğa doğru eğildi.

— Çok yiğit!

— Evet, çok yiğit... diye tekrarladı Şmiel.

Hanın temsilcisi daha da konuşacaktı, ama kapı sertçe açıldı ve üzerleri az önceki kurbanların kanlarıyla kaplı bir grup adam girdi içeri.

— Lehistanlı!.. diye bağırdılar. Şimdi onu istiyoruz!... Sıra onun!..

Şmielniçki gözlerini indirdi. Güçlü komşusuna baktı. Toplantıda kimseden tek sözcük çıkmıyordu.

Sessizlik sürünce adamlar cesaretle ilerlediler.

— Eğer siz vermezseniz zorla alırız!

Kretuski mahvolmuştu. Bu arada Şmiel, Tuhay Bey'e doğru eğildi.

— Senin tutsağın bu, diye mırıldandı çabucak. Senin adamların yakaladılar onu. Bu Kozaklara mı vereceksin onu? Bil ki, bu genç çok zengindir ve Dük tarafından sevilir. Yarema iyi bir fideye öder onun için!

— Lehistanlıyı istiyoruz! diye bağırdı adamlar.

Tuhay Bey yavaşça kalktı. Bütün tavrı değişmişti bir anda. O ana kadar kayıtsızlık, hatta biraz da sıkıntı okunan yüzünde yırtıcı bir kaplan ifadesi vardı şimdi. Kozakların üstüne yürüdü.

— Defolun, köpekler! diye bağırdı. Gözümün önünden yokolun, pis herifler!

Sonra ilk eline geleni sakalından yakalayıp diz çöktürdü, yüzünü toprağa sürerek bağırma devam etti:

— Demek benim ganimetimi istiyorsun ha! Görelim bakalım! Çabuk defolun, yoksa hepinizi bağlar, atlarımın ayakları altında çiğnetirim!

Hanın temsilcisi çok cüretliydi. Otuz bin Kozaga karşı yalnızca birkaç bin Tatar vardı yanında. Acımasız yokedilebilirdi bütün adamları. Ama umrunda bile değildi. Hanı temsil ediyordu. Kozakların ihtiyacı olan müttefikti ve Şmielniçki'nin onu koruyacağını biliyordu.

Kapının önüne yığılmış kalabalıkta hiç bir karşı koyma hareketi yoktu. Tuhay Bey korkutuyordu onları. Birden birisi bağırma başladı: «Tuhay bey kızdı! Tuhay bey kızdı!» Diğerleri de kendiliğinden gelen bir türkület ateşin çevresinde onu izlediler:

Hey! Hey!
Tuhay bey
Çok kızdı.

Hey! Hey!
Tuhay bey
Ölümümüzü istiyor.

İşte böyle doğardı halk türkülleri. Sonra bozkır rüzgârı bütün Ukrayna'ya yayar, askerler ateşlerin çevresinde, köylüler ocaklarının başında söylerlerdi...

Burada kesildi destan, çünkü kasabaya açılan kapının birinden bir birlik dörtünela girmişti ve herkes anlamıştı olağanüstü bir şey olduğunu.

— Yol açın, yol açın! diye bağırıyordu baştaki süvari.

Arkasında adamları toplantı yerine doğru gidiyorlardı. Önüne gelince atlarından indiler.

— Büyük bey nerede? Büyük beye bir yazı var!
Şmiel ilerledi.

— Benim. Nereden geliyorsunuz?

— Çerin'den. Gece gündüz at koşturduk.

Bu arada elindekini uzattı.

Çabuk okudu Şmiel. Sonra kâğıdı kıvrarak, ciddi bir yüzle çevresindekilere baktı.

— Kozak beyleri! dedi hesaplı bir yavaşlıkla, üzerimize bir ordu gönderildi. Savaş bu!

Önce aptal aptal durdu yaşlılar meclisindekiler. O kadar uzun süredir bundan söz ediliyordu ki alıngınlardı buna. Sonra bir uğultu yükseldi. Sevinç mi, yoksa endişe mi, kimse anlayamazdı.

Bu arada Şmiel salonun ortasında çakılmış gibi duruyordu. Yumruklarını beline dayayıp başını kaldırdı.

— Herkes birliğinin başına! diye emir verdi. Toplar hazırlansın! İçkilerin hepsi dökülecek! Yarın şafakla yola çıkıyoruz!

Ne Kozak beyleri ne de delegeler kalmıştı ortalıkta. Yalnızca bir tek başkan vardı, bütün yetkileri elinde tutan; Şmielniçki!

Az önce, süvarilerin gelmesinden önce kurnazlık düşünüyordu. Şimdi ise bir tek hareketle herhangi birinin ölmesi ya da yaşaması için emir verebilirdi. Böyleydi Kozak geleneği: savaş başlayınca Büyük Béy bütün ulusun en yüce başkanı olurdu.

Tarihin bir sayfası daha kanla yazılacaktı...

X

Gece bastırılmıştı. Başkana ayrılmış evde üç adam toplanmışlardı: Şmielnički, Tuhay Bey, Jan Kretuski.

Hasanpaşa'da şimdiye dek görülmemiş garip bir pazarlık başlıyordu.

— Tuhay Bey, diye sordu Kozak beyi, tutsak için ne kadar istiyorsun?

Tatar, Leh subayına çabuk bir göz attı. Kararsızdı.

— Dükün dostu olduğunu söyledin bana, diye homurdandı. Dük de pek sever dostlarını ve kendine hizmet edenleri. Çok para verir yani.

Sonra kararını verdi:

— 2000 altın olsun.

Şmiel derin bir soluk aldı.

— Çok para ama zarar yok!

— Nasıl? Sen mi vereceksin yoksa?

— Bir düşündüğüm var.

Tuhay Bey sustu. Yeniden düşünüyordu. Bu arada da müttefikini süzmekten geri durmuyordu.

— 3000 altın vereceksin, dedi sonunda.

— Ne, 3000 altın mı? Bir saniye önce 2000 dedin ya!

— Tutsağı elinde bulundurmak istediğine göre önemli senin için! Eğer önemliyse de verirsin 3000 altını.

— Kovalanan bir adamken hayatını kurtardı o benim.

— Bir de bin altın daha vermemek için gürültü ediyorsun! Hayatını kurtarmış bir adam için üstelik!

Jan öne bir adım attı. Yüzünden okunuyordu nefreti.

— Tuhay Bey, dedi vereceğim sana 3000 altını! Dük'te

duruyor o kadar param. Bil ki, özgürlüğümü kendim elde etmek istiyorum. Minnettarlık borcu diye bir şey kabul etmiyorum!

— Tasarılarımı nereden biliyorsun? diye homurdandı Şmiel.

Sonra Tatarlara dönerek:

— Savaş başladı. Fidyeyi almak için Dük'e yollayacağın adamın geri döneceğine emin misin? Ama ben, parayı hemen verebilirim sana.

Tuhay Bey esnedi.

— Yorgunum... Uyuyacağım... Yatağım burası mı?

Eliyle de odanın bir köşesine yığılmış kürkleri gösteriyordu. Şmiel başını salladı. Beriki bitkin bir tavırla kürklerin üzerine attı kendisini.

— Kozakların beyi, dedi o zaman, yarın sabah bana 4000 altın verirsin ve kapatırız bu işi.

Birkaç dakika sonra domuzlar gibi horluyordu. Müttefiki parayı vereceğine dair söz vermişti.

Odanın başka bir köşesine, diğerine benzer bir kürk yığını da Kozak beyi için hazırlanmıştı. Ama o yatmak istemiyordu. İçki matrasını alıp bir taburenin üzerine oturdu. Karşısında Jan Kretuski ayakta bekliyordu.

İki rakip birbirlerini süzüyorlardı.

Gözlerini Lehistanlıdan ayırmadan içmeye başladı Şmiel. Ama bitiremedi. Matrayı itip iki eliyle birden masaya vurdu. Sonra, sanki masaya vurduğu yumruklardan kendisi korkmuş gibi olağanüstü sakın bir sesle konuştu:

— Teğmen, serbestsin!

Jan nezaketle eğildi.

— Teşekkür ederim, Kozak beyi!

Bu kadar. İsyançı Kozak devam ediyordu:

— Hayatımı kurtarmıştın, borcumu ödedim ben de... Yine de seni salmadan önce iki söz söyleyeceğim; yemin et ki hazırlıklarımız, güçlerimizin durumu ve Siç'te gördüklerin hakkında hiç kimseye bir şey söylemeyeceksin!

— İhanet etmektir bu.

— Yine de gerekli, bütün Kozak ordusunun kaderi buna

bağlı. Kendimi güvenlik içinde hissetmem gerek. Dövülecek-
lerimin çok güçlü olduklarını biliyorum, işte bunun için elim-
den geldiğince tedbirli olmak zorundayım. Olağan bir savaş
değil bu, teğmen! Gururlu beyler tarafından uzun süredir
ezilen Kozak halkının kurtuluşu için savaşıyorum ben. Giriş-
tiğimiz savaş kutsal bir savaştır. Tanrı da bizimledir!

Soluk soluğa kalmıştı, uzun uzun içti bu kez. Ama Jan
soğuk duruyordu hâlâ.

— Kozak beyi, diye cevap verdi, yalan söylüyorsun. Ko-
zakların kurtuluşu için değil, bütün Çerin halkının açıkça alay
ettiği o budala starost Çaplinski'den öc almak için senin sa-
vaşın.

Şmiel kızmadı. Sert ve aşağılayıcı sözlerdi bunlar. Üste-
lik halkını ezen gururlu senyörlerden birinin ağzından çı-
kyordu. İçkiden bir yudum daha aldıktan sonra bu aşağılama-
ya karşı kendini savunmayı düşündü.

— Eğer böyle olsaydı bütün bir ordu kalkar mıydı sesi-
me? Çerin starostuyla aramda geçenlerin nesi ilgilendiriyor
Kozakları? Hayır! Ukrayna'da olanlara bak sen! Yalnızca
Wisniowiecki, Potocki, Zaslawski, Kalinowski, Koniecpoliki'
ler yararlanıyor bizim güneşimizin altında büyüyen güzel
şeylerden! Yalnızca onlar... Bu arada ne oldu Kozak hakları?
Kral tarafından verildiler, hemen ardından beyler tarafından
geri alındılar. Ya özgürlük için seslerini yükseltenler ne ol-
dular? Nalewayko öldürüldü, Pawluk canlı canlı yakıldı! Yal-
nızca bunlar yeter intikam almak için!

Sustu. Jan korkuyla bakıyordu ona. Eğer yalnızca kişisel
bir öc için çıksaydı Lehistan'ın karşısına, Kralın orduları kısa
sürede ezer geçerlerdi onu. Ama öyle değildi. Barbar bir hal-
kın intikamının temsilcisiydi o. Bu gözle bakılınca korkunç bir
güç oluyordu. Evet, korkunç olacaktı mücadele! Cumhuriyetin
önünde yeni bir çağ açılıyordu...

— Bir sürü yanlış yapıldı, dedi alçak sesle. Biliyorum.
Ama hata yapmamış bir halk tanıyor musun, ya kendin, bir
kuzu kadar beyaz mısın? Ve düşün ki ortak düşmanımız olan
Han ile birleştin bunun için!

Bu söz karşısında sarsılmış gibi kaldı bir an Şmiel.

— Cumhuriyetle savaşmak istemiyorum! diye bağırdı.

— Yine de bıçağını dayadın onun boğazına!

— Halkımın kurtuluşunu istiyorum ben!

— Ama Tatarlarla birleştin!

— İnancımı savunacağım!

— Onlarla birlikte mi?

— Sus!

— Asla!

— Emrediyorum... Sus, sus!

Kozak kendinden geçmişti. Elini kılıcına götürdü. Jan silâhsız ve yaraların etkisiyle güçsüzdü.

— Vur! diye homurdandı. Haydi, vur! Hakkın var buna, dostundan satın aldın çünkü beni!

Karşısındaki el kalktı.

Bir an tereddüt etti, kılıç odanın karanlığında parladı. Düşen bir çelik sesi. Şmiel silâhını atmıştı.

— Hayır, yapamam! dedi kendini yavaşça taburenin üzerine bırakarak. Vuramam!

Jan bir an acıdı ona. Köşede, kürklerine sarılmış Tuhay Bey horlamaya devam ediyordu.

XI

Şmielnički'nin buyruğuna uyan Kozak ordusu gün ışıır ışımaz yürüyüşe başladı. Tatar birlikleriyle Bazawluk'ta birleşeceklerdi. Hanın en iyi askerleri arasından seçilmiş 6000 kişiden oluşuyordu Tatar birlikleri.

Onlar görünce, Kozaklar başlıklarını havaya fırlattılar, Tatarlar da coşkun «Allah! Allah!»larla cevap verdiler. Sonra Şmielnički ile Tuhay Bey adamlarından ayrılıp, ortada karşı karşıya durdular.

Krallar gibi selâmladılar birbirlerini.

Bu kısa ve görkemli tören bitince iki ordu savaş düzenine göre dizildiler, Kozak beyininki merkezde, Tatar beyininki kanatlarda. Bitmez tükenmez top arabalarıyla çevrelenmişti kor-tej. Henüz ata binemeyecek kadar güçsüz olan Jan Kretuski bunlardan birinin içinde yatıyordu.

— İleri! diye bağırdı Şmiel.

— İleri! diye bağırdı Tuhay Bey.

Bazawluk ormanının yanından döndüler ve bozkırı buldular karşılarında. Bir zafer türküsüne benzeyen duygulu bir ses yükseldi bütün göğüslerden Şmielnički de katılıyordu bu türküye...

Barbarlar Yaban Topraklarda ilerlerken, genç soylu Stefan Potočki'nin emrine verilmiş Krallık ordusu da Çerinden iniyordu. Süvari sıralarından ne mutluluk çığlıkları ne türküler yükseliyordu. Zaferi olmayan bir savaşa gittiklerini biliyorlardı. Diğer yanda savaşın bütün kurnazlıklarını bilen bir önder zaferden emin ilerlerken, bu yanda henüz genç, düşünceli, kaderin altında ezilmiş bir adam at sürüyordu.

Koskoca bozkır vardı iki ordunun arasında.

İsyancıların plânı basitti. Genç Potoçki'yi, diğer komutanlardan tamamen kopacak biçimde Yaban Topraklarda ilerlemesi için bırakacaklardı. Yenilince yardım isteyemeyecek ve kaybedilen bir muharebe tam bir ezilmeyi getirecekti ardından.

İlk günler içinde, Tatar öncüleri Krallık ordusundan kaçmış iki birlik getirdiler. Tuhay Bey ve Şmielniçki onlardan, Cumhuriyete sadık kalmış 6000 Kozagın ve 1000 İsviçre askerinin sallarla Dinyeper'den indiklerini öğrendiler.

— Başlarında kimler var? diye sordu Şmiel.

— Barrabas ve Krezowski. Ayrıca 2000 de hafif süvari var, ama ırmağın kıyısından döndüklerinden çok zaman kaybettiler. Bu yandan bağlantıları koptu.

Krezowski adı isyancıların başını titretti. Üsteledi:

— Krezowski mi dedin? Pereyaslav birliklerinin albayı?

— Ta kendisi!

Şmiel müttefikine döndü.

— Ona hemen saldırmak gerek, dedi. Hafif süvarilerle birleşmeden önce üzerine gitmeliyiz.

Sesi yeniden çınlattı askerlerin kulaklarını:

— İleri!

Gece gündüz demeden yürüdüler, Kudaktaki katedralin büyük kulesini gördüklerinde çoktan güneş batmıştı.

Beklemedikleri anda bastırabilecekler miydi?

Ama umutları çok çabuk yıkıldı.

Aniden karanlıkta bir ışık parladı ve siperler gündüz gibi aydınlandı. Ateşten bir top gelip bozkırın ortasında sönüdü.

— Topçu uyandı! diye homurdandı Tuhay Bey.

— Grodek'i tanırım, diye cevap verdi Şmiel dışlerinin arasından. Çok iyi bir savaşçıdır.

— Saldıracak mıyız?

— Delilik olur? Atsın bakalım! Biz yolumuza devam edeceğiz. Beni yalnızca Krezowski'nin ordusu ilgilendiriyor şimdiki.

Kozaklar kalenin yanından dolaştılar. Sürekli üzerlerine ateş ediliyordu, ama amaç isyancıları korkutmaktan çok, onların yaklaştığından krallık ordusunu haberdar etmekte. İyi ses çıkarıyordu Kudak'ın topları ve Çerin'den rahatça duyuluyordu.

Yine de hiç te uzak olmayan bir başka yerden daha duyuluyordu top sesleri. Top arabasının dibinde yatmakta olan Jan Kretuski birden neşe içinde uyandı. Nihayet!...

Yola çıktıklarından beri korkunç bir ateş bastırmıştı. Hatta birkaç kez sayıklamıştı da, başında bekleyen asker, samanla örtülü tahtalardan ibaret yatağına bağlamak zorunda kalmıştı onu. Şmiel'in bu göreve atadığı adam da eski ağırlık ve ölçüler denetçisi Zakar'dan başka kimse değildi. Kötü adam değildi ve genç subaya yardım etmek için elinden geleni yapıyordu. Ama ne yazık ki çok şey gelmiyordu elinden!

— Dinle! dedi genç subay.

Yaşlı adam onun üzerine eğildi.

— Ne oluyor?... Sayıklamaya mı başladın yine?

— Hayır, sayıklamıyorum! Duyduğum doğru mu?... Dinle!

Top sesi duymuyor musun? Grodek ateş eden.

Sonra dirsekleri üzerinde doğrulmaya çalışarak:

— Şmiel saldırıyor mu?

— Sanmam, diye itiraf etti Zakar bir an tereddüt ettikten sonra. İlerliyoruz.

Jan yatağı üzerine bıraktı kendini.

— Daha iyi... diye mırıldandı güçsüzce. Daha iyi...

Şöyle düşünüyordu: «Şmiel bizim orduyu yakalamaya çalışıyor. Şmiel dövmek istiyor. Kim bilir! Belki de yarın özgürlüğüme kavuşurum!»

Albay Krezowski Potocki'nin adamıydı. Genç Prenz, soy-luluk ünvanının yanı sıra, Dinyeper iki yanından büyük mālî-kâneler vermişti ona. Ama Krezowski tutkulu bir kişiydi. İsteddiği Litin strarostluğu başka birisine verildi diye, berikinin

kararda hiç bir etkisi olmamasına rağmen Potoçki'ye kızırıyordu.

Kudak'tan gelen top seslerini duyunca hiç kımıldamadı. Yine de Kozakların kaleye saldırdıklarını ve yapması gereken şeyin hafif süvarilerin gelmesini beklemeden yardıma koşmak olduğunu biliyordu. Düşüncesi ve hesabı başkaydı:

«Şmiel budalanın teki! Kendine doğru gelen binlerce asker kaçığını toplayıp Ukrayna üzerine yürüyeceğine, bir kaleye saldırıp çok değerli zamanını yitiriyor. Hapı yuttu! Grodek saldırıyı püskürtecek, Kozaklar cesaretlerini yitirecekler, arkadan başka başarısızlıkların da geleceğini düşünecekler ve ayaklanmanın kıvılcımı çabucak sönecek. O zaman ben de adamlarımla kaçanların peşine düşecek, Kozakları kılıçtan geçireceğim. Şmiel'i de büyük Kozak beyine teslim ettikten sonra, bütün Ukrayna'da rakipsiz bir tek başkan kalacak, yani ben: Krezowski!»

Gün geçti, sonra da gece. İrmağı soluk ışıyla aydınlatan yeni günde, alışılmadık bir şeyler farketti birden albay. Ama neydi? Tanımlayamıyordu. İsviçre'li paralı askerlerin kumandanı Flik'in çadırına daldı ve o an anladı durumu. «Toplar sustu!» Büyük suskunluktan az önce onu şaşkırtan.

— Kudak düşmanın eline mi düştü yoksa? diye sordu Flik.

Krezowski omuz silkti.

— Kaleyi alamazlar. Grodek Kozakları kaçırdı, durum bu.

Çadırdan çıkar çıkmaz emirler yağdırmaya başladı.

— Barut ve mermi dağıtılsın. Gece yarısı kaleye varmak üzere yola çıkacağız. Harekât büyük sessizlik içinde yapılmalı. Dağılmış güçlerini toplamakla meşgul düşman, hiç kuşkusuz. Aniden bastracağız Şmiel'i. Haydi!

Emir ağızdan ağıza dolaştı ve sallların üzerinde bekleyen adamlara kadar ulaştı. Ama tam o anda kıyıdaki otlar garip garip kımıldıyorlardı ve birden bir çağrı yükseldi:

— Pugu!... Pugu!...

Sessizlik.

— Pugul... Pugul...

Yeniden sessizlik. Garip sesler bir cevap bekliyorlardı sanki. Ama kimseden ses çıkmıyordu, askerlerin yüreklerinin çarpması hızlanmasına rağmen. Düzenli Kozak birliklerinden diler, ama herşeyden önce Kozaktılar. İlişki kurmak istedikleri zaman, Ukrayna Kozaklarının varlıklarını böylece bildirdiklerini biliyorlardı.

— Pugul... Pugul... diye duydular üçüncü kez.

Daha egemen ve hızlıydı bu seferki.

Krezowski hareketsiz kalakaldı ırmağın kıyısında. O da duymuştu diğerleri gibi.

— Kim o? diye bağırdı sonunda.

— Kardeşleriniz Kozaklar!

Albay hiç bir şey göremedi.

— Ne istiyorsunuz?

— Ukrayna Kozaklarının büyük Başkanı Bogdan Şmielniçki, dostu albay Krezowski'den, onunla görüşmek üzere gelmesini rica ediyor.

Titredi. Kudak'ta neler olmuştu ki, böyle doğrudan çağırıyordu Kozak beyi onu? Şmiel neredeydi? Bu kadar yakında mıydı? Yine de cevap verdi:

— Beyinize toplarımızın kıyıya dönük olduklarını söyleyin.

— Saygıdeğer beyimiz, kendi toplarının ırmağa çevrili olduklarını söylüyor.

Sessizlik.

— Eğer beyiniz rehinler verirse giderim!

— On yüzbaşı...

— Kabul!

Sözcük ağzından çıkmıştı ki ırmağın kıyısında bir hareket başladı. Yüzlerce Kozak çıktı otların arasından, ilerde birkaç atlı onu götürmek üzere yaklaştılar, ırmağın üzerinde istenen rehinlerle yüklü sallar belirdi.

Krezowski'nin de birkaçına tanık olduğu Varşova operasının gösterileri kadar iyi düzenlenmişti.

Duygulanmış bir yüzle ve başı açık çıktı Şmiel albayın karşısına.

— Eski dostum! dedi, sevgili arkadaşım! Siz ki, beni yalalama emrini aldığınız sırada kaçmamı öğütlediniz, sizi yeniden gördüğüme çok memnunum! Size karşı olan minnettarlığım her zaman var olacaktır.

İki elini uzattı, ama Krezowski soğuk duruyordu.

— Sağ salım olduğunuza göre, diye cevap verdi, isyan bayrağını kaldırıyorsunuz demek ki?

— Ben mi?... Şaşırtıyorsunuz beni, albay! Krallık belgesi elimde ve yalnızca haklarıma saygı gösterilmesini istiyorum. Krala sadık kalarak Ukrayna'yı kurtarmak istiyorum!

Düzenli Kozakların başı, içini okur gibi baktı Şmiel'e. Sonra her sözcüğün üzerine basarak sordu:

— Kudak kalesini niçin sardınız?

Asi Kozak yerinden sıçradı bu şaşırtıcı soru karşısında. Önce onun numara yaptığını sandı Krezowski, ama sonra doğru söylediğini anladı.

— Kudak'ı sarmak mı? diye bağırdı Şmiel. Deliliktir bu! Kaybedecek zamanım ve adamım olduğumu mu sanıyorsunuz? Yalnızca yanından dolaştım, sizinle daha çabuk karşılaşabilmek için.

— Peki benden ne istiyorsunuz?

— Size lâıyk bir şey: sizin de kendi haklarınızı savunmanızı! Ama, gelin atla dolaşalım biraz. Doğuştan süvariyim ben; iyi bir atın üzerinde olduğum zaman daha rahat konuşuyorum.

Görüşme bir saat sürdü...

Krezowski kampa döndüğünde yüzü, asi Kozaktan ayrıldığı anki kadar soluktu. «Yalnız ikimiz olacağız bütün Ukrayna'da» diye söz vermişti Kozak beyi. «Bizim üzerimizde yalnızca kral olacak!»

Yaplı Barrabas, yüzbaşı Flik, subayları, askerleri, tümü oradaydı. Herkes ona bakıyordu. Herkes onun konuşmasını bekliyordu.

— Sallar kıyıya çekilsin! diye buyruk verdi sert bir sesle. Uyuklar gibi duran Barrabas aniden gözlerini açtı.

— Ne demek istiyorsunuz, albay?

Anlamıyordu. Az sonra anlayacaktı.

— Sallar kıyıya çekilsin! dedi tekrar Krezowski.

Ama ardından da ekledi:

— Teslim oluyoruz!

Barrabas'ın yüzü kıpkırmızı oldu. Oturduğu yerden kalktı, dikildi ve korkunç bir sesle haykırdı:

— İhanet!

— İhanet! diye tekrarladı Flik elini beline götürerek.

Ama Krezowski ondan çabuk davranarak güzel bir kılıç darbesiyle paralı askeri ayakları dibine uzattı.

— Çocuklarım, diye seslendi Kozaklara, kendi kardeşlerimizi boğazlayacağımız söylenmemiştii bize! Yaşasın Bogdan Şmielniçki! Yaşasın Ukrayna Kozaklarının Büyük Başkanı!

Önce mırıldanmalar oldu. Sonra binlerce ağız birden bağırdı:

— Yaşasın Büyük Başkan! Yaşasın Ukrayna Kozakları!

Hemen ardından da meşum bir cıglık geldi:

— Lehlere ölüm! Vurun!...

Savaşmadan 6000 kişi katmıştı ordusuna Şmiel.

Yalnızca yüz kadarı yaşlı Barrabas'ın çevresine toplanmışlar, sallardan birinin üzerine sığınmaya çalışıyorlardı.

— Teslim ol! diye bağırdı albay.

— Hainlere ölüm! Ateş!

Krezowski dar attı kendini yere. Kurşunlar başının üzerinden geçtiler.

— Ateş! diye emir verdi o da. Sarın!

Ama gereksiz bir buyruktu bu. Şmielniçki'nin safına geçtiklerini düşünerek coşan adamları, sallara atlamışlar, Barrabas'ın üzerine gidiyorlardı.

Bir katliam oldu. Onbeş dakika süren eşitsiz mücadele sonunda, başkanın yanında birkaç kişi kalmıştı. Barrabas'ın kendisi de yaralıydı. Birinin üzerine atlamak isterken kaydı ve yere yıkıldı. Zafer cıgıkları yükseldi yandaki sallardan. Yaylar gerildi ve bir ok yağmuru başladı, hâlâ direnen Kozakların üzerine. Bunlardan biri de Barrabas'ın gözüne saplandı ve beynini deldi.

Kafası kesildi, elden ele, kayıktan kayığa atılmaya başlandı. Sonunda mesafeyi iyi ayarlayamayan beceriksiz biri yüzün-

den «pluf» sesi çıkararak suya düştü ve dalgaların arasında kayboldu.

Krezowski, yüzbaşı Flik'in paralı askerlerinin hakkından daha güç geldi. Bunlar kalabalıktılar ve başlarında kimse olmadığı halde iyi dövüşebiliyorlardı.

İş karşılıklı görüşmelerle başladı. Bütün gün sürdü. Akşamı doğru Krezowski sabrını yitirdi ve güneş yokolunca hiç bir tereddütü kalmadı.

— Cevabınız, lütfen? diye bağırdı uzaktan. Son olarak soruyorum!

Karşıdakiler de yitirmişlerdi sabırlarını.

— Ateş! diye bağırdı yalnızca Flik'in yerine geçen.

Bir grup Kozak yere devrildi, ama İsviçreli de ne yapabilirlerdi kendilerinden altı kez güçlü düşman karşısında, üstelik Şmiel'in adamlarıyla Tatarlar da gelecekti!

Savaş yine de bütün gece sürdü ve ancak şafakla birlikte sustu son silâh sesleri de. Üstü cesetlerle dolu sallar ırmağın akıntısı içinde sürüklenip gittiler.

Şmielniçki ve Tuhay Bey harekâtın son dönemine tanık oldular. Kozak'ın yüzü gülüyordu.

— İlk zafer gününü selâmlarım! diye bağırdı.

Ama Tatar yüzünü buruşturuyordu.

— Ne tutsak, ne ganimet!

— Sabret Tuhay Bey! Bütün bunları bulacaksın Ukrayna'da.

İki başkan at üzerindeydiler. İlk önce Tatar çevirdi atının başını. Şmiel onu yolda yakaladı ve aynı anda girdiler kampa.

— Şimdi doğru Sarı Sular'a! diye emir verdi. Lehleri yendikten sonra buranın da adını değiştireceğiz!...

XII

Arabasının içinde Jan savaş seslerini duymuş ve Şmielnički'nin birliklerinin Krezowski'nin düzenli Kozaklarının üzerine saldırdıklarını düşünmüştü. Yanına gelir gelmez soru yağmuruna tuttu yaşlı Zakar'ı.

Gardıyanı gerçeği gizlemedi ondan. Albayın ihaneti genç subayı o denli altüst etti ki yeniden sayıklamaya başladı.

— Oh! diye inledi kendine geldiğinde, niçin beyler güçlerini dağıtıyorlar böyle? Tam tersine Kudak üzerine yürümek ya da düşmanı sağlam bir yerde beklemek için toplanmaları gerek! Başka türlü davranmak ihanetin koşullarını hazırlamaktan başka bir şey değil...

Şmielnički şimdi 25000 kişilik bir orduya kumanda ediyor ve hızla Potočki'nin kendisini beklediği kuzeye doğru ilerliyordu. Casusları aracılığıyla, genç Prens'in 2000 hafif süvarisi ve yirmi kadar da ağır topu olduğunu öğrenmişti.

Bir süre sonra Lehlerin Sarı Suları aşıklarını öğrendi. Bu haber karşısında sevinçle titredi yüreği. Düşman bütün beceriksizlikleri yapıyor ve eli kolu bağlı durumda ona teslim olmak için ne gerekiyorsa öyle davranıyordu.

— Dur! diye emir verdi.

Leh birlikleri ona doğru geldiklerine göre, siperlerin ardına çekilip beklemek gerekiyordu onları. Açık alanda Kozakların hafif süvariler karşısında dayanamayacaklarını, ama siperlerin ardında iken bütün saldırıları püskürtebileceklerini biliyordu.

Bu arada Potočki'nin danışmanlarından birisi, ihtiyar Czar-niečki, görmüş geçirmiş olduğu kadar da yiğit olan bu asker, Kozak beyinin ne yaptığını farkettiler ve efendisinin üzerine yül-

rüdüğü tehlikeyi hemen kavradı. Onu buldu ve Sarı Sular bataklığının ardında toplanılmasını önerdi.

Şmiel ise büyük bir esneklikle siper kazma işini durdurdu ve Leh ordusunun ardına düştü yeniden. Ama geç kalmıştı. Sarı Suları gördüklerinde, Potočki çoktan karşı yana geçmişti.

Yine de bu kez iki ordu karşılaşacaklardı.

Mayıs ayının ilk günleriydi, doğal olarak bulutsuz bir gökyüzü ve güneş olmalıydı. Potočki de böyle umut etmişti. Ama çabuk yıkıldı bu umut, çünkü kara bulutlar bütün gökyüzünü kapladı ve sert bir yağmur başladı.

Şmielnički ellerini ovuşturuyordu.

— Tanrı yağdırdı bu yağmuru! diye haykırdı Krezowski'nin önünde. Ağır zırhlarıyla çamurda boğulur süvariler. Hayır, doğrudan saldırıya geçmekte tereddüt etmeyeceğim.

Gece yeni birliklerin katılma işiyle geçti. Karşı tarafta Lehler de aynı işle uğraşıyorlardı, ama canlılık içinde değillerdi.

Yağmur hâlâ yağıyordu...

İlk top sesleriyle birlikte Jan arabasının içinde kımıldanmaya başladı.

— Zakar! diye seslendi.

Gardıyanı belirdi.

— Zakar, kendimi iyi hissediyorum. Beni siperlerin oraya götür de savaş izleyebileyim.

Kesin buyruk almamış olan yaşlı adam bu isteği reddetmedi. Sarı Suların görüldüğü bir yere kadar götürdü delikanlıyı.

— Tanrım! diye bağırdı Jan iki ordu üzerinde gözlerini gezdirdikten sonra. Olamaz! Sarılmışız!

Ölü gibi sararmıştı yüzü ve bilinçsiz bir hareketle eski ölçü ve ağırlık denetçisine sarıldı.

Gördükleri gerçekten en kötümser öngörülerini bile aşyordu. Düşman safları iki millik bir alana yayılmıştı, buna karşılık Lehler, karada küçük bir adacık oluşturmuyorlardı.

Yine de, karanlık bataklığın üzerine gece ikinci kez çöktüğünde savaş isyancılar için henüz kazanılmış değildi. Umut-

suzluktan doğan bir yiğitlikle, süvariler harikalar yaratıyorlardı. Kozak hatlarına o kadar yaklaşmışlardı ki, Jan subayların yüzlerini bile seçebiliyordu. Nerede bulunduğunu unuttu. Yalnızca rüzgârın duyabildiği buyruklar yağdırarak kar-gışalığın içine koşuyordu ki, Zakar güçlkle durdurdu.

Hafif süvariler Kozak beyinin koruyucu birliğine dek ulaşmışlardı. Bayrak taşıyan yanında öldürüldü ve bayrak, Kozak savaşçıların çığlıkları arasında çamura düştü. Krezowski'nin 6000 düzenli Kozakının yetişmesi, savaşın Şmiel için bir felâketle son bulmasını engelleyen tek unsur oldu. Tatarların hiç bir yardımı olmadı. İki kez saldırdılar, her seferinde de ağır kayıplar vererek geri çekildiler.

Sonra karanlık çöktü, genç Potoçki'nin zafere doğru yürüyüşünü durduran karanlık. İki taraf ta kendi kamplarına döndüler.

Daha dün müttefiki sandığı yağmur tarafından ıslanmış olan Şmielniçki hırsla çadırına girdi. Tuhay bey bekliyordu içerde.

Tatarın gözlerinden kızgınlık parıltıları saçılıyor, bembeyaz kesilmiş dudakları korkunç biçimde titriyorlardı.

— Ganimetim, zaferim, tutsaklarım nerede? diye haykırdı Kozakın üzerine atılarak.

Ama beriki bir yumrukla uzaklaştırıp bağırdı:

— Git kendin arâ onları savaş alanında! Burada bağırmasını biliyorsun. Enerjini savaş için saklasan daha iyi olacak.

— Hain! Zincire vurup götürceğim seni Kırım'a!

— Ben de Han'a, senin yağma istediğini, ama savaşta gerilediğini söyleyeceğim!

— Köpek, köpek, köpek! diye bağırdı üç kez artık kendini denetleyemeyen tatar.

Bir süre öylece karşı karşıya durdular, birbirlerini parçalamaya hazır iki vahşi hayvan gibi. İlk kendine gelen Şmiel oldu.

— Sakin olalım! diye homurdandı derin bir soluk alarak. Lehleri tanırım. Yarın daha az hırsla savaşırlar. Üstelik bütün bozkır çamur olacak. Yarın biz kazanacağız.

— Sana öyle geliyor! diye alay etti Tuhay Bey.

— Sözümlü tutacağım. Yenilgiye değil zafere katılmak için yolladı Han seni buraya. Ayrıca birkaç tutsak da aldı. İstiyor musun onları?

— Evet. İyi fikir! Onların üzerinde geçireyim bari hıncımı.

— Gereksiz işkence! Onları serbest bırak daha iyi. Balaban'ın birliğinden olduklarını biliyorum. Gidip orada isyana katılmaları için çalışmalarını söyleriz.

Tatarın gözlerinden bir hayranlık parıltısı geçti.

— Çok kurnazsın! diye mırıldandı.

— Yiğitlik tek başına hiç kimseye kesin zaferi getirmez. Kurnazlıkla birleşmesi gerekir.

Kısa bir sessizlikten sonra:

— Tutsakları bırakıyor musun?

— Balaban'ın birliklerini bize getireceklerine emin misin sen?

Şmiel gülmeye başladı.

— Ukrayna'nın bizim olacağı kadar!

— O zaman söylediğini yapacağım.

Bir subay çağırarak:

— Tutsakları buraya getirin! diye buyruk verdi.

Ertesi gün Jan yeniden, yanında Zakar eski yerindeydi. Dudakları üzerinde bir gülümseme dolaşıyordu.

Ama çok sürmedi. Bu kez toprak gerçekten bataktı. Ağır süvarilerin rahat hareket etme olanakları yoktu. Buna karşılık Kozak ve Tatar birlikleri ustalıklı manevra yapıyorlardı. Lehlerin kampında dünkü saldırının tekrarlanamayacağı anlaşılmıştı, siperlerden uzaklaşmadan, tamamen savunmaya dayanan bir taktik izlenmeliydi.

Genç teğmenin yüreğine sıkıntı bastı. «Tanrım, tanrım!» diye inledi içinden, «Lehistan burada çökecek mi?»

Korkunç bir gündü bu. Toprağı saldırıya uygunsuz bir durumda tutan ince yağmurun altında Potocki'nin birlikleri Kozakların ve Tatarların ardarda gelen saldırılarına dayanmaya çalışıyorlardı. Berikiler kitle halinde düşüyorlar, ama safları çabucak toparlanıyor ve düşman kampının yakınlığı, dün bulamadıkları coşkuyu veriyordu onlara.

Çöküntü öğleden sonra başladı. İsyançılar birden kampın içinde belirdiler ve karşı konmaz bir atılımla Lehistanlı yüzbaşının koruma birliğinin üzerine çöktüler. Kurnaz Şmiel'in düşündüğü olmuş ve ihanet başlamıştı...

Jan gözlerini kapattı. Yeniden açtığında krallık bayrağı yerinde yoktu artık.

Potoçki'nin sonunu göremedi, ama üstün çıkan Kozakların sevinç çığlıklarına karışan binlerce sestən öğrendi. Bir ok boynunu delmiş ve son sözlerini bitirmeden ölmüştü.

— Babama deyin ki... ben... ölüyorum... ama... gö...

Şmielniçki'nin bu ilk büyük zaferi geleceği belirlemiyordu yine de. Oğlunun öcünü almaya ant içen Potoçki'nin babası, o güne dek rakip olarak gördüğü Dük Yarema Wisniowiecki ile birleşti.

Şmielniçki çabuk hareket etmek zorundaydı, çünkü iki ordunun birleşmesini önleyemezse hapı yutardı. Ukrayna'ya girdi, Çerin'i eline geçirdi, orada starost Çaplinski'nin evini yakma zevkine erdikten sonra yaşlı Potoçki'nin birlikleri üzerine yürüdü.

Jan'ın tanık olmadığı savaş Korsum'un kuzeyinde gerçekleşti. Arabalar kentte kaldıkları için, kentteki katliama tanık olabildi yalnızca. Bir eve yerleştirmişti Zakar onu.

Halka türlü kötülükler yapan Kozaklar, akşama doğru Şmiel'in soylu tutsakları kapattığı eve saldırmak istediler. Ama nöbetçiler vardı ve sarhoş kitle çabuk... Yeterli hızla uzaklaşmayanlar da oklara hedef oldu... barbarlar, halkın önde gelenlerini, tüccarları öldürdükten sonra bir-birlerini de boğazlıyorlardı.

Çarşıdaki evler yanmaya başladı, sonra... sonunda da kilise. Alevlerin çatırtısı o denli güçlüydü ki Jan'ın seslerini duyamaz oldu.

— Yine de, diyordu yaşlı Zakar, işler kızışmış orada! Anlaşılan bu Potoçki iyi bir savaşçı!...

— Gerçekten, diye mırıldandı subay, iyi bir savaşçıdır!

Sonra sokaklardaki kalabalığı göstererek:

— İyi eğleniyorlar şimdi! Ama eğer Şmiel yenilirse pahalıya ödeyecekler!

Sanki biliyormuş gibi aynı anda yüz kadar süvari alanda durdu. Doğrudan doğruya savaş alanından geliyorlardı.

— Kardeşler diye haykırdılar, henüz zaman varken kaçın! Lehler bizimkileri yeniyorlar.

Önce kulaklarına inanamadı Jan. Sarı Sular yenilgisi belğinde o kadar canlıydı ki, birkaç şaşkın subayın sözüne inanmıyordu.

Ama başka Kozaklar da geliyorlardı ve sokaklarda aynı umutsuz çığlık yükseliyordu:

— Kaçın, kaçın! Şmiel öldürüldü! Tuhay Bey tutsak oldu!...

Eğlenti durmuştu. Kalabalıkta, kıyıya doğru ilerleyen büyük bir dalgayı andıran bir sallantı oldu.

Öfkenin ardından korku geliyordu. Ellerini kana bulamamış, yağmaya yakından ya da uzaktan katılmamış tek kişi yoktu.

En kararlıları birkaç parça eşya alıp, ilk rasgeldikleri at arabasına atlayıp Korsum'dan uzaklaştılar. Sonra kargaşalık başladı. Yıkılan duvarlar, alevler ve duman geçişleri zorlaştırıyordu. İnsanlar itekleşiyor, küfürleşiyorlardı. Bazı yerlerde şaşkınlık sonucu adam öldürmeler de oldu.

Jan, hiç çıkmadığı evde sevincini gizlemiyordu. Şimdi zaferin krallık ordularında olduğuna emindi.

— Biliyordum, adım gibi biliyordum! diye bağırды çılgınca bir sevinç hareketiyle Zakar'ı sarsarak.

Yaşlı adam cevap vermeden subayın coşkusuna terketmişti kendini. Onun için bir yenilgiydi bu...

— Çıkalım! diye önerdi.

Dışarda, evi gözlemekle görevli Kozaklar kuşkuyla bakıyorlar onlara. Dünkü tutsak efendi olmuştu bugün. Öcü korkunç olacaktı.

Lehistanlı sakinleştirdi onları.

— Hiç çekinmeyin, diye bildirdi. Beni gözlediniz yalnızca, hiç bir kötülük yapılmayacak sizlere. Büyük beyin yanında bizzat kendim koruyacağım sizleri.

Hepsinin yüzü gülmeye başladı, birkaçı da diz çöktüler

önünde. O ise, eli belinde, bu adamlara bakıyordu, bir an isyancıların zaferine inanmış kalabalıktan uzakta.

— Senyör, acıyın bize! diye bağırıyorlardı çevresine toplananlar.

Gurur ve mutlulukla doluydu göğsü; ama karşısındaki yenik düşmanı aşağılayan değil, özgürlüğün mutluluğundan gelen bir gurur.

— Cumhuriyet kraliçe gibi cezalandırdı, dedi, ana gibi bağışlayacaktır!

Akşam oldu. Sokaklar bomboştu. Halk kaçmış ya da güvenli yerlere gizlenmişti.

— Efendi! diye seslendi birden Zakar elini kulağına götürerek.

— Eeee?

— Nal seslerini duymuyor musunuz?

— Bir Kozak olsa gerek! Bütün gece geçeceklerdir...

Yarı çıplak bir Kozanın atı fırladı birden alana. Yüzündeki yaradan akan kanla kıpkırmızıydı her yanı. Atından atladı, soluğunu topladı, ağzını açtı:

— Dostlarım! Şmiel Lehleri yeniyor!

Yıkıldı. Maraton koşucusu gibi, yaşamının son çılgınlığı zaferi bildirmek için saklamıştı.

Soğuk birşeyler geçti Jan'ın yüzünden.

— Ne diyor? Zakar duydun mu?... Tanrım, olamaz!

Ama başka haberciler de geldiler az sonra.

— Lehler yenildi! Yaşasın Şmiel!

Jan onlara doğru koşmak istedi, ama zaman olmadı. Yolun ucundan, üzerlerinde yaralı tutsakların yattığı arabalarla bir Tatar birliği çıkmıştı.

— Tanrım! diye inledi teğmen.

İlk bakışta tanıdıktı süvarilerin üniformalarını.

— Hayır, hayır! Düş görüyorum!... Zakar, delirdim mi, söyle bana!...

Yaşlı adam susuyordu. Kendi payına iyi bir davranıştı bu, çünkü Jan'a hakaret edebilir, az önceki mutluluğunu alaya alabilirdi. Ama dostça duygular besliyordu bu genç adama. İçini çekmekle yetindi, sonra başını çevirdi.

1. atar dırılığının arkasından Krezowski'nin Kozakları geldiler. Alanın ortasına gelince ellerindeki bayrakları yere attılar ve durdular. Leh bayraklarıydı bunlar!

Top sesleri yoktu artık. Onun yerine araba tekerleklerinin boğuk ve giderek artan gürültüsü dolduruyordu kırıları. Sonra gürültü hırıltıya dönüştü, nihayet sokağın ortasında durdu.

Jan dehşetle baktı kağıdı dizisine. Hepsi yaralı tutuklularla doluydu. En öndeğinde ise Potoçki ve danışmanları bulunuyordu.

— Tanrının! diye homurdandı. Beyler!

Bu utanç verici görüntüye bakmak istemezmiş gibi gözlerine götürdü ellerini. Ama gereksiz bir hareketti bu. Gözleri zaten bir şey görmüyordu. Sarsıldı, Zakar hemen yakalamasa boylu boyunca yıkılacaktı yere.

Galip birlikler gece yarısı girdiler Korsum'a, hâlâ süren yangınların ışığında. Birliklerin başında yanyana üç süvari ilerliyordu.

Ortada, beyaz bir atın üzerinde, kral ciddiyetinde: Şimelniçki.

Sağında : Tuhay Bey.

Solunda : Krezowski.

Toz ve kan içindeki Cumhuriyet bu üç adamın ayaklarının dibinde yatıyordu.

XIII

Dumanın ardına saklanmış olan güneş artık toprağı aydınlatmıyordu. Böyle bir felâket hiç görülmemişti. Bu güne dek her isyan bastırılmıştı ordu tarafından. Ama şimdi birlikler dağılmış, beyler tutsak düşmüş, Ukrayna toprakları 200.000 savaşçısına terkedilmişti bir Kozak kralının: Bogdan Şmielniçki.

Jan Kretuski'yi çadırına çağırttı, özgür olduğunu, isterse Dük Yarema Wisniowiecki'nin yanına gidebileceğini söyledi.

— Senin Dük çok güçlü! dedi. Birlikleriyle geçtiği her yerde ölüm ve dehşet saçıyor. Hiç kuşkusuz yakında bir savaş alanında karşılaşacağız onunla, ama önemi yok! Haydi git onun yanına! Yardım et! Çok ihtiyacı var çünkü...

Jan, başını eğmeden sessizce dinlemişti.

— Atını ve kırk Kozak veriyorum yanına, diye ekledi beriki. Hangi tarafa gideceksin? Varşova mı?

Alay etmekten kendini alamamıştı. Onun gözünde Varşova dünyanın öteki ucunda bulunuyordu. Güvenli bir kent...

Ama teğmenin cevabı onu şaşırttı.

— Rozloghi'ye gidiyorum:

Rozloghi kısmen denetlediği Çerin'den hiç te uzak değildi.

Jan Çerin'e üç gün sonra, öğleden az önce vardı. Bin kadar Kozak tarafından denetlenen halk, Dük Yarema'nın saldıracığı korkusuyla yaşıyordu. Birliklerinin Dinyeper'i aştığı, kentleri yakarak, halkı kılıçtan geçirerek ilerledikleri söylentisi dolaşıyordu. Yollar insan kafalarından piramidlerle doluydu,

askerler canlı hedefler üzerinde talim yapıyorlardı dolaşan sözlere göre.

«Yalan!» diye söylendi kendi kendine Jan. Ama yine de bu sözlere karşı çıkmıyor, bu korkunun yararlı olduğunu düşünüyordu.

Çer'in den ayrılarak, ırmağı aşp Rozloghi üzerine yönelmelerini söyledi askerlerine. Helen'i yakında görme düşüncesi onu güçlendiriyordu.

Maiyetindekiler onu büyük başkanın habercisi sanıyorlar ve körlemesine uyuyorlardı buyruklarına. Şmiel'in bir isteği üzerine yanına verilen bu kırk Kozaktan bir teki bile durumdan kuşkulanmaya cesaret edememiş, genç subayın onları düşmana doğru götürdüğünü ve yaşamlarının onun ağzından çıkacak bir söze bağlı olduğunu düşünememişti.

Her yer sessizdi. Çiftçiler evlerini boşaltıp kaçmışlardı. Hatta belki de ölmüşlerdi ya da bu küçük birliği görünce gizleniyorlardı. Bilemiyorlardı. Birçok kez bir bahçe ya da ambarı incelemek için atından indi Jan, ama boşuna, tek bir canlı bulamadı. Ukrayna'nın bu bölgesi yeniden çöle karışmıştı sanki.

Bir süre sonra Kahamlık boyundan geçtiler. İşte orada kaçan iki insan gördü Kozaklardan biri.

— Yakalayın! diye buyruk verdi Jan.

Hemen yerine getirildi buyruğu. Tamamen çıplak iki adam getirildi karşısına: bir ihtiyar ve onbeş yaşlarında bir çocuk. Korkudan dişleri takırdıyordu.

— Neredensiniz? diye sordu teğmen.

— Biz dilenciyiz, diye cevap verdi ihtiyar. Nerede yer bulursak orada yatarız.

— Doğru mu bu?

Çocuğa dönmüştü.

—Anlamaz, sağır dilsizdir!

— O zaman sen ikiniz adına konuşuyorsun! Haydi, nereden geldiğini söyle bari!

Onu da bilmiyorum, senyör! Yollarda dolaşıyorum.... Dileniyorum... Ülkeyi tanımam.

Tabii ki yalan söylüyordu. Ama korkuyor, çekiniyordu. Ki-

minle konuştuğunu bilmiyor olsa da yanlış bir tümcenin ölüm fermanı olacağını farkındaydı.

Jan directti:

— Rozloghi'yi bilir misiniz?

— Nasıl?

— Rozloghi! Prens Konstantin'in evi!

— Hayır! Bilmiyorum...

— Demek bilmiyorsun!.. Hafızanı tazelemek için asacağım seni! O zaman hatırlarsın belki...

Birden sinirlenmişti, ama tehdidinin gerçekleştirmek zorunda kalmadı. İhtiyar diz çökmüş, titreyen bir sesle konuşuyordu:

— Evet, evet! Geçtim oradan....

— Hah, nihayet! Neler gördün?

— Yıkıntılar, umutsuzluk! Beş altı gün kadar önce geçtim. Savaşçılar bizden az önce geçmiş olmalıydılar...

— Hangi savaşçılar?

— Kimisi Kozaklar diyor, kimisi Lehler. Gerçekte kimse bilmiyor.

Jan titredi. Bohun Dükün kuvvetlerine karşı mı koynuştu yoksa? Ya da...

Bu düşünceyi sürdürme cesaretini bulamadı kendinde.

— Haydi! diye bağırды adamlarına. Dörtmala!

Atlar koşmaya başladılar. Akşam bastırmak üzereydi. Helen'in yaşadığı eve yaklaşıyordu. İlk göz göze geldikleri zaman dertsiz ve mutlu bir şövalyeydi Jan. Ama şimdi bir lânetli gibiydi. İçinde korkunç bir ses yrtınıyordu: «Bohun döndü, kaçırdı onu;» O kadar güçlü olmayan bir de umutlu ses vardı: «Dük koruyor onu, sağ salim seni bekliyor!» Çıldırtıyordu bu konuşma onu, duymamak için sağır olmak isterdi.

Bir saat, bir saat daha geçti. Ay yükselmiş, sakın bir gökyüzünde gülümseyip duruyordu. Küçük birlik ormanı aştı, vadiye indi, bayıra tırmandı... Ve karşıda Rozloghi, ya mutluluk ya da...

Yeniden titredi, düşünmemeye çalıştı yeniden.

Bu çılgın koşuda kürk başlığını kaybetmişti, rüzgâr uğulduyordu kulaklarında. Ama umrunda bile değildi. Yalnızca kö-

yün görüntüsü vardı, büyük bir hendekle çevrili bir ev ve bir genç kız ki...

— Rozloghi! Rozloghi!

Kozaklar onun yerine söylemişlerdi bu adı. Gelmişlerdi. Dizginleri çekerek atlarından atladılar ve beklediler.

Jan kımıldamadı. Gözleri dehşet dolu, kalakalmıştı öylece atının üzerinde. Herşey yokolmuştu... Ey, mağazalar, ahırlar, ambarlar, bahçe... Sanki Rozloghi malikânesi hiç varolmamıştı.

Bir süre sonra kendine geldi, arkasında adamları asma köprüye doğru yürüdü. Yanık eski tahta yığınının başka bir şey değildi artık. Ve hendeğin öte yanında, rüzgârın yavaşça tükettiği bir kül yığını....

Fazla ileri gitmedi. Neye yarardı? Bir taşın üzerine bıraktı kendini. Sonra başını elleri arasına alarak oturdu öylece...

Görüntüler geçiyordu gözlerinin önünden, kimisi Çerin çarşısı ya da Kudak kalesi gibi hızlı, kimileri de Siç kıyıları, Sarı sular ve Korsum gibi yavaştı. Zaman ve yer kavramını yitirdiğini farkediyordu. Neredeydi? Ne yapıyordu? Bu tanımadığı adamların arasında niçin duruyordu karanlıkta? Niçin toprak bu kadar karaydı? Neydi bu ölü kokusu?..

Gecenin saatleri sessizce zaman kuyusunda kayboluyorlardı. Efendilerinin düşündüğünü sanan Kozaklar, saygı gösteriyorlardı. Bir ateş yakmışlar, kızarttıkları atın en iyi yerlerini yiyorlardı.

Sonra toprağa uzanıp uyudular.

Ne kadar zaman geçmişti? Hiç bir fikirleri yoktu. Gökte sayısız yıldızlar parıltıyor ve yusuvarlak ay şaşkın şaşkın seyrediyordu onları.

Hepsi dikildiler. Uzaktan açık olarak bir süvari birliğinin yürüdüğü duyuluyordu. Birçok kez teğmeni işaret ettiler konuşarak birbirlerine, ama hiç biri cesaret edemedi yanına gitmeye. Olağanüstü bir şeyler geçtiğini ve bu adamın aynı adam olmadığını kavriyorlardı... İnsan yaşamına karşı saygılı olmasalar da, deliller karşısında bir tür dinsel kuşku duyuyorlardı.

Sonunda beyaz bir bayrak bulup bir direğin tepesine çektiler.

Gürültü yaklaşıyordu. Az sonra nal sesleri kılıç şakırtılarına karıştı. Bir grup süvari belirdi ardından da.

Hemen Kozakların çevreleri sarıldı.

— Kimsiniz?

— Burada ne yapıyorsunuz?

Cevap vermediler. Sıraları açarak, parmaklarıyla liderlerini gösterdiler. Jan kımıldamamıştı. Kambur, başı iki elinin arasında, gözlerinin önünden geçen birbirini tutmaz görüntüleri izlemeye devam ediyordu.

Birkaç süvari atlarından indiler ve ona doğru yürüdüler.

— Kretuski! diyebağı rıdı bir tanesi. Tanrım, Kretuski bul Ölmemiş!

Jan taş gibi duruyordu.

— Teğmen, tanımadınız mı beni? Yüzbaşı Bikowieç'im ben. Ne olur cevap verin!

Boşa gayret!

O zaman dönüp arkadaşlarına seslendi. Çoğu teğmeni tanırlardı. Gittikçe artan bir heyecanla toplandılar çevresine ve gerçek yavaş yavaş ortaya çıkmaya başladı.

Yüzbaşı Bikowieç dükalık ordusunun öncüsüydü. Az sonra ana birlikler de geldiler. Teğmen Kretuski'nin sağ salım bulunduğu haberi çabucak yayılmış ve dostları yığılmışlardı çevresine. Önce bakıyorlar, sonra sesleniyor, uyarmak için omuzuna dokunuyorlardı. Ama o hâlâ kurtulamıyordu o uyurgezer durumdan. Longinus Podbipieta, sağa sola koşuyor, şaşkın şaşkın ne olduğunu, dostu için bir şeyler yapıp yapılamıyacağını sorup duruyordu...

Acısından aklını yitirmişti!

— Gerçekten umutsuzluktan mı çıldırmış?

— Nişanlısı burada otururdu! Ne pis yer!

— Dayanılmaz bir acı!

— Bütün çektiklerinden sonra...

— Düke götürsek? Onu görmesi bizim gereksiz sorularımızdan daha yararlı olur!

İyi yürekli Longinus'un gözlerinden arada bir birkaç damla yaş dökülüyor, ceketinin koluyla gözlerini siliyordu o da. Ama arkadaşları da onun kadar duygulanmışlardı ve hiç utanmadan onu izleyenlerin sayısı çoktu.

Birden Jan'ın çevresindeki çember yarıldı ve karanlık bir siluet ilerledi. Rahipti bu.

Ellerini uzattı. Bütün çevredekiler diz çöktüler ve rahip duaya başladı.

— ...Tanrım, sizin istediğiniz olsun!..

O zaman Jan'ın dudakları yavaşça canlandı, sonra herkes duydu dökülen sözcükleri:

— Bu dünyada ve öbür dünyada istediğiniz olsun, Tanrım!...

Sonra dizleri üzerine çökerek hıçkırıklar içinde ağlamaya başladı.

— Mucize! diye mırıldandı Longinus.

— Mucize! Mucize! diye tekrarladılar diğerleri coşkuyla.

XIV

Rozloghi'de neler olmuştu?

Kretuski'nin uşağı Rendian, efendisinin mektubuyla Çerin'e kadar gelmişti, ama orada bir düzenli Kozak birliği tarafından durdurulmuştu.

— Kudak'tan geliyoruz, diye bildirdi Rendian'a eşlik eden çavuş. Kale komutanı tarafından görevlendirildim.

Kozaklar, bölge yöneticisine açıklama yapmaları gerektiğini söylediler.

— Yönetici kim? diye sordu çavuş.

— Albay Loboda. Büyük Bey, Yaban Topraklar'dan gelen herkesi sorguya çekmesi için buyruk verdi ona.

Sadece bir formalitenin söz konusu olduğunu ve dost topraklarda bulunduklarını bilen Rendian ve çavuş ses çıkarmadan albayın bulunduğu eve gittiler. İlk katta sokuldukları asker dolu bir odada bir saatten çok beklediler. Askerler gevezelik ediyorlardı. Böylece komutanın Çerkassi'ye gittiğini, yerine yardımcısının baktığını öğrendiler.

Sonunda kapı açıldı ve Kozakların genç albayı belirdi.

Rendian sırtından soğuk terlerin boşandığını hissetti.

Bohun'du bu.

Ne Loboda ne de o isyancıların tarafına geçmemişlerdi. Cumhuriyetin davasına olan bağlılıklarını sık sık ve yüksek sesle tekrarladıklarından Büyük Bey, Çerin'deki garnizonu onlara emanet etmekte tereddüt etmemişti.

Sorgu hemen başladı. Tabii ki Rendian Prenses Kurcewic'e yazılmış mektuptan söz etmedi, çavuş ise komutan Grodek tarafından verilmiş bir askeri belgeyi Bohum'a sundu.

Beriki okuma bilmediği için bir adamına uzattı belgeyi. Aslında zarf mühürlüydü ve onu ilgilendiren hiç bir yanı yoktu.

Rendian derin bir soluk aldı. Tam o sırada kapı yeniden açıldı ve şişko Zagloba odaya girdi.

Çok kızmışa benzemiyordu.

— Sevgili Bohun! diye homurdandı, o namussuz meyhaneci Dopulo en iyi içkilerini gizli mahzeninde saklıyor. Çekilmez bir durum bu. Çabuk ve sert davranmak zorundayız. Yoksa ölebiliriz susuzluktan!

Tam o an çavuşu ve Rendian'ı farkettiler.

— Vay canına! diye bağırdı, bütün gökyüzü başıma yıkılsın, eğer Kretuski'nin uşağı değilse bu!

Bohun titredi.

— Kimin? diye sordu.

— Teğmen Jan Kretuski'nin. Kudak kalesine görevle yollamıştı Dük onu... Çerin'den geçerken de birlikte çektik kafayı...

Sonra Rendian'a dönerek:

— Efendin nasıl bakalım? Sağlığı iyi midir?

— Teşekkür ederim, dedi şaşırarak uşak. Çok iyidir. Size de selâmlarını yolladı.

— Çok naziktir doğrusu!... Niçin sen Çerin'desin? yoksa efendini kızdırdın da, geri mi yolladı?

— Hayır, efendim! Lubnie'deki bazı özel işlerini halletmem için yolladı. Buradan geçiyordum yalnızca!

Bohun bu anı seçti konuşmaya karışmak için.

— Ben de tanırım teğmen Kretuski'yi, dedi. Rozloghi'de gördüm onu. Sen oraya da uğrayacak mısın?

— Neresi dediniz albayım?

Rendian ustalıkla ebleh bir tavır takınmıştı Ama beriki yutmadı.

— Rozloghi, diye tekrarladı, Kurcewicz'lere.

— Kimlere?

— Bana öyle geliyor ki, bir uşak için fazla ağır işitiyor kulakların!

— Çok uykusuzum da ondan.

— Herşeyin bir zamanı var. Biraz sonra uyursun. Şimdi konuşuyoruz.... Demek teğmen Kretuski seni Lubnie'ye yol-ladı?

— Evet, Lubnie'ye.

— Bir genç kız olmalı işin içinde, ha? Tatlı bir mesaj mı götürüyorsun?

— Efendimin sırdaşı değilim...

Sonra kapıya doğru yönelir gibi yaptı.

— İyi günler!

— Ama... dedi Bohun. Gitme oğlum! Senin söhbetinden hoşlandım. Çok şakacısın. Efendin, çok şanslı senin gibi bir uşağı olduğu için... Peki, az önce neden söylemedin onun ya-nında olduğunu?

— Sormadınız ki... İyi günler!

— Hey, bu kadar aceleci olma!... Efendin sana bir mek-tup emanet etmedi mi?

— Bu yalnız efendimi ilgilendirir. Sanırım, kimseden izin almaya gerek duymadan istediğine mektup yazma hakkı var-dır. Baylar, izninizi rica edeyim, saygılar!

Bohun ellerini çırpı. İki Kozak ilerledi.

— Üzerini arayın şunun!

— İtiraz ederim! diye bağırdı uşak. Özgür bir kişiyim ve beni böyle aşağılamaya hakkınız yok.

— Hey, bırakın onu! diye karışmak istedi şişko Zaglo-ba.

Boşa gayret! İki asker, çoktan bulmuşlardı Bohun'un ara-dığı mektupları.

— Çıkın! diye buyurdu hâlâ odanın içinde duran Kozak-lara.

Okumasını bilmediğini göstermek istemiyordu buyruğu altındakilere.

—Zagloba, dedi az sonra, okur musun şu mektupları?

İhtiyar söyleneni yapmak zorunda kaldı.

— Yüce ve ünlü bayan prenses Kurcewiz'e, diye okudu tereddütlü bir sesle.

— Bak sen! yaptı Bohun Rendian'a bakarak hem ciddi hem alaylı bir sesle. Bu adı bilmediğini sanıyordum!

— Gerekli olanı tutarım yalnız aklımda!

Zagloba öksürdü.

— Açayım mı? Mühürlü zarf. Bir soylunun mühürü kut-saldır...

— O kadar ince olmaya gerek yok, dostum! Büyük Bey yetki verdi bana. Oku bakalım!

Berik! gecikmeden yerine getirdi buyruğu.

Okudukça, özellikle kendi adının geçtiği yerlerde allak bullak oluyordu Bohun'un yüzü.

— Ha, Bohun! diye bağırdı Zagloba gülerek, delikanlı zaman kaybetmiyor. Vay canına be! İkiniz de aynı kıza aşık olmuştunuz!

Ama hemen kesti şakayı, Kozagın yüzü korkunç bir ifade almıştı.

— Ne oluyorsunuz?

— Oku, diğer mektupları da oku!

— Bir tane daha var yalnız, Prenses Helen'e!

— Okul...

Zagloba tekrar yerine getirdi buyruğu.

Sevgili, tatlı Helen'im, sizi üzmemden korkuyorum ama, Dük'ün verdiği görev yüzünden bir süre daha kalmam gerekiyor buralarda. Bu nedenle, uşağıma verdiğim mektupta, halanızdan sizi gecikmeden Lubnie'ye götürmesini istedim. Bohun hiç bir şey yapamaz size orada. Aşkımız her türlü tehlikeyden korunmuş olacaktır...

— Yeter, diye patladı Bohun.

Rendian'ın üzerine atıldı ve bir vuruşta yere yıktı, sonra Zagloba'ya doğru koşup elindeki mektupları kaptı, cebine soktu. Çılgın gibiydi.

— Tanrı adına... diye bağırdı ihtiyar gerilerek, aklınızı mı yitirdiniz? Bir şeyler için, sakinleşirsiniz!

— Kan, kan, diye uluyordu Bohun.

— Bir şeyler için!... Zaten kan döktünüz bu odada. Ya sakin ol, ya da defol buradan!

Bohun bir sandalyenin üzerine yıkıldı, başını elleri arasında alarak bir sürü anlaşılmasız şeyler mırıldandı.

Zagloba Rendian'a yaklaştı. Zavallı çocukma sanın önüne

baygın serilmişti. Diz çöküp göğsünü yokladı, dudaklarına de-
yince kan fışkırdı zavallının ağzından.

— Kötü! diye mırıldandı ihtiyar.

O anda yeni bir çılgınlık krizi gelmişti Bohun'a. Sandal-
yeyi bir tekmede devirip kapıya doğru ilerledi. Kuyruğu kopa-
rılmış bir kurt gibi uluyordu. Yeni bir kurban arar gibi kapa-
tıp açıyordu ellerini. Sonra, kapıyı da bir tekmeyle açıp dı-
şarıya fırladı.

— Tamam, diye homurdandı Zagloba. Kafanı kır da her-
kes rahatlasın. Duvarlara vur istersen! Boynuzların var belki
bir şey olmaz!

Uşağa döndü.

— Ne hiddet, Tanrım!.. Köpekler gibi takırdıyordu dişle-
ril... Bu çocuk da soluk alıyor ama hiç de parlak değil duru-
mu... Bakalım biraz alkol var mı buralarda?

Masanın çekmecesini açınca buldu aradığını. Sonra Ren-
dian'ın başını dizlerinin arasına alarak bir kaç damla akıttı
morarmış dudaklarının arasından.

— Oğlum, söylediğin gibi soylu bir kişiysen, kanın hemen
ısınacaktır bunu içince!

Hafif bir ilti yükseldi berikinin göğsünden.

— Tanrı adına doğruyu söylemişsin!... Uyanıyorsun işte!
Güzel değil mi? Ama şimdilik yeter, fazla kaçırmamak gerek.
İlk kez kendim tatmadan başkasına sunuyorum bir içkiyi! Gö-
ren olsa çok şaşırır!

Alçak sesle şakalar yaparak kurnaz gözlerini dolaştırdı
odanın dört bir yanında.

— Karanlık bir köşeye gizleyelim de, Bohun dönünce
işini bitirmek gibi bir isteğe kapılmasın! Bir daha böyle vu-
rursa, cenneti boylar zavallı çocuk. Ne biçim dostum var be-
nim del!... Adamın eli kafasından daha hızlı!..

Zagloba Rendian'ı beklenmedik bir ustalıkla kaldırdı ve
yirmi kadar Kozanın zar oyunu oynadıkları avluya çıkardı.

— Hey, pis herifler!... Salaklar gibi eğleneceğinize, gidin
bir parça saman getirin, berberi de çağırın.

Berikiler söyleneni yerine getirdiler hemen. Zagloba Bo-

hun'un dostuydu. Onu kızdırmak efendiyi kızdırmak demekti. Ayrıca insanı her zaman güldürmesini bilen bu ihtiyarı severlerdi de.

Avluda beklerken nal sesleriyle yerinden sıçradı. Ardında yüz kadar atıyla Bohun gelmişti.

— Hey, nereye gidiyorsunuz böyle? diye bağırdı.

— Düşüne!

— Ya ben?

— Sana ihtiyacım var, sen de geleceksin!

Zagloba titredi. Kozğa yaklaştı.

— Oğlum, dedi ondan umulmayacak ciddi bir sesle, unuttunuz mu, albay Loboda buranın korunması görevini size verdi! Ama siz, üstelik bu birliği de götürerek görevinizden ayrılıyorsunuz!... Tam da halkın ayaklanmasından korkulan bir anda!

— Umurumda bile değil!

— Dikkat edin kafanızla oynuyorsunuz!

— Hiç önemi yok!

Zagloba derin bir nefes aldı. Bu kendinden geçmiş barbarla tartışma olanağı yoktu. Ne yapmalıydı? Çerin'de kalmak, ayaklanmaya tanık olmak ve ilk kurbanlarından birisi olmak tehlikesini gözönüne almak demekti. Öte yandan Bohun'la birlikte gitmek de, onun tarafını tutmak anlamına geliyordu ve yargıç önüne çıkma tehlikesi vardı orada da.

Ama Kozak özgürce düşünme olanağı vermedi ona.

— Haydi, atını al! Benimle birlikte gelmeni söyledim sana! İleri!

Başka atlılar da gelmişlerdi ve bir saat sonra Dinyeper'i aşıyordu bu iki yüz kişilik birlik. Bohun ile Zagloba, önde yan yana gidiyorlardı, ama bütün yol boyunca ikisi de ağızlarını açmadılar.

Çok sıcaktı. Sessizliği ilk bozan Zagloba oldu.

— Gökyüzünden ateş yağıyor! diye bağırdı birden. Bohun, oğlum, dinle beni!..

Berikinin aklı başka yerlerde olmalıydı, çünkü birden irkildi ve boş gözlerle ihtiyara baktı. Ama Zagloba bu bakışa onama anlamına aldı.

— Oğlum, siz mayıs ayında doğmuş olmalısınız! Bu kadar içli bir yüreğiniz olduğunu bilmiyordum! Böyle üzüntülerden, özellikle de kadınlardan uzak durun! Bir kızı herşeyin üzerinde tutan bir erkek baştan mahvolmuştur. Fazla işe yaramaz bu dünya üzerinde... Öğüdümü dinleyin, vazgeçin Prensesen. Sürüyle daha güzel kız var Ukrayna'da!

— Hayır, dedi Bohun önüne bakarak, yalnız o var!

— Peki, öyle olsun!... Ama bakalım, isteyerek verecek mi, yaşlı Prenses onu size?

— Ne o deli karı, ne de ünvanları umrunda benim!

Bohun elini kılıcının kabzası üzerine koydu.

— Benim ünvanım ve soyluluğum bu işte!... Vay, hainler! Uşak gibi davranan prensler!... Sözde dostları, kardeşleriydim onların... Benimle birlikte Kırım'a kadar geldiler ve ben ganimeti paylaştım onlarla!... Yeğenlerini bana vereceklerine de söz verdiler!... Ama züppe bir Leh geldi ve bitti!.. Ne kardeşlik, ne silâh arkadaşlığı, ne de söz kaldı!... Kozacı harcıyorlar!... Alay ettiler onunla!... Parça parça ettiler yüreğini!...

Genç albay soluk soluğaydı.

— Ne yapmayı düşünüyorsunuz? diye sordu Zagloba bir süre sonra.

— Ben mi?.. Bir Kozak gibi davranacağım!

— Hmm, anlıyorum!...

Sonra daha güvenli bir sesle:

— Unutma ki Çerin'in yakınlarındayız ve Yarema'nın öfkesi çok kötü olur. Prenses onun koruyuculuğu altında. Arslanla karşı karşıya gelmeyi göze alıyor musunuz?

— Kırım hanı bile korkutmadı beni, niçin o korkutsun? O da arslandı!

— Nasıl? Dük'e savaş mı açacaksınız yoksa?

— Şmielniçki yaptı ya!

Zagloba sırtında soğuk ürpertiler hissetti. Hem hain değildi, hem de hiç bir neden yoktu karşı tarafa geçmesi için. Aşık bir Kozacın kaprisi yüzünden yaşamını ve onurunu harcayacak mıydı?

— İsyan!... diye haykırdı. Biliyor musunuz ne var bu işin sonunda?.. Yalvarırım iyi düşünün! Dük'ün adaletinden kork-

muyorsanız bile, Rozloghi'deki Prensler kolay boyun eğmezler size. Kan dökülür.

— Onlar için de benim için de ölümün bir önemi yok! Kardeşlerimdi onlar benim, artık değiller. Ama, bir Kozağın ihanet edenleri nasıl cezalandırdığını görecekler... Sonra... izleyeceğim yolu biliyorum ben!

— Yani Šmiel'in yanına mı gideceksiniz?

— Lehler bana açık yüreklilikle davransalardı, büyük bir dost kazanmış olurlardı! İsteyerek koşardım isyanı bastırma-ya! Ama bitti, bir uşak gibi davrandılar bana. Herşeyi yapabiliirim...

Zagloba yüzüğü buruşturdu. Bir düşmanın yanında bulunduğunu biliyordu artık. Pis bir işe bulaşmıştı....

Rozloghi'den birkaç mil önce Bohun mola verilmesini söyledi ve bu mola sırasında talimatlarını verdi. Biraz uzaklaşmış olan Zagloba son buyrukları duyabilmek için geri döndü.

— Anladınız, değil mi? İşaret verince ateş edilecek!

— Başüstüne!

Artık titremiyordu. Daha beter olasılıklar geliyordu aklına. Birlik yeniden yola koyuldu.

— Bohun, dedi yine ihtiyar, teğmen Kretuski'yi tanır mısınız?

—Evet, ama çok değil!

— O zaman bilin ki, kolay hakkindan gelemezsiniz onun. Kısa süre önce Çerin'de starost Çaplinski'yi patakladı Dopulo'nun tavernasında. Dövüşmesini iyi bilir.

Bohun cevap vermek zahmetine katlanmadı.

Şimdi Kozakların başında, malikâneyi çevreleyen vâdiyi aşırıyordu, az sonra hedefe varacaklardı.

— Duuur! diye bağırıldı tepeyi aşarlarken.

Sonra adamlarına dönerek:

— Burada bekleyeceksiniz!

Bohun ve Zagloba yalnız başlarına binalara vardıklarında gece bastırmıştı. Açık bir gökyüzünde ay. Bir köpek havladı. Yandaki bahçeden çiçek kokuları yükseliyordu.

- Kim o? diye bağırdı bir uşak.
- Bohun! diye cevap verdi Kozak. Aç bakalım!
- Tanrım... siz...
- Haydi...

Asma köprü indi ve az sonra onur avlusuna girdiler atlarının üzerinde.

Bohun kapıcıya döndü:

- Kapama. Yalnızca geçiyorum.
- Oh, efendimiz şimşek gibi geçiyor!
- Evet, şimşek gibi!.. Atlarımızı bağla!..

XV

Kurcewicz'ler, duvarları zırhlarla kaplı ön odada yemek yiyorlardı. İlk yaşlı Prenses farkettiler Bohun'u. Hiç bir şey bilmiyordu, ama Kozak'ın beklenmeyen dönüşünden ciddi bir şey olduğunu kavradı.

— Hey! diye bağırdı. Ne yapıyorsun burada?

— Sizi selâmlamaya geldim, ana... Beni gördüğünüze sevinmediniz mi?

— Evet... ama şaşırdım biraz. Çerin komutanının yerine geçtiğini söylemişlerdi. Görevini terketme hakkın var mı? Yanındaki bu yabancı kim peki?

— Senyör Zagloba, soylu bir dostum.

— Sizi gördüğümüze sevindik, dedi o zaman Prenses.

— Sevindik, dediler oğulları Simeon ve Nikolas.

Diğer ikisi ve genç Prenses masada değillerdi.

Kozak ve arkadaşı üç Kurcewicz'in karşısında yerlerini aldılar.

— Bohun, diye atıldı Prenses, seni göreceğimi gerçekten ummuyordum. Acele bir iş, hiç kuşkusuz...

— Öyle...

— Ne olduğunu öğrenebilir miyim?

— Az sonra, ana! Biraz soluk alayım. Doğrudan Çerin'den geliyorum. Prenses nasıldır?

— İyidir, oğlum! diye cevap verdi kuru bir sesle yaşlı kadın.

— Onu görmek isterdim.

— Sanırım uyuyor bu saatte.

— Yazık benim için. Yalnızca geçiyordum. Demek göremeyeceğim.

— Nereye gidiyorsun peki?

— Savaşa, ana! Ah! Yüreğim yırtılıyor, kardeşlerim Kozaklar üzerine yürüyeceğimi düşündükçe!

Prenses bir an sessizce baktı ona. Bohun ihanet etmeyi mi düşünüyordu? Rozloghi'ye çocuklarını da ayartma umuduyla mı gelmişti?

— Açık konuş! diye bağırdı o zaman. Ne yapmayı düşünüyorsun?

Yeniden bir sessizlik oldu. Ama bu kez gözleyen Kozaktı. Ve ailenin üzerinde dolaşan bakışları çok karıptı.

— Ne mi yapmayı düşünüyorum?.. diye mırıldandı sonunda. Ah, ana, bir bilseniz ne kadar güç kendinden olanlarla dövüşmek! Ama ne yazık ki gerekli!

— İyi saatte olsunlar! dedi Simeon.

— Şmiel hainin teki! dedi Nikolas.

— Evet, diye içini çekti Bohun. Dün dost, bugün hain. Kime inanabilir ki insan? Hiç kimseye.

— Namuslu kişiler de var, dedi Prenses.

— Hiç kuşkusuz... Sizler gibi mert kişiler. Oh, hayır! Hain değilsiniz sizler!

Zagloba titredi. Arkadaşının bütün tümceleri çift anlamlıydı. Kafasının içinde şimdiden başlamıştı dram. Tek gözünü kırparak Prensesin dikkatini çekmeye çalıştı. Ama beriki yalnızca Bohun'la ilgiliydi.

— Savaşa gitmeden önce mutlu olduğum bu yerleri görmek istemedim... diyordu şimdi. Siz soylular bu yoksul Kozaktan nefret etmediniz; onu konuk ettiniz; düğünle akraba olmaya söz verdiniz. Bu sözü verirken, bana aynı zamanda hayat verdiğinizi bilmiyor muydunuz? Biliyordunuz ki o olmadan yaşayamam ben!

— Bu konuyu bırakalım! diye sözünü kesti Prenses.

— Tam tersine konuşalım! Gördüğünüz arkadaşşıma beni evlât edinmesi için rica ettim. Böylece ben de soylu olacağım ve içinizden pek hoşlanmasanız da, yüzünüzün kızarmayacağı bir birleşme olacak bu. Zamanlar değişti, ana! Eminim ki Diyet de onaylayacak bu durumu. Krezowski de böylece soylu bir kişi olmuştu...

— Çok sevindim Bohun.

— Evet, mert kişilersiniz sizler... İçtenliğinizi takdir ediyorum... Ama...

Bir an tereddüt etti, yalnızca bir an.

— Ama bu zavallı Kozak herşeyden emin olmak istiyor. Bir hiç yüzünden yanlış hareketler yapmak, bir dostu kırmak istemiyor... Prensesin kendisinin olacağının bir kez daha söylenmesini istiyor... Bir Prensesin sözü az şey değildir...

Alçak sesle konuşuyordu. Tehdit edici olmamakla beraber rahatsız eden bir sestir bu. Üç Kurcewicz endişeli bir bakış fırlattılar ona. Bir kez daha suskunluk başladı.

Prenses olmadı sessizliği bozan. Ne Bohun, ne Zagloba ne de oğullarından birisi. Birden demirden tüneklerinde hareket etmeye başladı kuşlar. Şöminenin içinde tembel bir ateşle yanıyordu odunlar ve neredeyse göz gözü görmez olmuştu. Zagloba titredi. Böylesine bir yemeğe ilk kez tanık oluyordu. Ardarda üç bardak şarap içti. Boşuna! Titremesi devam ediyordu. Gövdesi değil ruhuydu aslında titreyen.

— Nikolas, dedi Prenses alçak sesle, ateşi canlandır.

Alev yükseldi.

— Eee? Cevabınızı bekliyorum!

Bohun kollarını kavuşturmuş tek tek bakıyordu Kurcewicz'lere.

— Helen'e danışmamız gerek.

— Hiç kuşkusuz. Ama ondan bağımsız olarak sizin sözünüz var. Onu bana verecek misiniz?

Dudaklarından hiç bir sözcük dökülmedi. O zaman Kozak arkadaşına baktı.

— Senyör Zagloba, lütfen benim adıma genç kıızı ister misiniz? Belki o zaman verirler!

— Bohun!...

Prenses kalkmış, yumruklarını sıkmış karşısında duruyordu Bohun'un.

— Sarhoş musun sen? diye homurdandı.

O zaman sert bir hareketle cebinden mektubu çıkardı Bohun ve Zagloba'ya uzattı. Kretuski'nin mesajıydı bu.

— Oku! diye buyruk verdi.

Yaşlı adam söyleneni yaptı. Yüksek sesle ve çabuk okudu.

— Eh duyduunuz? Kime veriyorsunuz? Ona mı bana mı?

— Bohun, küçük Kozak...

Prenses devam edemedi. Sapsarı olan beriki küfüre başlamıştı:

— Hainler! Namussuzlar! Köpekler...

Annelerinin söylemesini beklemeden silâhlarına koştu iki kardeş.

— Sakin olun diye karışmaya yeltendi Zagloba.

Bir tabanca patlaması bastırıldı sesini. Belinden çıkardığı tabancayla Nikolas'a ateş etmişti Bohun. Genç Prens yüzü üstü düştü.

— İmdat!... İmdat!... diye bağırılmaya başladı yaşlı Prenses,

Avludan gürültüler geliyor, pencereden kımıldayan gölgeler farkediliyordu. Adamlarının yardıma koştuklarını sanıyordu. Ama ne yazık ki, Bohun'un Kozaklarıydı bunlar. Tam bağırıştı ki, camlar gürültüyle kırıldı, kurşunlar vızıldayarak geçti dört bir yandan.

— Ölüm! diye bağırıyorlardı her yandan çıkan yeni konuklar.

Şaşkın bir hayvan gibi Nikolas'ın cesedinin üzerine atıldı yaşlı kadın. Ama iki Kozak onu boğazından yakaladılar ve ocağın önüne yıkıldı...

— Bırakın!... Katiller, bırakın beni!...

Elinde kılıç Simeon saldırdı. Annesini kurtarmaya geliyor. On Kozak önüne dikilmişlerdi, ama onlara dikkat etmiyordu.

— Hayır! diye bağırdı Bohun. Siz değil! Ben!

Adamları önce, onun genç Prensi kurtarmak için seslendiğini sandılar. Ama yanılmışlardı. Kendi elleriyle öldürmek istiyordu eski oyun arkadaşını. Düello ocağın yanında başladı, sonra odanın ortasında sürdü. Bohun ve Simeon çılgınlar gibi dövüşüyorlardı. Kozaklar durmuşlar ve çember yapmışlardı çevrelerinde. Herkes soluğunu tutuyordu.

Simeon iriyarıydı ve kılıç kullanmasını biliyordu. Üs-

zelli umutsuzca dövüşüyordu, çünkü biliyordu öleceğini ve en azından şunu temizlemeyi düşünüyordu. Bir teselli olacak, öcünü kısmen almış olacaktı.

Birçok kez Bohun kötü duruma düştü. Bir ara yüzünden kan akmaya başladı, ama dikkat etmedi. Döşemeden yükselen toz her ikisi için de kötüydü ve en küçük bir dalgınlık ölümü getirebilirdi.

Kısa ve umulmadık bir son oldu. Kozak kenara sıçradı, dengesini kaybeden Simeon bir an sallandı, işte o zaman, bir tek vuruşla boynunu kırdı Bohun onun.

Adamlar sevinç çığlıkları atarken, yaşlı Prenses kemikleri çatırdayasıya kasılıp çırpındı. Ama iki Kozak demir gibi tutuyorlardı kadını.

Kapıya yaslanan Bohun güç soluk alıyordu. Simeon'un kılıcı iki kez başını sıyırmıştı ve çok acı çekiyordu. Üstelik hâlâ da kan kaybediyordu.

Merdivenlerde bir gürültü duydu. Hemen savunma durumuna geçip döndü...

Kapı yavaşça açıldı ve uzun beyaz giysisi içindeki Helen ile Vassil göründüler.

Şaşırarak Kozak geriye doğru bir adım attı.

Genç kız odanın ortasına doğru bir adım attı. Kör delikanlının elinde altın bir haç vardı...

— Tanrı adına, dedi iniltili bir sesle. Havarilerle birlikte mi geldiniz?...

Konuşurken elini kaldırmış odanın dört köşesine doğru uzatıyordu. Bu durumdan etkilenen Kozaklar taş gibi duruyorlardı. Hiç biri silahını kaldırmaya cesaret edemedi.

— Savaşanlara lânet, diye devam etti Kurcewicz'lerin büyüğü. Öc için savaşanlar lânetlidirler! Gökyüzünde ateşten harflerle yazılıdır bu!

Bağırıyordu, hatta anlamak için dikkat etmek gerekiyordu, ama dehşet vericiydi iniltileri.

— Tanrım, acı bize! diye mırıldandı Kozaklar diz çökecek.

— Vassil! diye inledi yaşlı Prenses.

Ama o başka bir dünyadaydı.

— Tanrının sesini dinleyin...

Helen'in kılavuzluğunda ocağa doğru yürüyordu. Ama kardeşlerinden birinin yattığı, annesinin yarı boğulmuş serildiği yere yaklaşmadan bir çığlık koptu arkasından.

— Yetişin, çocuklar!

Kendini kötü hisseden Bohun'du bu. Sallanıyordu. Kılıcı elinden düşmüş, kapıya tutunmaya çabalıyordu.

— Yaralı mısınız?

Delinin saçtığı korkunun etkisinden kurtulan birkaç Kozak yardımına koşmuşlardı hemen.

— Beni bırakın! Genç Prensesle ilgilenin! Evi sarın! Kimse çıkmasın... Helen...

Bitiremedi sözünü. Ağzından kan sızıyordu...

Zagloba bu anı seçti gizlendiği köşeden çıkmak için.

— Bir odaya götürün onu, diye buyruk verdi. Bir yatağa yatırın ve yaralarını yıkayın ...

Sonra baygın Bohun'a yaklaşarak:

— Bir şey değil, diye devam etti yaraya bakarak. Yarına kalmaz düzelir. Ben ilgilenirim. Bana ekmek içi ve örümcek ağı getirin... Çabuk olun!... Bu işleri ne kadar çabuk bitirseniz aşağıdaki kızlarla o kadar çok meşgul olmaya fırsatınız olur. Haydi!...

Ama kımıldayan tek kişi varsa o da kendisiydi. Engelliyici göbeğine rağmen her yere burnunu sokuyor, herkese karışlıyordu. Nihayet hepsine bir iş çıktı ve yaralı bir yatağa yerleştirildi.

Bu arada Helen'in yanına yaklaşp bir şeyler fısıldama olanağı da bulmuştu:

— Kretuski'nin bir dostuyum. Vassil'i götürüp beni bekleyin.

Yarayı temizledikten sonra Bohun'u odaya taşıyan iki kazağı da yolladı.

— Bırakın dinlensin, dedi kararsız adamları dışarıya itekleyerek. Size gelince dostlarım, mahzendeki şarapları içmenize izin veriyorum. Gerçekten hakkettiniz bunu. Ama bana da iki üç litre bırakmayı unutmayın!.

Yalnız kalan Zagloba, Bohun'un üzerine eğildi ve yüzündeki anlam birden değişti.

— İyi uyu, meleşim... diye mırıldandı alayla. En az iki günün var ayağa kalkman için... Ama sanma ki o kadar bekleyeceğim seni... Hayır... İnsan boğazlamayı çok sevdiğin için kalamam seninle birlikte...

Avludan dövüş sesleri yükseliyordu.

— Tamam, öğüdümü tuttular. Şimdi de içkiyi paylaşıyorlar! İçin bakalım!.. Sonra da uyuyun!..

Sonra çıktı, olayın geçtiği odaya döndü. Odanın ortasında Simeon'un cesedi, ateşin önünde de Nikolas ile yaşlı Prese-sinkiler duruyordu. Yüzünü buruşturdu Zagloba. Kurcewicz'ler düşmanları olsalar da zevk duyamazdı böyle bir görün-tüden. Oysa Zagloba için herşeyden önce gelirdi zevk.

Hızlı adımlarla avluya çıktı.

Hepsi içiyorlardı. Bağırınlar, şarkı söyleyenler, soyduk-ları hizmetçi kızları fıçılara sokanlar, naralar... Ağaçların ardına gizlenmiş köylüler şaşkınlıkla izliyorlardı bu görün-tüyü.

Zagloba bir süre merdivenin üzerinde durup ellerini ovuş-turdu.

— Bravo! Bravo!... İçin kuzularım, için!..

Sonra diğerlerinden daha az azgın bir grubun yanına gitti.

— Haydi, çocuklar!.. Bu gece ayık kalmak komutanımıza hakarettir... Kırın fıçıları!.. Alın kızları!.. Dönün bakalım mahzene, daha sizin bulamadığınız ne hazineler vardır orada!

Kozaklar çığlıklar atmaya başladılar. Birden Zagloba kızdı.

— Eee, siz içiyorsunuz, eğleniyorsunuz, kızlarla oynayı-yorsunuz... Bu arada bazı zavalıcıklar da nöbet tutuyorlar!.. Utanın!.. Haydi, kurtarın o zavallıları da kötü durumdan!.. Sıra sizin şimdil..

Yirmi kadar sarhoş sallanarak arkadaşlarının yerlerini almak üzere asma köprüye ilerlediler.

— Teşekkürler, efendimiz! diye bağıldılar berikiler de.

— Hey, çabuk olun arkadaşlarınız gibi kıvama gelmek için! Kulaklarım duymasın başka telden çalanları.

Tekrar etmesine gerek kalmadı. Üçte ikisi dolu bir fiçı göz açıp kapayıncaya kadar boşaltıldı ve birkaç hizmetçi kız yere yatırıldı bu taze kuvvet tarafından. Bir tanesi aşırı zorlamaya dayanamamış ölmüştü. Kozaklar farketemediler bile. Diğerlerine yaptıklarını yaptılar ona da...

Zagloba oradan uzaklaşıp başkalarının yanına sokuldu.

— Ya ben? diye yakındı. Size bakmakla yetinecek miyim?

O da boşalttı bir anda birkaç bardak. Adamlardan takdir ıslıkları yükseldi. Çerin'in en iyi içicisi ünvanını boşuna kazanmamıştı Zagloba.

Böylece Kozaklar arasında kendisine duyulan saygıyı artırmıyordu, o zaten vardı, ama her türlü kuşkuyu siliyordu adamlardaki. Şimdi istediği yere gidebilir, her buyruğu verebilirdi. Bir ara asma köprünün yanına gitti.

— Güzel, güzel... diye homurdandı.

Nöbetçiler derin bir uykuya dalmışlardı.

O zaman eve döndü, Bohun'un yattığı odadan geçti ve Helen'in kapısına vurdu. Düzenli bir mırıltı geliyordu içerden. Kapıyı açmca anladı. Bir ikonanın önünde diz çökmüş olan Helen ile Vassil dua ediyorlardı.

Başını çeviren genç kızdan bir korku çığlığı yükseldi. Ama Zagloba işaret parmağını dudaklarına götürdü.

— Şşşt! yaptı. Gürültü yok! Jan'ın dostuyum ben.

— O zaman kurtarın beni!

— Ben de onu düşünüyorum.

— Ne yapayım?

— Şeytan uyurken kaçmalı! Erkek gibi giyinin. Birkaç dakika sonra gelir alırım sizi.

Genç kız tereddüt eder gibi durdu.

— Niçin size inanayım?

— Niçin inanmayasınız, matmazel? Elinizin altında daha güvenilir birisi var mı?

— Hayır, diye itiraf etti genç kız. Tek umudum bana ihanet etmeyeceğiniz!

— Hiç merak etmeyin! Şimdi çabuk olun. Askerlerin sarhoşluğundan yararlanmalıyız.

Kapıyı kaparken Helen sordu:

— Ya Vassil?

— Onun için endişelenecek bir yan yok. Kozaklara göre deliler kutsaldırlar. Kılına bile dokunmazlar onun.

— Keşke, yaptı genç kız içini çekerek.

Zagloba, Bohun'un odasına döndü.

Kozak kııldamıyordu, ama gözlerini açmıştı.

— Vay canına, dedi alaycı ihtiyar, daha iyisin galiba?

Yaralının ağzı acıyla kıvrıldı, ama cevap veremedi,

— Konuşamıyorsun demek?

Bohun gözlerini kırıştırdı.

—Kalkamıyorsun da?

Aynı işaret.

O zaman Zagloba gülmeye başladı.

— Ha, ha, ha!... Biliyor musun, ne söylemeye geldim sana, güzel horoz! Kızı kaçırıyorum senden! Lubnie'ye Dük'e götürüyorum onu! Evet!...

İnanamayan Bohun'un gözleri kocaman açıldılar. İhtiyar Zagloba sarhoştı! Alay ediyordu onunla! Dalga geçiyor, eğleniyordu! Bir şakaydı bu...

Ama, yaralının aklından geçeni tahmin eden uslanmaz ihtiyar devam etti:

— Hayır, şaka yapmıyorum! Genç kızla birlikte gizlice Lubnie'ye gidiyoruz. Orada selâm söylememi istediğin birisi var mı? Dük? İstersen doktorunu yollayayım onun?

Bohun'un yüzü korkunçlaştı. Doğruyu söylediğini şimdi anlıyordu. Umutsuzluk ve hiddet okunuyordu karanlık gözlelerinden. İnsanüstü bir gayret gösterdi, ama kan boşandı yarısından.

— Hey, ar...

Sözünü bitiremedi. Zagloba, el çabukluğuyla ceketini kafasına geçirmişti.

— Bağırman yanlış, diyordu gülerek. Kötü olur yaran

için... Şimdi başına kötü bir şey gelmemesi için bağlayacağım seni. Ama kötülük olsun diye yaptığımı sanma sakın. Hayır, yalnızca dostluğumdan! Eminim ki iyi bir anı olacağım senin için. Hoşçakal Bohun...

Beriki duyamıyordu, bayılmıştı.

Helen'in kapısına vuruldu, genç kız açtı.

— Hazır mısınız? diye sordu Zagloba.

Ama kızın cevap vermesine kalmadan:

— Oh, ne kadar da yakışıklı bir Kozak olmuşsunuz! Yeğeninizin giysilerini aldınız herhalde. Çok yakışmış size... Eee, iyi bir baba gibi gözlemeliyim sizi!... Sizi gören herkes kaçırmaı düşünür!

— Gidiyor muyuz?

— Ah, sabırsız gençlik, ah!... Gelin!...

Kızın elinden tuttu ve inmeye başladı merdivenlerden.

— Korkmayın. Hepsi uyudu. Onlar uyanana kadar uzaklarda olacağız... Bizi kırk sekiz saatten önce Lubnie'ye ulaştıracak iki iyi at seçeriz.

Ocağın söndüğü salonda tam bir karanlık vardı. İki kaçak sessizce ilerlediler. Birden genç kız yumuşak bir şeye çarptı.

— Dikkat edin, diye fısıldadı Zagloba onu tutarak. Ailenizin cesedlerini çiğnemeyin!

— Tanrım... dedi Helen.

XVI

Çukur yolu geçtikten sonra bozkır başlıyordu.

— Dörtmala! diye bağırdı Zagloba önlerinde düzlük başlayınca.

Helen atının üzerine kapandı ve hızlandı. Daha ağır yük taşıyan ihtiyarın atı güçlükle izliyordu onu.

Saatlerce gittiler. Tanyeri karanlıkları dağıtıyor ve ufukta beyaz bir ışık yükseliyordu. İlk insafa gelen Zagloba oldu.

— Biraz duralım, güzel Kozak! Atların dinlenmeleri gerek.

«Ve benim de» diye ekledi dişlerinin arasından. Ardından da yine bağırmağa başladı:

— Güzel Kozak, mahvedeceksiniz bizi!... Eski cinsiyetinizden kalan şeyleri gizlemesini öğrenin artık.

Parmağıyla güzel zülûflerini gösteriyordu genç kızın. Suç işlemiş bir çocuk gibi kızarak başlığının altında topladı saçlarını Helen.

— Nereye gidiyoruz? diye sordu işini bitirince.

— Tanrı nereye isterse.

— Lubnie'ye değil mi?

Sesi boğuklaşmıştı. Arkadaşına kuşkulu bir bakış fırlattı.

— Hayır, güzel Kozak, bir tuzığa sürüklemiyorum sizi! Ama ihtiyar Zagloba, az sonra herkesin bizi izleyeceği yönde kaçacak kadar budala değildir. Lubnie'ye değil Çerkassi'ye gidiyoruz. Birçok Leh birliği var orada, biz de güvenlik içinde oluruz. Anlıyor musunuz?

— Evet, haklısınız. Kozakların eline düşmememiz için hep dua ediyorum!

— Ben de, çünkü bu Bohun köpeği beni herhangi bir yerde yakalarsa parça parça eder, sonra da adamlarına verir, yesinler diye.

— Siz gelmeseydiniz, diye mırıldandı Helen, kendimi öldürecektim...

Şimdi yeniden bozkıran sonsuzluğu içinde at koşturuyorlardı. Ama bir süredir bakışları, yolda ilerleyen ve gitgide büyüyen karanlık bir noktayı izliyordu.

— Birisi mi? diye sordu Helen yüreği çarparak.

— Sanırım... bizim gibi bir atlı!

Zagloba tedbir olarak tabancasını aldı eline.

Haklıydı. Kara nokta bir adam olmuştu. Atının boynuna kapanmış son hızla ilerliyordu.

— Nereye uçuyor böyle? diye homurdandı ihtiyar.

Aralarında otuz adım kalınca silâhını adamın üzerine doğrulttu ve bağırdı:

— Dur!... Kimsin?

Süvari atını durdurdu. Ama karşındakine bakar bakmaz selâm verdi.

— Senyör Zagloba! Saygılarımı sunarım!

— Nasıl? Sen misin Plesniewski! Çerin starostunun kuriesi!... Dopulo'nun tavernasında kafayı çekeceğin yerde ne yapıyorsun yollarda?

— Ne yazık ki Tanrının gazabı üzerimize çöktü!... Atları çevirin ve beni izleyin!

— Ne oluyor, söyle Allah aşkına!

— Çerin Kozakların eline düştü!

— Yalan söylüyorsun!

— Keşke öyle olsa. Şmiel'in ordusunun genç Potoçki'yi yendiğini bilmiyor musunuz? Tatarlarla Kozaklar yaklaşıyorlar...

— Ya Krezowski?

— Silâh ve eşyalarıyla birlikte düşman saflarına geçti. İhanete uğradık! Kaçın!

Zagloba cevap vermeden durdu bir an. Selin içine düşmüş

bir çöp gibi hissediyordu kendisini. Ufukta, dört bir yandan düşmanların çıktığını görüyordu. Her taraftan kesikti yol.

— Kaçmak... dedi sonunda garip bir sesle. İyi bir öğüt verdin, ama nereye?

— Lubnie'ye.

— Sen oraya mı gidiyorsun?

— Evet, Dük orada.

— Lubnie!... diye homurdandı Zagloba. Pek güzel. Ama oraya gitmek için Rozloghi'den geçmek gerek!

— Eee?

— Biz oradan geliyoruz. Bohun ile Kozakları her yanı yakıp yıktılar. Sakinlerini öldürdüler. Önümüzde Şmiel ve Tatar dostu, arkamızda ayaklanan Kozak! İyi durumdayız...

Bu kez susma sırası ötekine geldi. Onun için Şmiel arkada Bohun öndeydi. «Aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık» diye düşündü.

Plesniewski sinirle atının boynunu oksadı.

— Olsun! diye homurdandı. Rozloghi yolundan geçmeden Lubnie'ye gideceğim ben!... Benimle birlikte geliyor musunuz?

— Hayır! dedi ihtiyar Helen ile çabucak bakaştıktan sonra.

— O zaman hoşçakalın!

— Güle güle!

Atını mahmuzlayıp hızla uzaklaştı.

— Rozloghi'ye dikkat! diye bağardı arkasından Zagloba.

Ama yalnızca rüzgâr duydu uyarısını. Genç Prenses arkadaşına yaklaştı.

— Bir şey söyleyebilir miyim?

— Bir düşündüğünüz mü var?... Çabuk söyleyin o zaman!

— Niçin Zolotonos'a gitmiyoruz? Halamın diğer iki oğlu Jur ile Andre oradalar. Belki bize yardım ederler!

İhtiyar yerinden sıçradı.

— Zolotonos mu?... Ama çok uzak. Çerkassi'den çok daha uzak!...

— Seçim hakkımız yok!

— Doğru!... Pekâlâ... Ama yoldan değil. Yüreğim yeni bir heyecana dayanamaz. Bozkırdan ve ormanlardan geçerek gideriz. Daha yorucu, ama daha az tehlikeli.

Bütün gün at koşturdular ve ancak gece yarısı bir ormanın kıyısında durdular. Zagloba eyerleri çıkardı ve otlamaları için saldı hayvanları. Yanındaki birkaç parça yiyeceği de otların üzerine serdi. Yemekten sonra bir örtünün içine sarınıp gözlerini kapadılar. Çok yorgun olduklarından hemen uyudular.

Düş gören genç kız derin derin içini çekti. İki adım ilerde, otları titretircesine horluyordu Zagloba.

Helen, kanını donduran ulumalarla uyandığında gün ışımaya başlıyordu. Bir anda, gürültünün geldiği yana bakarak ayağa fırladı. İlerde, elinde tabanca, bağırarak koşuyordu Zagloba: «Kurt! Kurt!» Sonra ağaçların arkasında kayboldu ve bir silâh sesi duyuldu. Sonra herşey sessizliğe gümüldü. Helen bekledi. İhtiyar belirdiğinde bir yüzyıl geçmiş gibi gelmişti kızı.

— Kurtlar atlara saldırdılar! diye seslendi uzaktan.

— Tanrım!

Sanki yeterli derecede kötü durumda değillerdi de bu yeni felâket geliyordu başlarına!

— Ne yapacağız? diye sordu. Yürüyerek mi?

— Öyle! Siz gençsiniz, size dokunmaz. Bir de benim göbeğime bakın! Yağ gibi eririm güneşin altında... Üstelik kaptırlar gibi de yüklü olacağız!...

— Kendi payımı taşırım ben!

Bu yürekli sözler ihtiyarın yakınmalarını biraz durdurdu.

— Şunu bilin ki, narin omuzlarınızda yük taşımaya hiç bir zaman izin veremem! Tanrının yardımıyla kalkarım bu işin de altından!

Sessizce yemeklerini yediler ve hazırlıklarını tamamladılar. Şimdiden bozkırı yakmaya, kavurmaya başlamıştı güneş. Korkunç bir gün olacaktı. Yine de yakınmadılar, birbirlerine gülümseyip güç yürüyüşe başladılar.

Öğleye doğru dinlenmek için durdular. Ama uzun bir dinlenme olmadı bu. Otlara henüz uzanmışlardı ki ayak sesleri duyduklar. Birisi kendi kendine konuşuyordu...

Binbir dikkatle yavaşça başını kaldırdı Zagloba.

— Bir şey görüyor musunuz? diye mırıldandı. Helen.

— Evet... Bir dilenci galiba... Yanında da elinden tutup kılavuzluk eden bir çocuk var. Botlarını çıkarttılar... Vay canına, körün sırtında bir teorb (1) var! Müziğimiz de olacak birazdan!... İrmağı tam karşımızdan geçiyorlar!

Birkaç saniye sonra suyun sesinden iki arkadaşın karşıya geçmekte olduklarını anladılar. Zagloba ayağa fırladı, genç kız da onu izledi.

— Selâm! diye bağırdı ihtiyar.

— Selâm! diye cevap verdi dilenci. Kimsiniz?

— Hristiyanlar! Çekinme... Ya sen nereden geliyorsun?

— Bowarki'den senyör.

— O zaman bu yolun nereye çıktığını bilirsin?

— Köye.

— Zolotonos'a gider mi bu yol?

— Evet, ama daha gelmediniz.

— Biliyorum onu. Browarki'den ayrılmış çok oldu mu?

— Dün sabah, senyör!

— Demek Rozloghi'den geçtin?

— Evet! Duyduğuma göre dövüş olmuş orada. Prenslerin evi yıkılmış, herşey yakılmış!

— Gördün mü?

— Körüm, senyör!

— Ya arkadaşın?

— O görür ama, sağır dilsizdir. Cevap veremez size.

— Bir soru daha... Rozloghi... Rozloghi uzakta mı?

(1) Teorb=XVI. yüzyılda kullanılan bir müzik aleti. Büyük lut. (Ç.N.)

— Oho, çok uzakta... Günlerce, günlerce yürümek gerek.

— Ve oradan geçtiğini söylüyorsun?

— Evet, senyör!

— Yalan söylüyorsun!

Zagloba bir yandan da sağır dilsizi boğazından yakalamış yere çökertmişti.

— Haydut, hırsız!.. bağıırıyordu körü gözden kaçırmadan Köylüleri isyana teşvik edersin ha! Hey, adamlarım, buraya gelin! Hey... Fedor, Ola! Alın bu herifleri tamamen çıplak soyun... Vay hainler! Vay Şmiel'in köpekleri!...

Çocuğu bir yandan sallıyor, bir yandan da bağırmaaya devam ediyordu. İki zavallı, diz çökmüş, kendilerini bağışlaması için yakarırken, az ilerde Helen, hiç bir şey anlamadan izliyordu bu sahneyi. Arkadaşı aniden çıldırmış mıydı yoksa?

— Biraz uzaklaşın! dedi Prenses iki küfür arasında. Bu görüntü size göre değil.

Sonra köre dönerek:

— Çıkar üzerindeki, yoksa şimdi parça parça ederim seni! Sen de, sen de, pis serseri!

Çocuk dehşet içinde ona bakıyordu. O da adamın kafadan çatlak olduğunu sanıyor olmalıydı. Titreyerek botlarını ve giysilerini çıkardı. Diğer teorbuyla, çantasını da atmıştı.

— Hepsini! diye buyruk verdi Zagloba. Gömleğini de!

Biraz sonra elinde zavallıların eşyaları genç kızın yanına geldi. Berikiler, ne yapacaklarını bilemeden şaşkın şaşkın duruyorlardı ırmağın kıyısında. Çırılçıplaktılar.

— Senyör, diye atıldı Helen öfkeyle, niçin böyle yaptınız. Zavallı dilencilerle böyle alay etmek hiç te hoş bir şey değil.

— Zavallı dilenciler mi? diye cevap verdi ihtiyar gülererek. Benden daha zengindirler onlar. Bu karışıklık dönemleri çok işlerine yarar onların. Bakın şu botlara! En iyi kaliteden. Ya giysileri! Bir burjuva evinden ya da beş dakika önce öldürülmüş bir yahudinin dükkânından çıkmış!

— Onları taklit etmek için bir neden değil bu.

Beriki hâlâ gülüyordu. Göz kırparak ekledi bu kez:

— Biraz arkanızı dönün, lütfen, o zaman anlarsınız.

Nasıl davranması gerektiğini kavramadan, makine gibi söyleneni yaptı genç kız.

— Mükemmel! diye bağırdı Zagloba.

Birden, bir teorbun ezgileri kulaklarını doldurdu ve arkadaşları bakabileceğini söyledi. Oynamak zorunda kaldığı bu komediye itiraz etmeye hazır olarak döndü. Ama ağzı açık kalakaldı.

Zagloba bir soylu değildi artık. Üzerindeki giysilerle tam bir dilenci olmuştu.

— Şimdi anladınız mı?

Genç Prenses tiyatroydaymış gibi alkışladı. Felâket gesinden beri ilk kez bir gülümseme kapladı dudaklarını.

— Evet, anlıyorum! Çok kurnaz bir arkadaşınız siz. Ben de çocuğunkileri giyeceğim ve hiç bir şeyden çekinmeden yolumuza devam edeceğiz. Bir kör ve kılavuzu sağır dilsiz çocuğun, bir prensesle bir soylu olduklarından kim kuşulanır ki? Bravo, senyör Zagloba!!

Beriki gülerек teorbun tellerini okşamaya devam ediyordu.

— Ben rolümü ciddiye alıyorum! Köylüler şarkı söylememi istediklerinde kötü sesler çıkarmak istemem yalnızca. Size gelince, soylu bayan, bir sağır dilsiz olduğunuzu unutmayınız. Eğer birisi size bir şey söylerse, insan sesine benzemeyen «Hmm, hmm»lar çıkarmakla yetinin. Bir şey daha var, züfleriniz kesmeniz gerek.

— Gerçekten mi?

Zorunlu! Genç sağır dilsizlerde olmaz öyle şeyler. Kretuski'ye gelince, sizi o kadar seviyor ki, kafayı kazıtsanız sesini çıkarmaz.

...O iş te bittikten sonra ağır adımlarla yola koyuldular. Kızgın güneşin altında çok güçlü yürümek, üstelik alışıktaki değillerdi. Birçok kez mola verdiler ve nihayet akşama doğru bir köy gördüklerinde o kadar yorgundular ki, sevinç çığlıklarını bile atamadılar. Kızgın bir çakıl taşı gibi geliyordu ağzlarının içindeki dilleri kendilerine.

Köyün girişinde bir demirci vardı. Bacalardan yoğun

dumanlar yükseliyordu. Çevresindeki köylülerle yüksek sesle konuşarak çalışıyordu demirci. Yirmi otuz yaşlarında olma-
hydılar. Davranışlarından, içmiş olduklarını anladı Zagloba.

Gülümsedi ve genç kıza göz kırptı.

— Bir deney yapalım! diye mırıldandı.

Sonra teorbunu tıngırdatmaya başladı ve dudaklarında bir şarkıyla adamlara yaklaştı.

— Bir dilenci! diye bağırdı köylüler.

— Tanrıya zafer! diye seslendi ihtiyar.

— ...Yüzyıllar boyunca!

— Hey, söylesenize, köyünüzün adı nedir? Türkülerime yazayım onu!

— Demianowka'dasın.

— Oh, oh!... Ben de buraya gelmek istiyordum! Bana ve arkadaşına bir parça ekmekle yatacak yer verecek iyi insanların olduğunu söylemişlerdi burada!... Ben çok ihtiyarım, bu çocuk sağır dilsiz, ve yol da çok uzun!... Ah, ah, ah!... Tanrı sizi kutsayacak iyi insanlar, eğer unutursa da benim müziğim yükselir sizleri hatırlatır ona!

— Nereden geliyorsun? diye sordu birisi.

— Ladava'dan, iyi insanlar!... Ama, bir sıra görüyorum duvarın önünde!... Bir sıra değil mi o?... Gel eviâdım! Beni oraya götür de zavallı bacaklarımı dinlendirebileyim!... Evet, Ladava'dan geliyoruz, Browarki'den de geçtik. Önemli bir dini tören vardı. Biliyor musunuz ki hacılar ne anlatıyorlar iki dua arasında? Şmielniçki'nin beyin oğlunu yendiğini! Dinyeper'in öteki yanındaki köylülerin beylere isyan ettiklerini!...

Demircinin yanındakiler susmuşlar ve Zagloba'nın çevresine toplanmışlardı:.

— Ayrıca Kiev'deki bir kilisede mihrabın üzerinde bir kâğıt bulunduğunu da söylüyorlardı. O kâğıtta büyük bir savaş patlayacağı ve bütün Ukrayna'nın kan içinde kalacağı yazılmış.

— Bir kâğıt mı? diye bağırdı köylüler.

Çember daraldı. Zagloba sözlerine devam etmeden önce aletini bir iki tıngırdattı.

— Evet... Savaş yazılmış... Binlerce suçsuz kendi kar-

deşlerinin elinde can verecekmiş!... Senyörlerin evleri yakılacak, sonra da kendileri atılacaklarmış ateşe... Ha, ateş dedim de aklıma geldi, boğazım çok yanıyor, biraz alkol getirmezseniz devam edemem!...

İsteğini hemen yerine getirdiler. Günün ilk alkolünü yudumlarken bir hamal atıldı:

— Savaştan ilk sözeden yolcu sen değilsin. Senyörlerin durumunun kötü olduğunu anlatan başka biri daha geçti. İşte bunun için biz de demircide toplandık. Silâhlarımızı sivirliyoruz. En sona kalmak istemiyoruz ...

— Evet, en sona kalmak istemiyoruz, diye atıldı bir diğeri heyecanla. Yalnız dış dünyayla ilişkimiz yok, onun için ne zaman başlamak gerektiğini bilmiyoruz!

Büyük kayıtsızlığına rağmen ürpermekten kendini alamadı Zagloba. Bıyıklarıyla oynayarak sordu:

— Başlamanızı kim söyledi size?

— Kimse! Ama bize göre zamanı geldi.

— Başlayalım, başlayalım! diye bağırdı yirmi ses birden. Kozak kardeşlerimiz Lehleri yendiklerine göre tam zamanıdır!

Teorbdan yükselen ezgiler onları susturdu.

— Siz kime aitsiniz, iyi insanlar? diye sordu yeniden Zagloba.

— Dük Yarema'ya.

Az önce heyecanla söze karışan ateşli bir konuşmaya başladı.

— Biz kimseye ait olmak istemiyoruz! Toprak kimin? Soylunun. Bozkır kimin? Soylunun. Sürüler, ormanlar, sular, evler kimin? Soylunun. Eskiden toprak yalnızca Tanrınınındı. Bozkır, ormanlar, sürüler, sular, evler, hepsi yalnızca Tanrınınındı. İlk kim yerleşirse o alırdı ve onun hakkıydı bu. Ama bugün öyle bir hak yok. Her tarafta onurlu efendiler bizi tutsak gibi, köle gibi kullanıyorlar, beşikten mezara kadar kanımızı içiyorlar.

— İyi konuştun! diye cevap verdi kıpkırmızı kesilen Zagloba. Evet, iyi konuştun! Ama gerçekçi olmak gerek, yani gerektiği gibi davranmak. Siz de biliyorsunuz ki, Dük çok

güçlüdür ve öcünü alır... Şimdi beni dinleyin. Senyörleri boğazlamak isteyenler hemen gitsinler! Gecikmeden Şmiel'e katılınlar! Diğerlerine gelince... Diğerleri de yok galiba? Hepiniz dövüşmek istiyorsunuz özgürlük için, değil mi?.. Neyse, diğerleri de zaman geçirmeden evlerini terketsinler, çünkü Dük ilerliyor ve buradan geçerse hepinizi kılıçtan geçirir. Şimdi, henüz zaman varken gidip Şmiel'e katılın. Ne kadar kalabalık giderseniz, kesin zafer o kadar çabuk olur!.. Haydi, karar verin!

— Karar verelim! Ozan haklıdır!

— Gidelim!

— Yaşasın Şmiel!

Birkaçı ihtiyara doğru eğildiler:

— Baba, dükü gördün mü sen?

— Göremem, çünkü körüm. Ama Browarki'deki hacıların anlattıklarına göre Dük Lubnie'den ayrılmış ve geçtiği her yeri yakıyormuş. Askerlerine insaf ve acıma tanımaları için buyruk vermiş!

Bu son sözler, söyleyenin umduğu gibi köylüleri etkiledi.

— Tanrım! diye haykırdılar istavroz çıkararak, koru bizi!

— Burada kalırsanız hiç bir yardımı olmaz onun size!

Zagloba yarayı iyice deşiyordu. Zavallıların korkusunu gördükçe gülmek için zor tutuyordu kendini.

— Şmiel nerede? Söyle, nerede Şmiel?

— Şmiel nerede? Onu bulmak için nereye gitmek gerek?

— Duyduğuma göre, diye mırıldandı o zaman kurnaz Zagloba, köylerdeki bütün Kozaklar Trektimirow ile Zolotonos arasında bir yerde toplanıyorlarımış...

Devam edemedi. Bir anda karşındakilerden bir uğultu yükseldi. Hepsi hemen hareket etmek istiyorlardı.

— Baba, bizimle gel! Bize kılavuzluk edersin! Öğüt verirsin!

— Ben mi?... Oh, hayır, çok ihtiyarım ben!... Oraya kadar hiç bir zaman yürüyemem...

— Yürümezsin ki! Seni bir arabaya yerleştiririz biz!

Teorb yeniden tıngırdadı.

— Bir araba mı?... diye tekrarladı sahte kör sevinç tükürüğünü yutarak.

— Evet, iki sağlam at koşulmuş! Çok rahat edersin. En önde gider şarkı da söylersin bize!

Zagloba düşünür gibi durdu bir an, sonra kararını söyledi :

— Pekâlâ!... Bütün Ukrayna Kozaklarının özgürlüğü için sizi Şmiel'e götürmeyi kabul ediyorum.. Ama şimdi bir yatak ve yiyecek bir şeyler verin bana, çünkü uykusuzluk ve açlıktan ölebilirim!...

Yirmi el uzandı ona yardım etmek için. On köylü de kavgaya ettiler, ona yatağını sunma onuru uğruna.

O gece Zagloba ve Helen mutlu kişiler gibi uyudular. Bu arada Dinyeper'in öte yanında Korsum yenilgisi haberi yıldırım hızıyla yayılıyor ve Ukrayna'nın bütün köylerinde adamlar silâhlanıyorlardı. Senyörler öldürülüyor, malikâneler ateşe veriliyordu. Bir Kozak beyinin başarıyla coşan bütün bir halk ayaklanıyordu...

XVII

Rozloghi'de Kozaklar bütün gece uyudular. Sabahleyin buldular ancak başkanlarını bağlı durumda.

Kurtarılır kurtarılmaz bağırmaya başladı. Bir saatten çok bir süre kimse cesaret edemedi yanına yaklaşmaya. Göze alanlar ise suratları çürüklerle uzaklaştılar.

Delilik krizi geçince, Bohun, iki at arasına bir hamak asılmasını emretti. Yaraları henüz kapanmadığından eyer üzerindeki bir yolculuğa dayanamazdı.

— Hangi yoldan gidiyoruz? diye sordu yardımcısı dev beşiğe yerleşmiş başkanına.

— Lubnie!

Naralar ata ata gidiyordu Bohun, yanında sadık Kozaklarıyla. Berikiler de ölüme gittiklerini düşünüyorlar, ama korkmuyorlardı.

Yüz kadar Macar paralı askeri tarafından korunan Wassilowska'ya kadar gittiler. Bohun onların üzerine saldırdı ve son adama kadar yoketti. Ama Dük'ün birliklerinin yaklaşıtlarını öğrenince geri döndü ve Rozloghi'ye geldi yeniden.

Malikâne tanınmaz olmuştu. Kozakların yarım bıraktıklarını köylüler tamamlamışlardı. Kurcewiczlere olan büyük kinleriyle herşeyi yakıp dökmüşlerdi, hatta zavallı Vassil bile kurtulamamıştı ellerinden. Cesedi bahçede bulundu.

Korkunç geceden beri ilk gülümsedi Bohun. Yine de hemen hareket buyruğu verdi. Bu cehennem gibi yere dayanmak için şeytan olmak gerekirdi...

Rozloghi'den bir mil kadar ilerde, Zagloba'nın uyardığı Plesniewski'ye rasladılar. Bohun uzun uzun sorguya çekti

onu ve Sarı Sular olayını öğrendi. Ama bazı cevaplarını çelişkili bulunca bir ateş yaktırıp, üzerine ayağından astırdı adamı. Yarı yarıya kavrulan zavallı o zaman, genç Prenses'e ve kurtarıcısına rastladığını itiraf etti.

— Nihayet! diye haykırdı Kozak. Nihayet bir haber!

Can çekişen zavallıyı öylece bırakarak yola çıktılar. Irmağa kadar izler açtı. Zagloba'yı gören bazı köylülerden gerekli bilgileri aldı. Ama ırmağı aşınca, büyülüymüşçesine yok oluyordu bütün izler. Köylüler de gerekli bilgileri veremediler bu kez. Çıplak dilencilere rastlasaydı çok memnun olurdu hiç kuşkusuz, ama rastlayamadı. İki gün iki gece süren çalgın koşudan sonra durmak zorunda kaldı. Helen kaçıyordu elinden...

O zaman birliğindeki yaşlı bir Kozak yanına yaklaştı.

— Dinle, baba, dedi. Önce Çerin'e doğru kaçtılar, haklıydılar. Sonra Plesniewski'den, Şmiel'in zaferini öğrendiler ve yollarını değiştirdiler. Bana kalırsa ayrılmışlardır onlar çok geçilen yollardan.

— Bozkırı aşmak için mi?

— Pek öyle değil! Bozkırı iyi tanırım. Oraya çıksalardı bulurduk. Sanırım Dinyeper boyunca ilerliyorlar, Çerkassi ya da Zolotonos'a doğru. Orada Lehler var hâlâ.

— İki ihtimal var o zaman!

— Öyle, ama biz de ikiden fazlayız. Birlik ikiye bölünür, yarım Çerkassi'ye, diğer yarım da Zolotonos'a doğru gider. Böylelikle kaçamazlar elimizden.

— Öyle mi diyorsun?

— Eminim." Ayrıca kaybedilecek zaman da yok. Dinyeper'i bizden önce aşarlarsa ya Dük'ün ordularıyla buluşurlar ya da Tatarların eline düşerler, ama her iki durumda da bizim elimizden kurtulmuş olurlar. Tatarları tanırım sen de: çok aç heriflerdir ve her gün binlerce zincirli tutsak yolluyorlar Kırım'a. Güzel bir genç kıızı bize niçin geri versinler ki?

Bohun dişlerini gıcırdattı.

— Haklısın Anton! Sen Zolotonos'a git, ben de Çerkassi'ye!

— Gözümü açarım! Eğer benim yoluma çıkarlarsa fare gibi enselerim onları!

Anton adamlarını seçti. Ayrılacakları sırada Bohun talimat verdi :

— Dikkat et! Genç kızın kılına dokunulmayacak. İhtiyarı da canlı getir. Ama yine de, burada onu bekleyenden biraz tattırabilirsin! Hoşçakal...

— Hoşçakalın!

Anton aynı akşam Demianowka'ya vardı. Köyde yalnızca yaşlı kadınlar ve çocuklar kalmıştı. Bütün erkekler ırmağın öteki yanında Şmiel'i bulmak için silâhlarıyla birlikte gitmişlerdi.

Kozaklardan korkmayan yüz yaşında bir ihtiyar da ek bilgileri verdi.

— Dük Yarema'nın köyümüzü yakacağını ve geç kalmamak gerektiğini söyleyen kör bir ozanın kılavuzluğunda gittiler.

— Niçin geç kalmamak?

— Kaçmak için!

— Hangi yöne?

— Zolotonos'a doğru sanırım. Bütün Ukrayna köylüleri orada toplanıyorlarmış.

— Ozan mı öyle söyledi?

— Evet! İn'ikam saatinin çaldığını, fazla sallanmamak gerektiğini de söyledi...

— Yalnız mıydı?

— Kim?

— Kim olabilir ki? Ozan tabii!

— Sakin ol oğlum! Derdini açıkça anlatmayı öğren daha iyi. Hem bağırma. Sağır değilim. Yalnızca yüz yaşındayım! Ardından da ekledi yüzyıllık ana:

— Hayır, yalnız değildi. Sağır-dilsiz bir çocuk vardı yanında.

— Ve köylüleri ayaklanmaya teşvik ediyordu?

— Aynı sözleri tekrar edip duruyorsun, oğlum!

Anton düşüncelere daldı. Bu dilenci kılık değiştirmiş Zagloba mıydı? Ama niçin bu köylüleri isyana teşvik ediyor-

du? Üstelik atını ne yapmıştı? Olamazdı. O olsa bile, böyle felâket peygamberliği yapmazdı. Bu aptallarla zaman kaybedeceğine bir an önce Dük'ün koruyuculuğu altına girerdi.

— Tamam! diye bağırdı aniden. Dük'ün koruyuculuğu altına! Zolotonos'ta da...

Birden durdu. Kafasında bir şimşek çakmıştı. Zolotonos!...

— Niçin Zolotonos? diye kendi kendine sordu alnına bir şaplak vurarak. Çok açık. Köylüleri Şmiel'e değil, Lehlere götürüyor bu. Felâkete götürüyor onları!

— Prohorowka'ya ileri! diye bağırdı.

Küçük birlik dörtmala ırmağa doğru ilerlerken Anton düşünmeye devam ediyordu.

«Nehire varacağım, güzel! Ya sonra? Eğer Leh orduları karşı kıyıda kamp kurmuşlarsa ne yapacağım? Dinyeper'i aşmak ölüm demek o zaman. Hayır, o zaman Çerkassi'ye gidip Bohun'u bulurum. Peki ya Şmiel Lehleri yenerse? O zaman ileri!... Ama ne yazık ki, benim gibi eski bir asher için Büyük Başkanın ihtiyar Potoçki'yi de genci gibi kolaylıkla yeneceğini düşünmek hayal!... Ah, niçin Bohun bizim kanımızdan olmayan bu kıza aşık oldu? Kendisini düşünme daha iyi ederdi!... Şimdi Dinyeper'i, Çerin'den geçip Siç'e sığınabilir. Ama yarın çok geç olacak. Bir yandan Yarema, öte yandan Potoçki, çok pis kıştırılacak...»

İrmağa gelince kaderin kendinden yana olduğunu düşündü Anton. İsyancılarla birleşmeye giden köylülerle dolu sallar bekliyordu kıyıda. Ve onlardan Şmiel'in Korsum zafesini öğrendi.

Ona ve birliğine gizlenmeyen bir korkuyla bakıyorlardı. Dük Yarema'nın öncüsü düzenli Kozak birliklerinden sanyorlardı onları. Çünkü hiç kimse kuşkulanmıyordu, Dük'ün yenik kardeşlerinin yardımına koşmak için Yaban Topraklara doğru yürümeyeceğinden. Bir yandan zafer naraları atılırken, diğer yandan da korkunç Leh senyörün süvarilerinin belireceği korkusuyla titriyordu köylüler.

Anton hemen köylüleri rahatlattı ve Demianowka'lıları sordu. Cevap olumlu oldu. İrmağı geçmişlerdi.

— Yanlarında kör bir dilenci var mıydı?

— Evet, sağır dilsiz bir de çocuk.

— Ozan nasıldı?

— Yaşlı, çok şişman, kırmızı yüzlü...

«O» diye içinden geçirdi Kozak.

— Ya çocuk? diye sordu.

— Oh, tüysüz ve güzel bir şey!

— Kız gibi mi yani?

— Öyle! Teni ve gözleri kız gibiydi!

Az sonra salları karşı kıyıya yanaştılar.

Zagloba, Helen ve köylüler Prohorowka'ya varmışlardı. Burada, Korsum yenilgisinin haberi sert bir darbe oldu iki kaçak için. Şmiel Ukrayna'nın hakimiydi. En azından Dinyeper'in bu kıyısında. Ne yapmalıydılar?

Durumları çok kritikti. Zolotonos garnizonu kaleden ayrılmış, bütün kent Lehlere karşı ayaklanmıştı. Zagloba, gerçekten istedikleri yere götürmüş oluyordu şimdi köylüleri, yani isyancıların yanına. Ama bu, diğer tehlike kadar büyük değildi, Bohun ve adamları iz üzerindeydiler. Çünkü korkunç Kozak'ın yaralarını Kurcewicz'lerin evinde tedavi etmediğini çok iyi biliyordu.

«Bakalım» dedi içinden, «önümde Şmiel'in orduları var, arkamda da Dük'ünkiler. Aslında geri dönmek gerek. Ama geri dönmek, kurdun ağzına atlamak gibi bir şey, çünkü Dük'ün önünde de Bohun var. Sonuç: dönmek yasak. İlerlemek ve Şmiel'in kuşatamayacağı sağlam bir yere ulaşmaya çalışmak gerek. Bir kez daha ırmağı aşmalı!»

İki kaçak, gerçekten Prohorowka'da, bozkırda yılan gibi kıvrılan bir Dinyeper buldular. Ama yalnızca bir tek sal vardı, diğerlerine birkaç gün önce Potoçki'nin birlikleri tarafından el konmuştu. Üstelik bu sal da arızalıydı ve sabaha kadar onarılması gerekiyordu. En kötüsü de korkunç bir kalabalık bekliyordu ve bir tek göz atmak yeterliydi, bunların yalnızca yarısının geçebileceğini anlamak için.

Korkunç bir geceydi bu. Zolotonos'luları taklit eden Prohorowka halkı da isyan etmişti. Tek sakin köşe bulamadılar. Her yanda çılgın bir kalabalık vardı...

Nihayet tan yeri ağardı. Sál onarılmıştı ve kalabalık akın akın tırmanıyordu üzerine. Düşenler, tekmeleşenler... Bazıları da herkesin gözü önünde boğuldular.

— Dikkat Prenses! diye mırıldandı birden Zagloba. Beni iyi tutun. Ya herru ya merru!

Kollarını uzattı, sakalını rüsgâra verdi ve korkutucu bir sesle bağırarak ilerlemeye başladı.

— Ozana yer açın! Şmielnički'yi bulmaya giden zavallı dilenciye yer açın! Güzel kızlar, iyi köylüler! Görmüyorum! Suyu düşerim, kılavuzumu da boğarsınız sonra!... Haydi, geri!... Eğer yol açmazsanız felç olarsınız! Çiçek vursun suratlarınız!...

Dirsek vurarak, küfrederek, herkesi lânetleyerek, Helen de yanında olduğu halde sala vardı sonunda.

İyi numaraydı. Sonra arkasından gelmeye çalışanlara dönerek :

— Yeter, batarız! diye bağırarmaya başladı. Niçin burada duruyoruz? Hemen gitmeliyiz! Dükün birlikleri neredeyse gelecekler ve geç kalırsak suyun dibine atarlar hepimizi!

Sesi, diğer yolcularda yankıyı buldu.

— Yeter, yeter! diye bağırılıyordu dört bir yandan? Batacağız!

Sonra birisi buyruk verdi :

— Kürekçiler, kürekleri suya indirin!

Kürekler hemen çalışmaya başladılar ve sal kıyıdan ayrıldı.

Ama Dinyeper'in ortasına gelmişlerdi ki kıyıdan uğultular ve cankırak fırtınalar yülükledi :

— Yarema geliyor!... Dük!... İmdat!...

Zagloba'nın söyledikleri doğru çıkmıştı.

İhtiyar önce kuşkuyla bir bakış fırlattı kıyıya doğru. Gerçekten kurtarıcılarının önünden başlamış mıydı? Karşıda kaçak kalabalığın bıraktığı boşlukta bir grup atlı belirdi.

— Tanrım! diye inledi Zagloba.

Soğuk terler boşandı ardından. Zıplamak, nehre atlamak geçiyordu içinden. Tanımıştı kıyıdaakileri. Dük Yarema'nın öncüleri değil, Bohun'un Kozaklarıydı bunlar.

Bu arada kurnaz Leh kendini hiç bir zaman kaybetmiyordu. Helen'in elini sıkıca tutarak bağırmaya başladı:

— Görüyorsunuz ya haklıymışım!... Lehler orada!... Dostlarım, kıyıya çıktığımızda yokedelim bu salı!... Dük'ün askerleri kullanamasınlar!...

Sessizlik... Sonra bir uğultu... ve bir köylü :

— Ozan haklı! Demin de doğru söyledi! Geleceği biliyor. Onu dinlemeliyiz! Salı parçalayalım!

Zagloba derin bir soluk aldı. Biraz şansla bir kez daha kurtarmışlardı paçayı. Herkes boşaldıktan sonra elinde balayla sala ilk saldıran da kendisi oldu.

— Vurun! Kırın! diye tahrik ediyordu adamları. Kaçın, Yarema geliyor!

Kentte, salın parçalanmasını görenlerde kızgınlık ve şaşkınlık başlamıştı. Bağrışlar geliyor, kollar sallanıyordu. Ama bu kıyıdaikleri coşturmaktan başka bir işe yaramıyordu bunlar. Lehlerin kendilerini tehdit ettiklerini sanıyorlardı...

Sal battı sonunda. Ama Zagloba rahat bir soluk alamadı, Kozaklar atlarını suya sürüyorlardı.

— Bizi izleyecekler! diye bağırdı tek gözünü kapayan bantı açarak.

Anton'un adamları gerçekten kendi olanaklarıyla nehri aşmaya çalışıyorlardı. Umutsuz bir girişimdi bu, çünkü bahar yağmurlarıyla iyice yükselmişti sular.

— Çıkamayacaklar! diye bağırdı bir köylü.

Hayvanlar iyice şaşkına dönmüşlerdi.

— Hepsi boğulacaklar!

Zagloba, «kör» Zagloba bağırdı:

— Tanrıya şükür, bir at kayboldu!

— Ölüm, ölüm!

Anton ve adamları yine nehrin ortasına varmayı başarmışlardı. Orada akıntı bir süre durdurdu onları. Her iki kıyıdan da yalnızca atların başları görünüyordu ve fazla uzağa gidemeyecekleri açıktı. Dramın tanıkları sustular. Ölümüne karşı bu korkunç mücadeleden tek ayrıntı kaçırmak istemiyordu kimse. Bir ikinci süvari kayboldu, sonra bir üçüncüsü...

Sonunda akıntı da yenildi. Ama ayakta kalanlar çok değildi ve yalnızca birkaç adam yaklaşıyordu kıyıya.

O zaman sessizlikte Zagloba'nın sesi patladı:

— Tüfeklerinizi alın! Ateş!... Dük Yarema'nın adamlarının üzerine ateş!

Köylüler üzerinde büyük bir üstünlük sağlamıştı. Hiç biri itiraz etmeyi düşünmedi. Ayrıca hepsi Yarema'ya sadık düzenli Kozaklarla karşı karşıya olduklarına içtenlikle inanıyorlardı. İlk silâh atıldı. Hedefine isabet etti. Bir Kozak suya devrildi.

— Ölüm, ölüm! diye haykırdılar bu başarıyla coşan adamlar.

Kıyıda silâh sesleri, ırmağın ortasından da umutsuzluk çığlıkları yükseliyordu. Birkaç saniye sonra ne at ne adam kalmıştı ortada.

Dinyeper, kendisine birkaç cesed daha sunan kıyıya karşı kayıtsız akıp duruyordu. Daha o kadar çok cesed yutacaktı ki ilerki günlerde, o kadar çok da yutmuştu ki! Bazen girdaplarda bir kurbanını kusardı dışarıya; kan içinde bir at, gözleri kocaman açık bir adam... Ama az ilerde tekrar yutardı kendi malını...

Zagloba gülümseyerek Helen'e baktı. Bembeyazdı kız.

— İyi kurtulduk, değil mi? diye mırıldandı yine de.

Arkadaşı gülmeye başladı ve iki kahkaha arasında güçlkle konuştu:

— Bunun üzerine bir fıçı şarap içebilirim artık!

XVIII

Krallık ordularının Korsum önündeki yenilgisini öğrenen Dük Yarema altı bin askerin başına geçti ve bu seçme birlikleri Pereyaslaw'a götürdü.

Karargâhını kentte kurmaya karar verdi ve iki subayı Wolodowski ve Kuşel'i çevredeki yerleşme merkezlerini dolashmaları için yolladı. Bu yerler Çerkassi, Mantow, Bukhatçi ve Trettimirow idi.

Bütün taşıma araçları tahrip edildiğinden, ırmağı aşmayı başaramadılar, ama yine birçok bilgi ve birkaç tutsakla geri döndüler.

Tutsaklar Şmielniçki'nin yanında iki yüz bin adam olduğunu ve Korsum'da bulunduklarını itiraf ettiler. Köylülere talim yaptırıyor, ordusunu örgütlüyor ve öncülerini çevredeki kaleleri kuşatmaları için yolluyordu.

Bu haberler üzerine Dük, şimdilik Dinyeper'i aşmaktan vazgeçti. Altı bin asker, ne kadar seçme olurlarsa olsunlar, iki yüz bin isyancıyla başedemezdi.

Pereyaslaw'dan Tilipow'a geçti. Yolda rastladığı silâhlı köylüleri yargılamaksızın astırıyordu. Terör kullanmaya kararlıydı. Acıma ve adalet kavramlarını kullanmamaya karar vermişti. Bu topraklardaki halklara egemenliğini kabul ettirmek için başka çıkar yol olmadığını biliyordu. Ukrayna'nın bir bölümü Şmielniçki'nin önünde, diğer bölümü de Dük Yarema'nın önünde titriyordu.

Tilipow'da, efendilerinden mektup getirmiş Kozak temsilciler çıktılar karşısına, Dük sert cümleler okumayı bekliyordu, ama hiç de öyle olmadı. Şmiel, savaşın sorumlularının Kozaklara kötü davranan bazı senyörler olduğunu, kendisinin

hiç bir zaman Dük'e düşman olmak istemediğini söylüyordu. Eskisi gibi Cumhuriyete sadıktı ve bunun simgesi olarak da, hiç de haketmeyen bir Leh teğmene özgürlüğünü bağışlıyordu. Bu subay Jan Kretuski idi.

Dük yine de etkilenmedi. İlk başarılarından sonra Şmiel'in kurnazlık yapmak istediğini tahmin ediyordu. Doğrudan saldırmak yerine zaman kazanıyordu.

Yarema gayet sakin subaylarına döndü ve Şmiel'in adamlarının kazığa oturtulmasını emretti.

Kozaklar işkence yerine götürülürken, toplantı salonuna bir teğmen girdi. Öncü olarak yollanmış Rostowski'yi bu.

— Efendimiz, diye konuştu soluk soluğa, ayaklanma yayılıyor! Rozloghi bir kül yığını yalnızca! Wassilowka'nın garnizonu kılıçtan geçirilmiş!

Bir sessizlik oldu, sonra Dük sordu:

— İsyanı kim yönetiyordu?

— Söylenenlere bakılırsa Bohun.

— Ne, Bohun mu?

— Evet, efendimiz! İzlerini sürdüm, ama yakalayamadım. Üç gün ilerdeydi benden. Yine de Çerin'e gelip, adamlarını orda ikiye ayırdığını öğrendim. Yarısı Çerkassi'ye yarısı da Zolotonos'a gitmiş.

Dük sarardı. Kretuski'nin anlattıklarını anımsamıştı birden.

— Sefill! diye bağırdı birden. Bohun'un Helen Kurcewicz'e âşık olduğunu biliyordum. Kini yüzünden yakmış olmalı Rozloghi'yi! Genç kızı da ellerine geçirdiler!...

Hemen karar verip subaylarına döndü:

— Wolodowski, beş yüz adam alıp Çerkassi üzerine yürüyün!... Siz, Bilkowieç, beş yüz adamla Zolotonos'a!... Bu barbarın elinden kurtarmalıyız Prensesi!

Albaylara baktı.

— Biz de Lubnie'ye gidiyoruz! Tabii ki Rozloghi'den geçerek!

Şmiel'in adamları doğu kapısının önünde kazığa oturtulmuşlardı. Dük ve maiyeti, akşam üzeri bu kapıdan çıkarak ayrıldılar kentten. Bütün Kozaklar ölmemişlerdi, grubun ko-

mutanı kazığın üzerinde korkunç biçimde titriyordu. Kazık çenesini ve dilini delmişti. İşkenceden anlayanlara göre, daha birkaç saat kıvranırdı böyle. Geçerken ona bakıp güldüler süvariler.

Dük gözlerini indirdi geçerken. Ama iyi yürekli bir süvari subayı dayanamadı bu görüntüye, zavallının kulağına bir kurşun sıkıp bitirdi işini.

Sahneye tanık olanlar sarardılar. Subay, Dük'ün buyruklarına aykırı davranmıştı. «Zavallı çocuk» diye fısıldaştılar çevredekiler, «kötü cezalandırılacak!»

Ama Dük bütün gün çağırtmadı çocuğu. Görmemiş miydi yoksa? Çok garipti.

Aslında Dük herşeyi görmüştü ve zamanını bekliyordu. Akşam yemeğinden az sonra bir uşak gelip aldı genç subayı.

— Adın ne? diye sordu Dük.

— Zelenski, efendimiz! diye cevap verdi delikanlı titreyen bir sesle.

— Kozağı öldüren sen misin?

— Evet, efendimiz.

— Niçin yaptın bunu?

Delikanlı diz çöktü:

— Efendimiz, böyle acı çekenleri görmeye dayanamıyorum.

Ama Dük kızgın değildi. Korku içindeki gencin yanağını okşayarak mırıldandı :

— Zelenski, ne yazık ki daha çok göreceksin böyle şeyler! Tam bir erkek olana kadar acıma duygusu yokolacak yüreğinden. Ama, hayatını tehlikeye attığını bilerek, insanca bir duyguyla hareket ettiğin için, hazinedarımdan on düka altını alacaksın Lubnie'de. Bugünden itibaren benim hizmetimde-sin.

Dükalık ordusu gece yarısı Rozloghi'ye vardı ve bilişigi gibi, yüzbaşı Bukowieç bir taşın üzerine yığılmış Jan Kretuski'yi buldu orada.

Şimdi bütün arkadaşları çevresindeydiler ve Longinus Podbieta, dostunun acısından kurtulması için, ölene kadar her salı oruç tutacağına dair bir adak adadı.

— Onu Dük'e götürelim! diye önerdi birden birisi.

Karşılaşma çok duygulandırıcıydı. Wisniowiecki konuşmadan ellerini açmıştı çadırının eşiginde. Jan, babasını bulmuş bir oğul gibi atıldı onun kollarına. Ağlıyordu.

— Efendimiz, diye mırıldandı, ölmek isterdim!

— Sakin olun teğmen, diye cevap verdi Dük tatlılıkla. Siz Lehistan'a aitsiniz ve size ihtiyacı var onun.

— Biliyorum, efendimiz... İçimden geçenler bir askere yakışmaz. Sizi dünyanın öbür ucuna kadar izlerim, sizin için kanımı veririm, ama ruhum hep karanlıklar içinde kalacak... Çok acı çekiyorum!... Acı çekmek istemiyorum, ama...

Hıçırıklarla sarıldı göğsü. İki uzun gözyaşı, sessiz erkek yaşları yuvarlandılar yanına.

— Dinleyin, dedi o zaman dük, Bohun'un, Lubnie'ye doğru ilerlediğini öğrendim. Wassilowka'da benim Macarları kılıçtan geçirmiş. Eğer Prenses elinde olsaydı böyle davranırmıydı? Lubnie'ye gider miydi?

Subay birden dikildi. Bakışları aydınlandı aniden. Dük'ün dizlerine sarıldı.

— Efendimiz, hayatım sizin elinizde!

Sözünü bitiremedi. Son gücünü de harcamıştı. Düştü kaldı. Arkadaşları taşdılar yatağına ve sabaha kadar başında beklediler.

Çerkassi'ye gönderilenler sabah döndüler. Bohun'u bulamamışlardı, ama oldukça geveze tutsaklar getirmişlerdi. Onların söylediklerine göre, kızgın Kozak her yerde, yanında bir genç bulunan şişman ihtiyarı soruyordu.

Jan da sorguda bulundu. Gece gücünü toplamış ve Dük'ün sözlerindeki umut etkili bir ilâç olmuştu.

Tutsakların itirafları, içindeki güven duygusunu güçlendirdiler. Herşey Dük'ün söylediklerini doğruluyordu. Bohun, gerçekten Prenses elinden kaçmış gibi davranıyordu.

— Lubnie'deler! diye bağırdı arkadaşlarından teğmen Migurski.

Ama orada bulunan ihtiyar Zawila başını salladı.

— Hayır, eğer öyle olsaydı Kozak birliğini ikiye ayırmazdı. Ya Çerkassi'de ya da Zolotonos'ta bulmayı umud ediyor olmalı.

— Niçin şişman bir ihtiyarla, genç bir çocuğu arıyor? diye sordu Jan.

— Çünkü Prenses kaçabilmek için erkek giysileri giymiş olmalı.

— Ya ihtiyar?

— Bak işte onu bilemiyorum. Yine de üzülmeyin. Adamlarımız bölgeyi tarıyorlar. Rozloghi olayına tanık olan birini getirmekte gecikmezler. Yeni şeyler de öğrenebiliriz ondan.

Zawila doğru düşünmüştü. Aynı gün bir köylüyü getirdiler askerler. Tabii adam önce hiç bir şey bilmediğine dair yeminler etmeye başladı.

Zawila gülümsedi ve eline bir düka altını alıp havaya atıp tutmaya başladı.

— Bak! dedi. Konuşursan senin olur. Ama budalalıkta devam edersen, cellât iki adım ilerde. Seç bakalım!

Köylü altını seçti. Prenses ve oğullarının Kozak beyi tarafından öldürüldüklerini, ama Kozak beyinin dövüşte yaralandığını ve Bohun ile birlikte Rozloghi'ye gelmiş olan bir soylu kişinin Kozak'ın durumundan yararlanıp kızı kurtardığını anlattı.

— İyi konuştun!... diye bağırdı Zawila. İşte altının. Hak kettin bunu. Ya o soylu kişiyi gördün mü? Buralardan mı?

— Görmesine gördüm! Çok neşeli birisi! Ne yazık ki buralı değil, yoksa ağaçları bile güldürürdü!

— Yüzü nasıldı?

— Olağanüstü! Düşünün kocaman bir gri sakal, dilenci gibi küfürler, on kişinin içtiğini tek seferde içiyor ve tek gözle bakıyor!

— Tanrım, Zagloba'yı anlatıyor bu! diye haykırdı Longinus.

— Zagloba... diye tekrarladı Zawila. Evet, Çerin'de gölgesi gibi izliyordu Bohun'u.

Yeniden köylüye dönerek :

— Bohun'u tanır mısın?
— Evet, senyör. Sık sık gelirdi Rozloghi'ye.
— Kozaktan izin alıp götürmesin o soylu kişi genç Prensesi?

— Olamaz!... Bohun'u iyice bağlamış. Ertesi gün durum ortaya çıkınca, Kozak bütün gün uludu kurtlar gibi. On mil öteden duyuluyordu sesi.

— Tanrıya şükür! diye bağırdı Migurski.

Diz çöken Kretuski dua ediyordu.

Ertesi sabah Dük Yarema birliklerinin başında Lubnie'ye giriyordu. İşlerini düzenledikten sonra tamamen savaşa ilgilenecekti. Hénüz, bayrağı altında topladığı binlerce adamın vatanlarını bir daha göremeyeceklerini bilmiyordu. Kendisinin de Lubnie'nin çanlarını bir daha göremeyeceğini bilmiyordu...

XIX

Borular çaldı. Ordu ağır ağır ilerledi. Dük birden durdu, hareketsiz kaldı. Kente, kentine bakıyordu. Atalarının kurup geliştirdikleri kente, Lubnie'ye... Yaşlar akıyordu yüzünden...

— Yaşasın dük! Yaşasın Yarema Wisniowiecki!

Ukrayna'nın efendisi titredi. Halkının seçkinlerinin kendisine olan güvenleri bu çılgınlıkta toplanmıştı. İster ölüme ister zafere çağırın, her zaman geleceklerini biliyordu.

Kılıcını çıkardı, kolunu gökyüzüne uzattı ve ant içmeye başladı:

— Ben, Yarema Wisniowiecki, Ukrayna hakimisi, Lubnie ve Wisniowiec Dükü; Tanrı adına yemin ediyorum ki, bu isyanı bastırmadan kılıcım kınına girmeyecektir! Son düşmanı yere sermeden, Ukrayna'yı dize getirmeden, ayaklanmayı kan içinde boğmadan, bir an bile durup dinlenmeyeceğim!

Altı bin göğüsten birden yükselen adı bozkıra yayılırken ağır ağır bayraklara doğru ilerledi.

— İleri!

Gece bastırırken Basani'e vardılar. Düzenli Kozakların komutanı Poniatowski'yi keşif için yolladı dük.

Bir süre sonra beş tutsakla birlikte döndü Poniatowski. Korsum savaşına katılmış isyancıları bunlar. Şmielniçki Korsum'dan ayrılmamıştı, 200.000 adamı vardı, ama yalnızca Ukrayna Kozak'ları ve düşman safına kaçmış düzenli Kozaklar bütüncül bir çekirdek oluşturuyorlardı.

Ertesi gün yürüyüş yeniden başladı. Pereyaslaw'ın ya-

nundan geçen ordu Çerin'e kadar uzanan ormanların içine daldı. Mayıs ayı sonlarıydı ve korkunç bir sıcak vardı. Zor soluk alınıyordu.

Yeşil cehennemdeki dördüncü yürüyüş gününde, atlar ve orduyu izleyen köylülerin getirdikleri öküzler birden hareketlendiler.

— Kan kokusu aldılar! diye mırıldanmalar geldi arkadan. Kozaklar çıkacaklar!

Bir şaşkınlık başladı önce, ama Dük kolayca düzeni sağladı. Sonra Kretuski'yi keşif için yolladı. Birkaç saat sonra döndüklerinde herkes öğrendi hayvanların sinirliliğinin nedenini: yangın vardı. Düşman ateşe vermişti ormanı.

«İnsafsızca savaşıyorlar» diye düşündü Dük.

Ama biraz sonra diğer keşif kolları da dönünce derin bir soluk aldı. Ateş çemberi sandığı kadar korkunç değildi. Bir sürü akarsu, yangına karşı doğal bir engel oluştuyordu. Yangının gerçekten zararlı olabilmesi için her ormanın ayrı ayrı ateşe verilmesi gerekiyordu. Aslında Kozaklar deniyorlardı bunu, ama Lehler de gözlerini açıyorlardı ve hergün ağaçlardaki asılmış Kozak cesedlerine yenileri ekleniyordu.

Yolda yeni soyluların da katılmasıyla genişliyordu Dük'ün birlikleri. Bunlardan birisi de kralın ölüm haberini getirdi.

—Ne diyorsunuz? diye yerinden sıçradı Dük Majesteleri...

— Sevgili kralımız Merecz'de vefat ettiler.

— Ne zaman?

— Korsum felâketinden bir hafta önce.

— Anlıyorum!.. Tanrıya şükür bu utanç verici olayı göremedi.

Sonra gözleri yarı kapalı devam etti:

— Korkunç günler yaklaşıyor. Seçim, toplantılar, yani entrikalar ve hileler, tam da bütün ulusun tek bir yumruk gibi birlik olması gerektiği bir zamanda! Tanrı yardımını esirgiyor bizden...

Subayları yaklaşıyorlardı.

— Baylar, kral öldü!

Herkes başlığını çıkardı.

Ormanda bir tören yapıldı. Herkes kral için dua ediyordu, ama aynı zamanda Dük'e bakıyorlardı. Önder olarak yalnız o vardı şimdi...

Akşam bütün subaylar çadırının çevresinde toplandı sırada, herkesin duyabilmesi için yüksek sesle:

— Bize asker bir kral gerek, dedi. Eğer Tanrı seçimde oyumuzu belli etmemize izin verirse, Ladislas IV ün büyük oğlu prens Şarl'i isteyeceğiz.

— Yaşasın prens Şarl! diye bağıldılar hemen subaylar.

— Yaşasın, yaşasın! diye tekrarladılar süvariler.

— Yaşasın, yaşasın! dedi bütün ordu ve arkadaki köylüler.

Dük düşleyebilir miydi ki bu «yaşasın»lar dağlar tepeler aşarak Varşova'ya kadar gidecekler ve krallık ordusunun komutanlığı değneğini elinden düşürecekler?

XX

Şmielniçki, Korsum'dan ayrılmış, kendisine başkent yaptığı Bialocerkiew'e yerleşmişti. Nehrin karşı kıyısında da Tatarlar kurmuşlardı çadırlarını. Takviye gelmişti onlara : Azov ve Astrakan çarlarının yönetiminde yirmi bin savaşçı. Kozaklar için kötü müttefiklerdi bunlar. Kentleri yağmalıyor, köyleri yakıyor, köylüleri tutsak edip Kırım ya da güneydeki pazarlarda köle olarak satmak üzere götürüyorlardı.

Ama Bialocerkiew'de, Şmiel'in demir yumruğu altında belli bir disiplin sağlanmış ve iki yeni albay, Handza ve Ostap birçok zafarler kazanmışlardı. Gerçi kolay zaferlerdi, ama yine zaferdi başarıyla da coşarak bir gün başkalarına seslendiler:

— Niçin bizi Varşova'ya götürmüyorsun? Lehler bizden çekiniyorlar. Kendilerini toparlayamadan yenelim onları.

Bu çağrılara daha sonra başkaları da katıldı. Herkes, sürekli olarak ordunun üzerine yürünmesini istiyordu. Şmiel ayaklanmayı hazırlamıştı, ama şimdi ölçünün aşılabileceğini farkediyordu.

Düşmanın can çekişmediğini bilen tek kişi kendisiydi. Sarı Sular'da ve Korsum'da yenmişti düşmanı, ama sonra?

Çevresine toplanan albaylara soruyordu:

— Varşova üzerine mi yürümek istiyorsunuz? Delisiniz siz! Yürüyelim ki Wisniowiecki hemen çöksün karlarımızla çocuklarımızın üzerine! Bir toprak bir de su bırakır yalnız bize. Ardımıza takılır, başkent'in duvarlarına kadar izler bizi, yol üzerindeki bütün soyluları da örgütler. İki ateş arasında kahrız biz de. Tatarlar var, diyeceksiniz! Fazla güven-

meyin o tarafa. Bugün dost, yarın düşman. İlk yenilgide bize karşı tavır alırlar. Esir pazarları onların tek derdi!

Albaylar cevap vermiyorlardı.

— Niçin hep serüven istiyorsunuz? Beni başkan olarak seçtiğinize göre, sözlerimi dinleyin! Güvenin bana! Tanrının yardımıyla sizin kafalarınızı ve kendiminkini kurtaracağım, Kozak ordusunun tatmin edilmesini sağlayacağım!

Şmiel gizlice uzlaşmayı düşünüyordu. Boyuneğer gibi yaparak Cumhuriyetten neler koparılabilceğini biliyordu. Diyet'in savaş için yeni ödenekler ayırmak yerine, anlaşmayı tercih edeceğini tahmin ediyordu. Hem tahtın, merkezileştirme politikasında huysuz senyörlere karşı Kozaklara dayanmak isteyeceğini düşünüyordu. O zaman da kendisini, kral tarafından Büyük Kozak Beyi olarak atanmış, kardeşleri için özgürlük isterken görüyordu.

Kurnaz kafasında gizlice kurduğu gelecek böyleydi. Şimdiki sıkıntılarını unutturuyordu bu düşünceler: Wisniowiecki ve süvarileri, Tuhay bey ve aşırı istekleri, Kozak albayları ve bütün dünyaya karşı savaşma arzuları.

Ama düş kurmakla yetinmiyor, içiyordu da aynı zamanda. Bütün ırkdaşları gibi alkolü severdi, ama eskiden durmasını bildiği halde şimdi ölçüsüzce sarhoş oluyordu.

Çoğu günler ordu da onu taklit ediyordu. O zaman bütün disiplin alt-üst oluyor, Kozaklar ganimetleri yağmalamaya başlıyor, birbirini boğazlıyor, tutsakları öldürüyorlardı. Bialocerkiew bir cehennem oluyordu.

Pis rüzgârların estiği bir gün Wikowski, Korsum'da tutsak olan ama sonra düşman saına geçip Büyük Beyin sekreteri olan bu soylu, olağanüstü bir haberle çadıra girdi. Sarhoş, kürkleri üzerine uzanmış horluyordu. Kayıtınca salladı, kımıldamadığını görünce omuzlarından yakalayıp kaldırdı.

— Hey, diye homurdandı beriki, rahat bıraksanız!

— Uyku zamanı değil! Görüşme istiyorlar!

Bu tümce onu diriltmeye yetti.

— Mantom!... Asam!... Kim istiyor?

— Braclaw valisi Kisiel. Elçi olarak rahip Patroni Las-ko'yu göndermiş.

Yüzü aydınlandı, gözleri parlamaya başladı. Zaman doğ-
rulamıştı politikasını: Cumhuriyet elini uzatıyordu.

Kisiel'den barışçı bir mesaj almasına rağmen, aynı gün
gelen diğer haberler bambaşka nitelikteydi. Dük Yarema ateş
çetirlerini yararak ormanlardan çıkmayı başarmış, önüne ne çı-
karsa yakıp yıkarak ilerliyordu.

Jan Kretuski tarafından yönetilen bir süvari birliği, iki
bin tanesini öldürerek Kozak öncülerini yenilgiye uğratmıştı.
Dük'ün kendisi ise Progrebiç'i kuşatmıştı. «Onları öyle öl-
dürün ki, geberdiklerini hissetsinler» diye buyruk vermişti
adamlarına. Tutsaklar hemen asılıyor ya da kazığa oturtulu-
yorlardı, kaçabilenler de güçlüklerle sığınmışlardı. Şmiel'in
kampına. Bu olaylar asi Kozak başkentinin yalnızca birkaç
mil ilerisinde oluyordu.

İki ateş arasında kalmıştı. Bir yandan elçi, öte yandan
Yarema. Savaşma girse uzlaşma olanakları kendiliğinden yok-
olacaktı. Uzlaşmaya çalışsa Bialocerkiew'de kuşatılma tehli-
kesi vardı.

Bir tek umudu kalıyordu: Tatarların yardımına gelme-
leri. Irmağı geçip Tuhay Bey'i bulmaya karar verdi.

— Dostum, müttefikim, diye bağırdı selâmdan sonra,
yardım et bana! Sarı Sular'da ve Korsum'da yaptığın gibi
yardıma koş! Kisiel'in elçisi bir mektup getirdi bugün.
Mektupta eğer savaşı bırakırsak Kozakların haklarının veri-
leceği yazılı. Ama diğer yandan en büyük düşmanın Yarema,
Pogrebiç'e girdi ve halkı kılıçtan geçirdi. Bu haber de tam
elçinin ardından geldi, ellerim kollarım bağlı kaldı yani.
İşte bunun için benim yerimi almanı istiyorum. Tuhay bey,
dostum, Tatarlarının başına geç ve ortak düşmanımızı ceza-
landır!

Tatar beyi Korsum'da yağmalanmış bir halı yığını üze-
rinde oturuyordu. Öne arkaya sallanarak gözlerini kapadı,
düşünür gibi. Sonra birden durdu:

— Dük'e saldırırım. Ama bir şartla: Sen de benimle ge-
lirsen!

— İşte ona imkân yok!

— O zaman defol!

— Ne biçim konuşuyorsun öyle? O kadar tutsak ve ganimet verdim sana! Beyleri de teslim ettim!

— He, he, he, sen onları bana vermeseydin, ben seni onlara verirdim!

— Densiz herif! Hana söyleyeceğim!

— Umrumda değil! Git söyle..

Şmiel direktmenin gereksizliğini anladı. Köpürerek çıktı. Bu ihaneti unutmamak için içmeyi düşündü.

Ama Bialocekiew'e döndüğünde sekreteri bekliyordu kendisini.

— Hemen elçiyi kabul etmek gerek, dedi. Toplantıyı haber vermek için çanı çalacağım.

Çevresinde albayları, üzerinde üniforması mektubu bir kez daha dinledi.

Mektubun tonu çok iyiydi. Ama daha Wikowski mektubu okumayı bitirmeden Pereyaslaw'lı albay Loboda ayağa fırladı.

— Vali doğru söylüyor! diye bağırdı.

— Doğru! diye tekrarladı birkaç subay.

Ama başkaları vardı aynı kanıda olmayan.

— Yalan söylüyor! diye atıldı Çarnota. Maindir ol!

— Hain sensin! diye cevap verdi birinciler.

— Asalım!

— Çarnota'ya ölüm.

Daha aklıbaşında olanlar albayları ayırdı ve mektubun okunması başka olay olmaksızın tamamlandı. Sonuç olarak, vali Şmiel'e kendisiyle ittifak yaparak iç savaşı durdurmasını ve birlikte Tatarları püskürtmelerini öneriyordu. Kozakların haklarının verileceğini söylüyor ve kimsenin cezalandırılmayacağını ekliyordu.

Wikowski mektubu bükü ve oturdu. Sanki bir işaret verilmiş gibi bütün albaylar bir ağızdan konuşmaya başladılar. Kimse kimseyi anlamıyordu. Savaş ve barış yanlıları birbirlerini dinlemeden yumruk sallıyor, tehditler savuruyorlardı.

Şmiel susuyordu, ama adamlardan birinin boğazına ne-

redeyse sarılacakmış gibi parıltılar geçiyordu gözlerinden. Ondan önce başka biri atıldı: Krezawski.

Bir sıranın üzerine çıkmış, kılıcı sallıyor ve bağıırıyordu:

— Pis herifler! Öküz bile güdemezsiniz sizi! Toplantı olduğunu ve Lehlerin sizi gördüklerini unuttunuz mu?

Çağrısına uyuldu.

— Susun, susun! deniyordu her yandan. Krezowski konuşacak!

Kozaklar üzerindeki etkisi çok büyüktü. Büyük hizmetler görmüştü isyan için ve üstelik de soyluydu. Çarnota bile hayrandı ona. Diğerleri gibi o da sustu, kendi fikrinde olacağı umuduyla.

Yanılmıştı. Krezowski savaşı budalaca buluyordu. Şimdi istediği starostluğu elde edeceğini düşünüyordu, barış için kendisine başvurulduğunda. İsteddiği ünvan elinin altına kadar gelmişti!

— Ben savaşmak için yaradılmışım, dedi sert sesiyle, söylev çekmek için değil. Uzun konuşmayacağım... Sonuç olarak ne istiyoruz? Kozak halkı için özgürlük. İşte Braclaw valisi Cumhuriyetini isteğimizi yerine getirmeye hazır olduğunu yazıyor. Ya sözlerini tutacaklar ya da kandıracaklar bizi. Eğer kandırmaya kalkarlarsa savaş olur! Eğer sözlerinde dururlarsa barış gerçekleşir! İşte benim düşüncem.. Açık değil mi? Ama dikkatinizi çekmek istediğim bir nokta var. Tatarlar meselesi. Bu konuda valiyle aynı fikirdé değilim. İsteklerimiz yerine getirilinceye kadar Tuhay bey bizimle birlikte kalmalıdır.

Bu kısa söylev herkesi etkilemiş ve susturmuştu. Śmiel derin bir soluk aldı. Krezowski büyük bir politikacı gibi konuşmuştu ve şimdi emindi zaferden.

İlk tepki gösteren Çarnota oldu.

— Aynı fikirdé değilim! diye bağırdı. Lehleri yenmek gerek! Savaşı sürdürmeliyiz!

Ama hemen dört bir yandan itirazlar yükseldi ve Krezowski saldırıya geçti:

— Sen, Çarnota, senin konuşmaya hakkın yok. Toplan-

tıda çok bağıırıyorsun, ama Korsum'da daha da çok bağıırıyordun «Kaçın» diye!

— Yalan söylüyorsun...

Albay fazla konuşamadı. Yumruklar yağmaya başladı, yatağanlarla tehdit edildi ve dışarıya atıldı.

Ortalık sakinleşince Şmielniçki sözü aldı.

— Arkadaşlarım, krala içtenliğimizi bildirecek ve uğradığımız haksızlıkların giderilmesini isteyecek temsilciler yollamayı öneriyorum Varşova'ya. Yine de dövüşmek isteyenler kılıçlarının paslandığını görmeyecekler. Çünkü biz ne krala, ne de Cumhuriyete karşı ayaklandık, Kozakların kanlı cellâdı Dük Yarema'ya karşı ayaklandık biz. Ona elçiler gönderdim, öldürdü. Pogrebiç kentini eline geçirdi ve sakin halkı kılıçtan geçirdi. Şimdi bizi yoketmek için ortaya çıkacak, Cumhuriyetin iradesine aykırı olarak savaşı arıyor. Ne kadar yasal olursa olsun, dünyada hiç bir otorite kabul etmeyen bir gurur ve kinle hareket ediyor. Bütün Ukrayna'da bir tek asi tanıyorum ben: o!

Biraz soluk aldı ve gözlerini dinleyenler üzerinde gezdirdi. Sonra titreyen bir sesle:

— Dostlarım, Tatarlar bu şeytandan çekiniyorlar ve ona karşı dövüşmek istemiyorlar. Ama biz korkmuyoruz. Gerekirse cehenneme kadar gideriz onunla dövüşmek için. İşte bunun için size soruyorum: Bu vahşi hayvanın üzerine gönüllü olarak yürümeye hazır mısınız? Bu savunma savaşında benim sorumluluğum olmadığını, sizlerin de canice bir saldırıya karşı koyduğunuzu yazacağım Krala.

Kimse cevap vermedi. Herhangi bir Leh beyine karşı yürüyebilecek albaylar Dük'ten çekiniyorlardı. Onlar için şeytanın ta kendisiydi o! Ama Şmiel'in söylediğinin tersine cehenneme kadar izlemezlerdi onu.

— Kim? diye directti Kozak beyi. Kim Dük'ü durdurmak için karşısına çıkacak?

Yeniden sessizlik.

— Emrine 60.000 adam veriyorum! En iyi birlikleri!

Hayır, hain değillerdi ve kanıtlamışlardı bunu. Ama za-

fer içindeydiler ve özellikle yenilmezlik ünleri için çekiniyorlardı. Sessizlik sürüyordu.

Şmiel tek tek baktı onlara. Hepsi gözlerini indirdiler.

— Yine de, diye homurdandı, bir an tereddüt etmeyecek birini tanıyorum, ama ne yazık ki burada yok!

— Bohun mu bu? diye bağırdı birisi.

— Ta kendisi. Ama bugün, yaralı durumda Çerkassi'de ölümle pençeleşiyor. O olmayınca da kimse yok! Nerede o eski Kozak kahramanları: Pawluk'lar, Nalewayko'lar, Lobo-da'lar?

Bu kez sözleri etkili oldu. Kısa sürdü bu seferki sessizlik. Yeşil gözlü, kara bıyıklı iriyarı bir adam kalktı.

— Ben giderim! dedi ilerleyerek.

Maksim Kriwonos'tu adı.

— Sanma ki, büyük bey, korktum, diye devam etti. Yalnızca burada benden çok bu işe lâyık olanların bulunduğunu düşündüm. Görüyorum ki yanılmışım. İşte buradayım! Kolum ve kılıcım; baş sende. Senin yönettiğin kolum ve kılıcım la vuracağım. Yarema öldürüyor, ben de öldüreceğim. Yarema asıyor, ben de asacağım... Ölüm!

Yavaş yavaş korku siliniyordu. Yiğitlik örneği olan bu sözler tümüne savaşma isteği vermişti yeniden.

— Seni izleyeceğiz!

Hadko, Nosat, yeniden içeri girmiş olan Çarnota... Hepsi, Ukrayna'nın düşmanı kan içici canavar Wisniowiecki'yi kendi elleriyle yoketmek istiyorlardı.

— Güzel! dedi Şmiel gülümseyerek. Sizlerle gurur duyuyorum. Yarema'ya ölüm!

Akşam kentin üzerinde büyük bir fırtına patlak verdi. Ama Kriwonos'u durduramadı. Şimşeklerin ışığında seçme 60.000 adamıyla birlikte kamptan ayrılıp Dinyeper'e doğru yöneldi.

XXI

Braclaw valisinin Kozaklarla görüşmeler yaptığını öğrenen Dük Yarema çok kızdı ve gecikmeden Kriwonos'un üzerine doğru ilerledi. Bir aydır yürüyen adamları çok yorgunlardı ve yalnızca kendi özel birliklerine güveniyordu. Yolda katılanların da bir yararı olacağına inanmıyordu.

Dük sık sık Kretuski'ye yakınıyordu durumdan.

— Ah, dostum, Kiew valisine bir güvenebilseydim!

Ve bir gün :

— Osinski ve Koriçki'nin birliklerinin yakınlarda durduklarını öğrendim. Benim milislerimden yüz Kozak alın, gidin gecikmeden benim birliklerime katılmalarını söyleyin. Bu görevi yalnız size verebilirim. Çok yakında Kriwonos'la savaşıcağız. Bu birliklerin yardımına şiddetle ihtiyacım var. Eğer Kisiel'in aklına uyarlarsa çok kötü durumda kalırız. Yani, elinizden geleni yapın onları buraya getirmek için.

Kretuski akşam yola çıktı ve Konstantinow yakınlarında rastladı iki albaya ertesi sabah.

Cevap hayır oldu.

Otuz Yıl savaşlarından kalma bu iki eski asker savaşmak istemedikleri için hayır demiyorlardı. Önderleri Prens Dominik Zaslawski kesinlikle Dük'le birleşmemelerini emretmişti onlara.

Tartışmanın gereksiz olduğunu anlayan Jan gece yeniden yola çıktı. Çevrede gezinen eski Kozak çeteleri olduğundan gündüz yolculuk yapamıyorlardı.

Çok üzgündü olumsuz cevap aldığına. Birden bir ormanı geçerlerken birkaç asker kulaklarını uzattılar. Arada bir çığlıklarla kesilen bir şarkı sesiydi sanki.

Hemen uyarılan Jan iki adamını yolladı keşfe. Biraz sonra döndüler.

— Geçmemiz gereken bir çukurda köylüler kamp kurmuşlar, diye bildirdiler durumu.

— Kaç kişiler?

— İki yüz kadar. Ateşler yakmışlar, garip hareketler yapıyorlar.

Jan iki saniye düşündü. Bu zavallılardan çekinecek ne vardı?

— İleri! diye emretti o zaman. Gürültüsüzce yaklaşalım!

Patikanın köşesine geldiklerinde ateşleri gördüler. Orada Kretuski birliği üçe ayırdı: birinci grup orada bekleyecekti, ikincisi kaçmasınlar diye arkalarını çevirecek, üçüncüsü ise sürünerek yaklaşacaktı. Teğmen de bu son grubun başına geçti. Plân başarıyla uygulandı.

Kampın otuz adım kadar ilerisinde yere uzanmış olan Jan'ın karşısında garip bir görüntü vardı. Akşam yemeği pişiyordu ateşlerin üzerinde, adamların kimisi gevezelik ediyor, kimisi de içki içiyordu. Bir de yaşlı ozan vardı, elindeki teorbutun tellerini tıngırdatan.

— Kozak Halata'nın öyküsü! diye diretiyordu biri.

— Hayır, Marussiya'yı söyle daha iyi! diyordu bir diğeri.

Ama daha kalabalık bir grup :

— Onları değil, Potoçki'nin ölümünü söyle! diyorlardı.

İhtiyar cevap vermeden aleti çalmaya başladı. Çevredekiler sustular.

Ama aniden bir grup köylü, Jan ile adamlarının gizlendikleri yana doğru baktılar. Beceriksiz bir asker bir taşı düşürmüştü.

Daha fazla gizlenme olanağı yoktu.

— Ateş! diye bağırdı subay ilk önce kendi tabancasını kalabalığın üzerine boşaltarak.

Otuz adamı hemen çalılardan fırlayarak ölüm saçmaya başladılar.

— Vurun! Öldürün! diye haykırıyorlar ve karşı taraftan cevap alıyorlardı:

— Vurun! Öldürün!

Ve hepsi aynı şeyi bağıyorlardı:

— Yarema, Yarema!

Ani bir saldırıyla koyunlar gibi boğazlanıyordu zavallı köylüler kendilerini savunmaya olanak bulamadan. Canhıraş feryatlar yükseliyordu.

Yalnız bir tanesi aklını başına toplamış şiddetle savunuyordu kendisini, elindeki müzik aletini kullanarak. Ozandı bu.

Tam öldürüleceği sırada Kretuski bağırdı:

— Canlı yakalayın onu!

— Durun! diye bağıyordu dilenci. Ben ozan değilim, soylu bir kişiyim... Bakın latince konuşuyorum... **Loquor latine...** Hey, durun köpekler!...

Jan bütün ormanı inleyen bir çığlık daha attı:

— Zagloba!

Kaplan gibi atılıp boğazına sarıldı ihtiyarın:

— Helen nerede? Prensesi ne yaptınız?

— İnsaf, senyör!... İnsaf... Yaşiyor tabii ki!

Zavallının yüzü ter içindeydi ve soluk soluğa kalmıştı. Jan Kretuski de o kadar çok sıkıyordu ki nerdeyse ölecekti adam.

— Yaşiyor mu?

— Evet!... Ama bıraksanıza, öldüreceksiniz, sonra hiç bir şey anlatamayacağım!

O zaman subay düşte gibi hareket etmeye başladı. Elle-riyle yüzünü kapattı ve dizleri üzerine düştü yere. Aynı duy-guyu daha önce de duymuştu. Rozloghi'de! Yanmış evin önüne geldiği gece!

Endişelenen askerler yanına yaklaştılar. Efendileri ya-ralanmış mıydı yoksa? Ama beriki insanüstü bir güç harca-yarak kalktı. Yüzü sevinç içindeydi.

— Nerede?

— Bar'da.

— Güvenlik içinde mi?

— Manastır'da rahibelerin yanında!

— Tanrıya şükür!... Elinizi verin, senyör!... Size biraz

kötü davrandım, özür dilerim... Bütün kalbimle teşekkür ederim!

Adamlarına döndü:

— Kaç tutsak var?

— On yedi.

— Bağışlıyorum onları. Bırakın.

Hiç bir asker yerinden kılmıdamadı. Yanlış anladıklarını sanıyorlardı. Aylardır kimseden böyle bir buyruk almamışlardı.

— Bırakın! diye tekrarladı Jan. İyi bir haber aldım. Onlar da yararlısınlar bundan!

Yarım saat sonra küçük birlik yeniden ormandaki patikada yol alıyordu. Jan Kretuski yine baştaydı. Ama yalnız değildi bu kez. Zagloba da yanındaydı.

— Herşeyi anlatın, dedi subay daha önce de dinlediği halde.

— Susatıyorsunuz beni! diye homurdandı beriki.

Jan'ın buna da cevabı vardı: hemen matarasını uzattı.

— Gerçekten iyi mi?

— Bir karaca kadar!

— İyi bakılıyor mu?

— Cennette bile olmaz o kadar. Rahibeler gökten gelmiş bir melek gibi davranıyorlar ona. Ama merak etmeyin, yalnızca sizi düşünüyor. Tek derdi sizsiniz.

— Sık sık sözediyor mu benden?

— Sık sık ne demek. Her zaman demek gerek. Size bir haberci yollamak istiyordu, onun için ayrıldım ben Bar'dan. Benden iyi de kim yapabilirdi bu işi? Dilenci kılığına girdim ve...

— Mektup var mı?

Bir tek şey ilgilendiriyordu subayı: Helen!

— Evet! diye homurdandı ihtiyar. Giysimin astarına diktim. Dönünce alırsınız.

— Dönünce mi?... Olamaz!... Şimdi...

Bu kez cevap da alamadı. Zagloba atının üzerinde uyuya-
kalmıştı.

Jan Kretuski, albayların olumsuz cevabını söyleyince
Dük olduğu yerde kalakaldı.

— Prens Dominik mi yasaklamış bize katılmalarını?

— Ne yazık ki öyle, efendimiz! Yazılı buyruğu gözlerim-
le gördüm.

Bir kez daha hiddet kapladı Dük'ü. Bütün subaylarını
topladı, Kretuski'nin getirdiği cevabı anlattı ve kaybedecek
bir saat bile olmadığını bildirdi. Cumhuriyetin prensleri Şmi-
elniçki ve Kriwonos önünde boyun eğmeyi kabul ettiklerine
göre, ona yalnızca nasıl kazanmak ya da ölmek gerektiğini
göstermek kalıyordu.

Toplantıda bulunan Kiew valisi söze karışmaya yeltendi:

— Dehanızı takdir ediyorum, ama başkenttekilerin de
kendi uyrukları olan kişilerin canlarını korumaları eleştirile-
mez.

— Yani, dedi Yarema, bundan böyle yardım etmeyecek
misiniz bize?

— Kötü tarafından almayın, yalnızca adamlarımın kırıl-
masına razı değilim.

Acı bir sessizlik oldu. Sonra Dük kendi adamlarına dön-
dü.

— Ya siz, diye sordu, sizler de bırakıyor musunuz beni?
Hepsi ileri çıktılar.

— Son nefesimize kadar sizinle birlikteyiz!

Henüz yirmisini doldurmamış olan en gençleri Aksak
ekledi:

— Ben de sizin yanınızda ölmek istiyorum!

Bu bağlılık Dük'ün gözlerini yaşarttı. Çocuğa sarıldı, sı-
cak bir şeyler akıyordu yüreğinde.

Zaman geçiyordu. Dük alınması gerekli tedbirlere geçti.

— Baylar, Kriwonos'un üzerine saldırmadan önce bir-

kaç gün dinlenmeye ihtiyacımız var, sanırım. Üç aydır eyer üzerindeyiz. Zbaraz'a gidelim. Belki orada takviye buluruz!

— Ne zaman yola koyulmamızı buyuruyorsunuz? diye sordu Zawila.

— Şimdi, dostum.

Kiew valisine döndü:

— Sizin nereye gideceğinizi öğrenebilir miyim?

— Gliniani'ye, dedi ihtiyatlı müttefik. Beylerle buluşacağım orada.

— Güzel. Başınıza bir şey gelmemesi için adam veririz yanınıza.

Alaylı bir konuşmaydı bu, ama vali anlamazlıktan geldi. Önerinin gerçek tonunu farketmemiş gibi yaparak selâm verdi ve çıktı. Diğerleri de onun ardından çıktılar. Dük Kretuski ile yalnız kaldı.

Beriki efendisine kaçamak bir bakış fırlattı endişeli gözlerle. Durumunu iyi görmüyordu.

— Efendimiz, dedi muhtemel müttefiklerin listesini birlikte gözden geçirdikten sonra, cüretimi bağışlayın ama sıhhatinize dikkat etmeniz gerek. Cumhuriyetin kaderi buna bağlı.

— Cumhuriyet beni tasfiye etti, diye itiraf etti Dük boğuk bir sesle. Bana ihtiyacı yok. Kılıcımı aldı elimden.

Jan itiraz etmek istedi, ama dışarıda hareket boruları çalıyordu.

— Yolda bir olay oldu mu?

— Bir grup serseriye kolaylıkla dağıttık. İki yüz kadar-dılar! Çoğu da öldü zaten.

— Ya diğerleri... Tutsaklar?

— Birkaç tutsak vardı, ama... m...

— Anlıyorum. Astınız yani!

— Hayır, bıraktık.

Dük yerinden sıçradı.

— Siz de mi barışçılardan yanasınız?

— Hayır, efendimiz. Serserilerin arasında bana Helen'den haber getiren dilenci kılığına girmiş bir soylu vardı. Adı Zagloba'dır. Bohun'un pençelerinden kurtardığı Helen'in

yaşadığını söyledi. O sevinç içinde, hayatlarını bağısladım tutsakların!

— Bana güven verdiniz, teğmen. Aynı zamanda da sevindirdiniz. Demek benim manevi kızım yaşıyor?

— Evet.

— Emin bir yerde mi?

— Evet, Bar'da.

— Tebrikler, düşmez bir kaledir orası! Gelin, teğmen, kucaklayayım sizi!

Ama Dük herşeyi düşünüyordu.

— Bu ihtiyar Zagloba çok garip ve kurnaz bir kişi. Savaşın ortasında bir genç kızı Dinyeper'den, Bar'a götürmeyi başardı! Harika doğrusu! Yakından tanımak isterim bu ilginç kişiyi!

Fazla beklemesine gerek kalmadı. Birliklerin hareketinden önce dev bir silüet dükün çadırının kapısında belirdi. Senyör Wierşul'du bu, keşiften dönüyordu. Arkasında da korkunç ihtiyar bekliyordu.

Wierşul eğildi. Ciddi haberler getiriyordu.

— Efendimiz, Kriwonos Polonna'yı aldı. 10.000 kişiyi kırılıktan geçirdi. Kadınlar ve çocuklar dahil...

Bomba gibi patladı bu haber kampta. Az sonra herkes Dük'ün çevresinde toplanmıştı, Kiew valisi dahil.

— Ama, dedi Wisniowiecki alçak sesle, kente sığınmış olanlar hep Ukraynalılardı, Lehler değil!

— Efendimiz, dedi Wierşul, kesinlikle eminim, tek bir kişi bırakılmadı.

— Tek kişi bırakılmadı ha!

Yavaşça müttefikine döndü:

— Duyuyor musunuz? Kendi kardeşlerini bile öldüren bir düşmanla anlaşılabilir mi?

Vali kıvranıp duruyordu.

— Köpekler! diye patladı sonunda.

Kıpkırmızı kesildi ve Dük'e doğru ilerledi.

— Çok güvendim, dedi iki elini uzatarak. Barışın mümkün olduğuna inandım. Şimdi anlıyorum. Sizinle birlikteyim. Birliklerimiz tek bir ordu oluşturacaklar.

İhtiyar Zagloba ilk kez varlığını belirtti:

— Yaşasın vali! Yaşasın savaş! diye bağırdı.

Şaşkın gözlerle ona bakan Dük bir an tereddüt etti. Ama zamanı yoktu. Sonra konuştu.

— Wierşul! dedi.

— Efendimiz?

— Kriwonos hangi yöne gitti?

— Eğer aldığım bilgiler doğruysa Konstantinow'a gitmiş olmalı.

Yarema sarardı.

— Tanrım! Osinski ve Koriçki'nin birlikleri mahvoldular o zaman! Şimdi Prens Dominik'e lânet okuyor olmalılar! Beni dinleselerdi burada güvence içinde olurlar ve gerçek bir savaş verirlerdi, şimdi ise ani saldırı karşısında kendilerini savunmak zorundalar!

Bir kez daha bütün subaylarının yüzlerine baktı.

— Beyler, Zbaraz'a gitmiyoruz. Ne olursa olsun bu iki albayı kurtarmak gerek. Atlara!

Yüzü sevinç içinde parlıyordu. Zaferin yolu bir kez daha açılmıştı önünde.

XXII

Dükalık ordusu Konstantinow üzerinden durmadan geçti ve Rosolowce üzerine yürüdü. Geri çekilen iki albay buradan geçmek zorundaydılar. Eğer Kriwonos onları bu kadar uzağa dek kovalamak hatasını yaparsa, tam bir fare kapanına düşecekti. Bir yanda Prens Dominik'in birlikleriyle, diğer yandan da Yarema'nın kilerle dövüşmek zorunda kalacaktı.

Akşama doğru Wiersul'un Tatarları bir piyade birliğinin yaklaşmakta olduğunu bildirdiler.

Karanlık tamamen bastırmıştı, sözügeçen birlikler köye girip, komutanları da başlıkları elinde Dük'ün karşısına çıktıkları zaman.

— Hayat böyledir, baylar! diye alay etmekten kendini alamadı beriki. Kısa süre önce benden yardımınızı esirgediniz, ama şimdi benim yardımuma ihtiyacınız var!

— Biz askeriz, diye cevap verdi Osinski. Prens Dominik Zaslawski'den kesin buyruk almıştık. Ona 'uymak' zorundaydık.

— Buyrukları yerine getirildi mi?

— Gerçekte hayır. Birliğin kurtuluşu için dövüşmek zorunda kaldık. Şimdi ise sizin elinizdedir kurtuluşumuz. Bundan böyle sizin yüce komutanız altında savaşmak ve ölmek istiyoruz.

Erkekçe bir tutum ve güzel sözlerdi bunlar. Çevredeki-ler üzerinde de çok iyi bir etki yaptılar.

— Hizmetinizi kabul ediyorum, dedi Dük. Birlikte kötü saatler geçireceğiz, ama sanırım yeni başkanınızdan memnun kalacaksınız.

Osinski yeniden eğildi. Herkes ona bakıyordu. Gururlu bir havası vardı. İriyarılığıyla Longinus Podbipieta'yı andırıyordu, ama onun sevimliliğinden yoksundu. Koriçki ise tam tersine kısa boylu ve tıknazdı. Tatar asıllıydı.

Bu küçük törenden sonra iki albay birliklerinin başına geçmek üzere gittiler. Birlikleri de coşkuyla karşılandı. Dük'ün askerleri tarafından.

Dük çok memnundu. En büyük eksiği olan piyadeleri de bu seçme İsviçrelilerle sağlamış oluyordu.

Gece boyunca yeni takviyeler de katıldı ordusuna, böylece sabah 12.000 seçme askeri elinin altında bulmuş oluyordu Dük. Hiç kuşkusuz Kriwonos'un gücü en az beş kere fazlaydı, ama bunlardaki askeri manevra tekniği Kozaklarda yoktu.

Dük ayaküstü bir toplantı yaptı. Ertesi gün savaşılma kararı alındı. Eğer düşman Rosolowce'ye yaklaşmazsa onun bulunduğu yere gidilecekti.

Gün ateşli hazırlıklarla geçti, sonra gece çöktü kampın üzerine. Ama kimse uyumayı düşünmedi. Küçük gruplar toplanmışlardı çadırların önlerinde ve herkes eski büyük zaferleri anlatıyordu. Burada da Zagloba üstün çıktı. O konuşuyor, geri kalan herkes dinliyordu. Kimse cesaret edemiyordu ona bu alanda kafa tutmaya.

Ama birden bir subay parmağını uzattı ufka doğru.

— Olamaz! diye haykırdı. Şimdiden tanyeri mi ağırıyor?

— Daha gece yarısı olmadı, dedi Jan.

— Ya bu ışık ne? Bakın! Konstantinow tarafından geliyor...

Hepsi birden baktılar gösterilen yöne ve tek bir çığlık yükseldi:

— Yangın!

— Kriwonos bu! diye ekledi Jan. Geliyor! Geçtiği yerleri de ateşe veriyor.

Alarm boruları çalmaya başladı. Aynı anda çevresinde bir grup subayla Zawila belirdi.

— Baylar, keşif kolumuz döndü. Düşman yaklaşıyor. Herkes birliğine! Gidiyoruz.

Herkes yerini alırken uşaklar da ateşleri söndürdüler. Uzakta, gökyüzü gitgide daha çok kızarıyordu. At-bin boruları çaldı. Belli belirsiz insan ve at şekilleri karanlıkta hareketlendiler ve Konstantinow üzerine yürüyüş başladı.

Üç mil vardı aralarında. Dükalık ordusu düzenli ilerlemesiyle yolun yarısına vardığında gün doğdu.

Jan sakın sakın atını sürüyordu birliğin başında. Ama yanında giden Zagloba çok endişeli görünüyordu. Gevezelik zamanı bitmişti. Çok üzgündü buna...

— Teğmen!... diye seslendi alçak sesle.

Jan titredi. Helen'i düşünüyordu.

— Ne var?

— Hafif süvariler ilk mi saldıracaklar?

— Nasıl? dedi şaşırان arkadaş. Hem eski bir asker olduğunuzu söylüyorsunuz, hem de hafif süvarilerin kesin sonuç anında katıldıklarını bilmiyorsunuz!

— Şey, biliyordum da, yalnızca emin olmak istedim..

Az sonra yeniden sordu:

— Kriwonos'un kaç adamı var?

— Altmış bin.

— Aman Tanrım!

Bir panik çığlığıydı bu. Jan gülümsemekten kendini alamadı.

— Korktuğumu sanmayın, dedi Zagloba kendini toplayarak. Biraz soluksuzumdur, ve kalabalıktan hoşlanmam. Hem kime akıl vereyim ki bu kargaşalıkta? Burada bir Podbieta on... daha doğrusu beş Zagloba eder.

— Biraz cesaret!

— İşte bende olduğu için korkuyorum ya! Sonunda değerim tedbirliliğimi altedecek. O zaman ne yapacağım?

— Niçin geride kalmıyorsunuz?

— Ön taraflar daha güvenli değil mi?

— Çok kurnazsınız... Ama göreceksiniz, o kadar korkunç değil.

Az sonra büyük bir bataklığın yanında duruldu.

— Hey! diye sıçradı Zagloba. Hemen mi savaşılacak? Bu kadar erken mi?

— Hayır. Dük savaş düzenine sokacak bizi.

Gün ışıyınca herkes gördü suyun öte yanındaki Kozak yığını. Her zamankinden sessiz hareket ediyorlardı bugün.

Zagloba korkuyla baktı bu insan denizine.

— Ah, Tanrım, niçin...

— Şışşı!... yaptı gölgesi gibi izlediği Jan. Sakın belâ okumayın, bugün pazar.

Zagloba sarardı birden.

— Teğmen, bakın!

Yüz kişilik bir grup ayrılmış, bente doğru ilerliyordu.

— Bir şey değil, ilk kurbanlar bunlar. Göreceksiniz bizimkiler nasıl davranacaklar.

— Demek ki savaş başlayacak?

— Onun için burada bulunmuyor muyuz?

Birden Zagloba kendini kaybetti.

— Hay şeytan görsün yüzünüzü! Nasıl da bu kadar sakin olabiliyorsunuz? Sanki karnaval var karşıda!

Kısa bir sessizlikten sonra Zagloba yeniden konuşmaya başladı.

— Bizimkiler de harekete geçtiler! diye bağırdı eliyle göstererek.

Wolodowski'nin kızıl dragonları da bente doğru tırna kalkmışlardı. Arkalarında ise bütün birliklerin gönüllüleri sabırsızlanıyorlardı: Wiersul, Kuşel, Poniatowski, Longinus Podbipieta...

Savaş başlıyordu.

— Büyük başarılarla tanık olacaksınız, diye bağırdı birden coşan Jan. Özellikle Wolodowski ve Longinus'u iyi izleyin. Görüyor musunuz?

— Çok güzel!

— İyi bakın onlara, senyör Zagloba! Bu örnekler coşturacaktır siz!

İki düşman karşılaşmadan önce birbirlerini yokluyorlardı savaş alanında.

— Gelin! diye bağıyorlardı Dük'ün askerleri. Hayvanlarımızı yedireceğiz sizi!

Karşıdan da:

— Bizim köpeklerimiz bile istemez sizin etlerinizi!

— Serseriler!

— Evet, öyle şimdilik. Ama çocuklarımız bey olacaklar, çünkü anaları sizin kızlarınız!

Bu hakaret Wolodowski'ye dokunuyordu. Bir Kozak daha bağırdı:

— Söyleyin de dük yeğenlerini Kriwonos'a yollasın, çok hoşlanırlar bundan kızlar!

Wolodowski dayanamadı artık, atını Koğazın üzerine sürdü. Teke tek bir mücadele başladı. Ama bir an sonra yerdedi Kozak.

— Felâket! diye bağırdı birisi.

Kozak kendi arkadaşlarına bakarak düşmüştü yere ve bir inanışa göre kötü işaretti bu.

Sonra iki grup birbirlerine girdiler. Ordular seyrediyordu mücadeleyi. Sanki perdenin açılışıydı.

Jan birden kolunu yakaladı hâlâ sıkıntılı Zagloba'nın.

— Tanrım, Wierşul düştü!

Wierşul gerçekten Kriwonos'un en iyi subaylarından biri olan Pulian karşısında yenik düşmüştü. Wierşul'u savaş dışı bırakınca başka birinin üzerine yürüdü ve ikiye böldü onu da.

Dük'ün adamları durakladılar. Ama, arkadaşlarının te reddüt ettiğini gören Longinus Podbieta gayet sakin ileri sürdü atını.

Kendi haçlı kılıcını kullanmıyordu, bu tür ön savaşlarda onu kullanmanın kılıca hakaret olacağını düşünmüştü çünkü.

Pulian kendine uygun bir rakip karşısında bulunduğunu anladı hemen. Longinus'un güçlü saldırıları karşısında kılıcını bıraktı ve bütün gücüyle yakaladı rakibini.

Göğüs göğüse ilkel bir dövüştü bu, zafer yalnızca adalete gücüne dayanıyordu.

Bütün diğer dövüşler durdular ve korkunç bir sessizlik başladı. İki adam altalta üstüsteydiler. Sonra bir sarımsı ol-

du ve Longinus'un yüzü kızarmaya, Kozag'inki ise sararmaya başladı.

— Bırak beni!...

— Asla!... dedi Longinus.

Bu hareketsiz mücadele bir dakika daha sürdü, sonra kara bir kan boşandı Pulian'ın dudaklarından. Yıkıldı kaldı Kozak. Longinus doğruldu ve derin derin temiz hava çekti ciğerlerine.

Başka düellolar da oldu sonra, ama hiç biri buna benzermedi. Zaten bir süre sonra Kozaklar çekilme işareti verdiler. Kriwonos birliklerini gerçek savaş için hazırlayacaktı.

Bentin üzerindeki at ve insan cesedleri iki rakip kamp arasındaki sınırı işaretliyorlarmış gibiydi.

Kozak askerlik mesleğinden nefret eder, yalnızca yumruğa ve kılıca inanırdı. Elinin altındaki adamları akıllıca kullanacağına mızraklı köylüleri, Kozak piyadeleri ve Tatar süvarileri birlikte yolladı. Bir anda bir insan seli kapladı benti.

Karşıda savaş düzeni almış dükalık ordusu kayıtsızca bekliyordu.

Bentin ortasına gelince, düşmanın hareketsizliğine şaşırarak Kozaklar durdular. O an yarım daire biçiminde geri çekti birliklerini Dük. Düşmanın ortaya gireceğini umuyordu. Beklediği de oldu gerçekten. O zaman Koriçki'nin piyadeleri iki yana çekildiler ve toplanan Osinski'nin silâhşörleri çıktılar ortaya.

Bu arada Kozakların karargâhında, Kriwonos'a Şmielniçki'nin bir mesajını getirdiler. Şmiel yüce başkanın geldiğini bildiriyor ve hiç bir şeye girişmemesini söylüyordu. Şmiel, biraz geç olarak, Dük gibi bir düşmana karşı Kriwonos'tan başka bir silâh kullanmaya karar vermişti.

Kozak kızardı. Belki de güçlerinin yarısını bırakacaktı ama boyun eğmeyecekti. Savaş sonuna dek sürdürecekti. Şmiel de görürdü kimin haklı olduğunu. Getirip ayaklarının dibine atacaktı Yarema'nın kafasını.

Şimdi, tam istediği gibi ortaya almıştı Dük düşman güçlerini. Kriwonos yeni birlikler yolladı bu kargaşalığın içine...

Bataklıkla Lehlerin arasına sıkışan Kozaklar ya yene-

cekler ya da öleceklerdi. Yarema bir tekini bile bağışlama-ya niyetli değildi. Hafif süvarilere ilerleme emri verdi.

Korkunç bir saldırı oldu bu. Hatta, ayaklar altında çiğ-nenmemek için Zagloba bile akıntıya kapılıp ilerlemek zo-runda kaldı. Gözlerini yummuş dualar okuyarak gidiyordu dörtнала. Herşeye kızıyor, küfrediyor, lânet okuyordu. Bir-den bir engele çarptı. Gözlerini açınca, mızraklar, kılıçlar, çatallar, kırmızı yüzler buldu karşısında.

Artık kine bırakmıştı yerini kızgınlık. Onu dövüşmek zorunda bırakan, kaçmayan bu budalalara kin duyuyordu.

— Sen istedin! diye bağırdı. Al bakalım!

Kör gibi vuruyordu sağa sola. Ne kadar sürdü bu? Bilmi-yordu. Korkunç yüzler yokolmuşlardı çevresinden.

— Tanrıya şükür! dedi. Kaçıyorlar...

Korkusu da kaçmıştı. Sırtını kamburlaştırarak naralar atmaya başladı:

— Serseriler, böyle mi savaşırsınız siz?

Kendi naralarıyla coşarak artlarına takıldı Kozakların. Süvariler bataklığa sıkıştırmışlardı düşmanı. Kaçamayanlar boğuluyordu. Kan içindeydi suyun yüzü.

Birden Zagloba'nın atı yere yıkıldı, başına bir şeyler sa-rıldı ve her yan karardı.

— İmdat! diye inledi. Ölüyorum...

Ama kimse duymadı sesini o kargaşalıkta. Çevresindeki gürültü de azalıyordu gitgide.

Soğuk terler akmaya başladı ihtiyarın alnından. «Tutsak ettiler beni» diye düşündü. «Rozloghi'de benim Bohun'a yap-tığım gibi bir şey geçirdiler kafama. Arkamda hissettiğim de bir Kozanın kolu!»

— Bırak beni, serseri! diye bağırdı.

Sessizlik.

— Eğer bırakırsan bağışlarım!

Yine sessizlik.

Bu yeni korkuyla çıldırır gibi olan ihtiyar atını mahmuz-ladı ve hançerini salladı arkasına doğru. At kımıldamadı, hançer de boşlukta kaldı.

O zaman Zagloba ihtiyatlı olma bahasına çok geciktirdi-

gi hareketi yaptı: başına sarılmış kalın örtüyü kaldırdı ve anladı. Kaçmakta olan bir Kozak bayrağını atmıştı; gelip kafasına sarılmış olan buydu işte.

Kalktı, gülümsedi. Sonuç olarak korkunç bir mücadele sonucu ele geçirmişti bu bavrağı! Kahramanca dövüşmüştü. Bu kahramanlık ta çok kâr getirecekti kendisine.

Ganimeti sıkıca tutarak kampa döndü. Bataklığın kıyısında savaş sürüyordu...

İsyancılar için felâketli durum. Ne ilerleyebiliyorlar ne de gerileyebiliyorlardı. Kampa bile dönemezlerdi, çünkü yeni yeni birlikler yollayan Kriwonos boşuna ölenlerin yollarını tıkamıştı. Bütün adamlarını harcamak mı istiyordu? Berikiler kitle halinde yokoluyorlardı bataklıkta.

Katliam akşama dek sürdü.

Binlerce Kozak hayatını kaybetti komutanlarının hatası yüzünden. Kriwonos köpürüyordu, deli gibiydi. Karşı kıyıda ise Yarema gülümseyerek seyrediyordu katliamı.

Yanında aynı kayıtsızlık içinde Kiew valisi duruyordu.

— Bakınız, efendimiz! dedi birden eliyle batıyı gösterek. Gün batıyor.

* Dük derin bir soluk aldı.

— Yarına kalıyor işin gerisi...

Biraz sonra savaş durdu. Gece ayırdı savaşçıları. Kozakların kampında Kriwonos'un durumu çok kötüydü.

— Hain! diye haykırıyorlardı subayları. Son adamımıza kadar kırdırmak istiyorsun hepimizi! Seni Yarema'ya vereceğiz. Cezanı çekersin böylece!

Sarı bir yüzle karşılık verdi:

— Söz veriyorum ki yarın Dük'ü ve ordusunu teslim edeceğim sizlere. Kesin zafer anına kadar mutlak oruç tutacağıma dair ant içiyorum!

Sessizce baktılar ona. Aralarında on beş de albayın bulunduğu yirmi bin adam telef olmuştu. Ünlü Pulian ise düşmanın eline düşmüştü.

— Öcümüzü alacağız, diye homurdandı Kriwonos. Yarını bekleyin...

Bu arada karşı tarafta zafer türküleri söyleniyor, şiş-

man Zagloba da başarılarını anlatıyordu. Tutsaklar da sor-
guya çekiliyorlardı bir yandan.

— Hey, yeni haberler var! diye geldi genç Aksak.

Zagloba onu susturmaya çalıştı, tam da bayrak faslına
gelmişti çünkü. Ama herkes delikanlının çevresini sardı.

— Kisiel ile uzlaşma teşebbüsleri suya düşmüş. Şmiel
bütün gücüyle Kriwonos'un yardımına geliyormuş.

— Şmiel, Şmiel! dedi Zagloba yüzünü buruşturarak. Hâ-
lâ ondan söz ediyorsunuz!

— Altı bin adam Makno girmişler. Başlarında Bo-
hun varmış.

— Neee?

Zagloba'nın sesi değişmiş, bir adım attı.

— Evet; Bohun.

— Ya... yakında burada mı olacak?

— Üç güne kalmaz sanırım.

İhtiyar bütün vücuduyla titremeye başladı.

— Savaş alanında ya Bohun olur ya da Zagloba, ama iki-
si birden asla bulunamazlar.

— Korkmaya utanmıyor musunuz? diye kulağına fısıl-
dadı Jan. Sizin gibi muzaffer bir asker!

— Evet, eğer ölürsem Prensesin beklediği mesajı kim
götürecek. Çok nankörsünüz, senyör. Ve sevgilinizi unutu-
yorsunuz.

— Nasıl?

— Evet! Siz burada savaşırken, kızcağız kendi kendini
yiyor orada. Her gün gözleri yollarda kalıyor haber bekler-
ken...

— Yeter! Bilin ki, Zagloba, Bar'a bizzat kendim gitme-
yi düşünüyorum.

— Ne zaman? Kriwonos'u yendiniz, ama Bohun geliyor.
Bohun'u da yenerseniz Şmiel çıkacak karşınıza. Bu savaşın
sonunu görmüyorum ben.

— Ben de, ama başka bir çözüm yolu daha var. Dük as-
kerlerini dikkatsizce sürececek bir kumandan değildir. Sanırım
Zbaraz'da toplayacak güçlerini. Yarın eğer Kriwonos yeni-

den saldırırsa buradaki işimizi bitiririz, o zaman ben de Bar'a gidebilirim.

— Ertesi gün ha? O zaman ben de sizinle birlikte gelirim.

Bir süvarinin gelişiyile konuşmaları kesildi. Wierşul'du bu. O da haberler getiriyordu Dük'ten.

— Karar verildi, yarın savaş devam ediyor. Düşman benti genişletiyor ve bize kadar ulaşabilmek için köprüler kuruyor.

— Efendimiz ne yapıyor?

— Hiç. Bekliyor... Ne güzel bir gece değil mi?

— Gerçekten çok güzel!

— İyi geceler, yüzbaşı. Şu düşme...

— Merak etmeyin, bir şeyim kalmadı... İyi geceler!

Şimdi ateşe yaklaşmıştı adamlar. Bir süre dua okudular. Sonra örtülerine sarınıp uyudular...

XXIII

Güneşin ilk ışınlarıyla birlikte kalk boruları çalmaya başladı.

Ama bir saat sonra Dük, bütün hat boyunca çekilme emri verdiği zaman birlikler şaşırıp kaldılar. Ne oluyordu?

Gerçekte hiç bir şey olduğu yoktu. Wisniowiecki satranç oynar gibi savaşıyordu. Düşmanın nasıl tepki göstereceğini düşünerek yapıyordu her hareketini. Şimdi de bilerek izin vermişti Kozakların bataklığı aşmalarına. Kaçtığını sanmalarını istiyordu.

Takip hemen başladı. Kurnazlık başarıya ulaşmıştı. Dük, Kozakların saflarında belli bir kargaşalığın başladığını anladığı an döndü ve süvarileriyle üzerine atıldı...

Günün böyle başlaması, dükalık güçlerinin zaferinin habercisi oluyordu. Gece bastırıldığında Kriwonos'un topçusu falan kalmamıştı artık ve adamları beceriksiz kumandanlarını bir topun ağzına zincirlemişler, o durumda Şmielnički'nin kampına götürmüşlerdi. Beriki, eski hizmetlerini göz önüne alarak albayını bağışladı ve Podolya'ya yolladı.

Lehlerin tarafında sevinç büyüktü. Korsum yenilgisinin öcü sonunda alınmıştı! Ama bu atılımdan yararlanmak gerektiğini düşünen Dük, bölgedeki küçük kentlerdeki ayaklanmaların da bastırılması için teğmenlerini görevlendirdi ve böylece Bar yolculuğu suya düştü.

Zagloba'nın yakınmaları da hiç bir işe yaramadı.

On gün sonra Jan görevini tamamlamış, Tarnopol müstahkem mevkiinde bulunan Dük'ün yanına gitmek üzere yola çıkmıştı. Tarnopol'a varmadan bir gün önce küçük bir köy-

de mola verdiler son olarak ve çok yorgun olan Jan bir saman yığınının üzerinde uyuyakaldı hemen.

Sabaha doğru, yarı uyanık bir durumda garip düşler görmeye başladı. Lubnie'de odasındaydı, sadık uşağı Rendian da kahvaltısını hazırlıyordu.

Birden uyandı. Lubnie'deki oda yokoldu gözünün önünden, ama uşak hâlâ duruyordu. Rendian bir köşede oturmuş zırhının kayışlarını onarmaktaydı.

— Vay canına! diye haykırdı. Düş mü görüyorum?

Efendisinin ani çığlığı delikanlıyı o kadar korkuttu ki, elindeki zırhı büyük bir gürültüyle yere düşürdü.

— Senyör! dedi. Niçin bağıırıyorsunuz öyle? Hem neden düş göresiniz, benim tabii!

— Demek döndün?

— Tabii!

Jan ayağa fırladı.

— Gel, kucaklayayım seni!

Oğlu gibi sarıldı delikanlıya. Sonra sorulara başladı.

— Nereden geliyorsun?

— Husca'dan.

— Ne yapıyordun orada?

— Kozaklar Braclaaw valisinin evini yağmalamaya geldiler. Ben onlardan önce Husca'daydım, çünkü Şmiel kampından dönen rahip Patroni Lasko ile beraberdim. Şatoyu ve kenti yaktilar, rahibi de öldürdüler.

— Dur bakalım! sırayla anlat da anlayabileyim! Demek Şmiel'in kampındaydın?

— Evet. Çerin'de beni iyileştiren Kozaklar salmak istemediler. Hem beni bağışlamanız gerek, senyör, çünkü Bohun elimden aldığı için Prensese veremedim mektubunuzu. O Zagloba adındaki soylu şişman olmasaydı da şimdi hayatta olamazdım...

— Evet, biliyorum. Zagloba kampta, herşeyi anlattı bana. Prensese Bohun'un elinden kurtarıp Bar'a götürmeyi başarmış. Ama hâlâ Husca'ya nasıl geldiğini anlamadım!

— Çok basit! Çerin'de Kozaklar bir ahıra tıktılar beni, günlerce kaldım orada. O sırada Şmiel ordusuyla birlikte

geldi. Ama büyük bey daha önce oradan geçerken Kozaklara derslerini verdiğinden yeni gelenler beni kendilerinden sandılar ve iyileştirdiler. Ben de onları Korsum'a kadar izlemek zorunda kaldım.

— Demek Korsum'daydın?

— Ne yazık ki öyle! Korkunç şeyler gördüm. Bir sürü değerli taşı bir şişe içkiye karşılık alan bir soylu gördüm, sarhoş bir askerden!...

— Vay, vay! Bu soylu kişinin adı Rendian olmasın yoksa?

— Sizden de hiç bir şey saklanmıyor, efendim! Bir gün ülkeme dönebilirim yeniden, aileme vereceğim onları!

— Yani benden zenginsin şimdi!

— ...Haydutlarla böyle kârlı ticaretler yaptığım sırada, tek üzüntüm Prensesi Bohun'un elinde sanmaktan geliyordu. O zaman sağa sola sorup öğrendim ki, düşmanınız ölü gibi yatıyordu Çerkassi'de. Yaraları iyileştiren özel bir reçetem olduğunu bilirsiniz, Kozaklar da biliyordu. Bana sormadan albaylarının yanına yolladılar, onu iyileştirmemi buyurarak. Aslında kendime güvenmiyordum, çünkü Bohun beni tanıyacaktı. Gerçekten de ateşler içinde yanarken sordu: «Rozloghi'ye mektup götüren sen misin?» — «Benim!» — «Seni Çerin'de yaralamamış mıydım?» — «İyi hafızanız var!» — «Kretuski'nin hizmetinde misin sen?» Tabii ki inkâr ettim. «Ben mi? Asla! Kimsenin hizmetinde değilim ve özgür olarak Kozakların arasında yaşıyorum.» İnandı bana. Kurtulmuştum. Yaralarını sararken, Prensesin iki oğlunu nasıl öldürdüğünü anlattı. Zagloba'yı her hatırladığında da dişlerini gıcırdatıyordu. Hayır, ihtiyar onun yoluna çıkmasa çok iyi olur!

— Güzel, güzel!... Bir tek şey öğrenmek istiyorum şimdi: Bohun'u iyileştirdin mi?

Rendian kızardı.

— Evet, diye itiraf etti. Öldürmem kolaydı onu, düşündüm de, ama yaralı bir adamı öldürmeye elim varmadı. Kızdınız mı?

— Tam bir soylu gibi hareket ettiğiniz için mi kızayım?

Hayır, Rendian doğru davranmışsın. O koşullarda Bohun'u öldürmek cinayetten başka bir şey olmazdı.

Uşak derin bir soluk aldı ve birkaç cümlede tamamladı öyküsünü:

— Bohun iyileştiği sırada bir kız geldi Don kıyılarından, büyücü gibi bir şey, geleceği söylüyordu... Ah, efendim, neler çektim bir bilseniz! Bana aşık oldu kadın. Beni her gördüğünde kişner gibi bir kakhaha atıyor. «Gel» diyordu, «biraz zevkimize bakalım!» Ben de bir başka arkadaş bulmasını söylüyordum, ama hayır! «Senden hoşlandım, seni istiyorum...» Ondan kurtulana kadar canım çıktı...

— Gerçekten söylüyor muydu geleceği?...

— Tabii! Bohun'un odasının ortasına oturuyor, gözlerini boşluğa dikeyiyor ve «Leh kızın yanında» diyordu sürekli olarak. «Başka şeyler söyle» diye haykırıyordu gözleri yaşlar içindeki Kozak. Ama söyleyemiyordu kız, hep aynı sözü tekrar edip duruyordu.

— Gerçekten mi?

— Yemin ederim öyle! Öyle pıs bir herif olmasa, Bohun'a acıyabilirdi insan üzüntüsünü gördükçe. Daha sonra ne olduğunu bilmiyorum, iyileşince ayrıldım oradan. Rahip Lasko Şmiel'in kampına gelince onun ardına takıldım. Kriwonos'un öncü birlikleri öldürdüler onu. Ben kaçmayı başardım. Tanrıya şükür sizi sıhhat içinde ve düğüne hazır buluyorum... Yalnız, Bar'da evleneceğiniz halde niçin Tarnopol yolundan gidiyorsunuz?

— Birliğimi götürüyorum oraya.

Giyinirken ekledi:

— Anlattıkların karnımı acıktırdı! Yiyecek bir şeyler hazırla bana.

— Efendim, bunu düşünmediğimi sanmakla üzdünüz beni! Kahvaltınız sizi bekliyor!

XXIV

Son anda yeni bir buyruk geldi: Jan Tarnopol'da değil Zbaraz'da bulacaktı Dük'ü. Böylece Bar yolculuğu bir kez daha ertelenmiş oluyordu.

Birlik artık ağır ağır ilerliyordu. Halkın hiç bir şeyi kalmayan bir ülkeden geçiyorlardı. Aç kalmaktansa hanın yanında köle olmayı tercih ettiklerini haykıran kadın ve çocuklarla doluydu yollar. Dünyanın en verimli bölgelerinden birinde hasat zamanı oluyordu bu. Kriwonos geçtiği yerlerde herşeyi yoketmişti. Bulunabilecek tek yiyecek ağaç kabukları ve bozkırdaki otlardı.

Jan'ın bir süre sonra geçtiği Yampol'da durum daha az kötüydü. Savaş bu bölgeye bulaşmamıştı ve askerler yiyecek bir şeyler bulabildiler. Güçleri yerine gelince daha hızlı yol almaya başladılar. Beş gün sonra teğmen Kretuski küçük ordusunun başında Zbaraz'a giriyordu.

Kent arı kovanı gibi hareketliydi. Dük Yarema genel kargâhını burada kurmuştu. Son zaferle coşan büyük bir soylu kitlesi milisleriyle birlikte orduya katılmaya geliyorlardı. Panik dönemi geçmişti artık, Şmielniçki'nin ordusunun yenilmez olmadığı biliniyordu...

Hiç kuşkusuz Varşova'daki barış taraftarları isyancılarla her türlü uzlaşma umudunu yitirmemişlerdi, ama iyi pazarlık edebilmek için güçlü bir orduya dayanmak gerektiğini duyuyorlardı. Baltık kıyılarından Yaban Topraklara kadar savaş çılgınlıkları kaplamıştı her yanı.

Savaş tanrısı da tabii ki Yarema'ydı. Bütün diğer valiler, soylular ve generaller onun gölgesinde kayboluyorlardı.

Otoriteleri sıfırdı. Her gün bir sürü birlik krallık ordusunun toplanma yeri Leopol'dan ayrılıp Zbaraz'a gidiyordu. Gerçek başkan Dük'tü artık. Lehistan ve Ukrayna'nın geleceği onun ellerindeydi.

Durumları sarsılmış soylular sessiz kalmıyorlardı. Bu prenslerin ve valilerin çevrelerinde Yarema'nın kibir ve ihtirası şiddetle eleştiriliyordu. Dük'ün 4.000 adamla Varşova'ya girip, Senato'yu işgal ederek istediğini yaptırmasıyla sonuçlanan Hadziach olayı hatırlanıyordu. Onun kralın haklarını bile ayaklar altına alacağı söyleniyordu.

Bu arada Zabaraz'da Dük yeni katılan birlikleri coşkunlukla karşılıyordu.

— Son nefesimize kadar senin yanında savaşmak istiyoruz! diye bağırıyordu askerler.

Bu arada bütün kent bayram yapıyordu. Askerlere kolalarını açan yalnız Dük değildi; burjuvalar da aynı coşkuyu gösteriyorlardı. Özellikle kadınlar parlak üniformalardan çok içindekilerle ilgileniyorlardı.

Dönüşte tam bu cümbüşün ortasında buldu Jan kendisini. Neşeli eğlencilere katılmayı isterdi, ama en kısa zamanda Bar'a gidip Helen'i bulmayı düşünüyordu. Gelir gelmez izin istemek üzere Dük'ün yanına çıktı.

Dük'ü görür görmez şaşırdı. Wisniowiecki tanınmaz bir hale gelmişti. Avurtları sarkmış, yüzündeki kırışıklıklar artmış, sanki içten bir hastalık tarafından kemirilmişti.

— İyiyim, teşekkür ederim! diye cevap verdi teğmenin çekinerek sorduğu soruya karşılık.

Teğmen raporunu verdi ve Prensesi Bar'da bulup bugün hazırlıklarını tamamlayarak, ailesinin ülkesi olan Kretuszow'a götürmek için izin istedi.

Yarema'nın ince dudaklarını bir gülümseme kapladı.

— Gidin dostum, Tanrı yolunuzu açık etsin! Düşününüzde bulunmak isterdim, üstelik Helen manevi kızım benim, ama biliyorsunuz!

İçini çekti.

— Ne zaman gitmeyi düşünüyorsunuz?

— Mümkünse hemen bugün.

— Çok acelecisiniz! Anlıyorum... Ama yine de yarına kadar bekleyin; Wierszul'un Tatarlarından üç yüzünü yanınıza vereyim. Bir de Andre Potocki için bir mektup vereceğim.

— Başüstüne Altes! Benimle birlikte gelmeleri için arkadaşlarım Wolodowski ile Podbiapieta'ya da izin verebilir misiniz acaba?

— Olur! Yarın gelin. Benim adıma Prenses Helen'e sunmanız için de küçük bir armağanım olacak. Güle güle...

Ama Jan kılmıdamıyordu. Kararsızdı.

— Efendimiz... diye mırıldandı.

— Ne var?

— Efendimiz, cüretimi bağışlayın, ama neyiniz var? Bir hastalık mıdır sizi böyle çökerten?

Yanına yaklaşan Wisniowiecki elini omuzuna koydu.

— Ne sizin ne de benim elimden bir şey gelebilir, diye cevap verdi esrarengiz bir tavırla.

Jan'ın dostları onun döndüğünü haber alır almaz odasına doluştular ve Rendian'ın getirdiği küçük bir varilin çevresine toplandılar. Eski Cumhuriyet komseri Zawila, Wolodowski, Podbiapieta ve Zagloba'ydı bunlar.

— Tanrı adına! diye bağırdı Zagloba. Bizim küçük uşak değil mi bu gördüğüm?

— Ta kendisi, diye cevap verdi Rendian. Çerin'de bana gösterdiğiniz yakınlıktan dolayı size teşekkür etmek isterim.

— Doğru! Ben olmasaydım öbür dünyayı boylamıştın çoktan.

— Düşünün, diye ekledi Jan, cehennemin göbeğinde bile bulunmuş üstelik!

— Nasıl?...

— Uzun süre Şmiel ve Bohun'un yanında bulunmuş.

Bir süre daha şaşıldı, sonra konu kendiliğinden savaşa döndü.

— Dük'ün durumu çok üzüyor beni, dedi Jan. Ben yokken ne oldu ki?

Longinus sıkıntıyla başını salladı.

— Ne olduğunu ben söyleyeyim: Dük çok kan döktü...

— Ne demek yani?... Büyücü karı hikâyesi gibi bir şey...

— Hayır, baylar! Dük büyük bir savaşçı, ama cezalandırmanın ölçüsünü kaçırdı. Şimdi her yerde kan görüyor. Düşmanlarının kanı, bu savaşta ölenlerin tümünün kanları geçiyor gözlerinin önünden.

Jan ve uşağı titrediler. Gençtiler, yaşamın ta kendisiydiler. Buna karşılık yaşlı Zawila irkildi.

— Saçma! diye bağırdı masanın üzerine bir yumruk atarak. Barış zamanında Dük'ümüzden iyi hükümdar yoktur. Onu üzen şey savaş sıkıntıları ve Varşova'da döndürülen dolaplar.

Dük'ün sırdaşı olarak doğru söylüyordu. Ama tam o sırada, mütevazı odasında ünlü Dük diz çökmüş dua ediyordu.

— Tanrım, çevremi ve kendimi daha iyi görecektir ışığı verin bana! Hepsini ben önder olarak görüyorlar, ama buna hakkım var mı benim? Güven dolu bu insanların zafere kadar götürüp Şmiel'i yenebileceğimi hissediyorum. Ama insanlar çoğu kez kör olurlar, ben de yanılabılırım. Tanrım, yalvarırım cevap verin bana!

Ama karşısında duran çarın gerilmiş İsa resminden bir cevap gelmiyordu.

— Evet, soylular kanunları çiğniyorlar, ordu disiplini yok ediyor ve ben... Dük... örnek olmak yerine iktidarı elimden alıyorum. Bugün ben!... Yarın bir Potoçki, ya da Firley ya da başka birisi olacak. Zavallı ülke, senin geleceğin karanlık böyle önderler oldukça! Halkın iyiliği için savaştığımı söylüyorum!... Şmielniçki de aynı şeyi söylüyor. Ve ben ona hain diyorum...

Korkutucu biçimde sararmıştı yüzü. Alnından terler akıyordu.

— Tanrım, ben de başka bir Şmiel'miyim?... Üstelik bu kurnaz Kozak mı Cumhuriyetin gerçek düşmanı? Halkın önünde suçlanması gereken kişiler yüce soylular ve onların kibirleri, ihtirasları değil mi? Titre bakalım yüce generallerin yetkilerini ellerinden alan Dük!...

Sustu, devam edemeyecekti, yüreği olağanüstü hızla çarpıyordu göğsünde.

— Tanrım, tanrım, acıyın bana! diye inledi.

Gün ışıyana kadar öyle kaldı. İlk ışınlar belirdiğinde ayağa kalktı, kafasından uzaklaştırdı kötü düşünceleri ve bir uşak çağırdı.

— Emir subaylarına git, bütün albayları ve birlik kumandanlarını buraya çağırınsınlar...

Biraz sonra konuşarak geldiler ilk subaylar. Dükü gö-rünce susup selâm verdiler.

— Baylar, dedi sakın bir sesle, Tanrının ve vicdanımın sesini dinledim ve ne yaptım gerektiğini öğrendim. Vatanın iyiliği için, kendi isteğimle merkez komutanlığın buyruğuna giriyorum. Bu haber bütün orduya duyurulsun!

Aynı gün öğleye doğru, Jan ve arkadaşlarıyla birlikte Bar'a kadar gidecek olan üç yüz Tatar şatonun bahçesinde bekliyorlardı. Sadık teğmeninin yakın düğününü kutlamak için, Dük subaylara bir yemek veriyordu.

Jan, Yarema'nın yanında onur konuydu. Soluna da Zagloba oturmuştu, yaşlı adam gerçekten haketmişti bunu Prensesi kurtarıırken gösterdiği olağanüstü yüreklilik ve akıllılığıyla.

Yemeğin sonunda Yarema kupasını genç nişanlıların mutluluğuna kaldırdı. Konukların «yaşa» cıgıllıklarında camlar sarsıldı. Yeniden dolaştı şarap fıçıları...

— Dostlarım, diye bağırdı Dük bardağını üçüncü kez kaldırırken. Şimdi de bu güçlü ağacın dalları, küçük Kretuski'ler için içiyorum!

— Yaşasın, yaşasın!

— Teşekkür ederim! dedi birden kıpkırmızı kesilen Jan.

— Onlar da büyüsünler ve çoğalsınlar! dedi Zawila. Lehistan'a en az bir tabur kazandırmalısınız.

Muzip Zagloba da söze karışmaktan kendini alamadı:

— Hey, diye bağırdı, yalnızca Kretuski'ler olacak ordu-da!

Dost kahkahalarla karşılandı bu söz de. Yüzler canlanmış, gözler parlıyordu. Mutluluk akıyordu her yandan.

— İtiraf edeyim, dostlarım, dedi Jan, gugukçuk kuşunun söylediğine göre on iki oğlum olacaktı.

Yeni kahkahalar yükseldi...

Birden kapı açıldı ve üstü başı toz içinde bir adam belirdi eşikte. İçerdekilerin neşeli tavrını görünce tereddüt etti yaklaşmaya, durdu.

Ama Dük tanıdıktı onu.

— Keşke teğmen Kretuski'nin müstakbel çocuklarının onuruna kaldırdığım bu kupanın boşalmasını bekleseydiniz!... Ama başladığınıza göre, devam edin! Dinliyorum.

— Efendimiz, Bar düştü!...

İKİNCİ KİTAP

Güzel bir yaz gecesi, Veladinka'nın sağ kıyısında yirmi atlı Dinyester yönüne doğru ilerliyorlardı.

Yavaş gidiyorlardı. İçlerinden biri bazen gruptan ayrılıyor, önden gidiyor, sonra hızı daha da düşürmek için geri dönüyordu.

— Yavaş!.. Hey, yavaş!

Bu adamların ortasında olağanüstü soluk yüzlü bir genç kadının bulunması, bütün bu dikkatlerin anlamını ortaya koyuyordu. Yanyana giden iki atın arasına gerilmiş bir tür büyük beşiğin üzerine uzanmıştı. Kapalı gözkapaklarının üzerine gümüş yansımaları vuruyordu ayışığının.

Bölge bomboş gibiydi. Sessizliği yalnızca atların nalları bozuyordu. Ev falan görünmüyordu çevrede.

— Yavaş!... Yavaş! diye mırıldandı bir kez daha baştaki atlı.

Birden gruptan bir ikinci atlı daha ayrıldı, buyruk verenin yanına yaklaştı. Yana eğildi.

— Yaklaşıyoruz... Şimdi ölüler tarlası, sonra da Tatar kampı. Geceyarısından önce Şeytanın İni'nde oluruz. Ayrıca horozların ötüşünden önce varmamız gerek. Ben bu saatte geçebilirim, ama sizler...

Diğeri omuz silkti.

— Biliyorum, Hordına, şeytanın biri senin kardeşin. Ama gerekirse şeytanla bile anlaşabilir insan.

— Dene bakalım!..

İkinci atlı başını arkaya atıp güldü. Sonra yeniden eğilerek:

— Şeytanın İni'nden daha iyi gizlenme yeri yoktur dünyada. Prensesin güvenlik içinde olur orada. Gece bastırınca kimse cesaret edemez çevrede dolaşmaya. Biliyor musun, bugüne dek hiç bir insan inmedi Şeytan'ın İni'ne! Gelecek üzerine bana soru sormaya gelen birisi olursa, mağaranın ağzında görüşüyorum onunla. Ne Tatarlar ne de Lehler bulabilirler Prensesini burada!

— Ben yine de istediğim zaman girebileceğimi iddia ediyorum!

— Bohun, şeytanlara meydan okuma!

— Sus bakalım, pis kar!... Şunu da aklında iyi tut ki, Prensesin başına bir şey gelirse hiç bir şeytan kurtaramaz seni. Kendi elimle gebertirim!

Gecenin içinde adamlarının başında yürüyen gerçekten de genç Kozaktı. Yanındaki atlı ise, erkek kılığına girmiş olan, Rendian'ın başının belâsı büyücü kadın.

Hafifçe güldü kadın.

— Don kıyılarında kardeşimle yaşadığım sırada beni boğmak istediler; bir başka sefer, cellât saçlarımı kazımış, bal-tayı da bileylemişti. Yine de, görüyorsun, sapasağlam yanımdayım. Eğer Prensesin başında bulunmaya razı olmuşsam, inan, korktuğumdan falan değil, yalnızca sana olan dostluğumdan. Onun için beni tehdit etme! Hem gereksiz hem de gülünç.

Ama Bohun fazla uzun konuşmadı.

— Bir felâket kuşusun sen, diye homurdandı. Subay onun yanında demiştin!

— Ben değil beni yöneten ruhlar. Yarın değirmen suyunu soracağım kaderi. Anlaşılmaz ve hareketli dalgalardan ay-nama.

Bir sessizlik oldu, sonra:

— Hordina! diye seslendi Kozak.

— Ne var?

— Bir aşk iksiri yap bana. Bir büyücünün bunu yapabilmesi gerek.

— Doğru! Prenses hiç kimseyi sevmiyor olsaydı, çok kolay olurdu. Ama ne yazık ki seviyor birisini. Benim iksiri-

min de sevgisini büyütmekten başka bir etkisi olamaz...

— Lânet olsun!

— Dinle, Bohun!... Büyülü bir ot biliyorum... Kaynatıp içersen iki gün iki gece ölü gibi kalırsın... İzin ver, onu hazırlayayım Prensese...

— Sonra?

— O zaman senin egemenliğin altına girecek, senin malın olacak...

Büyücü şeytani elini kendi göğüsleri üzerinde dolaştırdı. Ama Kozak dişlerini gıcırdattı.

— Köpek!...

Kendi kendine konuşurmuş gibi alçak sesle ekledi:

— Asla yapmam o hareketi bu bakireye! Bar'ı ele geçirdiğimiz zaman, ilk yaklaşanın kafasını kırmaya hazır, onu korumak için atıldım hemen, ama o elindeki hançeri soktu göğsüne.

— Sen Kozak değilsin! Gerçek bir Kozak onu elde ederdi!

— Kapa çeneni! Seviyorum onu... Sen anlayamazsın.

— İşe yaramaz adam, diye homurdandı beriki.

— Sus! diye bağırdı sabrını yitiren Bohun. Eğer kendini öldürseydi, başını kayalara vura vura parçalardım, ama önce seni ininin kapısına çivilerdim.

Hordina cevap vermedi. Elini yolun kıyısına doğru kaldırdı.

— Ölüler Tarlası! dedi bir süre sonra alçak sesle.

Yeniden ciddilemişti. Gözlerindeki tahrik edici parıltı da yokolmuştu.

— Buradan hiç bir zaman geçilmez.

İrmağın kıyısında dikilen iki zirveli bir tepeydi bu. Ayışığı kötü aydınlatıyordu. Yine de korku verici yıkıntılar farkediliyordu.

Rüzgâr birden hızlandı. Atlar kışnediler. Korkan adamlar birbirlerine sokuldular. İnildiler, ağılamalar duyar gibi oluyorlardı, bazıları da hareket eden gölgeler gördüklerine emindiler.

— Kurtlar mı? diye sordu genç bir Kozak?

— Hayır, vampirler...

— Tanrım, acı bize!

Sıkıntı içindeki atlar kulaklarını eğdiler. Kortejin başında Hordina kimsenin anlamadığı bir dilde büyümlü sözler mırıldanıyordu. Tepeyi aşana kadar böylece sürdü. Sonra Hordina mırıldanmayı kesti.

— Bitti! diye bağırdı arkadaşlarına dönerek. Uzakta tutum onları... yoksa çok severler insan etini.

Rahat bir soluk aldılar. Kozaklar yeniden dikleştiler ve yüksek sesle konuşmaya başladılar.

— Hordina olmasaydı kimse geçemezdi, dedi biri.

— Sonsuz bir gücü var!

— Bohun'u gördünüz mü? O hiç korkmadı!

— Eee, sevgilisini düşünüyor! Dünya batsa farketmeyecek.

— Benim başıma gelen onun da başına gelseydi görürdük!

— Neymiş o başına gelen?

Adamın anlattığı küçük hikâye Kozakları daha da etkiledi. Az önce gördüklerinin ne olduklarını soran genç Kozak yeniden sorular sormaya koyuldu:

— Peki, vampirler şeytanlardan daha güçlüler mi?

— Şeytanlar daha sağlamdırlar, vampirler ise hareketli. Başından atması güçtür bir vampiri. Sonunda köle gibi de kullanabilir insan şeytanı, ama bir vampiri asla. Vampir kan emer yalnızca.

— He, he, diye soğuk soğuk gülüştüler dinleyenler bilinçsizce enselerini yoklayarak.

Bu arada Hordina yaklaştı.

— Geldik! Korkmayın, büyücüler toplantısı yılda bir kez olur, o da bu gece değil.

Uzaktan korkunç havlamalar geliyordu. Kozak birliği o kadar dar bir aralıkta ilerliyordu ki tek sıra olmak zorunda kaldılar, o zaman da Prensesin geçmesi binbir güçlük yarattı. Üstelik Bohun da, Prensesi sarsmak ya da uyandırmak gafletinde bulunacak olanı hemen orada temizlerdi. Ama ilerledikçe yol genişledi ve kara ağaçların büyük dalları arasın-

da ay yeniden göründü. Yaprak kımıldamıyordu. Sanki başka dünyaların nöbetçileriydiler. Altlarında da insan kemikleri doluydu. Adamlar tekrar birbirlerine sokuldular.

Birden kapkara iki kocaman köpek belirdi, homurdanarak Kozakların çevresinde dönmeye başladılar. Hordina'nın sesini duyunca sakinleştiler.

— Bunlar köpek falan değil... diye homurdandı bir asker.

Ağaçların arasında, yanında bir küçük ahır bulunan bir kulübe vardı, biraz ilerde de bir bina daha.

— Evim! dedi büyücü Bohun'a dönerek. İlerdeki de değirmen. Yalnız benim unumu öğütür. Senin geleceğini de onun suyundan öğreneceğiz.

— Göreceğiz!

Hordina siyah saçlarını sallamakla yetindi. Sonra askerlere dönerek:

— Durun!... Atları ahıra götürün!... Çeremis!

Elinde bir meşaleyle çirkin ve küçük bir ihtiyar belirdi.

— Kim bu cüce? diye homurdandı Bohun.

— Uşağım. Ona soru sormaya kalkma, konuşamaz. Dili kesilmiştir.

Atından atladı. Kozak albayı da onu izledi.

— Sevgilini değirmene götürmeni öğütlerim. Adamlar odasını hazırlarken gürültü ederler, uyanabilir.

— Pekâlâ!

Kozaklar büyük bir özenle beşiği söktüler ve komutanlarının denetimi altında değirmene taşdılar. Cüce de yolu aydınlatıyordu.

Titreyen alevin altında Helen'in yüzü hâlâ soluktu, ama renksiz dudakları üzerinde bir gülümseme vardı.

— Düş görüyor... diye mırıldandı Bohun.

Ama birden yüzü sertleşti. Ne düşünüyordu? Ya da, daha doğrusu kimi? O subayı mı?...

Değirmene varınca, askerler değerli yüklerini bıraktılar ve hemen çıktılar. Kesin buyruk almışlardı. Bohun ve büyücü odada yalnız kaldılar.

— Yaşayacak mı? diye sordu Kozak.

— Evet. Yara çabuk kapanacak. Yarına daha iyi olur.

— Tanrıya şükür!

Bu sırada kulübenin önünde askerler deri çuvallardan halılar, altın işlemeli örtüler, değerli eşyalar, kısacası Bar'daki ganimeti boşaltıyorlardı.

Prensese ayrılan odada bir ışık yakıldı. Kozaklar halıların duvarlara çakmaya, yastıkları yerleştirmeye, odayı bu değerli nesnelerle süslemeye koyuldular. Sonunda doğu saraylarına benzedi oda. Az önce çıplak ve soğuk olan bu yere güzel tutsak yerleştirildi.

Sonra kapı kapandı ve sessizlik kapladı Şeytanın İni'ni. Hatta, büyücünün askerleri teker teker taze samanın üzerine çektiği ahırda bile herşey sessizce sürdürülüyordu. Kozaklar bağırmamak için dişlerini isterik kadının adaleli omuzlarına gömüyorlardı.

II

Ertesi sabah Helen gözlerini açtığında güneş gökyüzünde epeyce yükselmişti. Nerede bulunduğunu düşünerek şaşkın şaşkın baktı çevresine. Neydi bu lüks? Bu hahılar, minderler, değerli eşyalar?

Bar'da tanık olduğu korkunç sahneleri hatırladı. Soyluların, rahiplerin öldürülmesini, Bohun'un ortaya çıkışını, kaçırılmasını hatırlıyordu bir bir. Ama, bulunduğu oda hiç te bir hücreye benzemiyordu.

Kozaktan kurtulmak için, hançerle kendini öldürmeye çalıştığını hatırladı. Hançer bir madalyonun üzerinden kaymış ve hafifçe yaralanmıştı yalnızca.

Böyle bilinçsiz uzun süredir mi yatmıştı? Kim bilir, belki de krallık ordusu kenti yeniden almıştı, herşey o zaman anlam kazanıyordu. Bu oda da bir şatonun odalarından birisiydi. Wisniowiecki'nin şatosunun.

Ellerini kavuşturdu.

— Sevgili Tanrım, ne olur ilk göreceğim yüz kurtarıcımın yüzü olsun!

Kulak kabarttı. Duvarları tavandan dösemeye kadar kaplayan lame perdelerin ötesinden bir teorbun sesi geliyordu. Ve tatlı bir ses türkü söylüyordu:

Sevgilim,
Sadık sevgilim,
Hiç bir zaman
Kara bir yağmur gibi
Unutkanlık çökmeyecek
Yüreğimin ateşi üzerine...

Helen bir çığlık attı ve kendini kaybederek minderlerin üzerine yıkıldı. Bohun'un sesini tanıdı.

Kozak beyi odaya girdi.

Bir doğulu gibi giyinmişti. Onu görünce birçok genç kızın yüreği hoplardı. Çetelerinin başında at koşturan bir bozkır barbarı değil, sevgilisinin ayaklarına kapanmaya hazır bir Asya prensiydi artık.

— Korkmayın, diye mırıldandı.

Prensesin korku içindeki yüzünü görmüş, üzüntülü bir sesle onu sakinleştirmeye çalışıyordu.

— Neredeyim?

— Savaştan uzak, emin bir yerde. Bar'da Kozaklar tek canlı bırakmadılar. O cehennemden tek kurtulan sizsiniz!

— Niçin beni tutsak ettiniz? Benden ne istiyorsunuz?

— Tanrım!...

Gerçek bir acı belirdi genç adamın yüz çizgilerinde. Bu meydan okuma onu derinden yaralamıştı.

— Korkuyorum sizden, diye ekledi Helen.

— Korkmayın, güzel Prenses! Size hiç bir kötülük yapmak istemiyorum. Tam tersine sizin mutluluğunuzu istiyorum, kölenizim sizin. Bar'da bunu anlamadınız, beni görünce kendinizi öldürmeye kalktınız. Şunu bilin ki, benden daha yakın bir dostunuz yoktur...

Helen'in yanaklarına kan çıktı.

— Onursuz yaşamaktansa ölürüm. Benim dostluğum değil sizi ilgilendiren, siz beni istiyorsunuz. Yalnızca ve tüm olarak beni. Zevkiniz için... Asla olmayacak bu!

Bohun, pencerenin yanına, ipek bir halı örtülü divana oturdu.

— Size olan aşkımla zevk diye adlandırıyorsunuz, gülünç! Alkol damarlarımdaki kanı ateşlemedikçe benim için azizlerden daha da kutsal bir kişi olarak kalacaksınız! Sizi yeniden bulduğumdan beri de tek damla içki içmedim.

— Ne olur bırakın beni!

— Nereye gideceksiniz? Prenses Kurcewicz ve iki oğlu öldüler. Ukrayna'nın bütün köyleri ve kentleri alevler içinde. Dük, Şmielniçki'nin üzerine yürümek için Lubnie'den ay-

rıldı. Her yanda savaş var! Her yanda Kozaklar ve Tatarlar öldürüyor, yağmalıyor, ırza geçiyorlar! Söyleyin, nereye gideceksiniz? Kim sizi koruyacak?

«Kim mi» diye düşündü kız, «Jan Kretuski!» Bar'da iken, onun zaferlerini anlatan türküler söyleyen ozanlardan o kadar çok duymuştu ki yiğidinin adını. Ama o zamandan bu zamana çok savaş, çok tehlike geçmişti! İçinden yardıma çağır-
dığı kişi hâlâ yaşıyor muydu acaba? Hayatının sonuna dek, çılgınca aşık bu barbarın kurbanı olarak kalacak mıydı yoksa?

Onun suskunluğu karşısında beriki devam etti:

— Güzelliğiniz büyüledi beni. Zaferin ve servetin her türlü çekiciliği yokoldu benim için. Siz olmadan, hayatın yaşamaya değer hiç bir yanı olamaz. Ah, bir bilebilseydiniz?... Eskiden dünyanın en güzel kızı bile bir adım çeviremezdi beni yolumdan. Bir gün, sultana götürülen hurilerle dolu bir gemi geçirdim elime. Bütün kızları Kozaklarıma verdim, onlar bıkınca da boyunlarına birer taş bağlatıp denize attırdım. Hiç kimseden çekinmiyordum. Şatolarındaki Dük gibi, ben de bozkırın kralıyım. Ya şimdi... Bir gülümseme dileniyor, tatlı bir söz bekliyorum. Sizin yüzünüzden yeniden asi oldum, bana o kadar iyiliği olan kişileri boğazladım. Sizin yüzünüzden büyücülerin zırvalarını dinleyen zavallı bir deliye döndüm.

İçini çekti. Bir an daldı, sonra devam etti:

— Ve siz kapıyı açayım istiyorsunuz? Başka bir adamla buluşmamıza izin vermemi istiyorsunuz? Hayır, asla olmayacak bu! Prenses, ne dilerseniz dileyin benden: altın, köleler, bütün malım... Sizi yeni bir Wisniowiečka düşesi yapabilmem için Ukrayna'nın yarısını ele geçirmemi söyleyin... Ne dilerseniz dileyin yapacağım onu! Oh, Prenses, sevin beni...

Helen'in dudaklarından alaylı bir gülümseme geçti.

— Sevgi hiç bir zaman bir buyruğa boyun eğmez, diye mırıldandı. Ne olursa olsun sizi sevemeyeceğimi biliyorum.

— Söylemeyin bunu!

— O zaman siz de sevginizden sözetmeyin. Sizin kısmetiniz değilim ben.

— Biliyorum, Prenses... Ama... Biliyor musunuz ki, eğer 3ar'da sizi kurtarmasaydım kimin olacaktınız?

— Beni kurtardınız ve tutsak ettiniz! Düşmanımsınız benim.

— Soruma cevap verin! Kimin olacaktınız Kozakların... Bir sürü Kozagin!

— Hançerim beni daha önce kurtarırdı. Ama şimdi siz elinizde tutuyorsunuz beni.

— Ölmenizi istemiyorum. Benim olmalısınız.

— Asla!

— Yemin ederim, olacaksınız.

— Asla, asla, asla!

Helen soluk yüzlü yaralı genç kız değildi artık. Soğuk bir kararlılık okunuyordu gözlerinden. Bohun, sinir krizinin eşğine gelmiş, asi, bükülmez iradeli bu genç kızla baş edemeyeceğini anladı.

Kızgınlığından titremeye başladı.

— Asla, diyorsunuz ha! Lehistan'dan gelen o yakışıklı herif için mi? Bir görmeniz yetti, kollarına düşmeniz için, değil mi? Zavallı Kozak kimin umrunda? O kafasını taşlara vurup dursun! Gülüyorsunuz ona, acısıyla alay ediyorsunuz! Hayır! Acı çekecek olan o pis Leh olacak! Kendi ellerimle yakalayıp ağaca çivileyeceğim onu! Şmiel Lehlerle savaşıyor. En iyi subayı olacağım onun ve yemin ederim ki, isterse öbür dünyada olsun yine de sevgilinizi bulacağım ve kafasını getirip ayaklarınızın önüne atacağım...

Helen korkunç bir çılgılık attı ve kendini kaybetti. Kozak bir anda sakinleşti ve bir sıçrayışta kapının yanına gitti.

— Hordina! diye bağırdı.

Büyücü hemen göründü.

— Niçin bağıryorsun? Sararmışsın.

— Hordina, çabuk kurtar onu! Tanrım, gözlerimin ışığı-m öldürdüm!

— Hiç te öldürmedin, diye cevap verdi Helen'in üzerine eğilmiş olan büyücü. Bayılmış yalnızca. Haydi git şimdi! Kendine gelince çağırırım.

Kozak çocuk gibi yerine getirdi söyleneni. Biraz sonra genç kız gözlerini açtı.

— Eee, güzelim! dedi Hordina. Korktun mu?

— Tanımıyorum sizi... diye mırıldandı Prenses zayıf bir sesle.

— Hizmetçinizim sizin. Efendinin buyruğu böyle.

— Neredeyim ben?

— Hiç bir yerde... Bir çölde... Taşlar ve ölümler ülkesinde.

— Siz burada mı oturuyorsunuz? Tek başınıza mı?

— Evet, tek başıma. Savaşta önce kardeşim de vardı, sonra o Şmielniçki'nin yanında savaşmaya gitti.

— Niçin buradasınız?

— Size bakmak için, güzelim.

Helen büyücüye baktı. Ciddiye benziyordu.

— İyi olacak mısınız? diye sordu tatlı bir sesle.

Hordina'nın yüzüne bir gülümseme yayıldı. Eğildi.

— Evet, diye söz verdi İyi olacağım. Ama siz de Kozak savaşçı için iyi olun. Güzel bir atmacadır. O...

Cümlelerin gerisini kulağına söyledi Helen'in, sonra korkunç bir kahkaha attı. Helen tiksintiyle itti onu.

III

Aynı gün, Hordina ile Bohum bir ağacın altına oturmuşlar, köpüklü suyun içinde dönen değirmenin çarkına bakıyorlardı.

Bir süredir sessiz duruyorlardı. Birden Kozak başını kaldırdı. Ateşli gözlerinden sıkıntısı okunuyordu.

— Onu bir an bile gözünden kaçırmayacağına söz ver! Gece gündüz gözle onu. Ne gerekçeyle olursa olsun hiç kimse yaklaşmamalı buraya.

— Korkma, atmacam! Bir tek yol var, onu da gördün. Eğer ben istemezsem, koca bir ordu gelse giremez.

— Bir şeyler sormak için gelenlerin olduğunu söylememiş miydin?

— Doğru! Razkow'dan, hatta daha da uzaklardan bile gelirler... Merak etme, gelen ırmağın orada bekler. En meraklıları bile cesaret edemez içeri girmeye, korkarlar Şeytanın İninden. Ağaçların altındaki kemikleri gördün. Fazla keskin sorular soranların ve çok ısrarla içeriye bakmaya çalışanların kalıntılarıdır onlar.

— Boğazladın mı?

— Orası beni ilgilendirir. Soru sormaya gelenler yalnızca kendi gelecekleriyle ilgilenirlerse bir şey olmaz.

Kısa bir sessizlikten sonra devam etti:

— Şimdi ister misin, değirmenin suyuna bakayım senin için?

— Kötü şeyler söylemeyecekse!

Bohun içini çekti. Mutlu değildi.

Kız elindeydi. Kimse alamazdı onu kendisinden, ama mutlu değildi. Kafes içinde tuttuğu bir kuştı mutluluk. Ama ne yazık ki şarkı söylemeyi reddediyordu kuş.

— Eğer sudan kötü şeyler öğrenirsem, diye sordu Hordina, burada kalacak mısın?

— Biliyorsun ki olanak yok buna. Şmiel'in bana ihtiyacı var. Lehler üzerimize saldıracaklar ve dünya yüzünde görülmemiş bir savaş olacak bu.

— Ne zaman döneceksin?

— Nereden bileyim? Eğer kaybedersek, gelir buraya gizlenirim ve bir daha da hiç çıkmam. Kazanırsak da, Prensesi alır Kiew'e götürürüm.

Yeniden bir sessizlik oldu. Sonra kadın sordu:

— Ya ölürsen? Onu da öldüreyim mi?

— Eğer ölürsem, beni bağışlamasını isterim yalnızca.

— Nasıl? Sen, Bohun, böyle konuşuyorsun ha? Çok ta-nınmaz oldun! Ne kadar da budalaymış bu kız! Böyle bir aşkı reddediyor! Onun yerinde ben olsam, inan hiç acı çek-tirmezdim sana!

— Ama sen değilsin işte!

Kadın yine de umutla eğildi ona doğru. Bohun iğrene-rek itti.

— Haydi suya bak! Ölümü bile görsen söyle bana.

Hordina vanalardan birisini kaldırdı. Su kaynadı. Çark daha hızlı dönmeye başladı.

Gözleri köpüklere dikili, elleri kulaklarında, büyü-lü söylemeye başladı:

— Göster kendini... İster iyi ister kötü ruh ol, göster ba-na kendini...

Bohun sıkıntıyla eğildi.

— Görüyorum... Görüyorum! diye bağırdı birden büyü-cü.

— Ne görüyorsun?

— Kardeşim ölmüş... İki öküz işkenceye götürüyorlar onu!

— Bana ne senin kardeşinden!

— Kargalar oyuyor gözlerini...

Soluk soluğa kaldı, sustu bir süre. Suyun gürültüsü kor-kunçtu.

— Başka ne görüyorsun? diye bağırdı Kozak.

— Hiç... İyi ruhlar, kötü ruhlar, gösterin kendinizi!...
Oh, yeniden görüyorum...

— Ne görüyorsun?

— Büyük bir savaş... Lehler kaçıyor...

— Onları izliyor muyum ben?

— Evet, oradasın! Küçük bir subayla başın belâda. Sakın kendini Bohun! Çok çevik düşmanın...

— Ya Prenses?

— Yok burada. Seni görüyorum hâlâ. Yanında sana ihanet eden birisi var, sahte bir dost.

— Nasıl birisi?

— Karanlıkta yüzü... İyi göremiyorum... Genç mi yoksa yaşlı mı anlaşılmıyor...

— Yaşlıdır!

— Olabilir!

— Tanıyorum onu. Bana ihanet etti. Şişman, beyaz sakallı bir Leh. Adı da Zagloba.

— Sana bakıyor... Dur... Prensesi görüyorum... Beyazlar giymiş, gelin tacı var başında. Üzerinde de bir atmaca doluyor.

— Benim o! diye bağırdı Bohun dikilerek.

— Belki de!... Evet, bir atmaca!

— Benim!...

— Dur! Bir şey görmez oldum...Evet, askerler! Bozkırdaki otlar kadar çoklar! Başlarında at sürüyorsunuz! Önünde üç at kuyruğu var!

— Prenses de yanımda mı?

— Kamptasın. Yalnızsın.

Bir sessizlik oldu. Çark dönüyor, suyun korkunç gürültüsü sürüyordu.

— Ne kadar çok kan!... Kan her taraf!... diye cıglık attı birden Hordina. Korkunç!... Her tarafta cesetler, aç kurtlar, leş kargaları, veba!...

Birden sert bir rüzgâr esmeye başladı. Bir an sonra köpükler yokolmuştu. Aynı anda çirkin cüce Çeremis, sırtında bir demet otla belirdi.

— Çeremis! Vanayı indir!

Kalktı, elini ve yüzünü yıkadı ırmağın suyunda. Bohun yerinden kımıldamamıştı. Düş görüyordu.

O kadar dalmıştı ki, Hordina geri dönünce titredi.

— Ne oldu Bohun?

Cevap vereceğine soru sordu beriki:

— Benden hiç bir şey saklamadın ya?

— Hayır, her şeyi biliyorsun.

— Doğru mu söylüyorsun?

— Kardeşimin başı üzerine yemin ederim. Onu öldürmüşler, Bohun!... O kadar çok ceset gördüm ki!... Çok büyük bir savaş olacak buralarda!

— Ya Prenses? Onu da gördün mü gerçekten? Başının üzerinde uçan atmacayı?

— Evet.

— Gelin tacı da var mıydı başında?

— Evet, beyaz giysiler de...

— Bağırırım ama, gerçekten ben miydim atmaca? Öteki olmasın?

Hordina başını salladı.

— Öyle olsa kartal görürdüm...

Kazak içini çekti.

— Tanrıya şükür!... Adamlarıma hazırlanmalarını söyleyeyim... Boşuna zaman kaybetmeden bu gece gidelim...

— Git bakalım! Mutlu olacaksın, büyük bey olacaksın. Önünde üç at kuyruğu taşındığını gördüm...

— Büyük bey olacağım... Prensesle evleneceğim!

Karanlık basar basmaz, Bohun'un adamları atları çıkarırlar.

Ama gidiş saati yaklaştıkça, Bohun zamanı durdurmak istiyordu. Prensesin odasında divana oturmuş gözlerini ayıramıyordu genç kızıdan. Parmakları kendi kendilerine bir teorbun telleri üzerinde dolaşıyordu. Karşısında Helen yarı uzanmış duruyordu yastıkların üzerine. Bohun'u bönleştiren ağır ve yüksek bir havası vardı.

Dışarıdan at kişnemeleri geliyordu.

— Prenses... diye mırıldandı o zaman Kozak.

Prenses duymamış gibi yaptı.

— Prenses, gidiyorum ben.
— Yolunuz açık olsun, dedi kız bir an tereddüt ettikten sonra.

Sesi ciddiye.

Kozak yüreğinin sıkıştığını hissetti. Bu değildi beklediği.

— Benden nefret ediyorsunuz, değil mi? Yine de başka birisi daha kötü olurdu. Elimde olmanıza rağmen, bir kral kızı gibi davrandım size.

— Ben yalnızca Tanrının elindeyim. Yine karşımda kendinizi tutmak için güç harcadığınızı biliyorum. Teşekkür ederim.

— Kulaklarımdan çıkmayacak bu teşekkür. Kim bilir, belki siz de beni düşünürsünüz?

Helen cevap vermeyi gereksiz buldu.

— Sizi yalnız bırakıp gitmek kuşku veriyor bana, diye devam etti beriki. Ama nasıl yumuşatırım sizi?

— Özgürlüğümü verin. Tanrı sizi bağışlar, ben de bağışlarım.

— Özgür ha?... Yarın ne olacağımız belli değil bu karışık zamanda!... Özgür! Belki özgür kalırsanız, pişmanlık duyarsınız bana karşı bu kadar sert davrandığınız için.

Helen'in gözlerinden bir umut ışığı geçti. Ellerini birbirine kenetleyerek mırıldandı:

— Cömertçe davranarak...

Sertçe kesildi sözü:

— Hayır, yapamam! En azından şimdilik. Burada güvenlik içindesiniz. Özgür kalırsanız bir Tatar birliğine çatabilirsiniz. Ülkenin her yanına yayıldılar.

— Peki?

— Dönünce düşünürüm...

— Tanrı yüreğinizi aydınlatsın, Bohun!... Yolunuz açık olsun!

Kozak öptü kendisine uzatılan eli. Sonra geri geri giderrek perdenin arkasında kayboldu.

Biraz sonra küçük birlik uzaklaşıyordu. Prenses nal seslerini dinledi.

IV

Zagloba, Rendian'ın doldurduğu bardağını kaldırarak haykırdı:

— Evet baylar, Prensesi sağ salım Bar'a kadar götürebilmek gerçek bir mucizedir! Umut edelim Tanrı yine gözet-sin onu, çünkü bana öyle geliyor ki Bohun da katılmıştır kentin yağmalanmasına. Tanrının yardımı olmadan da, elinden kimse kurtulmaz o atmacanın.

— 20.000 den çok insan öldürdüler, dedi genç Wolodowski. Prenses ölümden kurtulduysa, ardındakilerden niçin kurtulmasın?

— Dikkat! dedi Zagloba. Kozak, Prensesin Bar'da olduğunu biliyordu. Bence Prensesi eline geçirdi ve yalnız kendisinin bildiği bir yere gizledi.

Odada biri içini çekti.

— Onu bir kez gördüm ben, ama söyledikleriniz yüreğini parçalıyor! dedi boğuk bir sesle az önce içini çeken.

Longinus Podbieta idi bu.

— Ya ben? diye cevap verdi Zagloba sinirli bir tavırla. Ben ki onu canavarın pençesinden kurtardım! Bir baba gibi seviyordum onu.

Rendian yeniden doldurdu kupaları.

— Öcünü almak gerek! diye homurdandı Wolodowski. Bu bizim görevimiz.

— Evet görevimiz! diye tekrarladı Longinus. Ama nasıl? Her ikisi de Zagloba'ya döndüler:

— Sizin çok yaratıcı bir zekânız var...

Yaşlı adam elini kaldırdı.

— Tabii, hayal gücüm biraz kuvvetlidir, Tanrıya şükür! Ama yine de Jan'ın fikrini almadan hiç bir şeye karar veremeyiz. Ne yazık ki ondan da çok şey çıkmaz. Acı kemiriyor içini. Birkaç kez konuyu bu alana çekmeye çalıştım, ama boşuna!

— O zaman onu geçelim! diye bağırdı Wolodowski. Sen-yör Zagloba, mutlaka bir planınız vardır sizin. Anlatın hay-di!

— Planım basit, diye başladı yaşlı adam. Mesele açık çünkü: ilkönce Prensesin hâlâ yaşayıp yaşamadığını öğrenmek zorundayız. Bunun için de önümüzde iki yol var: Ya Ya-rem'a'nın düzenli birlikleri arasından, düşman safına geçer gibi yapacak sadık askerler bulacağız, ya da Bar yağması-na katılmış tutsakları ustaca sorguya çekeceğiz. Bohun Tan-rıdır onların gözünde. Hiç kuşkusuz en küçük hareketinden bile haberleri vardır. Eğer Prensesi kaçırdıysa biliyorlardır.

— İki yol da iyi, dedi Longinus.

— Şimdi de zavallı kızın yaşadığını düşünelim. O zaman sizlerden daha çok deneyim olduğu için benim buyru-gum altına girersiniz, dilenci kılığında Ukrayna'yı aşıp bu-lunduğu yere gideriz. Eğer bulamazsak, Zagloba artık eski Zagloba değildir!

— Jan da bizimle gelir, diye atıldı Wolodowski.

— O gücü kendinde bulursa! diye içini çekti Litvanyalı.

— Evet gelebilir, diye devam etti Zagloba. Yine de onun ve benim için tehlike daha büyük. Bohun tanıyor bizleri. Si-zi ise hiç görmedi.

— Özür dilerim, diye düzeltti Longinus. Beni bir kez gör-dü. Rozloghi'de, ama önemi yok.

— Peki!

Yaşlı adam bir an düşündü. Sonra aniden başını kal-dırdı:

— Hemen bu gece gidebiliriz!

Ötekiler aynı kanıda değillerdi.

— Olamaz! diye bağırdı Wolodowski. Bu kadar acele de-ğil! Savaş öncesindeyiz. Kaçmak olur bu!

— Dük de izin vermez zaten, diye ekledi Longinus.

Zagloba yeniden başını eğdi ve sakalının içinden bir şeyler homurdandı. İçinden Bohun tehlikesini savaş tehlikesine tercih ediyordu. Sonunda patladı:

— Eğer Dük, yüksek komutanlık yetkisini kullanmış olsaydı, çoktan biterdi bu savaş! Prens Zaslawski gibi bir başkanla gidin de zafer kazanın. Yalnızca yemeyi içmeyi düşünüyor!

— Prens üç gün içinde burada olacak.

— O zaman acele etsin de bitsin bu iş!

Konuşma Jan Kretuski'nin içeri girmesiyle kesildi. Çok değişmişti. Gözlerinde fer kalmamış, yüzünde kırışıklıklar, saçlarında ak teller belirmişti. İçten içe kemiren bir derdi olduğunu anlamak için bir kere bakmak yeterdi. Üstelik hiç kimseye de sözetmiyordu acılarından. Dostlarıyla yalnızca savaştan konuşuyordu.

— Nereden geliyorsun Jan? diye sordu Mişel Wolodowski.

— Dükten.

— Yeni bir şey var mı?

— Keşfe çıkıyorum, eğer yeni bir şey sayılırsa.

— Önemli bir görev mi?

— Yol açıksa, Yarmolin'e kadar uzanma buyruğu aldım.

Longinus titredi, Wolodowski ile Zagloba gizlice birbirlerine baktılar. Haber ilginçti.

— Yarmolin, Bar yolu üzerinde, diye atıldı hemen yaşlı adam. Seninle birlikte gelmemize izin verir misiniz?

— Sevinirim, ama benim iznimin hiç bir değeri yok, eğer Dük'ten almazsanız.

— O zaman hep birlikte gidip onu bulalım! diye cevap verdi bu tür fırsatları hiç kaçırmayan Wolodowski.

Holde bir sürü subay beklediğinden, Dük'ün yanına girebilmek için uzun süre beklemek zorunda kaldılar. Ama sabırlarının ödülünü aldılar: İstedikleri izin hemen verildi. Üstelik Wolodowski'ye de, güvendiği Ukraynalılar arasından, kaçak rolü oynamak üzere birkaç kişi seçmesi söylendi.

Neşeyle çıkarken yaşlı Zawila'ya rastladılar. O da onlara katıldı. Kampa doğru ilerlerken bir grup sarhoş subay-

la karşılaştılar. Bir tanesi, Dük'ün kendisini koruması dolayısıyla her türlü disiplinsizliği gösteren taç koruyucusu senyör Lasz idi. Zagloba'yı tanırdı. Görür görmez seslendi:

— Hey, nerelerdesiniz öyle?

— Teğmen Kretuski ile birlikteydim, diye cevap verdi Zagloba soğuk bir sesle.

Lasz Jan'ı sevmezdi. Onun suskunluğundan ve ciddiliğinden rahatsız olurdu. Başına gelenleri biliyordu ama, gerekli saygıyı gösteremeyecek kadar sarhoştı.

Kretuski Zagloba'nın birkaç adım gerisinden yürüyordu. Lasz sallanarak yaklaştı ve üniformasının bir düğmesini yakalayarak kaba kaba bağırmaya başladı:

— Eee, hâlâ sevgilin için mi ağlaşıyorsun?.. Anlıyorum.. Güzel kızmış!...

— Rica ederim bırakın beni, diye cevap verdi Kretuski kuru bir sesle.

— Ne... Nasıl... Biraz aceleniz var galiba?

— Görevdeyim. Sizin keyfinizi bekleyemem.

— Ben görevde değilim!... diye bağırды sarhoş düğmeyi bırakmadan. Beklersiniz... Kimseden emir alamam ben.

Sonra yılışıkça gülerek:

— Güzel kızmış, ha?

— Bu yaraya parmak basmamanız için uyarırım sizi, senyör!

— Hmm... Parmak basmamak ha!... Ne nezaket!... Ama emin olun... Kızı bulamazsanız parmaktan başka şeyler de basılır o yaraya!

Teğmen güç tutuyordu kendini.

— Senyör, diye uyardı yine de, kiminle konuştuğumu unutmam için zorlamayın beni.

Lasz tokat yemiş gibi sallandı.

— Siz ha!... diye haykırdı. Bir kız için beni tehdit ediyorsunuz!

— Yolunuza gidin senyör! diye atıldı Zawila sert bir sesle.

Lasz kıpkırmızı kesildi. Kendini kaybetmişti artık.

— Pis herifler! Beni tehdit ettiniz!

Sonra arkadaşlarına dönerek:

— Kılıçlarınızı çekin baylar!

Kendisi de Jan'ın üzerine saldırdı. Ama gerekli karşılığı aldı. Aynı anda kılıcını çekmiş olan Jan iyi hesaplanmış bir vuruşla adamın kılıcını elinden düşürdü. Beriki de yerde buldu kendini.

Sapsarı kesilen Jan Kretuski kımıldamadan durdu. Rakibine başka türlü vurabilir, insafsızca cezalandırabilirdi. Ama kendisinden güçsüz durumdaki bir adamı öldürmek istememişti. Bu ders yeterliydi.

Bu arada Lasz'ın ve Wolodowski'nin adamları da birbirlerinin üzerlerine yürümüşlerdi. Wolodowski'nin adamlarının üstün çıkmaları sayesinde kanlı bir kavga olmadı. Karşı taraf başkanlarını da götürerek çekildi.

Birkaç saniye sonra Kuşel, Yarema'nın Kiew valisi ile görüştüğü salona daldı.

— Efendimiz! diye haykırdı. Rezalet! Adamlar birbirlerini öldürüyorlar!

Arkasında kırmızı suratlı Lasz dikiliyordu.

— Adalet! Adalet! diye bağırdı. Sizin kampınız da Şmiel'in kampına benzedi. Ne ünvanın ne de rütbenin bir değeri kaldı. Küçük bir subay bir taht görevlisine kılıç çekti! Eğer efendimiz suçluyu cezalandırmazsa, ben kendi elimle yerine getireceğim adalet!

Dük ayağa fırladı. Bu konuşma biçiminden hoşlanmamıştı.

— Ne oluyor? diye sordu. Kim saygıda kusur etti size karşı?

— Teğmen Jan Kretuski.

Derin bir şaşkınlık belirdi Yarema'nın yüz çizgilerinde. Yanlış duyduğunu sandı.

— Kretuski mi?

Ama Lasz cevap veremedi. Bir üçüncü kişi girmişti salona: Zawila.

— Efendimiz, dedi, olaya tanık oldum ben.

Ama öteki hemen ona döndü:

— Susun, diye emir verdi. Hiç bir açıklama olmaksızın cezalandırılmasını istiyorum.

— Biraz yavaş olun, lütfen!

Dük'ün sesi korkunçtu. Ünvanına ve şımarıklığına rağmen Lasz itiraz edemedi.

— Sizi dinliyorum, Zawila!

Beriki birkaç cümleyle bütün olayı anlattı.

— Yetmiş yaşındayım, diye bitirdi. Hiç yalan söylemedim bugüne dek. Yemin ederek de tekrarlayabilirim anlatıklarımı.

Dük ruhunu okurmuş gibi baktı ona, sonra tek söz söylemeden masasına gitti, bir kâğıt aldı ve yazmaya başladı.

İmzasını da attıktan sonra Lasz'a döndü:

— Adalet yerine geldi.

Lasz eğildi, anlaşılmasa da bir şeyler mırıldandı ve elleri belinde çıktı.

— Zelenski! diye seslendi dük.

Uşak yaklaştı.

— Bu mektubu senyör Kretuski'ye götürün.

Jan, yüzündeki anlam değişmeden okudu ve dostu Wolodowski'ye uzattı Dük'ün mektubunu.

— Okuyabilir miyim?

— Tabii!

Ama beriki okur okumaz bir sevinç çılgılığı attı.

— Vay canına! Hafif süvarilerde albay olmuşsun!

Leh ordularındaki en yüksek askeri görevlerden biriydi bu. Sancak albayları, ister kral ister dük olsun, saraydan, çok ayrıcalıklı kişilere verirlerdi bu görevi.

Dostları coşkuyla kutladılar. Ama o kayıtsız duruyordu. Acısı o kadar büyüktü ki hiç bir şey etkileyemiyordu onu.

Yine de Dük'ün kendisine gösterdiği onur için teşekkür etmek için hemen gitti.

— He, he! diye haykırdı Wolodowski bıyığıyla oynayarak, hafif süvari alayında albay! İlk kez bu kadar genç biri atanıyor!

— Bir de mutluluk ışığını verse Tanrı! diye içini çekti Zagloba.

Aynı türden bir sürü söz daha söylendi, sonra birisi sor-
du:

— O zaman bir teğmenlik açık kalıyor! Kim getirilecek
oraya?

Jan'ın kendisi getirdi bu sorunun cevabını.

— Sevgili ve sadık dostum, dedi Longinus'a. Efendimiz,
teğmenliğini bildirmekle görevlendirdi beni.

Alkışlar arasında, Litvanyalı dualar ederken, Zagloba mı-
rıldanmaktan kendini alamadı:

— Garip iş! Dük, atına da verebilirdi bu görevi!

Wolodowski sabırsızlanıyordu.

— Görev ne oldu? Gitmiyor muyuz artık?

— Evet diye cevap verdi Jan. Emirler değişmedi. Kozak
birliğinin yarısı, bir o kadar da Valakyalıyla birlikte gidiyo-
ruz. Toplam beş yüz adam.

— Keşif falan değil, tam bir sefer oldu bu!

— Haydi yola! diye haykırdı adam sayısından hoşlanan
Zagloba. Haydi yola!... Yaşasın Dük!...

İki saat sonra, şafakla birlikte, dört arkadaş ve birlikle-
ri Bar yolunda uzaklaşıyorlardı. Bu sırada, bir başka kapıdan
Lasz ayrılıyordu Zbaraz'dan. Herkes Dük'ün onu sepetledi-
ğini biliyordu. Ama o yine de, her önüne gelene, Yarema gi-
bi taraf tutan bir kişinin yanında duramayacağını, onun için
Prens Dominik Zaslawski'nin yanına gittiğini söyleyip duru-
yordu.

Gece bastırdı. Eylül ayında olmalarına rağmen hava gü-
zeldi ve tatlı bir ayışığı ufka dek aydınlatıyordu önlerini.

— Yine de dikkatli olalım, diye arada bir öğüt veriyor-
du Zagloba. Düşman zararsız bir ağaç kılığına da girebilir.

Arkada bir grup asker yavaşça türkü söylüyordu:

Zavallı senyör, savaşa gidiyorsun

Fırtınada tozda

Gecelerin geçecek

Çölde ormanda...

Zagloba'nın gözleri parlıyordu.

— He, he!... Eminim ki, Şmiel, Bohun ve Han yanyana

duracaklar, Longinus ta o korkunç kılıcıyla bir vuruşta üçünün de başını koparacak!

— Ah, keşke! diye içini çekti alay ettiğini anlamayan Litvanyalı.

— Şuna bakın, nasıl da inliyor! diye patladı o zaman ihtiyar. Şatonun birinde bir güzelin kendisini beklediği anlaşılıyor.

Kurbanı kızarmakla yetindi.

Jan her zamanki gibi hiç konuşmuyordu. Düşünceler içinde kaybolmuş, ilerliyordu. Çevresinde gülünür, konuşulur, kavga edilir, o yine farketmezdi. Yalnız gövdesi buradaydı.

Bir süre sonra, onun hafifçe gruptan ayrılmış başta ilerlediğini gören Wolodowski atını ona doğru ilerletti.

— Jan, diye konuştu sonunda, umutsuzluğa kapılmak kötü şeydir.

— Umutsuz değilim. Dua ediyorum.

— Hiç kuşkusuz dua kutsaldır. Ama bir askerden çok rahibe yakışır.

Ama genç albay boğuk bir sesle cevap verdi:

— Söylesene, bu savaş bittiğinde ölmekten başka ne kalıyor geriye yapacak?

— Helen'i kurtarmak! dedi dostu canlanarak.

— Biliyorum...

Bir sessizlik oldu, sonra:

— Hem bulsam bile, geç kalmadığım nereden belli? Bırak dua edeyim Mişel! Sözlerin yaralıyor beni.

Ayrıldı Askerlerin türküsü devam ediyordu:

Zavallı senyör
Savaştan dönünce
Sefalet bulacaksın
Karınsa alınmış...

V

Kretuski iki şey öğrenecekti: Kriwonos hâlâ Kamenetz'i kuşatıyor muydu, yoksa Şmielnički'ye katılmış mıydı? Tatarlar Dinyester'in karşı kıyısındaki kampta mıydılar, yoksa Kriwonos ile birlikte miydiler?

Eğer isyancılar birleşmeye teşebbüs edeceklerse, beklemeden saldırmak gerekiyordu. Önce Şmiel'i yenmeyi, sonra diğerlerine saldırmayı düşünüyordu Yarema. Ama ne yazık ki, genel merkezde, Dominik Zaslawski, savaşı düşüneceği yerde yollarda oyalanıp duruyordu.

Kretuski küçük birliğiyle Kriwonos'un 40.000 Kozağının karşısında duramazdı, kurnazca davranmak zorundaydı.

Köyden köye, kentten kente, kendisinin dükalık ordusunun uç noktası olduğu söylentisini yaymakla başladı işe. Bu söylentinin genişleyerek yayılacağını ve gerçek ilgililerin, Şmiel ile Kriwonos'un kulağına gitmekte gecikmeyeceğini biliyordu.

Bu arada Kriwonos saçını başını yolup duruyordu. Krallık ordusunun Şmiel'in üzerine, Yarema'nın ise kendi üzerine yürüdüğünü sanıyordu. Ne yapacaktı? Korkunç Dük'e saldıracak mıydı? Olamazdı! Adamları herhangi bir ordunun karşısında arslanlar gibi dövüşürlerdi, ama Yarema'nın karşısında kaçarlardı. Biliyordu bunu.

Sonunda Şmielnički ile birleşmeyi düşündü. Ama, yine Kretuski tarafından yayılmış olan korkunç bir haber aldı; Ukrayna ordusu krallık birlikleri tarafından tamamen yokedilmiş, ayaklanma kanla bastırılmıştı. Kriwonos'un korkusu delice bir dehşete dönüştü.

İlk tepkisi Yarema ile arasındaki mesafeyi çoğaltmak ve Tatarların yanına sığınmaya çalışmak oldu. Sonra, bunun öylesine bir söylenti olabileceği geldi aklına.

«Güvenli bir adam bulmalıyım, düşman ordusunun hareketlerini kesinlikle öğrenebilecek, en büyük işkenceler karşısında bile çözülmeyecek bir adam..» dedi kendi kendine.

Hemen Bohun geldi aklına. Bir gece çağırttı onu.

— Dinle! Yarema'nın üzerimize saldıracağını biliyorum. Mahvolacağız.

— Niçin? dedi şaşırان Kozak. Kendimizi savunuruz!

— Adamlarım şeytandan korkar gibi korkuyorlar Yarema'dan.

— Benimkiler öyle değil. Wasiowska'da bir birliği ezdim. Ama yine de ölümü beklemek yerine Şmiel ile birleşmeye çalışabiliriz.

— İşte o olmaz! Kralın birlikleri tarafından yenilmiş.

— Yenilmiş mi?... Garip... Tatarların yardımı olmadan tehlikeye girmeyecek kadar kurnazdır Şmiel.

— Ben de öyle düşündüm. Ama yine de herşey olabilir ve emin olmak isterim. Eğer içimizden biri, Yarema'dan çekinmeyerek, düşman saflarına kadar yaklaşıp keşif yaparsa, bir çuval altın atarım onun ayaklarının dibine! O zaman biliriz ne yapacağımızı.

Bohun sessizce baktı komutanının yüzüne.

— Ben giderim, dedi sonunda alçak sesle, ama altın için değil, Kozakların zaferi için.

— Yapar mısın, gerçekten?

— Evet.

— O zaman Kozakların en büyük beyi de olursun sen. Yalnız sen titremiyorsun Yarema'nın karşısında. Kaç adam istersin?

— Beş yüz seçme. Eğer, ilk tehditte ötecek tutsaklar getirmezsem kafamı kesin! Ne zaman gideyim?

— Şimdi!

Yarmolin'e varınca, düzeni sağladıktan sonra bir toplantı yaptı Jan Kretuski.

— Dostlarım, sanırım programımızın ilk bölümü yerine

getirildi ve meyvalarını vermeye başladı. Düşman saflarında terör yaratmayı başardık. Bu yolu izlemeliyiz. Bence, şimdi dört gruba ayrılmamız en iyisi.

— İyi söyledin! diye haykırdı ateşli Wolodowski. Eğer birçok yerde birden görünürsek, herkes çok kalabalık olduğumuzu sanır.

— Siz yönetiyorsunuz, biz uyuyoruz buyruklarınıza, dedi Longinus.

Onun için hiç bir sorun yoktu. Gerçek bir askerdı. Öldürmesi söyleniyor, o da öldürüyordu. En iyi biçimde.

Buna karşılık Zagloba'nın askerlikle ilişkisi yoktu. Son ana kadar tereddüt etti. Küçük bir birliğin başında gitmek hiç hoşuna gitmiyordu. Kozaklarla karşılaşsa ne yapardı? Ne Kretuski, ne Wolodowski, ne de Podbieta olacaktı yarımına koşacak! Sorumlu o olacaktı...

Yine de kabul etti sonunda. Bu korkusuz genç subayların önünde ağlaşamazdı! Kendine güven vermek için, Jan'ın yanına verdiği yüz savaşçının en seçme askerler olduğunu tekrarladı birkaç kez. Herşeye rağmen bir patırtı çıkarsa bu yüz adam iyi bir kalkan oluşturlardı.

— Gelsinler! diye haykırdı atını mahmuzlayarak. O Kriwonos elime düşerse çok terleyecek! Hah, ha! Onu dansettirmesini bilirim ben!...

Bağırdıkça yürekleniyordu.

— Gidin! dedi Jan. Üç gün sonra, buraya, Yarmolin'e dönün. Elinizden geldiğince de dikkat edin fazla adam kaybetmemeye.

— Üç gün sonra Yarmolin'de! diye haykırdı üç arkadaş birden.

VI

Çavuş Kosmat başkanına yaklaştı ve sordu:

— Komutanım nereye gidiyoruz?

Zagloba titredi. Bir düşten uyanmıştı adamın sesiyle. Hüzünlü bir düştü bu, çünkü yalnızlığın getireceği bütün kötülükleri düşünüyordu.

— Nereye gidiyoruz? diye tekrarladı kendisi de.

Sonra kendini sarstı ve gururla atının üzerinde:

— Kamenetz'e! diye bağırdı. İleri!

Çavuş selâm verdi ve sırasına döndü. Zagloba yeniden yalnız kalmıştı.

— Kamenetz'e! diye homurdandı. Eğer Kamenetz'e gidersem kaba etlerimi tokatlasınlar! Kurt meraklısı kuzu değilim ben. Yüz adamımla birlikte Kriwonos'un önünde görüyorum da... Hiç kuşkusuz yalnız olmayı tercih ederim. İnsan yalnızken daha iyi çıkar işin içinden, biraz beceriklilikle...

Çavuş tekrar yanına yanaştığında hâlâ homurdanıyordu.

— Komutanım! İlerde, tepenin üzerinde atlılar görüyoruz!

— Ne yapayım yani... Nee, atlılar mı? Nerede?

— İşte!... Öte yandan iniyorlar. Mızraklarının parladığını gördüm.

— Kalabalıklar mı?

— Sayıları anlaşılamıyacak kadar uzaktalar. Ama bu kayaların ardına gizlenelim, aniden saldırırız. Senyör Włodowski bu çatışmanın gürültüsünü duyar ve yardımımıza koşar.

Coşkulu subayın yetişeceği düşüncesi, Zagloba'nın içinde savaş ateşini yaktı. Şatafatlı bir hareketle kılıcını çekerek haykırdı:

— Herkes kayaların arkasına! Son adamlarına kadar temizleyelim şunları!

Beklemeye başladılar. Yarım saatten çok sürdü bu bekleyiş. Zagloba'nın sinirliliğine karşılık, Kosmat büyük bir şaşkınlık içindeydi. Anlamıyordu. Adamlarıyla birlikte bu yolu üç kez giderdi aynı sürede.

Ama birden çalgı sesleri, türküler ve gülüşmeler yükseldi. Ve eski asker herşeyi açıkça anladı.

— Komutanım, diye bağırdı, Kozak köylülerin düğünü bu!

— Nasıl?... Düğün mü?...

Sonra aniden atı üzerinde dikilerek haykırdı:

— İleri!.. Beni seven arkamdan gelsin!.. Şunlara biraz da bizim havaları gösterelim!

Ardında adamları, şeytan gibi yürüdü adamcağızların üzerine. Kalabalık aniden ikiye ayrıldı, çığlıklar yükseldi:

— Durun! Durun!

Çavuş yanılmamıştı. Gerçekten bir düğündü bu. Başta çalgıcılar geliyordu. Biraz sarhoştular. Gelin ve çevresindeki kızlar da at üzerindeydiler erkekler gibi. Sonra damat ve erkekler geliyordu, ellerinde çiçeklerle süslü zararsız mızraklar. Aileler, konuklar, dostlar, küçük atların çektiği arabaların üzerindeki içki fiçilerine göz kulak olmak için en arkadaydılar.

Zagloba'nın ilk gözüne çarpan şey de bu fiçiler oldu. Be-yaz sakallı bir ihtiyar dizginlerden tutarak yalvarırken, o kendiliğinden fiçilere doğru ilerliyordu.

— Acı bize büyük senyör!... Ası değiliz, kiliseden dönüyoruz, demirci Dmitri ile güzel Senia'yı evlendirdik.

«Biraz yetkimi kullanmam gerek», diye düşündü kumandan. Yüksek sesle;

— Size inanmıyorum! diye bağırdı. Onları Kriwonos evlendirdi. Ayaklarınızda zincirlerle gideceksiniz Yarmolin'e!

Gideriz senyör, nereye isterseniz gideriz. Ama ne olur askerlerinize söyleyin bizi öldürmesinler! Hiç bir kötü amacımız yok. Görüyorsunuz ayaklarınıza kapandık hepimiz. Senyör, size çok saygı duyan genç çiftin sağlığına bir kupa içmenizi istesek bizi kırmazsınız herhalde! İçin senyör! Mutluluk getirin bizel...

Zagloba yumuşamayı kabul etti. Üstelik kendini tutamaz olmuştu. Şuracıkta litrelerce alkol dururken, ne kadar da boş sözlerle geçiyordu zaman...

— Bir kupa içmeyi kabul ediyorum! diye cevap verdi. Ama bununla beni davanıza kazandığınızı sanmayın!

— Hayır, senyör, hayır! dedi neşelenen ihtiyar. Hiç te öyle sanmıyoruz!... Hey, çalgıcılar, çabuk büyük senyör için bir şeyler çalın!... Çocuklar, çabuk en iyi hidromeli çıkarın!

Söylenenler aceleyle yerine getirildi. Çalgılar çalmaya, kadehler boşalmaya başladı. Ortamın çekiciliğine kapılan Zagloba'nın askerleri de, sözlerinde kurnaz anlamlar, gülümseyerek kızlara yaklaşmaya başladılar... Artık kimse titremiyor dostça çığlıklar birbirine karışıyordu...

Bu arada yaşlı soylu bıyıklarını altın rengi içkide ıslatıyor, dilini şaklatıyor, başını arkaya atarak kahkahalar savuruyordu. Diktiği her kadehte bir an gözlerini kapatıyor ve bağırıyordu:

— Ne zamanda yaşıyoruz! Ne biçim adamlar bu tanrı-lara lâıyk hidromeli içerlerken, soylu kişiler kemerleri sıkıp duruyorlar!

Gelin ve kızlar çevresini sardılar.

— Acıyın, efendimiz! diye mırıldandı gelin titreyen göğ-sünün üzerine beyaz ellerini bastırarak.

Zagloba'nın yüreği eriyordu. Senia güzeldi ve Prenses Helen'i hatırlatıyordu ona. Üstelik alkol de iyice yumuşatmıştı. Artık istemiyordu savaşmak. Ceplerini karıştırdı ve bir düka altın çıkardı, son parası.

— Al! dedi genç kıza uzatarak. Tanrı seni ve masumlu-ğunu kutsasın!

Birden düğün alayının neşesi birkaç kez arttı. İyi senyör alkışlandı ve herkes gelip eteklerini öptü.

— Büyüksün!... Soylusun!... diye türkü söylüyordu çalgıcılar.

Bu arada diğerleri de haykıyordu:

— Yaşasın Lehler! Yaşasın iyi senyör!

Uzun zaman sürdü bu, sonra gelinin anasıyla babası Zagloba'ya yaklaştılar, yerlere kadar eğilip selâm verdikten sonra, düğün yemeğini bölüşmeye davet ettiler. Köy uzakta değildi, ayrıca zaten onun yolu üzerinde bulunuyordu.

Komutan tereddüt etti. Kendini iyi tanıyordu. Arkadaşları çevrede dolaşırlarken, değerli zamanı düğünde mi geçirecekti o? Ama çavuş Kosmat'a ve adamlarına baktı... Onlar da duymuşlardı öneriyi, tavşanlar gibi titreyiyorlardı karşısında. Hiç kuşkusuz askeri disipline uymak kaygusuyla bir şey söylemiyorlardı, ama gözlerinden okunuyordu istekleri.

— Pekâlâ! dedi Zagloba. İnsan yalnız öldürmek için yaratılmamıştır. Biraz da eğlenmesi gerekir!

Birkaç saniye sonra, askerlerle köylüler, elele, kolkola gelinin evine doğru ilerliyorlardı.

Pek fakir olmayan gelin ailesi çok şey hazırlamıştı. Şarap ve hidromel su gibi akıyor, iştah açıcı koca koca tabaklar masaların üzerinde dolaşıyorlardı. Karışıklık dönemi içinde olduklarına inanmazdı gören. Zagloba da tamamen unutmuştu savaşı. İçiyor, yiyor, gülüyor, şarkı söylüyordu. Bir Kozak düğününe eşlik eden bütün törenler onu o kadar ilgilendiriyordu ki, ilk kez gördüğüne inanmazlardı söyleselerdi. Herşeye karışıyordu.

Yaşlılar Senia'yı odasına götürdüler ve bir süre içinde onunla birlikte kaldılar. Sonra dönüp, genç gelinin, inceleme sonunda, beyaz bir güvercin kadar, bir zambak kadar saf çıktığını bildirdiler. Neşeli bir mırıltıyla karşılandı bu sözler. Kadınlar alkışlıyorlar, bazıları da birbirlerine dönüp, «Nasıl söylememiş miydiniz?» diyorlardı.

Delikanlılar, ellerinde içki kupaları, odanın kapısı önünde dansettiler. Tabii Zagloba da onlara katıldı, ama küçük bir fark oldu, herkes bir kadeh boşaltırken Zagloba iki tane devirdi. Eee, ünlü senyör değil miydi?...

Bu tören de bittikten sonra, genç damat Dmitri odaya girdi «Zafer» çılgınlıkları arasında.

Bu arada askerler ve konuklar ziyafet salonundan çıkmışlar, büyük bir gürültü patırtı içinde avluya yayılmışlardı. Naralar atılıyor, silâhlar patlıyor, kızlar neşeyle kahkahalar savuruyorlardı.

Gerçekte eğlentinin başıydı henüz bu. Biraz sonra damatla gelin, arkalarında aileleri ve Zagloba olduğu halde göründüklerinde neşe son kerteye vardı. Önce genç çift ana-babaları önünde diz çöktü ve kadınlar kızın annesini kutlamaya başladılar: kızını saf saklamasını bilmişti, en değerli hazinesine el değmemiştir. Sonra dans başladı.

Zagloba genç kadına doğru ilerledi ve eğildi. Senia da eğildi gülümseyerek. Çalgılar daha hızlı çalmaya başladı... Yaşlı soylu ile gelin karşılıklı dansa başladılar, el çırparak, topuklarına vurarak.

Bu ilk dans, onur dansı bitince, konuklar da fırladılar ortaya ve az sonra bütün salonu ve avluyu birbirine sarılmış dönen çiftler kapladı. Tabii herkes içmeye devam ediyordu bir yandan da.

Yüzü kıpkırmızı, toz toprak içinde, bacakları titreyen Zagloba zaman ve yer kavramlarını yitirmişti. Dansediyor, içiyor, bağırıyor.... dansediyor, içiyor bağırıyordu. Hangi düğündeydi? Bir köylü çiftin düğününde mi Hayır! Jan ile Helen'in düğünündeydi şimdi. Bütün dostları, hatta Dük bile buradaydı.

— Yaşasın Yarema!

Bağırın kendisi miydi? Bilemiyordu. Herşeye rağmen önemi yoktu. Eğlenti vardı, mutluluk vardı, yaşasın hayat!

Birden bir şeye çarptı. Küfrederek sallanarak uzaklaştı. Ama her adımda yeni yeni engeller çıkıyordu önüne, gövdeler uzanmış yerlere, sanki bir savaş alanındaydı.

— Pöh! diye homurdandı. Bir Lasz bir de Zagloba biliyor içmesini!

Başını kaldırmaya çalıştı ve boyluboyuna yıkıldı yere.

Kâbuslarla dolu bu uyku mu dinlendiriciydi? Göğsünü canavarlar eziyor, ellerini, bacaklarını bağlıyorlardı. Kımıl-

damak istedi, beceremedi. Bağırmak için bir gayret gösterdi. Kendisi bile duymadı kendi sesini. Tabancalar ölüleri uyan-
dıracak kadar gürültü ediyorlardı. «Tanrım» diye düşündü,
«bütün cephanelerini harcayacaklar!»

Sonra ortalık sakinleşir gibi oldu. Kaldırıldığını hisset-
ti. Ama hiç te, bunlar düşte oluyormuş gibi değildi. Gerçek-
ti. Uyurken böyle gerçek duygular olabilir miydi insanda?

Dişlerini gıcırdattı, çenesini sıktı. Uyanmak istiyordu.
Hayır, hiç hoş değildi artık!

Birden gözlerini açtığını farkettil. Biri dikkatle bakıyor-
du ona, üzerine eğilmiş biri. Ama pek sevimli görünmüyordu
adam. Tam tersine...

Göz kapakları düştü. Boğazının tıkanıldığını hissetti.

— Düş görüyorum... diye inledi hafifçe.

— Hayır! dedi adam.

O zaman tepeden, tırnağa Zagloba'nın bütün derisi büzül-
dü, gövdesinin her yanı karıncalanmaya başladı.

Bohun'un sesini tanımıştı.

VII

Birkaç saat önce neşeyle dansettiği salonda, şimdi yerde yatıyordu Zagloba.

— İyi akşamlar, senyör! dedi Bohun alayla.

Yaşlı adam cevap vermemeyi tercih etti.

— İyi akşamlar dedim! diye tekrarladı Kozak

«Gülümsüyor!» diye düşündü Zagloba, «Kızgın olsaydı daha iyiydi.»

— Beni tanımadınız mı yoksa?

— Evet, evet! Nasılsınız?

— Fena değil.

— Çok memnun oldum.

— Vay canına! Hiç ummazdım. Gerçekten de Rozloghi' de bana baktınız, onun için de yaralarımın iyileştiğine memnun olmanız gerekir. Değil mi?

Ama gözleri yalanlıyordu bu sevimli sözleri. Şimşekler çakmaya başlamıştı bile.

— Şunu kabul edin ki, dedi Zagloba; tehlikesizce hançerleyebilirdim sizi. Ama yapmadım!

— Peki ben sizi bıçağımla tehdit ediyor muyum?. Bunu yapamayacağım kadar değerlisiniz benim için! Daha ince mutluluklar ayırdım size. Ha, ha!...

Yaşlı adam kendisini bekleyen işkencelerin düşüncesiyle titrerken, Bohun sözlerine devam etti:

— İnsan birbirini ararsa bulur. Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur derler.

— Ama ben sizi aramıyordum ki!

— Şşşt... Yormayın beni. Nankör olduğunuzu düşünebi-

lirim sonra!... Siz ki genç Prensesi benim için Bar'a götürdünüz! Onu korudunuz!... Size çok teşekkür ederim, senyör Zagloba! Belki de çağırırım sizi düğüne. Yeter ki siz sağ kalın o güne kadar. Pek de genç değilsiniz...

Zagloba kulak kabartmaya başlamıştı.

— Düğün mü? diye mırıldandı. Ne düğünü?

— Ne düğünü mü? Rahip önüne çıkmadan önce Prensesi elimi sürecektik kadar yabancı mı sanıyordunuz beni?

«Jan için iyi haber!» dedi kendi kendine. «Ne yazık ki bunu benden öğrenemeyecek. Oysa ne kadar da isterdim kendim söylemeyi!»

Hareketlendi.

— Hey, senyör Bohun, çözün beni!

— Sakin olun! sakin olun!... Uzun bir yolculuğa çıkacaksınız, güçlü olmanız gerek.

— Çok değerli bir dosta, albay Kriwonos'a.

— Ne?... Ne olur yapmayın bunu!... Çerin'de birlikte geçirdiğimiz iyi günleri düşünün. Manevi oğlum gibi görmüyordum sizi? Bütün servetimi ve adımları vadedtirmemiş miydiniz size? Şimdi genç kız elinizde değil mi? Daha ne istiyorsunuz? Söyleyin! Dünya yüzündeki en mutlu adam siz değilsiniz? Bana böyle davrandığınız için utanmalısınız. Beni bağlamak yerine, masanıza çağırıp içki sunmalısınız.

Bohun sapsarı besilip ayağa fırladı.

— Sus! Pis domuz parça parça edileceksin!

Elindeki bıçak bir an parladı Zagloba'nın üzerinde. Sonra sakinleşti, bıçağı kınına soktu, birkaç adam çağırdı.

— Hey! bu süprüntüyü ahıra kaldırın!

Kozaklar yaşlı adamı alıp bir çöp yığınının üzerine attılar. Sonra kapı kapandı ve her yanı kapkaranlık oldu.

Yavaş yavaş gözleri alıştı karanlığa. Ahır boştu; ne insan ne de hayvan vardı. Nöbetçiler dışarıda duruyorlardı, neşeyle gevezelik ediyorlardı. Zagloba derin bir soluk aldı.

Hiç kuşkusuz hoş değildi durumu, ama yine de yaşıyordu ve Bohun'un korkunç işkenceler hazırlamasına rağmen henüz onlara zaman gelmemişti.

— O zamana kadar... diye mırıldandı.

Önce ipler! Ellerini kurtarmayı başarırsa büyük bir adım atmış olacaktı. Üstelik de düşmanı kılıcını bırakmıştı kendisinde. İplerle eti arasına sıkıştığından çok acı veriyordu.

— Bakalım nasıl becereceğim?

Bir an düşündü, ama düşünürken de sallanmaya başladı ve her sallanmanın ona bir parmak ilerleme sağladığını farketti. Çılgın bir umut kapladı içini. Duvara ulaşması gerekiyordu, ve o zaman... Kanter içinde sallanmasını hızlandırdı.

Tek bir kez durdu. Sesler yaklaşıyor gibi gelmişti ve Kozakların içeri gireceklerini sandı bir an. Ama yanlış bir alarmdı bu. İçeri giren olmadı. Bir dakika bekledikten sonra sallanmaya devam etti.

Sonunda ilk hedefine vardı. Duvarın yanındaydı. O zaman manevra değiştirdi, ense, bel ve topuk hareketleriyle olabildiğince sokuldu duvara. Kılıcının kabzasını duvarın bir çıkıntısına taktırmak istiyordu. Kolay bir iş değildi bu. Bir saatte yakın iyi bir tahta aradı, kılıcı kınından düşüreceği umuyla. Ama her seferinde kabza kayıyor ve yeniden başlamak gerekiyordu.

Yine de umudunu yitirmiyordu. Büyük bir yaşama isteği engelliyordu başarısızlık olasılığını düşünmesini. Ve sonunda bu iyimserliği kazandı. Birden diğerlerinden daha güçlü bir çıkıntı kabzayı yakaladı ve Zagloba çabuk bir sırt hareketiyle kılıcı oynatmayı başardı.

— Oh! yaptı yavaşça.

Sevinç çığlıkları atmak geçiyordu içinden, ama kendini tuttu, yalnızca nöbetçilerden korktuğu için değil, yanlış bir hareketle bu bir saatlik emeğin boşa çıkmasından çekinmesinden de.

Usta hareketler sonunda kılıç kınından tamamen çıktı. Soluk bile almadan kılıcı dik bir oyukta hareketsizleştirmek için uğraştı ve bağları kesmeye koyuldu.

Kurtuluşun gerektirdiği güç o kadar büyük olmuştu ki, bağlarından kurtulup ayağa kalkan Zagloba boş bir çuval gibi yıkıldı yere.

— Şimdi, diye mırıldandı yavaşça kalkarak, şimdi en azından kendimi savunabilirim gelirlirse!

Dışarı çıkmayı düşünmek bile gereksizdi. Ahır her yandan sarılıydı, hattâ kaçmayı başarsa bile izlenir ve yakalardı. Ama bir çözüm yolu olmalıydı...

Duvarın öte yanında konuşmalar hâlâ sürüyordu. «Kadınlar kadar çenesi düşük bunların» diye homurdandı Zagloba.

Ama aynı anda kulağını duvara dayadı ve konuşmadan bir şeyler duymaya çalıştı.

— Gelecek aşamayı biliyor musun? diye sordu birisi. Atların da bizler kadar dinlenmeye ihtiyaçları var. Ben bey olsam üç dört gün burada kalına emri verirdim. Eğlenmek için de bu şişman domuzla oynardık.

Gülüşmeler oldu, sonra başka birisi cevap verdi:

— Ne oyun ne dinlenme, Owsiwuj! Şafakta Kamenetz'e doğru gidiyoruz belki de Yampol'e!

— Kamenetz, Yampol!... Budalalık bütün bunlar!...

Üçüncü bir Kozaktı bu, kızgın sesli.

— Bizim gibi sürekli at koşturmak da hayat mı yani? Bu bitmez tükenmez koşunun bizi nereye götüreceğini biliyor musunuz? Yarema'ya. Ama yenilgisini görmeye değil, kazığa oturmaya!

«Şşş, şşş» sesleri geldi. Sonra konuşmaya başladı, ama konu değişmişti. Zagloba duvarın yanından uzaklaştı.

Çok geç gördü gölgeyi. Kafasıyla sert bir şeye çarptı ve iki saniye kadar kendini kaybetti. Kendini topladığında bir merdivene çarpmış olduğunu farketti.

— Vay canına!...

Ağır ağır basamakları tırmandı.

Yukarısı ot doluydu. Kendini otların üzerine bıraktı, biraz soluk aldı, kalktı, ayakları ucunda dikildi ve tavanı örtten samanı ayırmaya başladı. Az sonra başının geçebileceği bir delik açmıştı.

Şafak söküyordu. Avlu uyuyan Kozaklar ve atlarla doluydu. Daha ilerde çevresinde nöbetçilerin dolaştığı, karanlık şekillerden bir yığın vardı.

— Adamlarım! diye sıçradı Zagloba. Bağlanmışlar. Bohun onları öldürmediğine göre bilgi almayı umuyor! Ne kadar bahtsız bir komutanım ben! Oburluğum yüzünden birliğimi kurdun ağzına attım. Eğer Jan'ı yeniden görürsem pek hoş davranmayacak bana.

Zavallı adam uzun süre durdu öylece. Sabahın taze havasını derin derin içine çekiyor ve gökyüzüne bir idam mahkûmunun aç bakışlarıyla bakıyordu.

Bir Kozak kalktı ve ağır ağır avluyu aştı. Botlarının taşın üzerinde çıkardığı ses durumu hatırlattı Zagloba'ya.

— Tanrım! diye homurdandı. Buraya geliyor galiba.

Yaklaşık olarak doğru düşünmüştü. Kozak arkadaşlarının birkaçını uyandırmış ve ahırdan ot getirmelerini söylemişti.

— Bu arada da, diye bağırdı, şişkonun beline iyi bir tekme atın! Zıplasın ve bağırsın! Hâlâ soluk aldığına emin olmak isterim.

— Köpek!

Alçak sesle bu küfürü mırıldanan Zagloba gözleme yerinden çekildi ve merdiveni de yukarı almayı unutmayarak hızla tavana açılmış deliğin bir kıyısına büzüldü.

— Tam bir kaledeyim! diye bağırdı. Gelsinler! İyi karşılarım!

Az sonra kapı gıcırdadı ve Kozakların çizmeleri altında ezilen otların sesi yükselmeye başladı.

«Biraz sonra amma da gürültü edecekler!» dedi Zagloba kendi kendine kılıcını çıkararak.

Yanıliyordu bunda. Kozaklar sessizce her yanı aradılar, sonra içlerinden biri alçak bir sesle itiraf etti:

— Hiç birşey anlamıyorum, büyücülük olmalı bu işin içinde!

— Hey Wassil, çakmağını çak! Belki buluruz!

Bir üçüncüsü fısıldadı:

— Soylu bay, neredesiniz?

Çakmak kıvılcımlar çıkartarak yandı.

— Ne burada, ne de burada!

İçlerinden biri kapıya kadar koştu.

— Holodi baba! Biraz gelsene!
Adamları uyandırmış olandı bu.

— Ne oldu? Leh öldü mü?

— Kayboldu.

— Olamaz.

— Ama öyle!

Holodi ilerledi.

— Her yanı aradınız mı?

— Evet! diye cevap verdiler hepsi bir ağızdan.

— Hey, o kadar çok bağırmayın! Bey öğrenirse hepimizin kelleler gider.

Sonra tavanı göstererek:

— Yukarıyı da aradınız mı?

— Niçin? dedi Kozaklardan biri. Bağlıydı. Çıkamaz oraya.

— Çok aptalsınız! Bağlarını çözmeseydi zaten burada olurdu! Gidin ışık getirin ve yukarıya bakın!

Bir hareket oldu, sonra adam tekrar konuştu:

— Merdiven yok, baba!

— Bir başkasını getirin!

Kozaklar, Bohun'un dikkatini çekmemeye çalışarak bütün evi aradılar, ama uzaktan ya da yakından merdivene benzeyen bir şey bulamadılar. Çiftlikteki biricik merdiven Zagloba'daydı.

Ahırda, Leh'lerin korunmasından sorumlu olanlar toplanmışlar, yukarıya bakıyorlardı. Açık kapıdan bol ışık giriyordu şimdi. Güneş doğmuştu.

— Hey soylu senyör! diye bağırdı birisi. Haydi inin! Bizden kaçamazsınız. Boşuna yormayın bu kadar adamı!

Zagloba susuyordu.

— Senyör inat etmeyin! İnin! Bizimle saklambaç oynamak bir işinize yaramaz!

Cevap yok.

— İnsene, pis domuz! Kafanı boka sokacağım inmezsen!

Ama ne yağlamalar ne de tehditler etkiliyordu Zagloba'yı. Ölü gibi durmaya devam ediyordu.

Kozaklar küçük kağıt merdivenlerini birbirlerine bağla-

mişlar ve yukarıya ulaştıracak aracı gerçekleştirmişlerdi. Bazıları da mızrakların ucunda tırmanmayı denemek istiyorlardı. Bunların arasında Wassil de vardı.

— Hey, Wassil, diye bağırdılar diğerleri. Herif seni parça parça edebilir. Eline düşmemeye bak!

Kozak da gerekli cevabı verdi.

— Korkmuyorum ondan parmağının ucuyla bile bana dokunursa, bey dersini verir ona. Sizler de benim ölümümün öcünü alırsınız!

Bu Zagloba için bir uyarıydı. «Köpekler» diye düşündü, «bir işkence de şimdi yapabilirler. En iyisi burada ölmek!» Biraz eğildi ve elinde olmadan titredi. Aşağıda iki adam birleştirilmiş merdiveni tutarken bir üçüncüsü de tırmanmaya başlamıştı.

Ama Wassil değildi bu. Örnek olmak isteyen Holodi baba, basit askeri itmiş ve onun yerini almıştı.

— Haydi senyör, diye homurdandı başını kaldırarak, görüyorsunuz şaka zamanı bitti! İnin! Kendinizi savunmaya da kalkmayın, gereksiz olur!

Bu sırada deliğin yanına gelmişti. Konuşmasının istediği etkiyi yaptığını düşünerek, tereddüt etmeden başını uzattı.

Anı oldu. Kılıç Zagloba'nın elinde bir ıslık çaldı ve Holodi baba merdivenin dibinde buldu kendini, beyni dağılmış.

— Felâket! Felâket! diye bağırmaya başladı askerler.

Bir kargaşalık başladı. Adamlar bağırarak dört bir yana koşuşturmaya başladılar. Herşeyin üstüne yaşlı adamın sesi de gürültüyü arttırıyordu.

— Hırsızlar! Haydutlar! Katiller! Hepinizin boğazını ke-seceğim!

Sonra aşağıdakiler akıllarını başlarına topladılar ve diğerlerinden daha az aptal bir Kozak bir öneride bulundu:

— Yakalım şunu!

— Ne? diye haykırdı Zagloba. Tamam ben veririm barakayı ateşe. O zaman siz de geberirsiniz!

Karşıdakiler yeni bir şey bulmak için biraz düşündüler.

— Bey canlı istiyor onu. Kafamıza ot sarıp çıkarız! Darbeleri karşılar. Haydi!

İlk o saldırdı, ardından da iki arkadaşı. Diğerleri tutuyorlardı merdivenleri. Bu kez gerçek bir çıkartmayla karşı karşıyaydı Zagloba.

Ama bundan da galip çıktı, üstelik az önceki kadar kolayca. Kılıcı mucizeler yaratıyordu.

Kısacası, Holodi'nin cesedi üzerine üç yeni kurban daha yıkıldı.

Bu başarıyla coşan Zagloba'nın da çenesi açılmıştı ve bir yandan kılıç sallarken, diğer yandan da en yabani Kozak'ın bile yüzünü kızartacak küfürler savuruyordu. Sinirlenen adamlar boşluğa doğru sallıyorlardı mızraklarını. En heyecanlıları da intihar merdivenlerine tırmanıp kendinden öncekilerin sonuna kavuşuyorlardı.

Birden Kozakların çığlıklarıyla Zagloba'nın küfürlerini bastıran bir gürültü başladı. Bohun girmişti ahıra. Başı açık ve gömlekliyd, kıvılcımlar saçıyordu gözleri...

Anlamıştı...

— Damdan yaklaşın! diye buyruk verdi bağırarak. Samanı kaldırın! Canlı yakalayın!

Eğer yarım saat önce gelmiş olsaydı Zagloba hapyı yutardı. Ama yaşlı soylu başarılarıyla sarhoş olmuştu ve kan kokusu duymuş kızgın bir kaplana dönmüştü.

— Gel bakalım! dedi delikten eğilerek. Hey, askerler, bu haydutları yakalayıp bağlayın, hepinizin hayatını bağışlarım o zaman! Pis herif, yaklaş bakalım cesaretin varsa! Yaklaşamazsın çünkü ödleğin birisini! Kızların karşısında gösterirsin sen yalnız kendini! Yağmacı hırsız ne olacak!...

Başının üzerinde çatı gıcırdamaya başlamıştı. Bir grup Kozak yukarı tırmanmayı başarmışlar, hızla samanları açıyorlardı. Zagloba titremedi bile.

— Farelerinden korktuğumu sanıyorsan yanıyorsun! Hepsini geberteceğim!

Ama büyük bir yayılım ateşi bastırdı sesini. Aynı anda yirmi kadar Kozak ahıra daldılar.

— Baba, diye haykırıyorlardı, çabuk gel!

Şaşırın Zagloba küfür etmeyi unuttu. Ne oluyordu? Ça-

uzun Jeliklerinden baktı, kimse kalmamıştı. Çatıyı sökenler de aşağı inmişlerdi.

Silâh atanların düşmanları olduğunu sandı önce.

— Ateş ediyorlar! diye homurdandı. Mahvedecekler kalemli!

Ama tabanca seslerine kılıç şakırtıları ve at kısnemeleri de karışıyordu.

— Tanrım! diye haykırdı. Sanki bir savaş!

O zaman geceleyin çatıda açtığı deliğe yaklaştı. Yanılmamıştı. Dövüşülüyordu dışarıda!

Aniden sarılan Kozaklar birbiri ardına yere yıkılıyorlardı. Kırmızı üniformalıların saldırısı o kadar insafsızdı ki, Kozakların en kurnazları «kaçın!» diye bağırarak çitlerden atlayıp tabanları yağıyorlardı.

Ahırın tavanında Zagloba sevinçten zıplıyordu. Yalnız kurtulmakla kalmamış, bütün umudunun üzerinde alınmıştı öcü de.

— Bohun, Bohun! diye bağırıyordu. Onu kaçırmayın. Hey, senyör Wolodowski!

Atı üzerinde sağa sola atılan, emirler veren genç subayı tanımıştı.

— Vurun! Öldürün! diye bağırıyordu Lehler.

— Öldürün! Parçalayın! diye haykıırıyordu Zagloba.

Katliam düşünülmesi güç bir biçimde yürütülürken, Bohun yüz kadar adamını toplamış, paltosuz ve başlıksız, kaçmak üzere atına atlamıştı.

— Saldırın! diye boğazını yırtıyordu yaşlı adam.

Ama gereksiz bir uyarıydı bu. Wolodowski'nin de gözünden kaçmamıştı durum. Bohun ve adamları çiti aşarlarken, Wolodowski düştü artlarına.

Bohun arayı biraz açmıştı. Ama genç Leh subayı da ağır ağır arayı kapatıyordu ve o zaman Zagloba dün gece nöbetçilerin atların yorgun olduğunu söylediklerini hatırladı.

— Haydi, haydi! diye bağırıyordu. Hurra! Hurra!

Wolodowski az sonra Kozagın sırtındaydı. Beriki kılıcını kaldırdı. İki komutan karşı karşıyaydı. İş fazla sürmedi. Kı-

lıçlar üç dört kez karşılaştılar, sonra birden Bohun atıyla birlikte düştü. Wolodowski ise kurbanını bırakıp diğer kaçakların ardından sürdürü atını.

Ama Bohun ölmemişti. Kalktı, eyere atladı, hayvanı mahmuzladı ve kayaların arkasında kayboldu.

— Dur! Dur!

Tavan arasındaki Zagloba artık gülmüyordu. Bir kez daha kurtulacak mıydı bu şeytan? Tepiniyor, bağıırıyordu, ama boşuna. Wolodowski duyamayacak kadar uzaktaydı şimdi.

Merdiveni sarkıtıp aşağıya inip avluya çıkana kadar çok zaman geçti. Dövüş bitmişti bile. Yerde Kozakların ölüleri yatıyordu. Birkaç Leh, dün kendisiyle birlikte neşeyle eğlenen birkaç köylü de vardı aralarında.

Zagloba gelinin babasının cesedi üzerine eğildi.

— Bana ihanet etmemiş bunlar! Bohun gerçekten aniden saldırmış! Ne büyük bir felâketten kurtuldum! Ona tekrar rastlayacağımı hissediyorum...

Kendini teselli etmek için Kozak beyinin kaçarken bıraktığı altın işlemeli kemerle, kabzası mücevherlerle süslü hançeri aldı.

Wolodowski çiftliğe geri döndüğünde eski dostunu, kemeri ve hançeri beline takmış kendisini beklerken buldu.

— Gel! diye haykırdı. Bir sarılayım sana! Kurtarıcıyım benim!...

Sıcak bir kucaklaşmadan sonra, Zagloba durumu nasıl öğrendiklerini sormayı düşündü.

— Bu çiftlikte yaşayanlardan, diye cevap verdi genç subay. Genç evlilerin de aralarında bulunduğu birkaçı. Kozakların elinden kurtulmayı başarmışlardı. Hayatınız onlara borçlusunuz, senyör Zagloba.

— Evet, dedi beriki yüzünü buruşturarak, az önce kiminle dövüştüğünüzü biliyor musunuz?

— Çetenin kumandanı mı?

— Evet, Bohun'du o!

Ayağının dibine yıldırım düşse bu kadar şaşırmazdı Wolodowski.

— Nasıl? Ve ben de yalnızca elinden yaraladım onu! Jan hiç bağışlamayacak beni!

— Yok canım diye teselli etti onu Zagloba gülerek. Bir gün Jan Kretuski'nin elinden cehenneme gidebilmesi için öldürmediğinizi söylersiniz olmaz biter!

Bir saat sonra iki dost ve birliklerinden arta kalanlar Yarmolin'e doğru ilerliyorlardı.

VIII-

Yarmolin'de dört komutan altın renkli bir hidromel şişesinin çevresinde buluştular ve herkes görevini anlattı.

En gevezeleri de doğal olarak Zagloba idi.

— Evet baylar! Tutsak oldum! Ama neyi gösterir bu? Senyör Wolodowski'nin de üstü kapalı belirttiği gibi kötü bir komutan olduğumu mu? Dilimle ve kılıcımla kendimi iyi savunduğumu, ama bir görevi tam olarak yerine getiremediğimi mi? Bu sorulara cevabım hayırdır. Sanmayın ki kendimi savunmak için böyle diyorum! Cevabım hayırdır çünkü kaderin tekerleği dönmektedir...

Sessizlik. Bir hareket. Ve birden Longinus'a döndü.

— Söyleyin bana, senyör, bu görev sırasında kaç adamınızı kaybettiniz?

Beklenmedik bir soruydu bu. Litvanyalı yine de, sanki Zagloba üstüymüş gibi çabuk cevap verdi.

— On iki ölü, on iki de yaralı!

— Teşekkür ederim!... Ya sizin senyör Wolodowski?

— Ben mi?... Otuz kadar sanırım.

— Güzel!... Ya sizin albay?

→ Longinus gibi on iki! Ama niçin bu soruları soruyorsunuz sevgili Zagloba?

— Niçin mi? Çünkü baylar, ben yalnız iki adam kaybettim! Şimdi söyleyin bakalım iyi bir komutan olmadığımı! Üstelik amacımız Kriwonos'un hareketlerini öğrenmekti. Ve en az ölü vererek en çok bilgiyi kim getirdi? Ben! Peki kaynak kim? Bohun'un bizzat kendisi! Sonuç olarak sizlere şunu söyleyebilirim ki, Kriwonos Kamenetz kuşatmasını kaldırmış,

çok korktuğu için Dük'ün orduları önünde kaçmakta. Öte yandan bir de özel haber var, sizlere Prenses Helen'in yaşıyacağını bildirmekle mutluluk duyarım!...

— Ne?

Jan ölü gibi sararmış ve ayağa fırlamıştı.

— Gerçek bu, senyör Jan. Prenses yaşıyor. Bohun'un elinde ama Tanrıya şükür Kozak saygılı davranmış ona.

— Nerededir?

— Ne yazık ki bunu söylemedi. Söylenmemiş bir cümleyle bulabilmek için çoğu kez bir küçük sözcük yeterli olur. Ben de öyle yaptım. Tutsaklığımın ilk saatlerinde, dersini vermeden önce bir sürü şaka yaptı. «Seni Kriwonos'a götüreceğim» dedi bana, «sonra da düşünümde bulunacaksın!» Ben: «Ne zaman bu düşün?» — «Pek erken değil!» Duydunuz mu baylar? «Pek erken değil.» Bu sözü açıklığa kavuşturalım: beni önce efendisine sonra da düşüne götürmek istiyordu, demek ki Prenses Kriwonos'un kampında tutsak değil, saşapın ulaşamadığı bir yerde!

— Zagloba! diye bağırdı Mişel Wolodowski. Çok değerli bir adamınız siz. Sizin hakkınızda söyleyebildiğim bütün sözlerimi geri alıyorum.

— Teşekkür ederim!

Yaşlı adam devam etti:

— İlk aklıma gelen, Bohun'un onu Kiew'e götürmüş olduğuydu. Ama, evlenmek için bu kente gitmeyi düşündüğünü söylememiş miydi? Demek kız orada değildi! Üstelik Şmiel'i Rusya'ya ilerlerken düşünün! Ne olur o zaman? Bizim Litvanya ordularımız hemen Kiew'e inerler. Bohun'un da bizim gibi bunu düşünmüş olması gerekir!

— Doğru! diye haykırdı Longinus. Çok akıllısiniz!

Yaşlı adam bir şaka yapmayı düşünürken Jan da karıştı tartışmaya. Yerinde duramaz olmuştu artık.

— Ne Kriwonos'ta ne de Kiew'de? Nerede peki?

Zagloba onun gözlerinin içine baktı.

— Yampol'da!

Bu kez üç arkadaşı da inanmayarak baktılar yüzüne. Ar-

tık fazla oluyordu!. Geleceği görme yeteneğine mi sahipti yoksa?

— Nereden biliyorsunuz? diye sordu sonunda Wolo-dowski.

— Şuradan biliyorum ki, beni kapadıkları ahırın önün-de nöbet tutan askerler rahatça gevezelik etmekten kaçın-mıyorlardı. «Bey bugünlerde bizi Yampol'e götürecekt.» — «Sus!» dedi bir diğeri. «Yaşamak istiyorsan o kentin adını alma ağzına!» Sorarım size baylar, niçin bu kuşku? Çünkü Yampol bir tılr büyüü sözçük, çünkü Bohun Prenses Helen'i Yampol'de ya da çevresinde gizliyor.

— İnandım! diye homurdandı Jan.

— Bölge bana yabancı değil, diye ekledi Zagloba. Kral yargıcı olarak gitmiştim eskiden oraya. Vadiler, ormanlar, kayalıklar, mağaralar, aşılmaz labirentler. Birini gizlemek için gerçekten ideal bir yer. Gidelim oraya!

— Gidelim, ama nasıl? Kriwonos yolumuzu keser!

— Geçeriz!

— Evet, diye bağladı Jan. Zagloba haklı. Gececeğiz ve Yampol'e gideceğiz. Öğrendiğimizi Dük'e bildirmek ve izin istemek için Zbaraz'a dönmemizi öneririm. Bence kolaylıkla verir, çünkü şu aralar Şmiel krallık ordusu tarafından mah-vedilecek.

— Bravo! dedi yaşlı adam. Tek bir insan tek bir yüreğiz artık. Dört savaşçı Yampol'e gidiyorlar!

Ama Zagloba yanıliyordu. Ne Zbaraz'a ne de Yampol'e gidebilirlerdi. Ertesi gün yağmur altında geçen bir yolculuk-tan sonra Woloçiska'ya vardılar. Barınacak bir yer henüz bul-muşlardı ki nal sesleri geldi kulaklarına ve birkaç dakika sonra çamur içinde, soluk soluğa Wierşul girdi toplandıkları odaya.

— Siz ha? dedi Kretuski şaşırarak. Siz burada?

— Evet, albayım! Tatarlarımla birlikte.

— Efendimiz tarafından mı?

— Evet.

— Yeni haberleriniz vardır herhalde? Şmielniçki'nin yenilgisi?

— Hayır, albayım! Cumhuriyetin yenilgisi!

Hepsi birden ayağa fırladılar ve aynı anda konuşmaya başladılar. Hiç kimse kimsenin dediğinden bir şey anlamıyordu.

— Nasıl?... Felâket mi?... Tekrar edin, duyamadım?... Ne diyorsunuz?...

Kretuski ikinci kez bağırdı:

— Ne diyorsunuz siz?

Wierşul da bu soruyu cevaplandırdı:

— Birlikler savaşımadan kaçtılar, utanç verici bir durum...

— Ya Dük?

— İhanete uğradı... Yalnız başına Leopold yönünde çekiliyor, o gönderdi beni, hemen o kentte ona katılmanızı söylemem için. Düşman peşimizde.

— Dünya bitti! dedi Zagloba bir koltuğa yıkılarak.

Bu arada Jan kendini toparlamıştı.

— Bu kadar konuşma yeter, baylar!... Hemen gidiyoruz, herkes atına!...

— At bin!.. At bin! ...

Buyruk acele tekrarlandı ve az sonra birlik hazır! bu beklenmedik yolculuğa.

Yolda Wierşul son günlerde geçen olayları ayrıntılarıyla anlattı.

— Şimdiye dek görmemiştik böyle utanç verici bir yenilgiyi. Pilawiec yenilgisi, Sarı Sular ve Korsum'dakilerle kıyaslanamaz bile. Kimse komuta etmiyordu, daha doğrusu her önüne gelen buyruk dağıtıyordu. Dük'ün bile elinde kendi askeri yoktu!... Yine de mutlu olaylarla başlamıştı harekât. Yarema taç muhafızına karşı adaleti sağlamış, devletler tarafından yüce başkan yapılan Prens Dominik Zasłwski'yle anlaşmıştı. Bu uzlaşmanın ilk sonucu olarak Konstantinow'u ele geçirdik. Oradan Pilawiec üzerine yürümemiz gerekiyordu... İşte o sırada bulutlar kapladı gökyüzünü. Dük'ün söyledikleri dinlenmedi, askerleri gerekçe gösterilmeden başka birliklere dağıtıldılar, subayların buyrukları etkisiz kaldı.

— Ama niçin? dedi Jan. Anlamıyorum!

— Çok açık, senyör. Yarema'nın zaferi bu bayları göl-geliyordu. Ayrıca Wisnicwiecki'nin yeni bir zaferinin onun adayı olan Prens Şarl'a da zafer kazandırmasından çekiniyor-lardı; onlar Jan-Kasimir'i istiyorlardı çünkü! Savaşı düşün-mek yerine, bütün güçlerimizi birleştirmemiz gereken bir sı-rada kötü siyaset oyunları oynuyorlardı... Görecektiniz, or-du değil karnaval!... Tartışma üzerine tartışma ve her iki tar-tışma arasında da birlikte içki içme, uyuklama. Tekrar edi-yorum, tam bir karnaval!

— İntikam! diye bağırdı hiddetinden kıpkırmızı kesilen Wolodowski.

— Her zaman bir Tanrı vardır! diye mırıldandı Jan.

Wierşul devam etti:

— Eğer generaller Şmiel'in üzerine kararlıca yürüseler-di, ezerlerdi onu, hiç kuşku yok. Üstelik adamlar, kendilerini bağışlamamız için başkanlarını bize teslim etmeye de hazır-dılar. Dük, tutsakların anlattıklarından onun kaçmaya ha-zırlanmış olduğunu öğrendi. «Saldıralım!» diye önerdi müttetiklerine. «Tam zamanıdır. Şmiel'in durumu sağlam değil, Tatarlar da gelmediler.» Ama kimse dinlemedi onu. Gevezelik edip uyuk-lamaya devam ediyorlardı. Ayrıca Büyük Başkanın Prens Zaslowski'ye ne olursa olsun saldırmamasını söylediği de fısıl-danıyor sağda solda. Biz, tabii daha fazla bekleyemedik. Sal-dırıya geçtik...

— Sonra? diye atıldı Wolodowski soluk soluğa.

— Ah baylar, nasıl anlatayım sonrasını? Savaş durmuş-tu, geceydi. Adamlarımla birlikte ırmak boyunda nöbet tutu-yordum. Birden Kozak kampından top sesleri gelmeye başla-dı, sevinç salvolarıydı bunlar. Anlamıyordum. Hanın ordula-rı beklediğimizden önce mi gelmişlerdi yoksa? Ne yazık ki öyle değildi. Ne yazık diyorum çünkü, daha sonra öğrendiği-miz gerçek çok daha korkunç ve iğrençti... Bizim tarafta da gürültüler başladı ve bazı athıların geçtiğini gördüm. Birka-çını durdurup sordum, nedir bu diye. «Alaylar kaçtılar»... Ben, deli gibi, hâlâ inanamayarak Prens'in çadırına kadar koştum! Ne Prens vardı, ne de başka biri! Terkedilmiştik.

«İhanete uğradık!» diye bağııyorlardı dört nala geçen adamlar. Herkes birbirini eziyordu, tam bir panikti kısacası. Birkaç saat içinde hepimize gurur veren ordudan hiç bir şey kalmamıştı geriye. Kaçarken ağırlık yapmasın diye yerlere atılmış miğferler, kılıçlar, sönmüş ateşler, yıkılmış çadırlar... Ne ordu, ne komutan ne de Cumhuriyet vardı ortada. Enselerimizde Kozak tekmesini hâlâ hissediyorum...

Anlattıklarıyla kızgınlığı çok daha artan Wierşul atını mahmuzladı ve dört nala gitti bir süre. Arkadaşları çok iyi anlıyorlardı onu.

— Dövüşmeden ha? diye homurdandı Zagloba herkes sakinleştiğinde. Onları hâlâ duyar gibiyim!... Şmiel'i parça parça edeceğiz diyorlardı... ve dövüşmeden kaçıyorlar...

— Daha da beter! diye atıldı Yarema'nın habercisi. Kazanılmış bir savaştan sonra, milislerin bile onlardan daha iyi dövüşükleri bir savaştan sonra kaçtılar.

Jan Kretuski titredi.

— Bir sır var bu işin içinde, diye mırıldandı alçak sesle ama herkes duydu. Düşündükçe, bu ihanetin önceden tasarlandığından başka bir açıklama bulamıyor insan. Adamlar özellikle Dük'ü yıkmak istediler.

— Gizli gizli söylenen de bu, diye itiraf etti o zaman Wierşul. Yarema'nın zaferini engellemek istediler.

IX

Jan ve birlikleri Leopol'e ordudan ya da ordunun kalınlarından iki gün sonra vardılar.

Tatarların gelişinin beklendiği kentte büyük bir kargaşalık egemendi. Silâhsız kaçak gruplarına, asilerin işkencelerine kaçan bir ordunun kaderini paylaşmayı tercih eden burjuvalar yükleriyle birlikte katılıyorlardı.

Kiliselerin çanları sürekli olarak çalıyor, buraları dolduran kadın ve çocuklar gece gündüz dua ediyorlardı.

Bu kalabalıkta kendine güclükle yol açıyordu Jan. Her an uzun kağıdı dizileri sahipsiz başıboş atlar, parçalanmış birliklerin çökmüş askerleriyle karşılaşılıyordu.

Sonunda Dük'ün toplantı yaptığı Bernadin'ler kilisesine ulaşmayı başardı. Süvarilerinin başında kendisini karşılamaya gelen Kuşel'den öğrenmişti burayı.

— Efendimiz yüksek komutanlığa getirilecek, diye bildirdi subay yeni gelenlere. Birlikler başka komutan istemiyorlar.

— Ya piyadeler?

— Ortaya çıkmaya cesaret edemiyorlar. Prens Dominik kentten gece ayrılmak zorunda kaldı. Burjuvalar da bu karanlık zamanda askerlerden ve soylulardan daha yürekli çıktılar!

Derin derin içini çekti ama Kretuski, başka soruları da vardı:

— Pratik olalım! Çok birliğimiz var mı?

— Tabii! Asilerle başedecek kadar adam var burada. Ama moralleri bozulmuş ve disiplinsiz...

Kilisenin önünde korkunç bir kalabalık sıkıntıyla bekliyordu. Nöbetçiler yalnız soylularla yüksek rütbeli subayları bırakıyorlardı yukarıya.

— Çabuk olalım, diye mırıldandı Kuşel. Cumhuriyetin yarısı bu kilisenin içinde.

Abartmıyordu. İçerisi valiler, albaylar, sancak komutanları, paralı askerlerin komutanları, rahipler, soylular, kentin ileri gelenleriyle doluydu. Dük mihrabın yanında, çevresinde saraylılar, Kiew valisi, genel topçu komutanı ve daha birkaç kişi olduğu halde duruyordu. Jan kiliseye girdiğinde her kafadan bir ses çıkıyordu. Hiç kuşkusuz bir soru sorulmuştu ve herkes bağıırıyordu.

— Savunma! Savunma!

Biraz sonra da genel isteği açıkça yansıtan çığlıklar başladı:

— Yarema'yı istiyoruz!.. Yarema'yı istiyoruz!..

Uğultu en üst noktasına vardı az sonra. Camlar zangırdıyordu. Sonunda düzeni yalnız kendisinin sağlayabileceğini anlayan Dük kalktı. Konuşacaktı.

Hemen sessizlik kaplamıştı salonu.

— Baylar, yasal otoriteye karşı çıkmadan yüksek komutanlığı kabul edemem. Büyük beylik esasının verildiği kişi şu anda yanımda bulunan, Taçın yüce eşansonudur.

Bu soylu adı söyler söylemez tehdit edici uğultular yükselmeye başladı.

— Ölüm!

Heyecandan sapsarı kesilen büyük bey ayağa kalktı. Duvarların dibinden buyruklar yayılıyor ve çığlıklara eşlik eden bir fon müziği gibi yayılıyordu korkunç mırıltı: «Onu bize verin «...Adaleti kendimiz yerine getirelim!...»

Kiew valisi sakinleştirdi kalabalığı. O da ayağa kalkmıştı. Konuşacaktı. Kalabalık onu isteyerek dinliyordu çünkü, Yarema'nın bütün zaferlerine katılmıştı ve kendisini sevdirmesini bilirdi.

— Baylar, dedi, bir süre sessiz kalmanızı istiyorum, Dük'ten hepimiz için değerli olan bir dilekte bulunabilmem için.

Sonra da en basit ve sevecen sözcüklerle yüksek komutanlığı kabul etmesini istedi. Yarema'dan. Sözlerini bir çığlıkla bitirdi.

— Kurtar bizi!

— Kurtar bizi! diye tekrarladı kalabalık.

Eğer yüce eşanson bu kiliseden sağ çıkmak istiyorsa bir tek çözüm yolu kalıyordu kendisine. Anladı bunu.

Yavaşça esasını kaldırdı. Uğultu yeniden başlamıştı, ama herkes önemli bir şey olacağını anlamıştı ve hiç bir buyruk verilmediği halde bütün ağızlar kapandı.

— Tanrının ve soyluların önünde, görevimin simgesi olan bu asayı size veriyorum. Alınız!

Aynı anda onu Dük'e uzatmak için eğildi. Kimse kımıldamıyordu, herkes soluğunu tutmuştu...

Sonunda Wisniowiecki'nin sesi yükseldi:

— Kabul ediyorum!

Bir alkış tufanı cevap verdi kendisine. Herkes kendini rahatlamış hissediyordu. Haber hemen bütün kente yayıldı ve büyük bir sevinç uyandırdı.

Düşman unutulmuştu.

Leopol'e yaklaşmakta olan düşman tarihin en büyük savaşını vermeye hazırlanıyordu. Timur'un ordularından daha beter üç yüz bin adam...

Yüksek komutanlığa getirilince, Dük Leopol'den ayrılıp Zamosc'a gitmeye karar verdi, burada da yardımcısı Longinus olmak üzere Kretuski'nin yönetiminde birkaç sancak bıraktı, sonra da Varşova üzerine yöneldi.

Yarema'nın büyük bir orduya ihtiyacı vardı, bunu da ancak Diyet'in onayıyla sağlayabilirdi. Diğer yandan da yaklaşan seçimler için Varşova'da bulunması gerekiyordu. Lehistan'ın bütün geleceği onlara bağlıydı. Prens Şarl kral olup savaş taraftarları kazanırsa Şmiel yenilgiye uğratılırdı. Ama tahtı Prens Jan-Kasimir'in ele geçirmesi durumunda bitmez tükenmez pazarlıklar başlayacak ve Şmiel kazanacaktı.

Dük acele ediyordu. Dikkatle kulak verdiği Zagloba da iyi bir seçici olacağına dair söz veriyordu, ama zaten Dük'ün

de kuşkusunu yoktu bundan. Wolodowski'ye gelince, komutan olarak birliklerin başında at sürüyordu.

Başkente birkaç mil kala, nedimeleriyle birlikte kendisini karşılamaya çıkmış olan Düşes Griseledis'le karşılaştı Dük. Birbirlerini çok özlemiş olan karı-koca bir kenara çekilmişlerken subaylar da genç kızların çevresini aldılar.

Bunların arasında Anusil Krasienka da vardı. Eski atesini anımsayan Wolodowski hissettirmeden yaklaştı ve az sonra yan yana geldiler. Anusia da farketmişti onun yaklaştığını, Longinus'un dostuyla konuşmaktan hoşlanacaktı.

— Günaydın, dedi alaylı bir tonla. Uzun süredir görüşmedik, değil mi?

— Sizden daha çok farkındayım bunun, diye cevap verdi subay eğilerek. Savaşta sizi düşünmediğim bir an bile yok!

— Yağcı!

Gözlerini hafice kapatarak dayanılmaz bir bakışla baktı.

— Yalnız mı geldiniz? Yani dostunuz senyör Podbiapieta yok mu?

Yoksa o koca Litvanyalı bu erişilmez ünlü güzelin kalbini fethetmeyi başarmış mıydı?

— Longinus, Jan Kretuski ile birlikte Zamosz'da kaldı.

— Ama... Bir şey gelmedi ya başına?

— Hayır, Anusia... Üç kafaya gelince... diye ekledi kurnaz bir gülümsemeyle...

— Eee? diye atıldı Anusia soluk soluğa.

— ...Henüz kesemedi!

— Kötü adam!

Düş kırıklığına uğramış gibiydi. Subay acıdı.

— Savaş daha bitmedi, diye mırıldandı. Longinus'ta da bir kahraman ruhu var. Eninde sonunda yerine getirecektir dileğini.

— Yerine getirsin, ama ölmesin ne olur!

— Siz...

Wolodowski'nin ağzı açık kaldı. Anusia kendisine cevap

verirken, gözlerini bir an çevrede dolaştırmış ve bostan korkuluğu gibi bir adama takılmıştı: bitmez tükenmez bir burun, komedilerdeki jandarmalarınki gibi bir bıyık, garip bir alında iki kalın kara kaş. Ve bu bostan korkuluğu öyle hırsıyla bakıyordu ki kendisine, bıyıklarının uçları oynayıp duruyordu, rüzgârda sallanan saman çöpü gibi.

— Eee, ne oldu? dedi Anusia.

— Özür dilerim, dedi genç subay biraz eğilerek, bir panayırlı eğlencesinden kaçmışa benzeyen ve insafsızca bana bakan birisi var arkanızda.

Genç kız uflayıp pufladı. Arkasına bile dönmeden:

— Senyör Şarlamp, dedi.

— Nereden çıktı bu soytarı?

— Soytarı değil o. Wilna valisinin hafif süvarilerinde yüzbaşı. Başkanını bekleyeceği Varşova'ya kadar bize eşlik ediyor.

— Peki niçin beni öldürmek istiyor?

Anusia yeniden uflayıp pufladı.

— Cevap verin! diye üsteledi subay. Bir şey anladığımı sanıyorsanız yanılıyorsunuz.

— Anlayacak bir şey yok! Yüzbaşı Şarlamp bana aşık, o kadar işte! Bana yaklaşacak herkesi, kim okursa olsun parça parça etmeye hazır.

— Oh, oh! Senyör Longinus bunu öğrenince...

— Söyleyecek misiniz ona?

— Pek de gerekli değil. Sizin yüzbaşı hiç te gizlemiyor. Ama sanırım iyi fırtına kopacak!

Bu kez Anusia neşeli bir kahkaha attı. Wolodowski yenisinden şaşkın şaşkın baktı ona.

— Biliyorum, biliyorum... dedi sonunda güzel kız. Anladığınızı söyleyeceksiniz yine. Bilin ki, senyör Longinus'un benim yüzbaşının kulaklarını kestğini görmekten zevk duyacağım.

Bir süre sonra dükalık mensupları ve kortej Varşova'ya doğru yola çıktılar. Yol kalabalıktı ve her an, kendileri de

başkente gitmekte olan senyörlerin atlıları yaklaşıp yol verilmesini istiyorlardı. Ama bunun «Ukrayna valisi»nin kor-teji olduğunu öğrendiklerinde üstelemiyorlar ve açılıp yol verenler diğer senyörler oluyordu. O zaman herkes bu ünlü savaşıya bakıyor, «yaşasın» sesleri ve alkışlar yükseliyor ve Prens Şarl iç... gönülleri kazanmak isteyen Dük gülümseyerek selâm veriyordu.

Varşova'nın çan kuleleri ufukta görüldüğünde, Wolodowski yolun başından beri ayrılmadığı Anusia'nın arabasının yanından ayrılp adamlarını gözden geçirmeye gitti. Tam yüz adım kadar uzaklaşmıştı ki, arkasından birisinin dört nala geldiğini farketti. Dönünce Anusia'ya aşık, uzun burunlu yüzbaşı Şarlamp'ı gördü.

Bu kez hemen anlamıştı. Beriki kavga çıkartmak isteyecekti hiç kuşkusuz. Genç subay gülümsedi. Bir düello düşüncesi onu bir şişe hidromelden daha çok ısıtıyordu.

— Selâm, süvari bey! diye bağırdı uzaktan yüzbaşı.

— Selâm arkadaş! diye cevap verdi Wolodowski.

Hakaretti bu. Subay silâhıyla oynayarak daha da vurguladı hareketini.

Şarlamp atını rakibinin yanında durdurdu.

— Ne dediniz bana? diye bağırdı. Arkadaş mı? Bilmiyor musunuz, yüzbaşıyım ben? Bütün bir alaya saygısızlık ediyorsunuz?

— Ben mi? Niçin?

— Kullandığınız tonla, süvari! Üstelik de yabancı bir alayda hizmet görüyorsunuz!

— Ha, bunun için mi?... Sakin olun, senyör. Süvariyim, evet ama aynı zamanda Ukrayna valisinin hafif süvarilerindenim. Benimle üstünüzmüşüm gibi değil de eşit olarak konuşabilirsiniz!

Şarlamp herhangi bir küçük subayla karşı karşıya olmadığını anladı. Yine de o kadar kızgındı ki, cevap verirken baştaki yüksek havasını bırakmadı.

— Önemli değil, ama aklınızda olsun yoluma çıkmanızı bağışlamam!

— Bir kavga mı bu?

— Belki de...

Şarlamp Wolodowski'nin kulağına eğildi ve bir tehdit savurdu:

— Eğer matmazel Krasienska'nın çevresinde dönmeye devam ederseniz suratınızı dağıtırım.

Subayın kılı kıpırdamadı. Tabancasını aynı tekdüzelik içinde havaya atıp tutuyor, sanki bütün dikkatini harekete toplamış gibi duruyordu. İyi hesaplanmış bir sessizlikten sonra alayla konuştu:

— Rica ederim, senyör, bırakınız biraz daha tad alayım hayattan!

— Hayır, elimden kurtulamazsınız? diye homurdandı alay ettiğini anlamayan Şarlamp.

Aynı anda da genç subayı kolundan yakaladı.

— Alanda görüşürüz!

— Sizden kaçmayı düşünmüyorum ki! Yine de sizi uyarırım, görevdeyim ve bu anlaşmazlığı ancak birkaç gün sonra çözümlayebiliriz. Ayrıca rica ederim kolumu bırakın, yoksa sizi ve atınızı yere yıkmak zorunda kalacağım!.

Sesi yüzbaşının beklemediği bir biçimde sertleşmişti. Bıraktı.

— Güzel, diye homurdandı. Varşova'da görüşürüz.

— Pekâlâ! Düelloların yasaklandığı bir kentte adaletin kılıcından çekinmiyor musunuz?

— Çok basit bir adamsınız siz. Tahta geçme dönemlerinde yargıçlık görevini soyluların yaptıklarını bilmiyorsunuz. Onlar daha hoşgörülüdürler, bay süvari!

— Ders için teşekkürler! Ama, lütfen bir ders daha verebilir misiniz? Çocukluğumda çok kötü öğrendim Latinceyi, o kadar ki *rosa* demek için bile çok düşünüyorum. Şimdi size budala demek istesem, nasıl diyeceğim? *Stultus* mu, *stulta* mı, yoksa *stultum* mu?

Cevabı beklemeyecek kadar ihtiyatlı davrandı.

X

Varşova'ya gelince Wolodowski Şarlamp'ı tamamen unuttu ve Zagloba ile birlikte zevk hayatına daldı. Bu tür eğlencelerden uzun süredir yoksun kalmıştı ve geleceğini pek de parlak görmüyordu. Bu yüzden yalnızca içinde yaşadığı zamanı düşünerek kendini eğlendirmeye başladı. Düşünce yapısı da kolaylık sağlıyordu. Yaşlı adamlarla bu kadar anlaşması da boşuna değildi...

Ama bir sabah Dük onu çağırttı:

— Zaborow'a gidiniz, dedi, Binek atları seçeceksiniz orada.

Ertesi sabah yanına Zagloba'yı da alıp yola koyuldu. İki dost çok keyiflendiler. Varşova'dan ayrılıyorlardı, ama çok iyi zaman geçirmişlerdi orada, bir süre de kırlarda dolaşmanın hiç bir zararı yoktu.

Bir gün, bir hanın kapısında atlarına binmeye hazırlanan bir grup soyluyla karşılaştılar. İki taraf ta saygıyla selâmladı birbirini. Tam uzaklaşıyorlardı ki, içlerinden birisi dönüp Wolodowski'ye yaklaştı.

— Yine karşılaştık, küçük! dedi atını subayının yanına yaklaştırarak. Varşova'da elimden kaçtınız, ama burada olmayacak öyle şey. Yakaladım sizi!

Yüzbaşı Şarlamp'tı bu.

Arkadaşlarına döndü:

— Baylar, biraz sabretmenizi rica ederim! Bu genç subaya söyleyecek bir çift sözüm var, sizlerin de görüşmemizin tanıkları olmanızı istiyorum.

Sonra rakibine dönerek:

— Haydi bakalım!

— O kadar da çabuk değil!... Benim de söyleyecek bir çift sözüm var!...

Bütün bakışlar söze karışana döndü. Beyaz sakallı, kırmızı yüzlü ve şişman bir adam gördüler karşılarında.

— Senyör Zagloba... diye mırıldandı Wolodowski.

— Durun!... Anlayacaksınız!

Sesini açmak için öksürdükten sonra başladı:

— Bu subayın görev gezisinde olduğunu görmüyor musunuz? Bu arabayı ve çuvaları da mı farketmediniz? Onların içinde bir alaya yollanan paraların olduğunu da mı tahmin edemiyorsunuz? Kendisine böyle bir görev verilmiş olan subay artık kendi kişiliği üzerinde söz söyleme hakkına sahip değildir! Bunu anlamayan da asker olmaya lâyık değildir! Biz Ukrayna valisinin bayrağı altında görev yapıyoruz ve sizden başka düşmanlarımız da oldu. Ama, şu an için serbest değiliz!

Şarlamp sinirden bembeyaz olmuştu. Arkadaşlarından birisi yaklaştı.

— Doğru söylüyor! Eğer bu subay para götürüyorsa karşılaşamaz bizimle.

— Benim için önemli değil! diye bağırdı yüzbaşı. Ya özür dilesin, ya da kılıcımla iyi bir ders vereceğim.

— Ne zaman isterseniz, ama bugün olmaz! diye cevap verdi Wolodowski ihtiyara hak vererek.

— Kabul değil!

— O zaman adamlarıma, parmaklarını tetiğe dayamalarını söyleyeceğim! Çünkü bu tutumunuzda diretirseniz, bir soylu olarak değil bir haydut olarak davranış göreceksiniz! Çabuk seçin!.

Az önce Şarlamp'ı sakinleştirmeye çalışmış olan subay yeniden konuştu:

— Aklınızı başınıza toplayın, dostum! Görevin gereklerini biliyorsunuz! Bu genç subay kararlı görünüyor ve anlaşılan kaçmaya da niyeti yok!

Yüzbaşı bir süre sustu. Yüzünün rengi beyazdan kırmızıya dönmüştü ve kendi kendisiyle büyük bir mücadele için-

de olduğu anlaşılyordu yumruklarını sıkmasından. Sonra aniden bağırdı:

— Ne zaman?

— Dört gün içinde serbest olacağım, diye cevap verdi Wolodowski. Cumartesi

— Kabul! Lipkow'a gelin. Yakın bir kenttir, rahat oluruz.

— Kabul.

— O zaman cumartesi günü hanın kapısının önünde olun.

Görevi bitince, arada başka bir olayda olmadığından, Mişel Wolodowski, adı geçen gün, yanında tanıkları Zagloba ve Kuşel olduğu halde randevusuna gitti.

— Şarlamp henüz gelmemişti.

— Hanın içinde bekleyelim, diye önerdi Zagloba.

Üç arkadaş bir hidromel şişesinin çevresine çöktüler.

— Çok insan var mı burada? diye sordu yaşlı adam.

— Kimsecikler yok, efendimiz! Lipkow'un sahibi Varşova'ya giti, herkes de onu izledi. Onun için önemli bir maiyetle birlikte Ukrayna'dan gelen bir senyör burada oda tutmak zorunda kaldı.

— Hey! diye bağırdı Zagloba dostlarına dönerek. Belki de Şarlamp'tır.

— Dalga geçme! Şarlamp'ın Ukrayna'da ne işi var?

— Doğru! Belki de otelci yanlış anlamıştır. Gidip bakayım.

Kalkıp sordu:

— Odası nerede?

— Burada yanda.

— Güzel!

Kararlı adımlarla gidip, kılıcının kabzasıyla gösterilen odanın kapısına vurdu.

— Kim o? dedi uykulu bir ses.

— Bir dost!

Zagloba daha fazla beklemeden açtı kapıyı.

— Özür dilerim, ben...

Sözünü bitirmedi. Kafasını aradan uzattı, ve aynı anda çekti. Kapıyı kapatıp hızla arkadaşlarının yanına geldi. Ölü gibi sararmıştı yüzü.

— Eee, dedi Kuşel, şeytanı mı gördünüz?

— Daha da kötüsü, diye homurdandı yaşlı adam. Bohun'ul!

Wolodowski ayağa fırladı.

— Ne? Bohun burada mı? Hayır, olamaz...

— Tanrı adına yemin ederim ki o.

— İyi gördünüz mü?

— Şimdi sizi gördüğüm gibi. Giysilerini değiştiriyordu.

— Vay canına! Tanrı ayağımıza kadar getirdi! Ama... Sizi tanımadı mı?

— Sanmam. Yeni kalkmıştı galiba. Yüzü uykuluydu, odası da karmakarışık. İyice uyanmamıştı henüz.

— Güzel! dedi Wolodowski yerine oturarak. Salona girecek. Hiç bir şey olmamış gibi içmeye devam edelim, elimizden kurtulamaz. Senyör, Zagloba, siz de titremeyi kesin artık. Dost bir ülkede üçe karşı bir. Son saati çaldı artık.

— Bence...

Bir kez daha Zagloba sözünü tamamlayamadı. Kapı açılmış ve Bohun çıkmıştı. Gerçekten oydu.

Kozak birkaç adım attı, sonra irkildi. Düşmanını tanı-mıştı. Sonra ona sırtını dönerek hancıya seslendi:

— Zaborow'dan çok uzakta mıyım?

— Hayır, efendim. Eğer hemen yola çıkarsanız yarın orada olursunuz.

— Teşekkür ederim! Hesabımı verin!

Zagloba kalktı.

— Bir dakika!

Bohun döndü. Karanlık gözlerinden bir ışık geçti.

— Ne istiyorsunuz? diye sordu kuru bir sesle.

— Tanışıyoruz sanırım! Kısa süre önce bir kö, düğününde karşılaşmamış mıydık? Yanılmıyorsam Ukrayna'daydı.

— Doğru Ukrayna'daydı.

O zaman yaşlı adam koca gövdesini sallayarak yaklaştı.

— Sağlığınız ansız? O gün pek konuşmadık. Hiç beklemediğim anda gittiniz... Sizi dostlarımla tanıştırayım..

— Yeter! diye bağırdı Wolodowski sabredemeyerek.

Bohun'a yaklaşılarak:

— Bir asisiniz, tutukluyorum sizi.

Ama Bohun pek etkilenmişe benzemiyordu.

— Hangi hakla böyle konuşabiliyorsunuz? diye cevap verdi biraz da alayla. Şunu bilin ki, Ukrayna Kozaklarının büyük şefi tarafından bazı mektupları Prens Jan-Kasimir'e vermekle görevlendirildim. Onunla Zaborow'da buluşmak zorundayım.

Korkunç bir andı bu. Şaşırın subay sustu ve Kuşel budalaca öksürdü. Sonunda arkadaşlarını gülünç durumdan kurtaran yine Zagloba oldu:

— Sanki korkusuz bir şövalye imişsiniz gibi oynamayın öyle kılıncızla! Unutmayın ki senyör Wolodowski'nin önünde kaçtınız!...

Kozağın yüzüne kan yürüdü. Subayı tanımamıştı ama düşmanın cümlesi açtı ve birliğinin kalıntılarıyla nasıl kaçtığını yeniden görür gibi oluyordu.

— O kadar hızlı gidiyordunuz ki, diye devam etti ihtiyar, neredeyse ayakkabılarınızı kaybedecektiniz. Prenses Kurcewicz'in, bir genç kızın önünde erkeklik taşıyorsunuz. Ama bir subayın önünde...

— Yeter! diye haykırdı Bohun.

Wolodowski'ye dönerek:

— Kaçtım, biliyorum. Ama korkudan değil, adamlarımı kurtarmam gerekiyordu.

— Belki, diye cevap verdi subay, ama yağladınız tabanları!

— Bana hak vereceksiniz...

— Bir kışkırtma mı bu?

— Zaferi elimden aldın, kanını istiyorum!

— Kabul! Ben' hazırım.

Wolodowski, Kuşel ile birlikte kapıya doğru yürümeye

başladı. Bohun da onları izliyordu ki. Zagloba herkesi durdurdu. Yeniden sonuçları düşünüyordu. İş, dostunun çıkarlarına en uygun biçimde düzenlemeye çalışıyordu.

— Dinleyin! Bay Kozak, dedi siz bu şövalyeyi tebrik ettiniz. Ama elçi olarak uygar kişiler arasına geldiğiniz için, tanıklar önünde onu tahrik ettiğinizi kabul etmeniz gerekir. Soylu kişileri bekliyoruz, düello isteğinizi onların önlerinde de tekrarlırsınız. Buna karşılık siz kazanırsanız, serbestçe gidebilmeniz için bırakacağımıza dair söz veririm.

Bohun dikkatle dinledi ve hemen kabul etti.

— İstedığınızı söylerim. Eğer ölürsem adamlarım götürcekler büyük beyin mektuplarını. Ama, eğer kazanırsam, siz senyör Zagloba...

Gözleri aynı zamanda alaycı ve tehdit edici bir biçim aldı.

— ...Siz çıkacaksınız karşıma!.

Yaşlı adam ürperdi. Wolodowski ünlü bir kılıçtı. Eğer Bohun onu devirmeyi başarırsa bunun anlamı büyüktü. İlk önce, Zagloba, hiç beklemeden dostunu cennette izleyecek demekti. Biraz korkaktı, ama hain değildi.

— Kabul ediyorum!

Şarlamp ve tanıkları gelene kadar bir yarım saat daha geçti. Zagloba onları bir kenara çekip durumu anlattı. İkna edilmeleri güç olmadı. Bir düello daha fazla demekti bu. Yeter ki genç subay, Bohun'dan sonra yüzbaşıyla da dövüşsün...

Tanığı Eliaszenko'nun önünde de Kozak, düello isteğini tekrarladı. Sonra küçük grup düellonun yapılacağı alana doğru ilerlerken mektuplarını verdi.

— Al şunları, Eliaszenko! Eğer ölürsem sen verirsin Prense. Bir ihanete kurban gitmediğimi, kendi hatam yüzünden öldüğümü söylersin.

İki adama göz ucuyla bakan Zagloba Eliaszenko'nun hiç te endişeli olmadığını farketti. «Efendisinden çok emin!» diye

homurdandı. Aynı anda da sırtından soğuk terler boşandığını hissetti.

Bohun soylulara döndü.

— Kim ölecek, kim kalacak? diye bağırdı. Şimdi başlayabiliriz.

İki rakip karşı karşıya gelince Zagloba yeniden ürperdi, ama bu kez dostu için. Prenses Helen'in kaderi ve Jan Kretuski'nin mutluluğu onun ellerindeydi.

Öte yandan Şarlamp da kendi tanıklarına doğru eğildi:

— Bir kuzunun boğazlanmasını seyredeceğiz, diye mırıldandı.

Gerçekte görünüş ona hak veriyordu. Bohun, ağızdan ağıza Kırım'a kadar giden rapsodilerdeki gibiydi: Ukrayna savaşçılarının en korkuncu, önünde toprağın titrediği Kozak. Göğsü genişti, kasları güçlüydü, burun delikleri kan kokusu almış gibi açılıp kapanıyorlardı. Yırtıcı hayvan işareti bekliyordu.

Buna karşılık Wolodowski daha çok bir salon subayına benziyordu. Yarema'nın ordusunun en küçük yüzbaşısıydı ve masum görünüşlü sarı bıyıkları vardı.

Kılıcının keskin yanını güneşe doğru çevirdi ve yerini aldı. Yüz çizgilerinde alışılmadık bir ciddiyet vardı.

«Tanrım,» diye düşündü Zagloba, «Cesaretini kaybediyor!»

Yine de kolunu kaldırdı ve umutsuzluğunu belli etmeden geleneksel sözü söyledi:

— Tanrı adına, başlayın!

Kılıçlar hemen havada ıslık çalmaya başladılar. Bohun rakibinin üzerine öyle saldırdı ki, onu birkaç adım geri çekilmek zorunda bıraktı. Kozak'ın kılıcının hızlı hareketleri göz-

lerini kamaştırıyordu. Kendini korumakla yetinerek sürekli olarak geriliyordu. Yanakları kıpkırmızı olmuştu...

Zagloba gözlerini kapamış, dövüşü dinler gibiydi.

— Hâlâ savunuyor kendisini! diye mırıldandı. Böyle sürse barı!...

Birden Kuşel ona doğru eğilip fısıldadı:

— Kumluğa kadar çekildi.

Aniden gözlerini açtı yaşlı adam. Dostunun gövdesi ve yüzünde yara izi aramaya başladı. Göremeyince rahat bir soluk aldı.

Ama durum kötüydü. Alanı kum yığınları çevreliyordu. Bohun da subayı bunlardan birine doğru itiyordu. Kum yığını ile düşmanın kılıcı arasına sıkışınca ne olacaktı?

Hiç beklenmiyordu, o kadar ki bütün seyredenler hep birlikte bağırılar: «Düşüyor!» diye.

Ama yanlıştı. Arkasında kumu hisseden Wolodowski eğilmişti yalnızca. Ve şimdi de saldırıya geçmişti.

Bohun geriledi. Karşındakinin taktiğini anlayan küçük subay ısınmaya başlamıştı; gözleri parlıyor, eğiliyor, kalıyor, pozisyon değiştiriyor, Kozanın çevresinde dönüp duruyor, onu da kendi çevresinde dönmeye zorluyordu.

— Ne artist! diye haykırdı Zagloba ellerini kavuşturarak.

— Çok usta, dedi Şarlamp.

Birkaç adım ötede iki dövüşçü de konuşuyorlardı, ama bambaşka bir tonda.

— Gebereceksin! diyordu Bohun.

— Sonun geldi! diye cevap veriyordu Wolodowski.

O zaman Kozak olağanüstü bir oyun yaptı. Kılıcı aniden sağ elinden sol eline geçirdi ve öyle bir savurdu ki, subay yıldırım çarpmış gibi kaykıldı.

— Tanrım! diye inledi Zagloba.

Küçük bir sıyrıkta bu ve Wolodowski aniden yırtıcı bir kedi gibi Bohun'un üzerine atıldı, sonra da kılıcını rakibinin açık göğsüne soktu.

Beriki sallandı, öne doğru bir adım attı, kendini toplar gibi oldu ve tekrar saldırıya geçti. Sonra bütün gücünü top-

layarak salladı kılıcı. Ama Wolodowski karşıladı ve iki kez vurdu kılıcı Bohun'un ensesine.

Kılıç Kozak'ın elinden düştü, kendisi de toprağın üzerine yıkıldı.

Kahramanın yanına ilk gelen Zagloba değil Şarlamp oldu.

— Büyük bir ustasınız, bayım! diye bağırdı. Kimsenin beni korkmakla suçlamaması için emrinize amadeyim, ama eğer beni de bunun gibi düzeltirseniz, şimdiden kutlarım sizi. Gerçekten kutlarım.

— O zaman kucaklaşın! diye atıldı Zagloba tam o an. Niçin birbirinizi boğazlamak istiyorsunuz? Hiç bir ciddi nedenden yok ortada.

— Ama onurum sözkonusu! diye cevap verdi yüzbaşı.

— Bırakalım bunu, dedi Wolodowski. Açık konuşmak gerekirse, senyör, o bayan için sizinle mücadele etmek niyetinde değilim. Şunu da bilin ki başka birisi var, benden sonsuz derecede daha tehlikeli birisi.

— Nasıl?

— Öyle.

— Haydi, yeter bu kadar gevezelik! Kucaklaşın bakalım! diye herkes bağurmaya başladı dört bir yandan.

Kuşel ve Şarlamp'ın tanıkları da, nedeni açıklanmış bir dövüşün gereksiz olduğunu düşünüyorlardı.

Yüzbaşı sonunda hak vermek zorunda kaldı.

— Pekâlâ! dedi kollarını açarak.

Wolodowski de atıldı ve iki rakip Zagloba'nın mutlu bakışları altında barıştılar. Bu arada, efendisinin üzerine eğilen Eliaszenko onu hana doğru çekmeye çalışıyordu. Ama yaşlıydı ve daha kum tepelerine varmadan bitkin düştü.

Bohun'un yüzü tanınmaz durumdaydı. Pıhtılaşmış kan kaplamıştı her yanını. Ama daha soluk alıyor, kasılmış parmakları kuma gömülüyorlar ve bacakları titriyordu.

— Senyörler, diye yalvardı yaşlı Kozak Lehlere doğru koşarak, bir köpek gibi ölmesine izin vermeyin, hana kadar götürmem için yardım edin bana!

Herkes birbirine baktı.

— Büyük bir savaşıydı, diye homurdandı Zagloba. Bir köpek gibi ölmesi için bırakamayız. Görevimiz yardım etmektir. Baylar, kim gelir benimle birlikte?

— Ben! dedi Wolodowski.

Şarlamp önce bir şey demedi, ama mantosunu çıkarıp uzattı.

— Alın, üzerine koyarsınız!

Az sonra Bohun'un üzerinde yattığı mantoyu birer köşesinden yakalamış olan Zagloba, Wolodowski, Kuşel ve Eliaszenko ağır ağır hana doğru ilerliyorlardı. Yaşlı adamın iki saat önce onu gördüğü odadaki yatağın üzerine konulduğunda hâlâ yaşıyordu.

— Pöh! diye mırıldandı Zagloba üzerine eğilerek. Sağlamdır, ama yediği darbe kurtaramayacağı kadar beter. Bu gece ruhu cennette olur. Neyse...

XI

Sonunda *Te Deum laudamus* katedralin kubbelerini doldurdu ve kral tahtına oturdu. Toplar atılıyor, Varşova'nın çanları çalınca çalıyor, halk yollarda dansediyor, eğleniyordu.

Seçim sakın geçmişti. Kozaklar Jean-Kasimir için oy kullandıklarından, güçsüz bir azınlığa dayanan Prens Şarl adaylığını başarıyla sonuçlandıramamıştı.

Şmielniçki hemen yeni Kral'a dürüstlüğünü bildiren mektuplar yolladı. Bu arada kendisi ve Kozak ordusu için af ve anlayış diliyordu. Herşeye rağmen barış taraftarı olan başbakanı Ossolinski'yi dinleyen Jan-Kasimir bağışlamaya hazır gözüküyordu.

Bir süre sonra da iyi bir haber yayıldı; Kozaklar Zamosc kuşatmasını kaldırıyorlar, Kral'ın cevabıyla şikâyetlerini incelemekle görevli komisyonun raporunu beklemek üzere Ukrayna içlerine çekiliyorlardı.

Senatör olan Yarema, yeni hükümdarın bütün törenlerine katılmak zorundaydı. Taç giyme töreninin yapılacağı Krakovi'ye de gitti yeni Kral'ın ardından.

Bu arada, Wolodowski ile Zagloba, bir süvari sancağının başında, Jan Kretuski'yi bulacakları Zamosc'a doğru ilerliyorlardı. Bohun'un ölümünü bildirmek ve onunla birlikte Prenses Helen'i aramaya çıkmak için acele ediyorlardı.

Yolda Longinus Podbipieta ile karşılaştılar. Jan Kretuskin'in mektuplarıyla birlikte Dük'e gidiyordu. İki dost ondan albayın Zamosc'da bulunmadığını, çevrede savaştığını öğrendiler.

— Ne savaşması? diye haykırdı Zagloba. Şmiel barış yapmadı mı?

— Şeytandan daha kurnaz o. Kendisi çekildi, ama teğmenleri yakıp yıkıyorlar hâlâ ortalığı. Resmi olarak özür diyorlar, ama aslında...

— Anlıyorum!

Dük'ün sağlığına hep birlikte içtikten sonra iki grup ta kendi yollarına devam ettiler. Wlodowski ile Zagloba Zamisc'a vardıklarında gerçekten Jan'ı orada bulamadılar. Ama pek de yakında dövuşmüyordu, dövüşe dövüşe Zbaraz'a gitmişti ve kış da orada geçirmeyi düşünüyordu.

— Zbaraz'a gidelim! diye önerdi küçük subay.

— Tabii, diye homurdandı Zagloba, sonunda bu ülkeyi Kozaklardan daha iyi tanıyacağız.

Zbaraz'da bir sürpriz bekliyordu kendilerini. Bölgenin kumandanı arkadaşları Wierşul idi.

— Kretuski nerede peki? diye sordu Zagloba.

— Yok!

— Vay canına, sonunda bir bulutu yakalamanın onu yakalamaktan daha kolay olduğuna inanmaya başlayacağım! Eğer buraya dönecekse ne zaman döner?

— Buraya dönecek, ama ne zaman olduğunu bilmiyorum. Yalnızca nişanlısını aramaya gittiğini söyledi, planını da bilmiyorum.

İki dost şaşkın şaşkın birbirlerine baktılar. Onu bulmayı deneyecekler miydi?

— Yampol yönüne doğru gitmiştir, diye mırıldandı Zagloba. O yana gidebiliriz biz de. Ne dersiniz, Wolodowski?

— Aynı şeyi derim...

Wierşul atıldı.

— Kretuski'nin Yampol yönüne gittiğini nereden biliyorsunuz?

— Hiç! Bohun'un bazı sözlerinden çabardık Genç kızın bu kentin çevresinde gizli olduğunu düşünüyoruz. Ha, Bohun'un öldüğünü de söyleyelim. Öldürdük onu.

Kumandan önce bu «biz» sözcüğüne şaşrdı, ama kurnaz

ihtiyarın garip anlatısı sonunda olayı doğru olarak kabul etti ve çok sevindi.

O gece süvari subayı ve dostu Wierşul'un konuğu oldular. Jan'ı bulmak için güneye gitmeden önce birkaç gün dinlenmeye karar vermişlerdi.

Ama ertesi gün bir Kozak tarafından getirilen bir mektup herşeyi altüst etti. Kretuski'dendi.

«Kamenetz'deyim...» diye yazıyordu Wierşul'a. «Tatarlardan geçiş izni almış olan Ermeni tüccarlarla birlikte Yahorlik'e gidiyorum. Böylece Yampol'e kadar gidebileceğimi umarım. Eğer dostlarım Wolodowski ile Zagloba Zbaraz'dan geçerlerse beni orada beklemelerini rica edin. Yanıma gelmeleri tehlikeli olabilir, çünkü çok dikkati çekeriz. Üstelik ikisi de Ermeniyeye hiç benzemiyorlar...»

Fazla bir haber vermeden böylece sürüyordu mektup. Komutan okumayı bitirdiğinde, iki dost düşünceli düşünceli birbirlerine baktılar. Jan'ın hakkı vardı. O, güneyli tipinde olduğu için anlaşılmazdı belki. Ama Wolodowski'nin sarı bıyıkları baş engeldi her türlü kılık değiştirme için. Zagloba'ya gelince, her kılığa girerdi, ama Ermeni tüccar kılığına giremezdi.

— Burada bekleyeceğiz! diye içini çekti.

— Belki çok uzun sürmez, diye mırıldandı arkadaşı da. Bir ay falan...

Wolodowski yanılıyordu, çok uzun sürdü. Bir ay, iki ay, üç ay geçti. Karlar kaplamıştı Zbaraz'ı ve iki dost ölesiye sıkılıyorlardı bu kentte. Varşova'daki yaşantılarını özlemle anıyorlardı! Jan'dan haber alabilseler pek önemli değildi gerisi, ama ne haber vardı ne bir şey... Dolayan söylentilere de hiç aldırıyorlardı. Bunlardan birine göre, Şmielniçki'nin isteklerini incelemekle görevli komserlerden biri olan Kisiel valisi ile birlikte görülmüştü albay ve Kozakların genel karargâhında bulunuyordu. Kış sonuna doğru yayılan bir söylentiye göre de, Kretuski, Şmiel'in de onayını alarak nişanlısını bulmak üzere Kiew'e gitmişti.

— Ne eşeklikler! diye patlıyordu bazen Zagloba. Jan Ki-ew'de hal Tam tersine Yampol'e gitti oysa...

Martin ortasına doğru iki dost bir sevinme olanağı buldular: Longinus gelmişti. Ama Krakovi üzerinden geldiğinden, albay üzerine hiç bir şey duymamıştı. Getirdiği biricik haber de kötüydü: Kral Yarema Dük'ünü iyice etkisiz kılıyordu.

Mart sonuna doğru, dostlarının sonu hakkında akıllarına kötü şeyler gelirken bir Kozak Jan'ın bir mektubunu daha getirdi. Kiew'den yollanmıştı.

«Bütün Dinyester boylarını aradım... Ah, dostlarım, ne korkunç günler! Kiew'de de olabileceğini düşündüğüm zaman iyice çökmüştüm ve o zaman Ermeni tüccarlarının yanından ayrılıp Cumhuriyet komserlerinin yanına katıldım. Pereyaslav'da umulmadık bir şansla, Şmielniçki'den bir izin belgesiyle bir birlik aldım. Garip ve sarhoş Kozak beyi, Kralın temsilcilerine karşı ne kadar terbiyesizce davranıyorsa, bana da o kadar dostça davrandı. İtiraf ettiğine göre, büyük düşmanı starost Çaplinski'ye bir gün verdiğim ders için bana ne kadar eşekkür etse az gelirmiş...

Bütün umudumla Kiew'deyim şimdi. Daha sakinleştim. Sonuca yaklaşmakta olduğumu sanıyorum. Üstelik bana güven veren bir şey daha var: Bohun'un elinden bir şey gelmez artık. Bizzat Şmiel verdi bana ölüm haberini. Bravo dostlarım! Yakında görüşürüz!»

Bir de not vardı:

«Bu mektubu getiren kişi Mirgorod'dan bir Kozaktır, ben Siç'te tutsakken beni korumuş çok iyi bir insandır. Ki-ew'de de büyük yardımda bulundu. erektiği gibi davranın ona.»

— Vay canına! diye bağırdı Zagloba yeni gelene elini uzatarak. Nihayet namuslu bir Kozak!

Zakar bir köle gibi davranmaksızın sıktı uzatılan eli.

— Seni mükâfatlandıracağız, dedi Wolodowski. Ama adam hemen cevabını verdi:

— Para için yapmadım. Kretuski'yi severim.

— Ohhooo!

Zagloba ile süvari subayı gözleri açık bakakaldılar. Şimdiye dek görmemişlerdi böyle bir şey. Ama durumda şaşırarak bir şey görmeyen namuslu Longinus sorulara başlamıştı:

— Demek albay Kiew'de?

— Evet, senyör, güvenlik içinde.

— Güzel... Hmm, niçin oraya gittiğini biliyor musunuz?

— Gizlemiyor ki, en azından benim yanımda...

— Bir şeyler öğrenmediniz mi? Bir iz yok mu?

— Hayır, senyör, hiç bir şey yok. Kentte Lehler var, ama gizleniyorlar. Hayatlarından çekiniyorlar. Onları barındıranlar hemen oracıkta öldürülüyorlar. Saint-Nicolas manastırında on iki Leh kadın vardı, oracıkta yakıldılar rahibelerle birlikte.

— Ama... diye kekeleydi Zagloba, o... o da... belki ölmüştür...

— Bilmiyorum.

Bir hizmetçi yemek getirdi ve üç dost Zakar'ı davet ettiler yemeği bölüşmeye.

— Bak, Zakar! dedi Zagloba bir süre sonra, görüyorum ki Kretuski'ye çok bağlı bir dostsun. Asilerle birlikte kalmaya devam edecek misin? Burada kal bizimle birlikte!

Uslanmaz ihtiyar başlamıştı yine. Ama Kozak başını salladı.

— Hayır, mektubu yerine getirdim ve benim işim bitti burada. Ben Kozagım ve Kozak kalacağım.

— Demek bize karşı dövüşeceksin?

— Niçin olmasın? Babamız Şmiel'i büyük bey olarak seçtik, kral da asayı ve bayrağı yolladı ona.

Bir sessizlik oldu. Hayır, iki taraf arasında tartışma olmadığı yoktu. Sonra Zagloba konuştu:

— Zakar, sizinkiler ne düşünüyorlar? Savaş mı olacak barış mı?

Kozak kurnazca gülümsedi.

— Ekinler bitene dek barış olacak. Sonra ölüme kadar

savaş. Ukrayna'nın bir tek efendisi kalacak, ya Leh'ler ya da Kozaklar.

— Duyuyor musunuz, Wolodowski? Savaş...

Ama Zakar sözünü bitirmemişti.

— Evet, savaş! Şimdiye kadar görülmemiş bir savaş! Sultan gelecek, Han bütün birlikleriyle ilerleyecek. Tuhay bey de Şmiel ile birlikte elele yürüyecek!...

XII

Kırk sekiz saatlik bir dinlenmeden sonra Kiew'e doğru yola koyuldu Zakar. Zbaraz'dakiler de güzel günler gelince Kozagın doğru söylediğini anladılar. Şmiel artık kabul edilemeyecek yeni koşullar öne sürdü, öte yandan da, bütün birlikleriyle gelmeleri için Tatar Hanına ve İstanbul'daki padişaha elçiler yolladı. Lehler de fazla beklemeden gösterdiler gerekli tepkiyi. Kral, ilk işaretle harekete geçmek üzere hazırlanmış orduların başına geçti. Ne yazık ki ordu komutanları arasında Wisniowiecki bulunmuyordu. Gözden düşmüş durumu sürüyordu. İsteseydi sınırda savaşılabildi, ama rolü o kadarla sınırlı kalırdı.

Yurtseverler ve akıllı kişiler arasında genel bir itiraz başlandı. Savaş tekrar başlarken, Lehistan'ın en iyi generalini harcamak ne demektir!

Bu arada gururunun sesini bastıran ve yalnızca ulusunu tehdit eden tehlikeyi düşünen Dük, Zbaraz'a gidip çok sayıda adam topladı ilk vuruşu yapmak için.

Uzun süre beklemedi. Yaz güneşinden önce ısıtmaya başladı yangınların ateşi Ukrayna toprağını. Kozaklar yeniden yakıyor, yağmalıyor, öldürüyorlardı. Wolodowski ve Longinus gibi subaylar yeniden birliklerinin başında at koşturuyorlardı teröre terörle karşılık vermek için. Her türlü insancıl duygu ölmüştü insanların yüreklerinde.

Bu ilk seferlerinde süvarilerin küçük subayı özellikle kendini gösterdi. Düşmanı izlemekte gösterdiği başarı Dük'ün hoşuna gidiyordu. Bir ay içinde, herbiri kendi birliğinden güçlü üç Kozak çetesini imha etti.

Yine de bir gün, mayıs sonuna doğru çok bozuk döndü

bu seferlerin birinden. Kimsenin o güne dek Zbaraz'da görmediği iki devle birlikte hemen gidip Garema'nın kapısına vurdu. Birkaç saat süren gizli görüşmeden sonra da Zagloba'nın yanına geldi. İki dev gölge gibi izliyorlardı onu.

Dostunun arkadaşlarına anlamadan baktı Zagloba. Ancak tanıştıktan sonra rahatladı.

— Kurcewicz prensleri, Yur ve Andre, dedi Wolodowski.

— Vay canına! Prenses Helen'in yeğenleri! Bohun'un ihanetinden kurtulanlar!

— Ta kendileri, diye cevap verdi iki genç eğilerek. Felâketin habercileri olduğumuz için de üzgünüz.

Yaşlı adam sarardı.

— Nasıl?... Anlatın!... dedi kekeleyerek.

Ama Wolodowski kendini tutamayarak umutsuz bir sesle haykırdı:

— Prenses öldü! Saint-Nicolas manastırında öldürüldü.

— Halk, on iki genç kızın bir o kadar da rahibenin odalarını yaktilar. Kardeşimiz de onların arasındaydı, diye açıkladı Yur.

Ve iki Prens hüznünlü bir ağıta başladılar:

Ailemizi toplamıştık

Dostlarımızı toplamıştık

Yardımaına koşmak için

Oh tatlı kız!

Yazık, yazık, yazık

Çok geç kaldık!

Coşkumuz boşa çıktı

Kılıçlarımız boşa

Yiğitlerimiz boşa!

Sevgili kızkardeşimiz

Hatalarımızı bağışla!

Sevgili kızkardeşimiz

Seslen bize dualarla!

Söz veriyoruz sana

Kanının her damlası için

Kan dökeceğiz fıçılarla.

Bir yandan da kollarını gökyüzüne kaldırıyorlardı. Sahne o kadar hüznüydü ki Zagloba kendini yatağının üzerine bıraktı ve hıçkırarak ağlamaya başladı. Bu arada Wolodowski de ellerini kavuşturmuş mırıldanıyordu:

— Çanları duyuyorum!... Çanları duyuyorum!...

Akşama doğru biraz sakinleştiklerinde Kiew'de geçen olayları ayrıntılarıyla öğrenebildiler.

Longinus Kurcewicz kardeşleri göstererek sordu:

— Zavallı Prensesin öldüğünü bu iki şövalye mi ortaya çıkardı?

— Hayır, diye cevap verdi Wolodowski. Bu baylar Prens Zadziwill tarafından yollandıkları Korc'daydılar. Orada, zaman zaman buhranlar geçiren dostumuz Kretuski'yi hasta yatarken buldular. Ondan öğrendiler herşeyi. Biliyorsunuz Şmiel'den aldığı bir geçiş belgesiyle güvenlik içinde Kiew'e gitmişti Jan. Ne yazık ki, Yerlicz diye birinden kısa süre önce Saint-Nicolas manastırında genç bir Leh kızının öldürüldüğünü duyunca oraya gitmiş ve rahibelerden öğrenmiş korkunç gerçeği. Aslında öldürülen kızların adlarını bilmiyorlarmış onlar da, ama Jan'ın yaptığı tarif, kendisini güzelliği ve tatlılığıyla bütün manastıra sevdirmiş bir kıza uyuyormuş. Jan çılgın gibi kaçmış oradan.

— Hâlâ yaşaması mucize! dedi birisi.

— Evet, mucize!... Ve sanırım yaşlı Zakar olmasaymış, şimdi iki sevgili dostumuza ağlayacaktık bir yerine.

Bir sessizlik oldu. Zagloba'nın bile bozamadığı bir sessizlik. Elinde değildi. Bakışları boşlaşmış, odada geçen ve söylenen herşeye yabancılaşmıştı.

Sonunda Wolodowski onun yanına gidip elini omuzuna koydu:

— Uyanın, senyör... dedi alçak sesle. Ne düşünüyorsunuz? Artık hayal gücünüz bir işe yaramaz. Yeter ki Prensesi gökyüzünde aramaya gitmeyin!

Zagloba hüznüle salladı başını.

— Hayır, dedi, o güç yok bende. Çok yaşlı olduğumu ve bu dünyayı terkedeceğimi düşünüyorum. Prensesi aramaya değil, bulmaya gideceğim...

Jan Kretuski'nin dostları hayatlarının en korkunç dönemini yaşıyorlardı. Makine gibi yerine getiriyorlardı görevlerini. İşte bu dönemde Wolodowski Kozaklar arasında yabaniliği ve acımasızlığıyla ün yaptı, Longinus üç kafayı birden uçuşmanın eşiğine geldi. Buna karşılık Zagloba içkicilik ününü kaybetti. Yirmi yaş ihtiyarlamıştı sanki, işte şimdi boş beyinli gerçek bir ihtiyar olmuştu.

Koşullar elverdiğinde, ona acıdıkları ve ortak anılarından dolayı birlikte olma ihtiyacı duymaları nedeniyle Wolodowski ile Longinus ona geliyorlar ve rahatsız edilmelerini yasaklayarak birlikte geçiriyorlardı geceyi.

Bir akşam dışarıda bir gürültü koptu ve kesin emre rağmen bir gölge süzüldü içeriye. Çok neşeli ve hayat dolu bir gölgeydi bu.

— Tanrıya şükür! diye bağırdı berrak bir sesle.

Wolodowski gözlerini kocaman açtı.

— Ama Rendian bu!

— Ta kendisi, efendimiz.

Saygıyla eğildi ve sordu:

— Efendim aranızda değil midir?

— Efendin Korc'ta hasta.

— Tanrım! Ciddi bir şey mi?

— Öyle sayılır!

— Ben de ona Prenses'ten haber getiriyordum!

Wolodowski üzüntüyle başını sallayarak baktı ona.

— O zaman acele etmene gerek yok. İlk önce Jan öğrendi ölümünü.

— Prenses mi öldü? diye bağırdı Rendian.

— Evet, Kiew'de öldürüldü!

— Ne Kiew'i? Neler diyorsunuz siz öyle efendim?

— Anlamıyor musun?

— Size olan saygıma rağmen yanıyorsunuz, efendimiz! Prenses, Waladinka kıyılarında, Baszkowdan az ilerde bulunurken, nasıl Kiew'de ölmüş olabilir? Bohun'a çok bağlı bir büyücü elinde tutuyor onu.

— Ne büyücüsü? Ne diyorsun sen?

— Hordina, tabii! Çok iyi tanırım o şeytanı!

Zagloba yatağında kımıldadı, sanki haftalardan beri ilk kez kan dolaşıyordu damarlarında.

— Tanrı adına, diye bağırdı, susun ve bırakın ben sorayım!

Yaşlı adam kalktı, Kretuski'nin uşağına yaklaştı, elini omuzuna koyarak sormaya başladı:

— Kimden öğrendin bunları?

— Hiç kimsenin kuşullanamayacağı birinden: Bohun'dan!

— Yalan söylüyorsun! diye haykırdı Zagloba çocuğu sararak. Bohun öldü!

— Bohun yaşıyor!

Wolodowski atıldı:

— Bir dakika! Son olarak ne zaman gördün onu?

— Üç hafta kadar önce.

— Emin misin?

— Kesinlikle! Aranızdaki güzel düelloyu da anlattı.

— Doğru söylüyor! diye bağırdı Zagloba aniden deli gibi. Düellodan söz ediyorsa doğru söylüyor. Demek kurtuldu?

— Evet, bir anda yarı ölü buldum, ama baktım ve kurtuldu.

— Sefil, onu... Neyse, geçelim bunu! Anlat, anlat!...

— Bohun bana bir geçiş belgesi ve bir yüzük vererek Prenses'e selâm götürmem için yolladı. Yaraları yeniden açıldığından kımıldayamıyordu. Böylece nerede bulunduğunu öğrendim. Anladınız mı?

Gerçekte kimse tam olarak anlamamıştı, ama önemi yoktu. Onlara göre önemli olan Helen'in yaşıyor olmasıydı. Zagloba'yı görmek gerekti. Yeniden eski Zagloba olmuştu. Bir anda, mucize gibi gerçekleşmişti değişiklik. Zıplıyor, gülüyor, bağıırıyordu. Sonra Rendian'ı kolları arasına aldı ve sevinç gözyaşlarıyla öpmeye başladı. Çocuğu elinden kurtarmak için Wolodowski'nin karışması gerekti.

Az sonra hidromel şişesinin çevresine toplanmışlar, olayları bu kez başından anlatan uşağı dinliyorlardı.

— Bar'ın düşmesinden sonra, biraz soluk alıp işlerimi düzene sokayım diye eve döndüm. Sonra anamın babamın

hayır duasını aldıktan sonra Zbaraz'a doğru yola koyuldum, çünkü Lehistan'ın ve Litvanya'nın en ünlü savaşçıları burada birleşeceklerdi. Hiç kuşkusuz efendim de onların arasında bulunuyordu. Her türden yolculara karşı olarak gidiyordum ki, bir gün bir hanın önünde durdum. Bayramdı, panayır vardı, oda bulmakta güçlük çekeceğimi anladım. «Bir saat öncesine kadar», dedi hancı «bir yatağım vardı, ama yaralı bir soy-lu bey geldi, ona verdim.» Ben de hemen atıldım: «Çok güzel işte! Yaralara bakmasını bilirim ben de. Berberinizin panayırda çok işi olur, izin verirsiniz ben bakayım ona!» — «Kimseyi istemiyor!» — «Bir kez sorun bakalım!». Adam az sonra geri geldi ve beyin beni istediğini söyledi. Odaya girdim ve kimi gördüm? Bohun! Konuşmalarımızı anlatmayayım, ama daha önce de kendisini iyileştirdiğimi hatırladığından memnuniyetle karşıladı beni? Ne yapabilirdim bu koşullarda? Baktım ona.

— Nereye gidiyordu?

— Wolhinya'ya. Yalnız yaraları yeniden açıldığından orada kalmak zorundaydı. Üstelik de çok endişeliydi. Şmiel'le bağlantıları kopmuştu ve kendisi için düşman bir ülkede bulunduğundan, adalete karşı korunacak hiç bir şeyi yoktu. Ve de sabırsızlıktan ölüyordu.

— Prenses için mi?

— Evet, efendim! Prenses için.

Açıkladı:

— Bohun bana hiç parası kalmadığını itiraf etti ama birkaç mücevheri olduğunu, onun yerine bir yolculuğa çıkar-sam bir tanesini bana vermeye hazır olduğunu söyledi. Nereye diye sordum. «Raszkow'a. Sevdiğim kız orada, büyücü Hordina'nın yanında.» O zaman tereddüt eder gibi yapıp biraz düşündüm. «Volhinya dünyanın öbür ucu! Ama oradan Kiew'e giderim, Kiew'den de bizimkileri bulabilirim!» Sonra cevap verdim: «Kabul! Ama belki büyücü yaklaştırmaz beni oraya!» - «Sana bir geçiş belgesi, bir yüzük ve bir bıçak vereceğim. Hordina anlar, aramızda kararlaştırdık daha önce... Hayır, Prensesin artık orada kalmasını istemiyorum. Onu bana getireceksin! Kiew'e git, orada bulurum seni!» Daha çok

şey bilmeme gerek yoktu. Hatta Kiew de benim planıma dahildi!

— Gerçekten olağanüstü! dedi Longinus.

— Güzel! dedi Rendian. Şimdi herşeyi bildiğimize göre ne yapmayı düşünüyorsunuz?

— Doğru! diye bağırdı Zagloba ayağa fırlayarak. Çoktan Raszkow yoluna koyulmuş olmamız gerekirken hâlâ bu odanın içindeyiz! Yürüyün!

— İleri! diye bağırdı arkadaşları da.

Yaşlı adam uşağı da kapıya doğru itti.

— Sen de kılavuzluk edeceksin bize!

XIII

Şafaktan az önce, gecenin gölgeleri henüz kentin üzerinden kalkmamışken ayrıldılar Zbaraz'dan.

Yolda onları Kozak beyleri sananlar oluyordu. Birçok kez durup, küçük birliklerle bölgeyi denetlemekte olan Leh subaylara açıklama yapmak zorunda kaldılar. Ama çoğu zaman, cesetlerin üzerinde otların ve çiçeklerin yükseldiği bu bahar aylarında özgürce at koşturuyorlardı bozkırda. O zaman Wolodowski tatlı türküler söylüyor, Zagloba da mutlu bir kedi gibi esreyip geriniyordu.

— Hayat : kadar güzel!... diyordu. Tatarlar da olmasa insanların mutlusu olacağım.

Her köşeden Tatarların çıkmasını bekliyorlardı.

Ar an da ekliyordu:

— Tatarlar değil, efendim. Büyücünün evi cehennemden gelmiş güçler tarafından korunuyor. Ben kendi adıma Tatarlardan daha çok korkarım şeytandan.

Wolodowski ise türküsünü kesmeden omuz silkiyordu.

Kozak kılığında girdikleri Yampol'de eskiden Bohun'a da askerlik mesleğini öğretmiş olan ünlü Kozak beyi Burlay tarafından karşılandılar. Rendian ona eski öğrencisinin verdiği geçiş belgesini gösterince çok sevindi adam.

— Bohun'u öldü sanıyordum! diye haykırdı. Bir Leh tarafından düelloda öldürüldü diye duymuştum.

— Yalnızca yaralı! diye cevap verdi Zagloba başlığının altında gülümseyerek.

— Bu Lehin adını biliyor musunuz?

— Evet, dedi Rendian bozmadan. Wolodowski diye biri, Wisniowiecki'nin birliğinde süvari subayı.

Burley alay eti:

— He, he, eğer bir gün elime düşecek olursa o adam, pek kötü olacak!

Süvarinin sarı bıyıkları hafifçe oynadı, ama Kozak be-yi hiç bir şey anlamadı. Biraz sonra sordu:

Wolhinya'ya niçin yolluyor sizi Bohun?

— Sevgilisini getirmemiz için, dedi çok eğlenen Rendi-an.

Ama bu kez Burley üzüntüyle salladı başını.

— Duydum bu hikâyeyi... Çok yazık!... Yetiştirdiğim ve oğlum yerine koyduğum Bohun gibi değerli bir çocuk na-sıl bu kadar basit davranabilir?... Kadınlar mahvedecek onu! Önceden de söylemişim! Kozak usulü bir saat eğlenip boy-nunda bir taşla suya atacak yerde aşıklık oynuyor. Pöh, Leh-ler gibi...

Burley bir gün bir gece konuk etti onları ve o kadar sev-di ki gidecekleri sırada at verdi, sonra da keseyi açtı.

Rendian'ın gözleri kurnazca parlıyorlardı.

Yolda, Yampol ufukta kaybolunca, Zagloba dostça kına-mak istedi onu, ama az sonra korkunç kahkahalar yükselme-ye başladı gökyüzüne.

Bu arada günler geçiyor, korkunç vadiye yaklaşıyorlardı ve bir akşam batan güneşin kızılaştırdığı bir ırmak gördüler.

— Valadinka! diye mırıldandı genç uşak biraz titreyen bir sesle.

Zagloba istavroz çıkardı.

Wolodowski ise tabancaları kontrol etmeyi tercih etti.

Rendian'a gelince, yemyeşil olmuştu çocuk korkudan. O ana kadar kılavuz olarak hep önden gitmişti, ama şimdi kesinlikle reddediyordu başta gitmeyi.

— Ama, geçiş belgesi sende!

— Alın, senyör!

Süvari subayı omuz silkti. En öne geçti. Biraz sonra ge-citten önceki dağın tepesine vardılar.

— Ölüler Tarlası! dedi Rendian kastanyet çalar gibi ta-kırdayan dişleriyle. Gece hiç kimse geçemez buradan.

— Bir dakika! diye düzeltti Zagloba. Yaya belki ama, atla çok farklı!... Brr!... Ne biçim yer burası!...

— Doğru yolda mıyız? diye sordu Wolodowski.

— Evet, efendim!... Oh!...

— Ne oldu?

— Kurdu gördünüz mü?... Dua edelim!...

— Şimdi de kurtlardan mı korkmaya başladın? Ben dualarımı daha gerekli yerlere saklarım!

— Öyle konuşmayın, efendim! Gerçekten kurt mu acaba?

— Doğru yolda mıyız? diye sormakla yetindi Wolodowski.

Rendian korku dolu bir «evet» mırıldandı.

Küçük grup büyük bir sessizlik içinde ilerledi bir süre, yalnızca nal sesleri duyuluyordu. Sonra o da kesildi. Atlar durmuşlardı.

Daha ileri gitmelerini engelliyordu bir kaya.

Wolodowski eğildi.

— Girişi görüyorum, dedi boğuk bir sesle. Hazır mıyız?

— Tanrının yardımıyla! dedi boncuk boncuk terleyen Zagloba.

— O zaman ileri!

Biraz sonra nemli bir galeride buldular kendilerini. Ama az sonra bu galeri genişledi, soluk alınabilir oldu, bir parça gökyüzü çıktı. İlk engel aşılmıştı. Bir uçurum vardı şimdi atlarınca, iki yanı yoğun çalılarla kaplı.

Rendian ciğerlerini iyice doldurdu ve bağırdı:

— Büyücü, geeel!... Bo-hun!... Bo-hun!...

Durup beklediler. Ses uçurumun dibinde yankılandı. Sonra köpekler havlamaya başladı.

— Kımıldamayalım! dedi Wolodowski.

Sözünü bitirmişti ki çalıların birinden bir insan çıktı. Ellerini gözlerine götürmüş dikkatle bakıyordu gelenlere.

— Hordina bu! diye mırıldandı uşak.

Yanında Türk işi bir tüfek taşıyan bir cüce olduğu halde dimdik kayadan indi büyü. Ayaklarının altından yuvarlanan taşlar uçurumun dibine gidiyorlardı. Çok güçlü denge-

yi sağlaması. Onu ilk kez gören Wolodowski güzel olduğunu düşündü. Akşam güneşinin arkadan vurduğu gelişmiş hatlarıyla doğa üstü bir kişi gibi duruyordu.

— Kimsiniz? diye sordu.

— Güzel kırağım nasıl bakalım? dedi Rendian.

— Selâm küçük! Seni tanıyorum: Bohun'un adamısın.

Arkadaşların kimler?

— Onlar da Bohun'un adamları

— Niçin geldiniz buraya?

— Geçiş belgemizi al, iyice emin olursun! Bu yüzükle hançeri de al, anlarsın!

Hordina üçünü de alıp sessizce inceledi.

— Peki! dedi sonunda. Demek Prensesi alacaksınız?

— Öyle! Nasıldır?

— Çok iyi! Ama neden Bohun kendisi gelmedi?

— Yaralı da ondan.

— Yaralı ha! Değirmenin suyunda görmüştüm zaten!

— Mademki biliyorsun, niçin soruyorsun? Beni denemek mi istedin iyi sevgilim?

Büyücünün dudaklarını bir gülümseme kapladı. Delikanlı kalçalarından yakaladı.

— Senin gövdeni seviyorum, küçük!

— Bırak beni!

— Önce bir öpücük... Ne zaman götüreceksiniz Prensesi?

— Atlarımız soluklanınca.

— Güzell!... Ben de sizinle birlikte geleceğim.

— Sen mi? Neden?

— Çünkü kardeşim Doniec'in öleceğini gördüm suda. Onu görmek istiyorum. Sizinle geleceğim.

Rendian ona doğru eğildi. Bir sevgili gibi gülümsüyordu, ama elini tabancasının kabzası üzerine koymuştu.

— Çeremis, Çeremis! diye seslendi cüceyi arkadaşlarına göstererek.

— Neden çağırıyorsun onu? Dili kesiktir cevap veremez.

— Çağırıyorum, güzelliğini seyrediyorum. Yoksa küçük sevgili kocacığını terk mi edeceksin?

- Köpeğim o benim.
- Yalnız mısın burada?
- Prensesle birlikte, evet.
- O zaman Rendian gülümsemeyi kesti.
- Şunu bil ki buradan çıkamayacaksın.
- Gideceğimi söyledim.
- Ben hayır diyorum!

Sesi çok sertti şimdi. Hordina endişeyle karışık bir şaşkınlıkla baktı ona.

- Ne demek istiyorsun?
- Bunu...

Tabancasını çıkararak kadının göğsüne boşalttı. Büyücü geriledi, kollarıyla havayı dövdü, sonra kuş sesine benzer korkunç bir çığlık atarak devrildi.

Aynı anda Zagloba da bir kılıç darbesiyle Çeremis'in beynini parçaladı. Cüce o an verdi son nefesini.

Zagloba silâhın kanını mantosunun eteğine sildi. Rendian atından atladı, koca bir taş alıp Hordina'nın göğsüne koydu, sonra ceplerini aradı. Kadın hâlâ titriyordu. Ama az sonra kanlı bir köpük geldi ağzından, sarsıntılar kesildi ve öldü.

Rendian atına atladı.

- İleri! diye bağırdı Wolodowski.

Irmak boyunca gittiler çukurun içinde evi görene kadar. Eşikte iki köpek vardı, ama zincirliydiler, onun için bıraktılar havlasınlar.

Wolodowski yere atladı, kapıyı bir tekmede açıp girdi...

Karanlık bir koridordu burası. Sağda çok kirli bir odaya açılan bir kapı vardı. Soldaki kapı ise çift sürgülüydü. Sıçradı, açtı ve eşikte kalakaldı.

Bu dökük kulübenin içinde, binbir gece masallarındaki gibi döşenmiş bir oda duruyordu karşısında. Ve bu odanın içinde göz kamaştırıcı güzellikte şahane bir mücevher vardı...

Prenses Helen!

Saçları omuzlarına dökülmüş, bir yastık yığınının ortasında sapsarı bir yüzle duruyordu. Gözleri heyecandan parlıyordu. Bütün varlığıyla soruyordu: «Kimsiniz?... Benden ne

«tiyorsunuz?...» Wolodowski'yi tanı mıyordu, tanısa bile bu toz ve ter içindeki Kozanın yakışıklı süvari yüzbaşısına benzer ne yanı vardı ki?

— Korkmayın Prenses! diye mırıldandı sonunda saygıyla eğilerek. Jan Kretuski'nin bir dostuyum.

Gerç kızı dikleşt i. Yanakları pembeleşti.

— Siz!...

Aynı anda da kıpkırmızı, soluk soluğa, heyecandan titreyen Zagloba girdi içeri.

— Biziz!... Biziz!... diye bağ ırdı. Geldik... Kurtarmaya sizi!...

Bu dost ses ve yüz Helen'e büyük etki yaptı. Baş ı yas-tıkların üzerine düştü. Bayılmıştı.

XIV

Atlar gerekli süre dinlendikten sonra, Helen, Wolodowski, Zagloba ve Rendian bu hüzünlü yerlerden ayrılp hızla doğuya doğru yöneldiler.

Tatarların bulunmadığı, ama asi Kozakların egemenliğindeki bu bölgede, hemen her seferinde Zagloba'nın zekâsı sayesinde kurtuldukları bir sürü güçlkle karşılaştılar. Kâh Burlay'ın mühürünü, kâh dişlerini gösteriyordu. Yine de birkaç kez atlarının hızı sayesinde kurtardılar hayatlarını.

Sırasıyla Studenka, Waladinka, Derta, Ladawa, Baskow ve Yoltukhow'dan geçtiler, Bar ve Pereyaslaw'a ise uğramadan yanından dolaşmayı tercih ettiler ve sonunda Medwedowko'ya vardılar. Göz görebildiğince uzanıyordu orman.

Zagloba arkadaşlarına döndü.

— Bu bölgeyi tanırım, dedi. Ormanın çıkışında, bir çeyrek mil kadar açık bir ovada gidiyor yol, sonra Şarny - Ostrow yolunu kesiyor. Ondan sonra da Maçına'ya kadar bir başka orman daha var. Maçına'da da, eğer Tanrı isterse dost topraklarda olacağız.

— Sonuç olarak, dedi Helen kurtarıcılara bakarak, son aşama bu!... Haydi, ileri!

Kara bir şey aniden önlerinden geçene dek sessizce sürdüler atlarını.

— Bir kurt! diye haykırdı genç kız.

Ama başka şeyler de geçti ve Wolodowski gülümseyerek cevap verdi:

— Dört kurt!

— Hayır, efendim, diye sözünü kesti Rendian. Dördüncüsü kurt değil karacaydı.

Bir beşinci daha.

— İşte bu da karaca!

— Vay canına! dedi Zagloba. Ne zamandan beri karacalar kurtları kovalıyor? Dünya tersine döndü.

Ama Wolodowski'nin dudaklarındaki gülümseme yokolmuştu.

— Acele edelim! dedi endişeli bir sesle. Rendian, prensesin önüne geç!

Söylediği yerine getirilirken Zagloba ona doğru eğildi.

— Bir şey gizliyorsunuz siz!

— Şşt... daha yavaş. Prenses duymasın!

Sonra itiraf etti:

— Durum kötü. Hayvanlar düzensiz kaçıyorlar inlerinden. Demek ki bir saldırı var.

— Kim?

— Ya Kozaklar ya da Tatarlar! Sağımızdan geliyorlar.

— Ya bizimkilerse?

— Sanmam. Hayvanlar doğudan geliyorlardı, yani Pila-wiec üzerinden. Bence Tatarlardır...

— Üzerimize gelmeden kaçalım!

— İyi öğüt. Ama beni kuşkulandıran bir şey var: aşmak zorunda olduğumuz ova. Eğer Tatarlar Şarny Ostrow'daysalar, öteki yolun üzerinden geçecekler.

— Üçüncü bir yol yok, diye homurdandı Zagloba özür diler gibi. Neyse ki, Prensesle Rendian'da Burlay'ın hızlı atları var.

Biraz sonra Helen yaklaştı. Doğuda bir ışık görmüştü ve ne anlama geldiğini öğrenmek istiyordu.

— Güzel bayan, diye cevap verdi Wolodowski içtenlikle, gizlemek bir şeye yaramayacak, Tatarlar bunlar.

— Tanrım!

— Korkmayın. Kaçacağız. Başım üzerine söz veriyorum size.

— Hızlanalım! diye öğüt verdi Rendian.

— Dostlarım, diye yalvardı Helen, bir şeyler yapın canlı düşmeyeyim ellerine. Sizin elinizle ölmeyi tercih ederim, öyle olacağına.

Zagloba gülme cesaretini buldu kendinde.

— Daha oraya gelmedik, çocuğum! Bu ovayı aşarsak bütün tehlikeyi atlattırız.

Hızlandılar ve iyice kapandılar atlarının boyunlarına. Ama birden Wolodowski elini doğuya doğru uzattı.

— Zagloba, ne görüyorsunuz orada?

— Otlar kımıldıyor sanki!

— Onlar! Daha çabuk, daha çabuk!

Çok geçti! Tatarlar görmüşlerdi onları.

— Köpekler! diye bağırdı Zagloba.

İkinci orman o kadar yakındı ki kaçaklar kokusunu duyabiliyorlardı Ama çözülen bir yün yumağı gibi, uzun atlı dizileri dökülüyordu Tatar yığınınından izleme başlıyordu. Wolodowski kulaklarında şimdiden duyar gibi oluyordu «Allah, Allah!» seslerini.

— Atım tökezliyor! diye haykırdı Zagloba.

Subay cevap vermedi. İçinden, «atlar bırakırsa ne olur halimiz?» diye düşünüyordu. Ve belki de hayatında ilk kez korkuyu duydu içinde. Kendisi için değil, sağ salim götürmeye yemin etti Prenses için.

— Atımın durumu kötü! diye yeniden uyardı onu Zagloba.

Hayvanlar güçlü hayvanlardı, ama Ploskirow'dan beri dinlenmeden koşmuşlardı.

Biraz sonra ormana ulaştılar. Yine kurtulmuş sayılmazlardı. İzleyicilerinin en hızlıları arkalarında.

Bir şey yapmak gerekiyordu. Ne olursa olsun bir çözüm bulmak zorundaydılar. Ama umutsuz anlarda beyinler çok daha hızlı çalışır. Wolodowski birden emir verdi:

— Rendian, rastlayacağın ilk yola sap! Prensesi sana emanet ediyorum!

— Peki, efendim!

Subay Zagloba'ya döndü:

— Biz de tabancaları elimize alalım!

Aynı anda elini arkadaşının dizginlerine uzatarak yavaşlattı onu.

— Ne yapıyorsunuz?

— Atınızı tutun! Helen ile Rendian'ın kaçışlarını örteceğiz.

Ara şimdiden açılıyordu. Az sonra yol ani bir dönemeç yapıyordu. Dönemeçi izliyeceğine, uşak bir patıkaya sürdü atını ve iki genç ağaçların arasında kayboldular.

O zaman Wolodowski durdu.

— Burada savunacağız kendimizi!

— Ama, ölüm demek bu!

— Olsun!... Haydi, ağaçların altına gidelim.

Zagloba yüzünü buruşturarak söyleneni yaptı. Boş eliyle hiç yanından ayırmadığı alkol dolu matraya uzandı ve bir solukta içti.

— Tamam! diye homurdandı. Şimdi hazırım ölmeye.

— Biraz sonra, senyör! önce şu üç Tatarla ilgileneceğiz.

Yarıta kurtlara eriştikleri için «kurt atı» denilen atlar üzerinde oldukları için diğerlerini çok geçmiş olan üç Tatar, gerçekten de tabanca menzili içine girmişlerdi.

— Ateş! diye bağırdı Wolodowski.

İki tabanca da aynı anda ateş aldı ve vurulan iki Tatar garip bir uyum içinde düştüler. O zaman Wolodowski fırladı, daha ne olduğunu anlayamayan üçüncüyü de hakladı.

— Ormana!

Zagloba tekrarlatmadı bu sözü. Çalılara daldılar. Biraz sonra sessizlik sardı çevrelerini.

— İzleme kesildi, dedi Wolodowski ilk durduklarında. Birliğin kalanını bekleyecekler anlaşılan. İlk bölümü kazandık. Helen ile Rendian kurtuldular.

— Tanrıya şükür! diye haykırdı yaşlı adam. Ama ne yazık daha çok bizi ilgilendiren bir de ikinci bölüm var. Ve kazanmaktan çok uzağız bunu gibi geliyor bana.

Yanılmıyordu. Tam sözünü bitirmişti ki, ormanın dört bir yanı titremeye, oklar kulaklarında vızıldamaya başladı.

— Onlar da atlardan indiler! Bir sığınak arıyalım!

Bu sözü söyledikten sonra, büyük bir çeviklikle çalılara daldı Wolodowski. Zagloba, düşe kalka güçlüklerle izliyordu onu. Başlığını kaybetti, giysileri yırtıldı, çamurlu toprak bazen bileklerine kadar çıkıyordu, ama yine de bir çukura yu-

varlanana kadar sürdürdü aynı hızı. Bitik durumda kımıldamadan durdu ve kendisine seslenen arkadaşının sesini duyunca ölü gibi bir sesle cevap verdi:

— Yanınızda, çukurda!... Kurtarın beni, mahvoldum!

Yanına bir gölge süzüldü ve bir elin ağzını kapadığını hissetti.

— Susun, senyör! Belki de bizi görmeden geçerler!

Ayak sesleri, kırılan dallar duydular uzakta. Bir grup Tatar çukuru geçti, ama bir diğeri daha yavaş, kuşkulu yerleri mızraklarla yoklayarak ilerliyordu.

Berikiler soluklarını tutmuşlardı. Kıvılcımlar çaktı, çakmak yakmıştı Tatarlar. Bazen bir alev in ışığında yüzleri görünüyor ve Zagloba yuvalarından uğramış gözlerle bakıyordu onlara.

Sonra adamlar birden durdular. Yoldan gelen bir uğultu dikkatlerini çekmişti.

Wolodowski ile Zagloba şaşkın şaşkın birbirlerine baktılar. Ne oluyordu?

Bir salvo atılıp, ardından da kılıç şakırtıları ve naralar gelince anladılar...

— Yolda dövüşülüyor! diye bağırdı subay. Bizimkiler.

Bir çırpıda bambaşka bir adam oldu Zagloba. «Vur, öldür!» diye boğazını yırtarken Wolodowski de gizlendiği yerden fırlayıp şaşkın Tatarların peşine düşmüştü.

Ne yazık ki onu izleyemedi Zagloba. Çukura o kadar iyi yerleşmişti ki, onunla tek gövde olmuş, şimdi de ayrılamıyordu.

Bu nedenle savaşı uzaktan izlemek ve karın ağrıları içinde kendisini kurtarmaya gelmelerini beklemek zorunda kaldı.

— Hey, buradayım! yakınlarda kırılan dal sesleri duyunca.

— Çıksanıza! diye cevap verdi Wolodowski yaklaşarak Tatarlar kaçtılar, tehlike kalmadı artık.

Gülüyordu.

— Mişel, budalalık etmeyin! Görüyorsunuz ki sıkıştım buraya!

Bu kez abartmıyordu. Dostu, Tatarlarla dövüşürken harcadığından çok daha fazla güç harcamak zorunda kaldı onu oradan çıkartabilmek için.

İş bitince, teşekkür etmeyecek kadar kızgın olan Zagloba:

— Uf! yaptı. Kim bu zamanında gelen?

— 2000 atıyla Kuşel. Benim süvariler de onların arasındaydı.

— Tatarlar kalabalıklar mıydı?

— Birkaç bin kadar.

— Oh, oh!

Birden bir korku kapladı içini ve zayıf bir sesle içki istedi...

İki saat sonra senyör Zagloba, Wolodowski'nin yanında bir süvari birliğinin başında at koşturuyordu. Ne kadar da güven verici bir durumdaydı!

— Prenses? diye bağırdı birden, Tanrım!

Subayın yüzü karardı.

— Evet, dedi, Prenses! Bizimle aynı zamanda gelemez Zbaraz'a. Öğrendiğime göre, Şmiel ve Hanın Konstantinow'dan gelen ordularıyla birleşmek için Burlay kente doğru ilerliyormuş.

— Ama, ellerine düşecekler!

— Herşey, Rendian'ın ustalığına bağlı. Eğer çok geç olmadan Zbaraz ile Konstantinow arasına süzölmeyi başarırsa, kurtulurlar. Bana güven veren bir şey daha var: dostumuz Kretuski'nin uşağı sizi bile geçiyor kurnazlıkta.

Kısa bir sessizlikten sonra Zagloba konuştu:

— Senyör Jan'dan sözettiniz de aklıma geldi. Nerede olduğunu biliyor musunuz?

— Evet, sağlığı düzelmiş olarak Zbaraz'da bulunduğunu söyledi Kuşel. Zawila ile aynı zamanda gelmiş Korc'a.

— Yüreğimi büyük bir yükten daha kurtardınız, sevgili dostum! Ama bir sıkıntı daha var?

— Nasıl?

— Konuşacak mıyız, yoksa susacak mıyız? Helen'in sağ

olduğunu, Bohun'un elinden kurtulduğunu söyleyecek miyiz, yoksa öldü diye düşünmesine ses çıkartmayacak mıyız?

— Evet önemli bir sorun bu. Bence susalım. Rendian'ın prensesi kurtaracağına eminim, ama yine bu zamanda kesin güvenemiyor insan. Bir düş kırıklığı daha götürür artık Jan'ı.

— Demek ki Helen konusunda bir şey bilmiyoruz?

— Evet.

— Ya Podbipieta? O da susacak mı?

— Onu iyi tanımıyorsunuz. Mezar gibidir.

Gece bastırmıştı, ama bir an önce Zbaraz'a varmak için ilerliyordu birlik. Kuşel de yanlarına gelmişti. Üçü birden, savaşı konuşarak atlarını sürdüler.

Leh ordularıyla Şmielniçki'nin güçlerinin karşılaşması kaçınılmaz olmuştu artık. Bir tür son yargıya çıkar gibi bir duyguyla herbiri görevinin başına geçti.

XV

Bataklık, şato ve küçük bir ırmağın diğer üç yanı kapatılma nedeniyle, yalnız önden yaklaşılabilir bir müstahkem mevki kurulmuştu kentin güneyinde. Askeri önderler, kralın gelmesini beklerken düşmana oradan ~~karşı~~ koymaya karar vermişlerdi.

Başlarından bütün geçenlerden sonra gördükleri bu tedbirler Wolodowski ile Zagloba'nın yüreklerini bir parça ısıttı. «Bu kez» diye düşünüyorlardı, «son anda, ve daha da sonra kaçış yok.» Ama Kretuski'yi bulmak için acele ettiklerinden yollarına devam ettiler ve Zbaraz'a varınca hemen şatoya gittiler.

Dostlarıyla birlikte Zawila ve Longinus ta oradaydı. Heyecanla kucaklaştılar, ama neşenin bu odaya girmeye hakkı yoktu, onun için kayıtsız ve yorgun sesle soruldu sorular. Jan kafaca bir ihtiyar, bir rahip olmuştu. Savaşta başka hiç bir şey ilgilendirmiyordu kendisini.

Arkasında oturan Longinus yeni gelenlerin dikkatini çekmek için garip işaretler yapıyordu. Ama ne Wolodowski ne de Zagloba bakıyordu ona. Bundan da görevlerini başaramadıkları sonucunu çıkardı ve içini çekti hüznle. Neyse ki bir şey söylememiştir albaya!

Konuşma iç örgütlenme sorunları üzerine dönünce, Zagloba yiyecek maddelerinin yeterli olup olmadıklarını sordu.

— Hmm! yaptı yalan söyleyemeyen Zawila. Doğrusunu söylemek gerekirse ot az. Eğer kuşatma bir aydan çok sürerse atlar talaş ve taş yemek zorunda kalacaklar.

- Düzeltecek zaman yok mu? diye atıldı Wolodowski.
— Dükü bekliyoruz dostum. O zaman bakacağız...

9 temmuzda, bir gün ve bir gece süren bir fırtınadan sonra Yarema Zbaraz önlerinde görüldü. Siperlerdekilere, ordusunun üzerindeki çifte gökkuşağını görünce mutlu bir belirti saydılar bunu ve sevindiler. Kimisi duvarlardan atlayıp Dük'ü karşılamaya koştu, kimisi gülüp şarkılar söyledi, kimisi de «Babamız geliyor!... Yaşasın!...» diye çığlıklar atmaya başladılar. Onları gören kuşatmanın kalktığını, Şmiel'in yenilgiye uğratıldığını sanabiliyordu.

Gerçekten Dük'ün birlikleri 3000 kişiden ibaretti ve bu sayı Tatarlarla Kozakların karşısında çok az kalıyordu. Ama bu üç bin adam bir sürü zaferin sahibiydiler ve en az 100.000 kişi değerindeydiler.

Akşam, bir yıldız kayıp da, Şmiel'in geleceği yol olan Konstantinow taraflarına düşünce coşku son derecesine vardı.

— Şmiel'in yıldızı düştü! Mucize, mucize!

O sırada bütün komutanlar Yarema'nın çevresinde toplanmışlardı. Bunlardan biri, Kamienieckastellan'ı, büyük beylik asasını birden ona uzattı.

— Kral verdi bunu bana, dedi Dük'e. Ama sizin ellerinize teslim ediyorum bunu ve bundan sonra sizin buyruklarınıza uyacağım.

— Biz del

Başka komutanlık asaları da Dük'e doğru uzatıldı. Ama beriki reddetti onları:

— Hayır, baylar. Bunları size veren ben değilim. Onun için de alamam.

— Öyleyse, diye bağırdı o zamana dek susmuş olan birisi, başkanların üzerinde bir başkan ol!

Yaşlı bir bey olan Firley'di bu.

— Yaşasın Wisinowiecki! Yaşasın başkanımız! diye bağırdı oradaki bütün savaşçılar. Onunla birlikte ölmek istiyoruz.

Aynı anda, bilinmeyen bir nedenle atlar kışnedi. Bu da bir belirtisiydi zaferin.

O gece kampta kimse uyumadı.

Zalosce, Baçınırze, Lublanki, Stiwka, Kratowiçe ve Zaruda alevler içindeydiler ve Zbaraz'ın çevresinde ateşten bir taş oluşturuyorlardı. Birkaç günden beri kentin önündeki ovada çatışmalar çoğalmıştı, ama yalnızca Leh birlikleriyle Kozak çeteleri arasındaki rastlaşmalardı bunlar. Artık durum farklıydı. Şmiel'in ordusu geliyordu.

Saatlerce süren dalga dalga bir hareketten sonra ufku kapladılar. Kentin bir mil kadar ötesinde ilk saflar nihayet durduklarında ufuk daha doluydu.

Siperde, Zagloba gözleri yuvalarından fırlamış, düşmanı seyrediyordu. Yanında Jan Kretuski vardı.

— Çok kalabalıklar! diye inledi ihtiyar. Son Yargı günü Josephat vadisi bile bu kadar kalabalık olamaz!

— Belki!... Bence, 500.000 adam var burada.

— Neee?... Yarım milyon mü?... Nereden çıkıyorlar böyle?... Tavşan gibi mi ürüyor bunlar?... Eğer kafalarını ezmemizi istemiyorlarsa, özür dileyip barış...

— Ne barışı?... Aklınız nerede, senyör Zagloba? Öyle bir şey düşündükleri yok. Bizi ezeceklerine çok eminler, hatta yarın!

— Yarın, dedi yanlarına yaklaşan Wolodowski, yarın bu ulusun sonu ya da zaferi olacak.

Doğru söylüyordu.

Bu uzun savaş süresince iki yırtıcı hayvan henüz doğru dürüst karşı karşıya gelmemişlerdi. Şimdi askerler ve subaylar durumu tartışsırlarken, siperlerin üzerinden Yarema, ovadan da Şmiel birbirlerinin güçlerini seyrediyorlardı.

— Düşmanım burada, diye mırıldanıyordu Kozak. Bana lâıyk tek kişi. Onu da yendiğim zaman, kim direnebilir bana.

Duvarların ardında 15.0000 adam kuşatmaya direnmeye hazırlanıyordu; ovada ise Don ile Tuna arasındaki bütün halklar toplanmıştı. Kırım'lılar, Bialogrod'lular, Nohay'lılar, Dob-

ruca'lılar Dinyeper ve Dinyester sakinleri, ovalılar ve dağlılar, kentliler ve köylüler; Valakyalılar; Silistre ve Rumeli Türkleri; Bulgarlar ve Sırplar.

Bir adaya karşı koca bir deniz!

Ama ne var ki bu adanın adı Yarema'ydı ve bu seçme ordunun komutanı küçük adacığın bir kıta haline getirmeyi biliyordu.

Şmiel korkuyordu. Bazen utanıyor, bazen de gülünç buluyordu, ama korkuyordu. Bütün olanaklarla bastırmaya çalışıyordu korkusunu.

Bu nedenle, ateşler yandıktan sonra beyaz bayraklı bir Kozak geldi siperlerin önüne.

— Kozak beyi tarafından gönderildim, Dük Yarema'ya diye bildirdi.

Dük'ün karşısına çıkınca, onun bakışları altında ezilmeye, bacakları titremeye başladı.

— Kimsin?

— Sokol... Subayım... Ey, güçlü efendi, bağışla beni! Söylemem için buyruk aldığım şeyleri söyleyeceğim... Bu sözlerden sorumlu da değilim...

— Nedir mesajın?

— Büyük bey, Zbaraz'a konuk olarak geldiğini, yarın da sizi şatonuzda ziyaret edeceğini söylememi buyurdu.

Dük gülmeye başladı.

— Git, söyle efendine, eğlence bu akşam olacak, yarın değil.

Gerçekten bir saat sonra toplar gülmeye, şato aydınlanmaya başladı. Eğlence başlamıştı. Düşman kampından korkunç bir gürültü yükseliyordu.

Şaşkına dönen Han çadırından fırladı. Az sonra kardeşi Nureddin, vezir Galga ve Tuhay bey yanındaydılar .

— Şmielniçki'yi çağırın! diye buyruk verdi.

Kozak beyi biraz sonra geldi. Elini sırayla alnına, dudaklarına ve göğsüne götürerek selâm verdi ve bekledi.

Uzun süre bekledi. Han şatodaki eğlenceye bakıyordu. Açık pencerelerden arada bir kadeh kaldıran Dük görünüyordu. Sonra başını sallayarak döndü.

— Şmiel, ne oluyor orada, anlat bana.
— Güçlü çar, Dük Yarema eğlence yapıyor.
— Eğlence ne demek? Dua etmesi ve titremesi gerekir!
Ama Kozak beyi gerekli cevabı biliyordu:
— Yarının cesetleri bugün eğleniyorlar, dedi yeniden eğlenerek.

Gerçek savaş 13 temmuz akşamı başladı. Kuşatanlar ve kuşatılanlar bütün gün ateşli hazırlıklar yapmışlardı.

İlk yıldız parlamaya başlayınca altmış Kozak topu aynı anda gümbürdedi ve saldırı başladı. Ayaklarının altındaki toprak sallanıyormuş gibi geliyordu Lehlere. En eski askerler bile böyle bir şey görmemişlerdi o güne dek.

— Ne patırtı! diye haykırdı Zagloba. Ne oluyor, insan değil mi bunlar?

— Hayır, değil, diye cevap verdi Kretuski. Düşmanın önünden bir boğa sürüsü geliyor.

Ovada, yarı çıplak sürücüler kırbaçlar ve meşalelerle binlerce boğayı surlara doğru sürüyorlardı.

Duvarların tepesinde Wurcel bekliyordu. Tam zamanının geldiğine karar verince «Ateş!» diye bağırdı ve şaşkın hayvanların üzerine demir ve alev yağdı surlardan.

Yarısından çoğu yıkıldı kaldı.

Şimdi adamlara gelmişti saldırı sırası.

Boğa cesetleri üzerinde, çukurları doldurmaya yarayacak kum torbaları taşıyan tutsaklar ilerliyordu. Bunların çoğu çevre köylerden toplanmış, umutsuz çılgınlık atarak koşan yaşlılar, kadınlar ve çocuklardı. Arkalarından da, mızraklarını bu zavallılara doğrultmuş askerler geliyordu.

Herkesin delirdiği kanısını verebilecek korkunç bir görüntüydü bu. Tutsaklar dosdoğru ölüme gidiyorlardı. Arkada Kozak mızrakları sırtlarını deliyor, önde ise Wurcel'in kurşunları gövdelerini delik deşik ediyordu. Düşüyorlar, kalkıyorlar ve Kozakların mızraklarını hissedince yeniden ilerlemek zorunda kalıyorlardı.

Sonunda, şatoyu çevreleyen çukur bunların cesetleri ve kum torbalarıyla doldu ve düşman geçmeye başladı.

Eğer bu katliama savaş denebilirse, üç saat sürdü savaş.

Şmiel birlik üzerine birlik yolluyordu. Kandan, ilerliyenlerin gözleri kamaşıyor, sağ kalanlar da can çekişen bir yığın üzerinde mücadele ediyorlardı. Komutanların kim ve ne için verdikleri anlaşılmayan buyrukları dinleyen yoktu. Bir acı ve vahşet uğultusu içinde silâh şakırtıları kurşun vızıltıları yükseliyordu.

Yığılan cesetlerden ikinci bir duvar olmuştu surların önünde. Birliklerinin kalabalığına güvenen Şmiel'in taktiksiz saldırısı tersine dönüyordu neredeyse.

Ama o kabul edemiyordu bunu. İlk saldırı başarısız mı kaldı? Ne önemi var? Aynı vahşeti sürdürmeye yetecek kadar adam vardı elinde nasıl olsa! Ve yeniden başladı. Bir ikinci, bir üçüncü saldırı daha...

O zaman siperlerin tepesinde at üzerinde belirdi Yarema. Altmış meşalenin ışığında herkes görebiliyordu sanki yüzünü. Biraz sonra Kozak topçusu onun üzerine yöneltti çabasını. Ancak fazla deneyimli olmadıklarından ya çok uzağa ya da çok yakına düşürüyorlardı ve Dük aynı kayıtsızlık içinde yaklaşan düşmana bakıyordu.

Kozaklar, bir halk masalındaki herhangi bir devin varlığından etkilenmişler gibi adımlarını yavaşlattılar.

Saflarda bir uğultu yükseldi:

— Yarema... Yarema...

Sanki beriki bu anı beklemişti. Bir işaret yaptı. Toplar bu korku içindeki kitlenin üzerine ölüm kusmaya başladı.

— İleril!... Çabuk!... diye bağıriyordu durumu kavrayan Kozak beyleri.

Dük doğuya döndü ve bir işaret daha yaptı.

İkinci bir sarsıntı başladı. Bataklıkla siperler arasındaki alandan süvariler boşaldı: Kretuski ve Zawila'nın ağır süvarileri, Kuşel ve Wolodowski'nin hafif süvarileri, prens Rotworowski'nin düzenli Tatarları, Bikowieç'in sadık Kozakları ve Valakyalıları.

«Büyük an geldi» dedi içinden Şmiel.. Düşmanın bütün süvarisiyle yandan vurduğunu anlamıştı.

Hemen birliklerin cephesini değiştirecek manevraların yapılması için buyruk verdi. Taktiği basitti: süvariye karşı sü-

variyle korunacaktı. Ama daha yeni savaş düzenini almadan Dük'ün süvarileri hızlanmışlar ve savaş naralarıyla dört nala üzerine geliyorlardı.

Kozak piyadeleri bu fırtınaya dayanamadı. Adamlar silâhlarını atıyor, ellerini darbelerden korumak için başlarının üzerine koyarak, Tatarların bulunduğu sağlam alana doğru kaçıyorlardı. Berikiler de ok yağmuruyla karşıladı onları. O zaman çılgın gibi kamp boyunca ilerlediler ve Wurcel'in toplarına hedef oldular. Çoğu öldü.

Wisniowiecki, kampın sağ kanadına yöneltilmiş saldırıyı başarıyla püskürtürken, Bohun'un eski öğretmeni ve Şmielnicki'nin en iyi teğmenlerinden biri olan Burlay, kentin ve şatonun yanından dönerek aniden sol kanatta belirmiş ve Firley'in Macar piyadelerinin üzerine atılmıştı.

Bu yanda korunma çalışmaları pek ilerlemiş değildi. Paralı askerler Burlay'ın Kozaklarının vuruşu altında çözüldüler ve az sonra zafer «hurra» ları bütün kampı sardı. Kaçanları izleyen Kozaklar süvarilerin önemli bir bölümünü savaş dışı bıraktılar ve Belz Kastellan'ının bölgesine ulaşıyorlardı ki, Otuz Yıl savaşlarının ünlü kumandanlarından Pşıemski küçük bir birlikle önlerine çıktı. Macar bayrağını alarak düşmanın üzerine saldırdı ve iki taraf arasında göğüs göğüse korkunç bir mücadele başladı.

Az sonra Kozaklar çekilmeye başladılar. O sırada Kretuski'nin hafif süvarileri belirdi ve birden durum ciddileşti Burlay için. Geri çekilme olanağı kalmamıştı ve iki yandan dövmüşmek zorundaydı.

Süvariler bir saldırıda Kozakları darmadağın ettiler ve az önceki çılgın birlik, dirençsiz bir insan sürüsüne döndü.

Yalnız Burlay'ın, yiğit Burlay'ın başı hâlâ dikti. En azından erkek gibi ölmek istiyordu. Kılıcını kaldırıp rakiplerinin üzerine yürüdü.

Danbek ve Rusiecki daha ne olduğunu anlamadan ikiye bölündüler. Ukrayna valisinin en genç savaşçısı Aksak düştü arkalarından. Sonra senyör Sawicki'ye geldi sıra. İki süvariye daha haklayan Kozak bağırarak önünden geçen iriyarı bir soyluyu buldu karşısında.

Burley saldırdı.

Zagloba'nın ta kendisi olan iriyarı soylu şimşek gibi anladı ünlü savaşçının kendi peşinde olduğunu. Bir çılgılık daha attı ve korku içinde dizginleri çevirip kurtuluşu kaçırmakta buldu.

— Baylar, baylar! diye bağırdı, kurtarın beni!

Ama ne yazık ki Burley ondan daha hızlı davranıp yolunu kesti. Dövüşmek gerekiyordu.

Zagloba gözlerini kapadı. Bir uğultu doldurdu kafasının içini. «Gebereceğim bitlerimle birlikte!» diye homurdandı gitgide yaklaşan bir atın soluğuna dikkatle kulak vererek.

O zaman herkes tarafından bırakıldığını anladı ve korkusunun kızgınlığa dönüştüğünü farketti. Yaralı bir yırtıcı hayvan gibi hırıldayarak karşısına çıktı Burley'in.

— Kovaladığın Zagloba senin! diye haykırdı.

O anda yukardan yanan bir tahta parçası düştü ve gündüz gibi aydınlandı ortalık. Burley baktı ve ağzı açık kalakaldı.

Zagloba'nın çılgılığı değil, bu şişman soyluyu düşman safında görmektir onu şaşırtan. Evinde konuk ettiği Bohun'un dostunu tanıdı.

Bu bir anlık şaşkınlık sonu oldu yiğit Kozak beyinin. O daha kendini toparlayamadan korkunç bir vuruşla beyinini parçaladı Zagloba.

Sahne bütün ordunun gözleri önünde geçmişti. Süvarilerin sevinç çılgınlıkları Kozakların son kalanlarından umutsuz yakarışlarla cevap buldu. Her iki taraf da tutsak almadığından hepsi öldürüldü.

Bu kez bütün siperler boyunca püskürtülmüştü saldırı.

— Yaşasın Yarema! diye haykırdı savaşçılar. Yaşasın babamız!

Dük miğferini çıkardı ve başıyla selâm verdi:

— Teşekkür ederim, baylar!

Sonra bütün komutanlar geldiler ve bu korkunç gece-deki maddi kayıpları incelemeye başladılar.

Zagloba omuzlar üzerinde götürüldü. Bütün askerler

için oydu bu ilk karşılaşmanın kahramanı. Dük'ün evine doğru ilerleyen bir kortej oluştu. Neşeli bir tempoyla onun adını bağıryordu herkes.

Bu sırada düşman kampında yaralı bir yırtıcı hayvan gibi uluyordu Şmiel.

— Nerede birliklerim? En yiğit adamlarım öldüler! Han ne diyecek? Ben de ona söz vermiştim bugün Zbaraz'ı içindkilerle birlikte teslim etmeye!

Subayları sessizce çevresinde dururlarken giysilerini yırtıyor, göğsünü yumrukluyordu.

Biraz sonra Han tarafından yollanmış iki mirza belirdi çadırın girişinde. Efendileri, bir açıklama için hemen Kozak beyinin gelmesini istiyordu.

O zaman Şmiel'in yardımcıları konuşmaya başladılar:

— Yarema'nın hakkından gelemeyeceksin, diye homurdandı Stepka.

— Bizi de kendinle birlikte mahvedeceksin, dedi Mrozowiçki.

Kozak ayağa fırladı.

— Aptallar! Sarı Sular'da, Korsum'da, Pilawieç'de kim kazandı?

— Sen, ama Yarema yoktu orada!

Aynı anda, savaş alanında üç mil ötedeki kamp yerinde, Han çadırında hurma yiyor ve düş kuruyordu. Zbaraz'dan çok uzakta olduğu için bir şey bilmiyordu. Zaman zaman çevresindeki mollalarla birlikte gökyüzüne bakıyor ve mırıldanıyordu:

— Muhammedenresulâllah...

Birden, kan ve toz içinde bir atlının geldiğini görünce endişelendi. En iyi teğmenlerinden Suba Gazi idi bu. Arap atından atlayıp birkaç kez yerlere kadar eğildi.

— Konuş! dedi Han.

Ama Suba Gazi'nin töreye uyararak önce efendisinin bütün ünvanlarını sayması gerekiyordu:

— Ey bütün halkların güçlü hanı, Hazreti Muhamme-

din torunu, bağımsız hükümdar, akıllı ve mutlu efendi, doğunun ve batının kutsal dayanağı...

— Yeter, Suba Gazi! Kent düştü mü?

— Allah izin vermedi!

— Ya Lehler?

— Kazandılar.

— Şmiel?

— Yenildi.

— Tuhay bey?

— Yaralı.

— Allah birdir, diye içini çekti Han. Kaç adamımız şehit oldu?

— Ne yazık ki yıldızlar kadar çok!

Kan içindeki elini kaldırıp doğudan batıya gezdirdi. Hanın yüzü kıpkırmızı kesildi ve bağırdı:

— O Kozak köpeği nerede? Hemen gelsin ve yalancılıklarının hesabını versin! Hemen! Ayağımın altında ezeceğim o yılanı!

İki başkan karşı karşıya geldiklerinde Şmiel kendini toparlamıştı, ama Han zangır zangır titriyordu.

— Yaklaş, hain! diye homurdandı.

— Yanına gelen bir hain değil, diye cevap verdi Kozak. Sadık bir dost ve müttetik, başarıda olduğu gibi yenilgide de.

— Göt de şatoda geçir geceyi! Bana öyle söz vermemiş miydin?

— Büyük Han! dedi Şmiel güçlü bir sesle, sultandan sonra dünyanın en güçlü hükümdarısın, akıllısın, ünlüsün, ama yıldızlara kadar bir oku fırlatabilir misin?

Han şaşkın bir bakış fırlattı ona.

— Hayır, yapamazsın... Aynı şekilde ben de Yarema'nın bütün cesaretini ölçemem. Seni görünce bozulmayacağımı önceden bilebilir miydim? Sana el kaldırmaya cesaret edebileceğini, askerlerinin kanını dökeceğini?... Yıldızlara kadar atamazsın bir oku, ama önünde boyun eğmeyenin boy-

nunu koparabilirsin, koparmalısın. Eğer yapmazsan ne zaferin ne de gücün kalacak, Leh dükünün Kırım çarına hakaret ettiği ve cezalandırılmadığı, senden daha güçlü olduğu söylenecek, anlıyor musun?

Sustu ve usta konuşmasının umduğu etkiyi gösterdiğini farketti. Mollaların, mirzaların ve beylerin ortasında, gözlerini hafifçe kapamış düşünüyordu.

— Güzel! dedi sonunda. Yarema'nın sırtına basacağım atıma binmek için!...

Şmielniçki kazanmıştı? Savaş sürebilirdi.

Çok daha sonraları, Zbaraz çanları gece yarısını çaldığında, belirsiz biçimlerin ovada dolaşmaya başladıkları ve insancıl hiç bir yanı olmayan «İsa, kurtar bizi!» diye inlemelerin yükseldiği anlatıldı.

Bunlar bu iki kanlı karşılaşmada ölen savaşçıların, gölge ve gözyaşı vadisine giden ruhlarıydı. Sonsuz ırga doğru uçamıyorlardı. Çok kan bulaşmıştı kutsal giysilerine, çok adaletsizlik çökmüştü üzerlerine...

XVI

Savaş iki gün sonra yeniden başladı, ama bu kez Kozaklarla Tatarlar yakına siperler kazmışlar ve önemli noktalara ağır toplar yerleştirmişlerdi.

— Düzenli kuşatma! dedi surların üzerinden düşmana bakan Kretuski. Daha kurtulamadık!

— Doğrul diye içini çekti Zagloba. Sanırım uzun sürecektir!

— Bana da öyle geliyor... KöprülÜ oynak kuleler dikeyyorlar, bakın!... Değirmenlere benziyor...

— Vay canına! Şeytanın değirmenleri...

İki gün düşmanın uğradığı korkunç yenilginin ardı kelimmişti. Yarema Şmiel'in birliklerini epeyce uğraştırıyordu, ama savaşın sonucunda etkili olamayacak yerel dövüşlerdi bunlar. Düşman kuşatmayı kaldırmıyordu.

Oysa kampta, asker sayısının azlığı düşünülerek yiyecek yığılmadan kıtlık başlıyordu.

İki hafta geçti, durum değişmedi. Yalnız adamlar biraz daha fazla yorgundular ve biraz daha az yiyorlardı. Zagloba'nın giysileri bile büyük gelmeye başlamıştı üzerine.

Bir gün birliklerden birinin yanından geçen Dük atışlarının azaldığını farketti.

— Niçin ateş etmiyorsunuz, yiğitlerim?

— Barutumuz kalmadı efendimiz!

— Öyleyse gidip alın!

Eliyle düşman kampını gösteriyordu.

Askerler arada bir çıkıp gerekli şeylerle dönüyorlardı,

ama ne kadar sürecekti bu kahramanlıklar? Oysa karşıda, ne kadar adam yitirirse yitirsin, gerçek bir savaşçı deposuna sahip olan Şmiel vardı ve yiyecekleri her gün kırlardan taze geliyordu. Zamanı da vardı üstelik.

Sarılmış bu bir avuç adam korkunç bir direniş gösteriyorlardı. Düşmanları tarafından bile saygıyla anılıyorlardı. Ama gece bastırınca saldırı başlıyor ve ölüm egemenliğini kuruyordu.

Bir kez, sakın bir gecenin şafağında seçkin süvariler saldırdılar. Kretuski'ninkilere eşdeğerde olan bu adamları gönderen başkanları bu kapışmadan sonra bir şeylerin değişeceğini biliyordu.

Çalıların ardında, surların üzerinde, kuşatılanlar bekliyorlardı. Yanışması için bıraktılar düşmanı. Sonra, sivri miğferler siperlerin üzerinde görününce kılıçlar savrulmaya başladı.

İlk vuran Longinus oldu. Elinde korkunç haçlı kılıcı, karşısında da üç düşman askeri vardı. Tereddüt etmedi. Şaşırtıcı bir kolaylıkla geceyi yırttı kılıcı ve üç kafa düştü ayaklarının dibine.

Çevresinde alevler, çılgınlıklar, küfürler olmasına rağmen kendini cennette görüyordu Longinus. Dileği yerine gelmişti! Sevdiği kadınla evlenebilecekti artık! Ataları gurur duyacaklardı onunla!

Zaten olağan durumda üç değerli savaşçı gibi dövüşen Longinus, o sabah şimdiye dek dövüşmediği gibi düştü ve saldırı püskürtüldüğünde dostlar çevresini aldılar kutlamak için.

Ama o mütevazı bir tavrıla gözlerini eğip cevap verdi:

— Ben pek bir şey yapmadım. Kendileri sıraya dizildiler, ben de vurdum yalnızca...

Barutun bitmeye yüz tuttuğunu o gün öğrenen Zagloba'nın aklına bir şey geldi. Starost Sobieski'nin arkadaşlarıyla birlikte içki içmeye davet etmesinden esinlenmişti.

— Bir sürü tutsak var elimizde, dedi. Niçin birkaçını el-

de etmeyi düşünmüyoruz? Altın vadederiz, onlar da kaçır gibi yaparlar.

— Ve nereye giderler? diye sordu Longinus.

— Krala içinde bulunduğumuz tehlikeyi haber vermeye. Eğer Majeste'nin orduları yardımımıza gelirlerse, kurtuluruz, Şmiel'i de yeneriz.

Sobieski yerinden sıçradı.

— Çok güzel bir fikir! Dük'e söyleyeceğim bunu.

Ama Longinus elini kaldırdı.

— Efendimiz, eğer Dük'e söyleyecekseniz tutuklulardan sözetmeyin. Benim düşman safları arasından geçebileceğimi söyleyin ona.

Bir şaşkınlık kapladı hepsini. Orada bulunan bütün subaylar ayağa fırladılar ve bir teğmene, bir starosta bakarak konuşmadan durdular. Sonunda Sobieski mırıldandı:

— Yapar mısınız bunu?... İyi düşündünüz mü?

— Evet, efendim. Zbaraz'da olanları öğrenmelidir kral. Eğer ölümüm ordunun kurtuluşunu sağlayacaksa, çok mutlu ölüyorum.

— Ama! diye haykırdı Zagloba. Yalnız ölüm yok, işkence de var!

— Önemli değil!

— Duyuyor musunuz? diye döndü korkunç ihtiyar yandaşkilere. Bunun kafasını kesip topun ağzına koymalı, ancak öyle geçer düşman kampının içinden!

— Bırakın istediğim gibi hareket edeyim!

Litvanyalı alçak sesle, sakın konuşuyordu. Zagloba ise bağırıp çağırıyordu. Ama herkes biliyordu ki, Dük izin verirse birincisi kazanacaktı.

Verdi de.

O zaman anlatılması güç duygular içindeki Jan Kretuski ve Mişel Wolodowski de dostlarıyla birlikte gitmeyi önerdiler. Zagloba yıkıldı.

— Bu yaşta bunu yapamazsınız bana! diye inledi.

Şaşkın şaşkın baktılar ona. Sonra Jan sordu:

— Size ne yaptık ki?

— Senyör Longinus'un bu tür saçmalıklar yaratması be-

ni şaşırtmıyor. Onun bütün beyni yumruklarında ve gereksiz bekârlığından dolayı rahatlamak için acele ediyor.

— Oh, kardeşim! dedi utanan Litvanyalı.

— Senyör Mişel de onu taklit ediyor. Anladık! Onun da ötekinden kalır yeri yok çılgınlıkta! Ama senyör Jan da onlara uyarsa, ben de küçük dilimi yutarım. Dördümüzü de yüzde yüz bir ölüme götürüyorsunuz.

— Ne demek dördümüz? Siz de mi gelmek istiyorsunuz?

— Zorladınız beni buna! diye hıçkırdı yaşlı adam göğsünü yumruklayarak. Ya hep, ya hiç! Ah, bu bana iyi bir ders olsun dostlarımın seçimi konusunda, tabii eğer sağ çıkarsak!

Çevresini alıp kucaklamak istediler, ama o homurdanarak itti hepsini:

— Öpmenizi falan istemiyorum!...

Bu arada Dük arka arkaya gitmelerine karar vermişti. Eğer ilk çıkan görevinde başarılı olmazsa, onun yerini ikincisi alacaktı ve böyle sürecekti. Aynı anda dört değerli şövalyeyi birden feda etmenin gereksiz olduğunu düşünüyordu.

— İlk ben gideceğim, dedi Longinus.

— Güzel, dedi Dük. Bu akşam için hazır olun.

Longinus bataklık yakınındaki bir çatışmadan yararlanarak Zbaraz'dan ayrıldı ve gecenin içinde kayboldu. Kozakların kampına vardı, devriyelere dikkat ederek arabaların arasından süzüldü. Yine de bir kez kaybettiğini sandı. Karanlık bir gölge dikilmişti, önüne?

— Sen misin, Wassil?

— Benim, dedi Litvanyalı Kozak aksanıyla.

— İçkin var mı?

— Evet!

— Versene!

Longinus ellerini uzattı.

— Bir dev! diye ancak mırıldandı beriki ve düşüp kaldı çamurun içinde.

Longinus yoluna devam etti. Kampın arkasında bir orman vardı. Ona ulaşmayı başarırsa işin en güç yanı bitmiş demektir, kurtulmuş sayabilirdi kendini.

Boncuk boncuk terliyordu. Sıkıntıdan çok, gece bile azalmadan kavuran sıcak yüzündendi bu terler. Yukarda biriken garip biçimli bulutlar büyük bir fırtınayı haber veriyorlardı.

Karanlık bir şimşek çaktı.

— Tanrım, diye dua etti Longinus, ne olur şu ormana varayım!

Ama birden ormanın içinden gölgeler çıkıp ilerlemeye başladı.

— Kim o? diye bağırdı Longinus bir Kozak devriyesi gibi.

Sivri başlıklı adamlar vardı şimdi çevresinde. Garip bir dilde cevap verdiler. Longinus ürperdi. Tatarlardı bunlar.

Yeni bir şimşek aydınlattı gökyüzünü, bir an gündüz gibi oldu ortalık...

O zaman Tatarlar mızraklarını kaldırıp yürüdüler. Öndekiler fazla ilerleyemediler. Tabancalarını üzerlerine boşalttı Longinus. Sonra da korkunç kılıcını çıkarıp sallamaya başladı.

Berikiler püskürtülünce yardım çağırdılar ve oklu, mızraklı, kılıçlı bir sürü adam koştu:

— Ne oluyor?... Kavga mı çıktı?...

— Bir Leh, bir Leh! diye haykırıyordu diğerleri Longinus'un bulunduğu yeri göstererek.

Bu kez postu pahalya satmaya hazırlanan Litvanyalı bir meşeye vermişti arkasını.

— Canlı yakalayın! diye buyruk verdi birisi.

Güçlü devi yakalamak için yaklaşan herkes kılıcı yiyor ve bir daha kalkmamak üzere yere yıkılıyordu.

— Halatları getirin! Tam bir şeytan bu!

İki atlı dört nala gidip getirdi isteneni, ama Tatarlar kurbanlarını ağaca bağlamak isteyince, arada mesafe bırakmaya da dikkat ettikleri halde ünlü kılıçtan kurtulamadılar.

O zaman oklar çıkarıldı. Yaylar gerildi yenilmez savaşçıya doğru. Ve Longinus Podbipieta, dileğini bir gün

önce yerine getiren şövalye herşeyin bittiğini anladı. Hiç bir isyan duygusu yoktu içinde. Dua okumaya başladı, kilisede küçük bir çocuk gibi.

Islık çalarak geldi ilk ok.

— Ey Tanrının kutsal... diye mırıldandı Longinus ve kan belirdi sağ şakağında.

İkinci ok ta koltuk altını buldu.

Kan kaplamıştı gözlerini. Kırmızı bir sisin içinden görbiliyordu çevresini. Sonra kulakları uğuldadı, kolu düştü ve gövdesinin ıslak otların üzerine yıkıldığını hissetti.

Son olarak «Meleklerin kraliçesi...» diye mırıldandı. Biraz sonra yükselen sevinç çığlığını duyamadı. Bir Tatarın üzerine bastığını farketmedi. Başka bir dünyadaydı artık...

XVII

Ertesi sabah, kuşatılanlar, surların tepesinden, genel bir saldırıya hazırlandıklarının belirtisi olarak düşmanın savaş araçlarını yeniden diktiğini gördüler.

— Başlıyor! diye inledi Zagloba. Dostumuz Longinus ta yerine varabilse! Eğer başına bir şey gelirse, onunla alay ettiğim için son soluğuma dek acı çekerim!

Yanında duran Wolodowski cevap vermedi. Savaş kulelerini sayıyordu.

— Bir, iki, üç... Vay canına!... Dört, beş, altı... Eh... Yedi, sekiz!... Hiç bu kadar çok çıkarmamışlardı!... Ne kadar da yüksek bu kuleler!... Hepsinin de içi okçu dolu!... Dokuz, on, onbir... Evet, tam onbir tane!

Birden sapsarı kesildi.

— Hey! diye homurdandı. Senyör Zagloba!...

— Evet?

— Şu en yükseğine bakın! Asılmış birini görmüyor musunuz?

Gösterilen yana baktı Zagloba. Evet, en yüksek kulenin tepesinde, giysileri çıkarılmış, çevresinde iğrenç sesler çıkaran kara kuşların dolaştığı bir ceset sallanıyordu.

— Tanrım! diye haykırdı Mişel tanınmaz bir sesle. Longinus bu!

Önce öyle kaldı Zagloba, ne bir hareket, ne bir çığlık. Sonra boğuk bir uğultu yükseldi göğsünden: «Tanrım! Tanrım!» Ve patladı. Korkunçtu, yüzü allak bullak olmuş, dudakları köpük içinde çığlıklar atıyordu:

— Kan!... Kan!...

Yanında surların üzerinde ne kadar adam varsa onlarla birlikte çukura atladı. Dünyada hiç bir güç engelleyemezdi

bu atılışı. Önlerine çıkan Kozaklar da, fırtınanın önüne düşmüş bir saman çöpü gibi kaldılar.

Ok yağmuru ve kalabalık düşmana rağmen kuleye kadar girip şövalyeyi indirmeyi başardılar. Zagloba korkmuyordu artık. Düşlerinde bile göremiyeceği kadar çok düşman öldürdü o gün, ama hiç bir zaman da övünmeyecekti bu başarısından. Wolodowski ile Kretuski ise umutsuzca bir çılgınlıkla dövüşüyorlardı.

Üç arkadaş, iyiliğine ve yiğitliğine güç erişilir dostlarının cansız gövdesiyle sağ salim döndüler kampa. Büyük bir törenle toprağa verildi Longinus.

Ama yine de en görmüş geçirmişler başlarını sallayarak mırıldanıyorlardı:

— Çılgınlıktı. Bu kadar kalabalık bir kamp aşılamaz.

Aynı akşam Jan Kretuski dostlarına veda etti. Bu çılgınlığı bir kez daha yinelemeye kararlıydı. Dük'e söz vermişti ve bir asker olarak sözünü tutacaktı.

Üç numaralı Wolodowski ile dört numaralı Zagloba anlıyorlardı ve yüreklerinden yükselen sözcükler dudaklarında ölürlen sessizce kucaklaştılar.

Jan'ın bir tek dileği vardı.

— Mişel, eğer ellerine düşersem, yaşlı Zawila cesedimi istesin Şmielnički'den. Zawila'nın Kozaklar arasında etkisi büyüktür, dinlerler onu. Köpeklerine yem olmak istemiyorum onların.

Bir saat sonra Jan bataklık boyunca ilerliyordu. Yılın bu döneminde büyük bataklığın ortasında yol açan bir ırmağa çıkabilirdi.

Korkunç bir şeydi. Sineklerden başka, kokmaya ve çürümeye başlamış cesetlerle de uğraşmak zorunda kalan Jan dehşete kapılıyor ve güç denetliyordu bazen kendini. Binlerce ceset vardı burada.

Sonra, aniden bir devriye geçince kendini çamurun içine atmak ve dayanılmaz acılara rağmen beklemek zorunda kaldı. Bir ara da aynı yerde dönüp dolaştığını, gün ışıyınca yola çıktığı yerde bulacağını sandı kendisini ve umutsuzluğa kapıldı. Kuşku doldurmuştu içini.

— Yanlış yaptım, diye homurdandı. Longinus'un yolunu izlemeliydim. Arabaların arasından ormana...

Sonra düşler görmeye başladı. Helen'i gördü, Dük'ün kilişesinde rahibin önünde evleniyorlardı. Elini ağzına götürmüş «Mişell» diye bağıırıyordu ki kendine geldi.

Bu düşlere yorgunluk da ekleniyordu. Cesetlerden artık iğrenmediğini ve pis kokulu suyun tatlı bir yatak gibi kendisini çektiğini farkettil. Dizleri büküldü, başı öne eğildi. Uyumak... Bu çamurdan yatağın üzerine uzanıp uyumak...

Bu kez de tam zamanında kendine geldi neyse ki. Birden bir üşüme duygusu kapladı içini ve titredil. Hiç hoş değildi. Ama onu kurtaran da bu oldu. Bir süredir gerçekten de buz gibi bir suyun içinde yürüyordu...

Farkına varınca sevinç çığlıkları atmak istedi. Irmak! Irmağa ulaşmıştı! Kaybolmamıştı demek! İleriye doğru gitmişti!...

Ama bütün gece yürümüştü ve tatlı bir ışıık belirmişti ufukta. O zaman ağaçların arasında bir sığınak aradı ve uzandı oraya. Bütün gün çıkmayacaktı yerinden.

Yıldızlar yeniden parlayınca tekrar yola koyuldu.

Şimdi düşman kampının ortasındaydı. Suyun bir yanında Kozak çadırları öte yanında da Tatar çadırları yükseliyordu. Attığı her adımda bir grup askerle karşılaşabilir ya da bir devriyeye rastgelebilirli. Yine de yalnızca gürültü etmemeye dikkat ederek hızla ilerliyordu.

Ama ırmağı nasıl aşacaktı? Yürüyerek geçilemeyecek kadar derindi, dalıp yüzmeye çalışsa kuşkusuz bir devriye tarafından görülürdü. Oysa karşı kıyıya ulaşmak zorundaydı. Özgürlük orada, Tatar kampının ötesindeydi. Eğer üzerinde bulunduğu ırmak boyunca ilerlemeye devam etse, çıkışı olmayan bataklıklara varır ya da Kozak kampının ortasına düşebilirli. Sonuç ölümdü yani. Oysa karşı kıyıda, daha az sayıda olan çadırları daha kısıtlı bir alana toplanmışlardı ve düşman güçlerinin sınırı olan bir ormanı aşmıyorlardı.

Jan düşünmek için durdu. Bir saat geçti, iki saat geçti. Biraz ilerde birkaç odun yanıyor, nöbetçiler de zaman zaman gelip ellerini uzatıyorlardı ateşe.

Suyun ote yanı sakindi. Karanlık bir yığından tatlı bir hışırtı geliyordu: kampın yiyeceğini getirmek için şafakı bekleyen yüz kadar kayıktı bunlar. Bir nöbetçi vardı başlarında.

Uzun süredir düşünüyordu, ama planı da çok cüretliydi. Suyun içine dalıp kayıklara kadar yüzmek, sonra onların önünden geçerek karşı kıyıya ulaşmak. Sonunda daha iyi bir şey bulamayacağını anladı ve derin bir soluk aldı. Biraz sonra ağır ağır yüzüyordu. Nöbetçi görmemişti.

Neyseki kayıkların tümü düzenli bir sıra içinde birbirlerine değişiyorlardı. Jan birincisinin üzerine koydu önce elini, belli belirsiz kımlıdadı tekne. Gözleri nöbetçinin üzerinde yavaşça ikinciye geçti.

Onbeşincide, evet tam onbeşincide, Jan denemenin suya düştüğünü sandı ve dua etmeye başladı. Ayak sesleri sesizliği aniden bozmuştu ve biri bağıırıyordu :

— Binin! Hemen yola!

Sıcak terler fışkırmaya başladı her yanından ve daha soğuk geldi ırmağın suyu. Kozaklar onbeşinci tekneye binerler ya da henüz geçmediği bir tanesini seçerlerse ne olacaktı?

Saniyeler saatler gibi bitmek bilmiyordu. Adamlar birinciye, sonra da ikinciye atlamışlar, şimdi de gülerek yaklaşıyorlardı.

— Bir, iki, üç, dört, beş, altı...

Burada bir tereddüt oldu. Biraz soluk almaya başlamıştı. Ama küçük grubun başı anlayamadığı bir buyruk verdi ve ilerleme devam etti.

Dokuza kadar saydı. Sonra da kayık bataklıklara doğru uzaklaştı.

Birkaç dakika bekledikten sonra yeniden ilerlemeye başladı.

Son tehlike oldu bu. Irmağı bir kez aşınca, kolaylıkla ulaştı ormana.

Bir çam ormanıydı bu, tatlı bir reçine kokusu duydu genç subay. Olağanüstü bir duygu kaplamıştı içini. Bu koca ağaçlardan yükselen barış kokusu, son günlerde gördüğü şeyler üzerine kutsal gibi geliyordu. Dizleri büküldü ve tatlı toprağın üzerine uzanarak Tanrıya teşekkür etti.

XVIII

Toporow şatosunun büyük salonunda, geç saate rağmen üç adam toplantı durumundaydılar. İki gümüş şamdan tarafından aydınlatılan bir masanın üzerinde askeri haritalar yayılmıştı ve zaman zaman tartışmayı kesen üç adam bunlardan birinin üzerine dikkatle eğiliyorlardı. O zaman ciddi yüzleri daha da endişeli bir anlam kazanıyordu...

Lehistan'ın en yüksek üç kişisiydi bunlar: Jan-Kasimir Vasa, Jerom Radiowski, Georgi Ossolinski. Yani kral, en yakın adamı ve tahtın başbakanı.

Her türlü bilgiden yoksun bu adamları yaklaşık olarak 25.000 kişi koruyordu. Hanın Śmielniczki'nin yanında savaşıp savaşmadığını bile bilmiyorlardı.

Bir şeyler öğrenmek için kimi yolladıysa eli boş dönmüş, sorguya çekilen köylüler de susmuşlardı.

Kral hemen Wisniowiecki'nin yardımına koşmak istiyor, ama başbakan ihtiyatlı olmayı öğütlediğinden tereddüt ediyordu.

Gece yarısı çaldı.

Kral içini çekti.

— Uyumayı düşünemem, diye itiraf etti yorgun bir sesle. Uyumak rahatsız edecek, biliyorum. Ubald nerede?

— Kampta majestel

— Söyleyin atları getirsin. Biraz dolaşayım, böylece daha çabuk geçer saatler.

Radiowski eğildi ve kapıya doğru yöneldi. Ama yanına "aramadan ardına kadar açıldı kapı ve kral ailesinden bir soylu eşikten seslendi:

— Majeste! Zbaraz'dan bir haberci!

Kral orta yaşlı bir insanın canlılığıyla kalktı, Başbakan da ardından. İkisinin dudaklarından da aynı sözcük yükseldi :

— Olamaz!

Soylu kişi titredi.

— Şurada bir odada. İnanmak için bir göz atmak yeter.

— Gelsin! diye bağırdı o zaman Jan-Kasimir. Hoşgeldi!

Birkaç saniye sonra Jan Kretuski salona giriyordu.

— Hoşgeldiniz; diye tekrarladı Kral.

Haberci masanın yakınında durdu ve onu gören üç adam gözleri açık gerilediler. İnsan değil bir hayalet duruyordu karşılarında. Çökük gövdesi çamur içindeki pırtılarla kaplıydı, yüzünde kan izleri vardı, her yanından ceset ve çürüme kokusu yayılıyordu ve ateşi vardı.

— İçecek getirin! dedi Kral. Bu adam zayıf düşecek.

Kendisi de yardım etti oturması için, sonra da sormaya başladı:

— Nereden geliyorsunuz?

— Zbaraz...dan.

— Konuşabilecek durumda mısınız?

— Evet, Majeste!

— Adınız nedir?

— Jan Kretuski... Hafif süvarilerde albayım.

— Hangi alay?

— Ukrayna valisi.

Gelişinin haberi bütün şatoya yayılmıştı ve her yandan soylular koşup geliyorlardı. Askeri ve sivil yüksek kişilerle doluydu şimdi salon. Bir hayranlık mırıltısı yükseldi.

Kral devam etti:

— Ne haber getirdiniz?

— Sefalet... diye mırıldandı Jan. Açlık... Bir mezarlık oldu Zbaraz.

— Daha... dayanabilir misiniz?

— Cephanemiz kalmadı. Düşman surların üzerinde.

O zaman Jan-Kasimir elleriyle gözlerini kapattı ve ağzından bir inilti çıktı:

— Tanrım, ne olur...

Ama anlık bir zayıflıktı bu ve hemen kendini topladı:

— Düşman nasıl? Kalabalık mı?

— Şmielniçki ve Kozakları... Han ve bütün ordusu.

— Han mı?

— Evet, Majeste.

Kral sustu. Ağır bir sessizlik çöktü bütün salona. Kimse ummuyordu haberlerin bu kadar kötü olabileceğini.

Bu arada Başbakan genç albaya yaklaştı ve bir an te-reddüt ettikten sonra kuşkulu bir tavırla sordu:

— Elinizdeki zayıf olanaklarla bu kadar nasıl dayana-bildiniz?

Jan tokat yemiş gibi oldu. Gözlerinde bir gurur parıltısıyla başını kaldırdı. Sonra titreyen bir sesle:

— Yirmi saldırıyı püskürttük, dedi. On altı düzenli sa-vaşı kazandık, yetmiş beş başarılı çıkış gerçekleştirdik.

Coşkusu bütün tanıklara yayıldı ve ilk bağırان Kral oldu:

— Bu kadar gevezelik yeter! İhtiyat falan kalmadı art-tık! Hemen bugün Zbaraz'a yürüyoruz!

— Zbaraz'a! Zbaraz'a! diye bağırđılar diğeri de.

Büyük bir mutluluk içinde ııl ııldı Jan'ın yüzü.

— Efendimiz, dedi kalkmaya çalışarak, sizinle birlikte yaşamak ve ölmek için ant içiyoruz!

Ama Jan-Kasimir kalkmasını istemedi. Genç subayın du-rumuna aldırmadan başını elleri arasına alıp alnından öptü.

— Sen bu durumunla, kadifeler içinde olabileceğinden daha değerlisin benim için. Bundan küçük işler için valilikler dağıtıyoruz! Yiğitliğinin armağanını göreceksin.

Soylular alkışladılar.

— Ne yiğit delikanlı!

— Cumhuriyetin en önde gelen süvarisi!

Cumhuriyetin en önde gelen süvarisi! Bir coşku anında verilmiş bu ünvan, ölümüne dek üzerinde kalacaktı artık.

Birden saraylılar açıldılar ve Jan'ın şimdiye dek görmediği bir kişi önünde durdu. Kralın rahibiydi bu.

— Adınız nedir? diye sordu eğilerek.

— Kretuski.

— Jan mı? diye sordu yüzünde tatlı bir gülümsemeyle.

— Evet, Jan Kretuski. Dük Yarema'nın hizmetindeyim. Ama küçük adımı nereden biliyorsunuz?

Cevap garipti.

— Yalnızca adınız değil bildiğim, senyör. Çok iyi tanıyorum sizi ve de...

Ama devam etmedi. Kısa bir sessizlikten sonra :

— Yarın öğrenirsiniz.

Ertesi sabah uyandığında yeni örtülerle kaplı bir yatakta buldu kendini ve neredeyim diye düşündü bir an. Sonra anımsadı ve büyük bir rahatlık çöktü üzerine.

Biraz sonra yan odadan bir ses geldi ve Jan kulak kabarttı.

«Bir uşak yemeğimi hazırlıyor herhalde» dedi gülümseyerek.

Ama kapı açılınca yüzünde gülümseme yerini şaşkınlığa bıraktı. Elinde yemek tepsisiyle uşağı Rendian selâm veriyordu.

— Vay canına!... Sen ha! Nereden çıktın?

— Uzaklardan, çok uzaklardan, efendim... Ama sizi gördüğüme çok sevindim.

— Ben de çok memnun oldum seni bulduğuma!

Sonra kucaklaştılar ve Jan gülerek sordu:

— Haydi, anlat bakalım! Olağanüstü serüvenler yaşamış olmalısın!

— Yine de sizinkiler kadar olmaz, efendim! Benim işim hep kaçmaktı... Zbaraz'dan, Tatarlarla Burlay'ın Kozakları arasından geçtim. Yirmi kez yakalanma tehlikesi geçirdim buraya varmadan önce. En kötüsü de yalnız değildim!

— Nasıl yani?...

— Evet, efendim, dedi uşak ciddi bir yüzle.

Kapı aralık kalmıştı. Eşikte birisi belirdi ve öksürdü. Jan başını kaldırıncı rahibi tanıdı.

— Pederim, diye başladı, size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum...

Rahip bir hareketle susturdu onu.

— Şşşt!... dedi. Kendinizi nasıl hissediyorsunuz? Dün size banyo yaptırdım, ama yarı bilinçsiz durumda olduğunuz için sormak istemedim.

— Çok iyiyim, diye cevap verdi Jan. Başlamaya hazırım.

— Güzel, ama başlamak diye bir şey yok. Tam tersine birazdan sizinle görüşmek isteyen bir bayanı, büyük bir bayanı kabul edeceksiniz.

— Benimle mi?

— Evet sizinle!

— Tanıyor muyum onu?

— Sanırım. Oğlum, büyük bir sevinçle karşılaşacaksınız. Güçlü olun. Aklınızı sağlam tutun. Büyük bir acı gibi büyük bir sevincin de öldürebileceğini söylerler. Hangi koşul altında olursanız olun kendinize egemen olabileceğinizi gösterin...

Jan önce şaşkın şaşkın baktı rahibe. Nereye getirmek istiyordu sözü? Bir bayanın ziyaretinden önce bu kadar söyleve ne gerek vardı? Ama birden sarardı.

— Pederim, diye mırıldandı titreyerek, sözünü ettiğiniz sevinci bir tek kişi verebilir bana, ama o da öldü.

— Ya öyle değilse?

— Tanrım!

Kalktı, konuşmadan, kimseye bakmadan hızla giyindi. Sonra zayıf bir sesle:

— Hazırım. Zamanı geldiyse götürün beni o bayanın yanına.

Rahip başını salladı.

— Aylar önce geldi zamanı, dedi yavaşça.

Karşılaşmaları görüşme salonunda gerçekleşti. Jan girdiğinde, Helen, uzun beyaz giysisi üzerine yayılmış siyah saçlarıyla içerdeydi.

İki çılglık koptu.

— Jan!

— Helen!

Bir an'sonra suskun bir öpücükle birleşerek tek bir varlık olmuşlardı...

XIX

Altı gün sonra Zbaraz'dan haberler gelmeye başladı. Kral, bir dizi savaş sonunda Han ile barış yapmış, Şmiel'i ise bağışlamıştı. Kuşatma kaldırılmış, Cumhuriyet kurtulmuştu.

Helen ile Jan, güzün tatlılığı suskun ve barışçı bozkırın üzerine yayılırken evlendiler. Tören Leopold'e, kralın, Wisniowiecki'nin, geleceğin ulusal kahramanının kardeşi starost Sobieski'nin ve tabii iki ayrılmaz dost Zagloba ile Wolodowski'nin önünde yapıldı.

Törenden sonra yaşlı adam artık duygularını gizleyemez oldu ve herkesin gülümseyerek dinlediği bir sürü söz söyledi.

— Tanrı bana çocuk vermedi, ama şimdi torunlarım olacak! Gugukçuğun söylediği on iki erkek çocuğunun doğacağına güveniyorum!... Bence bu sayıyı da rahatça geçebilirsiniz. Senyör Jan, durumu iyi gizledik değil mi, ha? Ağzımızdan hiç bir şey çıkmadı. Öyle gerekiyordu! Prensesin yaşayıp yaşamadığını bilemiyorduk! Ama Rendian başardı bu işi. Uşakların en iyisi o! Evet!... Şimdi Waladinka kıyılarında kurtlarla birlikte uluyan birini biliyorum! Ne yazık ki barış oldu!... Yoksa çok istiyordum onun boğazını koparmayı!... Eh, insan her istediğini de elde edemez ya! Ama sizler... güvercinler gibisiniz şimdi!... Bakın, baylar, bu ne güzellik böyle! Bakın, bakın!... Onu kurtaran benim iştel.. Haaa, bu konuda güzel bir hikâye anlatayım aklıma gelmişken...

Önüme içki getirmeselerdi bir daha duracağı yoktu.

Zagloba doğru söylemişti. Helen ile Jan ülkeye on iki tane güzel erkek çocuk verdiler, zafer yollarında babalarına izleyecek olan.

Ama Zbaraz ulusal trajedinin ilk bölümünü kapatmamıştı. İki yıl sonra Kozaklar yeniden ayaklandılar. Bu kez daha tehlikeliydi, çünkü Şmielniçki doğrudan Cumhuriyete karşı saldırıya geçmişti. Bütün bir halk ve Hanın birlikleri yeniden krallık ordularının üzerine yürüdüler. 500.000 göğüs-ten birden yükselen tek bir savaş çığlığı yeniden kapladı bu ülkenin barış göremeyen ovalarını.

Savaş Beresteçko bölgesinde oldu ve üç gün sürdü. Kretuski, Wolodowaki, Zagloba, Zbaraz'da kendini gösterenlerin tümü ile geleceğin kralı Jan Sobieski ve birçokları daha burada da ellerinden geleni yaptılar.

Bir kez daha Yarema adı ağızdan ağıza dolaştı.

Bu kez de Lehistan kazandı.

Ama onurlu bir barış yapamadı bu kez Şmielniçki. Kızgınlıktan deliren Han onu eline geçirmiş ve bir atın sırtına bağlanıp güneye yollanması için buyruk vermişti.

Böylece Kozaklar başsız kaldılar. En kararlıları toplandılar ve onun yerine başka birini seçtiler. Görünüşü bile halkı coşturmaya yeten bir savaşçıydı yeni başkan: Bohun.

O güne dek toplantıda olduğu gibi savaşta da hep en ön safta görülmüştü. Lehlere olan kini Şmiel'i bile aşırıyordu.

Genç başkan anlaşma sözü duymak istemiyordu. Büyük Beresteçko bataklıkları üzerine geçit kurarak aştıktan sonra Krala arkadan saldırmaya karar verdi.

Ama beriki de uyanıktı. Ve 7 temmuz 1651 cuma günü Wurcel'in topları kanlı ovanın üzerine ateş kutmaya başladılar.

Kozakların kampında kimse beklemiyordu saldırıyı. Ateşler yakılmış, sabah yemeği hazırlanıyordu. Bohun bir süvari birliğinin başında uzaklaşmıştı ve bir ormanın kıyısına geldiğinde yükseldi savaş sesleri.

O zaman keskin bir çığlık dolaştı:

— Ey halk, kurtar kendini!

Ve bir diğeri:

— Başkanlar bize ihanet ediyorlar; sattılar bizi!

Bu uğultu birlikler arasında dolaştı, sanki bir yıldırım düşmüştü ortalarına. Umutsuz bir çığlık dolaştı ağızdan ağı-

za: «Kaçın! Geliyorlar!» Ateşler çığnendi, arabalar devrildi, çadırlar yırtıldı, tam bir panik başlamıştı. Kalabalık korkunç kargaşalık içinde sallara doluşup kıyıdan açıldı.

Jan-Kasimir bir işaret verdi. Başlarında Mişel Woldowski'nin birliği olduğu halde, alaylar düşmanın üzerine yürüdüler. Öc alma zamanı gelmişti Lehler için. Akıl almaz bir katliam oldu. Suda boğulmayanlar kılıçların altında öldüler. Acıma nedir bilmiyordu saldıranlar. Yorulana dek inip kalktı kollar, ırmağın suları tamamen kırmızı olana dek...

Yoketme işi bitip de galipler kamplarına çekildiklerinde hiç bir ilâhi söylenmedi, hiç bir sevinç taşkını yapılmadı. Genç Kralın yanaklarında pişmanlık gözyaşları vardı.

Bu bir savaştı, üstelik te Lehistan'ın istemediği bir savaştı, ama kardeşlerini öldürmüşlerdi bu savaşta.

Bohun kurtuldu bu katliamdan.

Yokedilmiş Ukrayna her zaman buldu yeniden doğma gücünü ve sonraki mücadelelerde Bohun adı hiç bir zaman düşmedi savaşçıların dilinden. En büyüklere eş tutuluyordu. Dük Yarema öldükten sonra Lubnie'deki geniş malikâneleri Cumhuriyet topraklarından ayrıldığında Bohun eline geçirdi en iyi bölümünü...

Şmielnički yabancılara sığınmıştı, ama o yardım istemeyecek kadar gururluydu ve Kozakların haklarının elde silâh savunulması gerektiğini düşünüyordu.

Bohun hiç bir zaman gülmedi. Lubnie'deki şatonun efendisi olduğu halde hiç oturmazdı orada. Bir köyün ucunda, Kozakların savaşın başında yaktıkları ama sonradan eski düzenine uygun olarak yeniden inşa ettirdiği bir evde oturmayı tercih ederdi. Rozloghi'ydi bu köyün adı.

Orada da öldü.